Svenska expeditioner till Spetsbergen och Jan Mayen åren 1863-64

Förord till den elektroniska utgåvan

Under arbete...

Detta verk finns även uppladdat av **Nationalbiblioteket i Helsingfors** på Doria.

Den resa vi nu gå att skildra utgör såsom bekant en fortsättning af den stora Svenska expeditionen till Spetsbergen år 1861, Öfver hvilken en utförlig berättelse redan blifvit offentliggjord. Det kan derföre synas vågadt att åter taga allmänhetens uppmärksamhet i anspråk rörande ett ämne, som i det hela taget erbjuder så föga vexling. Men då vi år 1864 hufvudsakligast uppehöllo oss i trakter, hvilka till följd af is och ogynnsamma vindar icke kunde uppnås 1861, och då dessutom vår egen erfarenhet blifvit betydligt vidgad sedan offentliggörandet af berättelsen om 1861 års expedition, dels genom en fullständigare bearbetning af det hemförda vetenskapliga materialet, dels genom oss benäget meddelade norska skeppsjournaler m. m., så tro vi att föreliggande korta reseskildring kommer att erbjuda åtskilligt nytt af intresse. Skulle den åtminstone i någon ringa mån bidraga att i Sverge lifva hågen för fortsatta forskningar rörande den. oss så nära liggande högsta nordens natur, så skulle vi anse den på arbetet nedlagda mödan rikligen lönad.

Stockholm i November 1867.

N. Dunér.A. E. Nordenskiöld.

FÖRSTA KAPITLET.

Äldre åsigter om jordens gestalt. — Utbildningen af läran om dess klotform. — Försök till mätning af dess omkrets. — Läran om dess afplattning. — Vigten af en ny gradmätning i polens grannskap. — Förberedande arbeten åt detta håll af Chydenius och Dunér under den svenska expeditionen till Spetsbergen år 1861. — Anledningen till 1864 års expedition. — Axel Thordsen. — Dess utrustning, bemanning och inredning. — Afresa från Tromsö. — Ankring vid Carlsö och Skurö. — Öfversegling till Beeren Eiland.

Någonstädes i sina skrifter säger Herodotus: ”jag måste skratta, när jag ser så många upprita jordens ring utan att hafva riktigt begrepp derom; de afrita nemligen oceanus såsom flytande rundt omkring jorden, hvilken de göra så rund, som komme hon ur svarfstolen”, och för att rätta detta misstag lemnar han läsaren en redogörelse för sin egen erfarenhet om Europas, Asiens och Afrikas, d. v. s. verldens utseende. Äfven Herodotus föreställde sig dock jorden som en platt, af oceanen kringfluten skifva, och hans anmärkningar gällde hufvudsakligen Europeernas benägenhet att öfverskatta deras egen verldsdels storlek. Redan 100 år derefter hade dock idéen om jordens klotformiga gestalt utbildat sig hos de grekiska filosoferna. ”Jorden är klotformig, och jordens klot kan icke ens vara synnerligen stort”lärer Aristoteles ”ty om man beger sig något litet emot norr eller söder, så flyttar sig horizonten genast, så att de stjernor, som ligga rätt upp öfver vår hjessa, sjunka lägre ned. De mathematici, som

beräknat jordens omkrets, skatta den till 400,000 stadier, hvaraf man kan sluta, ej allenast att jorden är klotformig, utan äfven att dess volym är ganska ringa, då man jemför den med rymdens.”

Man hade sålunda redan vid Alexander den stores tid gjort försök att uppskatta jordens storlek, och sedan dess har läran om jordens klotformiga gestalt varit allmänt antagen, åtminstone bland naturvetenskapens idkare. Visserligen anställde man under medeltidens långa natt många spekulationer om möjligheten eller omöjligheten af antipoder, och den kristna religionens alltför ifrige målsmän, som icke funno dessa läror öfverensstämmande med bibeln, hotade till och med med evig osalighet dem, som vågade antaga, att trakter skulle finnas på jorden, hvarest träden stodo med rötterna upp och toppen nedåt och der menniskorna, för att ej nedfalla i rymden, måste hänga på hufvudet. Men detta oaktadt hade Columbus den djerfheten att segla rakt till dessa antipoder, hvilka man tilldelat en så sväfvande existens. Den nya verlden upptäcktes och en tid derefter kringseglades jorden för första gången. De äldre grekiska och arabiska försöken att mäta jordens storlek upprepades snart med stor ifver af franska, engelska och holländska astronomer, och jemföra vi den noggrannhet dessa ernådde med den säkerhet, med hvilken vi känna t. ex. afståndet emellan tvenne städer eller ytinnehållet af ett land, så var den ganska stor. Länge tillfredsställde den dock ejmenniskans rastlösa forskningsbegär. Isynnerhet sedan Newton och Huyghens på theoretisk väg visat, att jordklotet, om det rör sig omkring sin axel, måste vara något afplattadt emot polerna, uppstodo nya frågor af yttersta vigt för läran om jordens rörelse, gestalt och beskaffenhet, hvilka endast kunde få sin lösning genom en fömyad mätning af jordklotets dimension er. Enskilde vetenskapsmän sysselsatte sig i början härmed. Och detta var äfven möjligt, så länge man kunde göra en gradmätning, t. ex. genom att resa emellan tvenne städer i en vagn, hvilken var försedd med en enkel mekanik, som räknade hjulens hvarf och derigenom angaf längden af den väg, som vagnen tillryggalagt. Men snart antog hithörande undersökningar ett sådant omfång, att för deras fullföljande storartade vetenskapliga expeditioner måste afsändas till Söderns brännande stepper och Lapplands snöfält. Verldens mest bildade nationer hafva snart under 200 år täflat i beviljande af anslag härtill. Detta oaktadt är frågan om jordens gestalt ännu ingalunda fullkomligt utredd, i det att de olika mätningarna gifva värden för jordklotets afplattning, hvilka äro mera afvikande från hvarandra, än man hade skäl att vänta, och ovisst är, om dessa afvikelser härröra från verkliga oregelbundenheter i jordens gestalt, eller om de bero på oundvikliga fel i sjelfva mätningarna.

Ett vigtigt bidrag till lösandet af dessa svårigheter skulle lemnas af en gradmätning anställd så nära polen som möjligt. Sjelfva polen är dock ännu ej uppnådd, och de förslag som blifvit uppgjorda att med tillhjelp af skruf och issågar segla direkte dit upp, torde väl icke komma att krönas med framgång; ännu mindrehar man utsigt att derstädes kunna anställa någon gradmätning. Men närmare polen än något annat kändt land ligger en ögrupp, hvilken hvarje år, till följd af golfströmmens inverkan på klimatet, är tillgänglig och hvilken, så vidt man af äldre kartor kunde döma, tycktes genom de stora sund, som från norr till söder genamskära landet, erbjuda en särdeles beqväm och lämplig terräng för ett gradmätningsnät. Detta land utgjorde målet för den under Otto Torells ledning afsända svenska polar-expeditionen år 1861, och bland de många frågor rörande polartrakternas naturförhållanden, hvarmed denna expedition skulle sysselsätta sig, intog äfven en förberedande undersökning rörande möjligheten af en gradmätning på Spetsbergen ett framstående rum. Till stor del för att underlätta dessa arbeten blef expeditionen fördelad på tvenne fartyg, af hvilka det ena, Aeolus, skulle besöka Spetsbergens norra del, det andra, Magdalena, vestkusten och Storfjorden. Af expeditionens deltagare skulle Chydenius på Aeolus och Dunér på Magdalena företrädesvis egna sin uppmärksamhet åt den föreslagna gradmätningen, och man hoppades, att de förberedande undersökningarna genom en dylik fördelning af arbetet skulle kunna afslutas på en enda sommar.

Såsom man ser af berättelsen om 1861 års resa, hade den svenska expeditionens båda fartyg den oturen, att straxt vid sin ankomst till Spetsbergen blifva instängda af drifis i Sorge Bay, hvarigenom en betydlig del af arbetstiden under den korta polarsommaren gick förlorad. Sedan isens stängsel lossnat, lyckades det visserligen för Chydenius att under båtfärder från Aeolus utstaka gradmätningsnätets norra del, men deremot hade slupen Magdalena den oturen att ytterligare hindrasaf is i Wijde bay och att vid nedseglingen längs vestkusten möta så ogynnsamma vindar, att man icke ens kunde uppnå mynningen af Storfjorden, hvilken dessutom, enligt

fångstmännens berättelser, under större delen af sommaren 1861 var otillgänglig till följd af drifis.

Under 1861 års expedition blef sålunda den norra delen af det triangelnät, som skulle sammanbinda Rossön med Spetsbergens södra del, fullständigt undersökt, och den erfarenhet, som under denna expedition vanns om Spetsbergens klimatologiska förhållanden och om möjligheten att bestiga Spetsbergens fjelltoppar, hvilka förut till följd af de olyckshändelser, som under bergklättringar drabbat åtskilliga holländska hvalfångare, varit ganska illa beryktade m. m., gjorde det tillika högst sannolikt, att inga svårare hinder skulle möta för nätets fortsättning. Men innan någon verklig gradmätning kunde komma i fråga, måste man dock genom direkt rekognoscering få full visshet derom, att nätet verkligen kunde fortsättas äfven öfver Storfjorden och derifrån vidare söderut öfver detta ännu nästan alldeles okända vattendrag till Sydkap.

Efter framställning af Vetenskaps-akademien och på Kongl. Maj:ts nådiga proposition anslogo derföre Rikets Ständer 10,000 R:dr till en ny expedition, hvilken ställdes under Professor Nordenskiölds ledning och företrädesvis skulle hafva till uppgift att fortsätta den påbörjade rekognosceringen för gradmätningen.

Magister Chydenius, som med en sådan raskhet och ifver uppfyllt sina åligganden under expeditionen år 1861, var äfven utsedd att medfölja denna, men några veckor innan afresan från Stockholm till Norge blef hanbortryckt af en förtidig död. I stället blef Adjunkten Dunér ifrån Lund utsedd att jemte Nordenskiöld utföra de afsedda rekognoseringsarbetena ”hvilkas fullbordan skulle utgöra expeditionens hufvudsakliga ändamål, efter hvars ernående expeditionsföretaget skulle anses såsom fullkomligt lyckadt”. På det att den lägenhet, som här erbjöd sig till studier af polarländernas djur och växtlif, ej skulle gå alldeles förlorad, bereddes dock genom Grefve B. v. Platens frikostighet tillfälle för en zoolog att medfölja. Härtill utsågs äfvenledes en af deltagarne i 1861 års expedition Doktor Malmgren från Finland. Alla expeditionens medlemmar hade således förut under en längre tid vistats vid Spetsbergens kuster och derunder gjort sig förtroliga med de derstädes rådande naturförhållandena och de egendomliga svårigheter, som der möta forskaren.

Emedan Storfjorden, det egentliga fältet för den nya expeditionens verksamhet, först under den senare delen af sommaren plägar blifva isfri, bestämdes tiden för afresan från Tromsö till början af Juni månad. Äfven denna gång utgjorde nemligen Finnmarkens gästvänliga hufvudstad expeditionens egentliga utgångspunkt. Man träffades i slutet af Maj månad i denna den högsta nordens första stad och började genast med slututrustningen af det förhyrda fartyget.

En gammal, stark, till skonare omriggad kanonbåt, med det vackra namnet Axel Thordsen, hade derstädes blifvit förhyrd för expeditionens räkning. Axel Thordsen var byggd för längesedan och hade, som man sade oss, legat upplagd under 30 års tid, för att i händelse af krig skjutas ut och begagnas till försvar af Norges kuster. Men innan någon aktiv tjenstgöringkommit i fråga, hade de nya uppfinningarne i sjökrigsväsendet gjort den obrukbar till krigets värf och den blef derföre jemte ett par af sina likar på en auktion i Trondhjem såld för några hundra speciedaler till spekulanter i Tromsö. Efter behörig omriggning och ominredning bildade den en, för en dylik färd som vår, ganska lämplig liten skonare, bränd för 12 1/2 norska kommersläster. Den var således mindre än mången mälarskuta, som hemtar ved och landtmannaprodukter till Stockholm, men just genom sin litenhet och sin fasta byggnad lämplig att smyga sig fram bland drifisen och att om så erfordrades tåla ett ej alltför häftigt famntag af densamma.

Det till fångst fullt utrustade, med 9 man bemannade fartyget blef för en tid af fyra månader förhyrdt för expeditionens räkning mot 1,400 speciedaler. Redaren försåg fartyget med 2:ne båtar, en sextring och en fångstbåt. Dessutom medtogo vi en från 1861 års expedition qvarliggande engelsk båt och en i Tromsö inköpt skeppsgigg, så att den lilla skutan inalles förde fyra båtar. Under sjögång kunde dessa dock icke hänga utom relingen, utan man måste taga dem på däcket, hvilket då blef alldeles belamradt, så att man endast med svårighet kunde bland båtar och däcklast gå från ena ändan af fartyget till den andra. Fartyget var provianteradt för fem och en half månader, oberäknadt några mattor ryskt mjöl, hvilka blifvit medtagna, på det att vi, i händelse af ofrivillig öfvervintring, måtte hafva tillgång till åtminstone *någon* vegetabilisk föda. Hvarken utrymmet eller tillgångarne tilläto oss nemligen att, såsom i dessa farvatten egentligen bort ske, proviantera fartyget för ett helt

år.Manskapets antal var ursprungligen bestämdt till 9, men för att på en gång kunna bemanna åtminstone 3:ne båtar, hade ytterligare 3 man blifvit förhyrde i Tromsö, och besättningen utgjordes sålunda utaf följande tolf personer:

Hellstad, Skeppare; deltog i 1861 års expedition.

Nils Isaksen, Styrman och Navigatör.

Johan Martin Hansen.

Johan Christian Abrahamson.

Joachim Lorenz, Draggare; deltog i 1861 års expedition.

Olof Thoresen Realen.

Johan Davidson.

Olaus Caresius Sevaldsen.

Anton Tellefsen, Skanskock.

Johansson, Timmerman från Stockholm.

Johan Mattisen, Kajutkock.

Uusimaa, Harpunerare; hade deltagit i 1858 och 1861 års expeditioner.

För att få utrymme för våra instrumenter, kläder m. m. hade en del af lastrummet närmast akterkajutan blifvit inredt till en förkajuta, och emot fören hade äfven en betydlig del af samma rum blifvit borttaget till kök samt hytt för kapten och styrman. Lastrummet blef derigenom så inknappadt, att en del af lasten måste under uppresan föras på däck till föga gagn för seglatsen. Huru låg skutan var kan man inse deraf, att man i den främre, straxt bakom aktermasten belägna kajutan endast kunde stå upprätt under skylightet, *oaktadt kajutan upptog skutans hela höjd från kölbjelken till däcket*. Den ursprungliga kajutan var genom en påbyggnad på akterdäcket något högre och stod genomen endast 1½ aln hög öppning i förening med den främre kajutan eller Orcus, såsom detta rum från första början trots den låga och obeqväma ingången kallades, med anledning af det derstädes rådande dunklet och den kaotiska blandningen af diverse samlingar och resesaker. Zoologen slog under resan ned sina bopålar i denna del af verlden, Dunér och Nordenskiöld i den ursprungliga, något högre belägna kajutan. Kojerna eller sängplatserna voro invändigt beklädda med tjocka renskinn och derföre varma och torra, men eljest ytterst obeqväma till följd af deras ringa höjd, som ytterligare förminskades genom en tvärs under taket gående bjelke, hvilken betydligt försvårade hvarje försök att vända sig i kojen eller att krypa ut och in i densamma.

Äfven denna gång blef vår skuta kostnadsfritt bogserad från Tromsö genom den utanför liggande vidlyftiga skärgården, utaf en norska staten tillhörig ångbåt Nordkap, som för tillfället, medan kaptenen till följd af de hotande krigsutsigterna var kallad till aktiv tjenstgöring, fördes af ångbåtens förträfflige Styrman Anderson. Nordkap lemnade oss vid Carlsö, hvarifrån vi ärnade genom det breda Fuglö-sundet lägga ut till sjös, men en häftig nordan nödgade oss att äfven denna gång kasta ankar ungefär på samma ställe som år 1861 för att invänta gynnsammare vind. Under de bägge följande dagarne blef den med häftiga snöbyar förenade stormen och sjögången så stark, att vi fruktade det vår lilla skuta skulle lösryckas från de tre utlagda ankarne och kastas i land. Vi begagnade oss derföre af några ögonblick, då stormens våldsamhet minskats, för att flytta fartyget till motsatta sidan af sundet, hvarest det låg mera i lä för den häftiga stormen, och der framförallt ankargrunden var säkrare. Först den 14 hade stormen så mycket afstannat, att vi kunde lyfta ankar för att segla vidare. Vinden var dock ännu så motig och strömmen så ogynnsam, att vi efter en hel dags kryssning endast hunno till Skurö, hvarest fartyget åter måste söka hamn, ehuru lyckligtvis endast för några timmar. Tidigt på morgonen den 15 blåste nemligen vinden upp vestlig, ankaret lyftades ånyo och Norges kuster lemnades för lång tid. Kursen ställdes på Beeren Eiland. Den i början svaga vinden friskade småningom till, så att skutan under natten gjorde

ända till 9 1/2 knops fart, men samtidigt blef äfven sjön hög. Omkring midnatten störtade en väldig brottsjö öfver skutan, krossade rutorna i skylightet, slog in i Orcus och förorsakade en förfärlig oreda i alla der förvarade matvaror och resesaker.

Den 17 på morgonen hade vi Beeren Eiland i sigte.

Axel Thordsen

ANDRA KAPITLET.

Beeren Eiland. — Landstigning. — Jagt. — Insamling af ägg. — Gullholmen. — Ons inre. — Ofrivillig öfvervintring. — Hamnar. — Deras osäkerhet. — Beeren Eilands djur och vextlif. — Geologi. — Förmodad rikedom på silfver. — Klimat. — En vinter vid 74½° N. Br.

Då vi under 1858 och 1861 års expeditioner på våren och försommaren seglade förbi Beeren Eiland, voro dess kuster alldeles spärrade af tätt packade drifismassor, och vid nedseglingen om hösten kunde någon landstigning för storm och tjocka icke komma i fråga. Fyra särskilda gånger hade vi således seglat förbi denna ö, utan att kunna ens flygtigt undersöka densamma. Nu låg Beeren Eiland framför oss, visserligen höljd i vinterns snötäcke, men omgifven af ett isfritt haf. Någon drifis hade vi ej heller mött under öfverseglingen från Norge och vi kunde deraf sluta att "vårisen" ännu omgaf Spetsbergens sydkust, att Storfjorden ej ännu var tillgänglig, och att derföre några dagars uppehåll vid denna så föga kända och sällan tillgängliga ö icke på något sätt skulle menligt inverka på hufvudmålet för vår expedition — rekognoseringsarbetena i Storfjorden. Vi beslöto derföre att landstiga och kursen ställdes mot öns sydhamn. Vinden blef dock så svag och skral, att vi först följande dagen kunde, mera drifne af strömmen än vinden, uppnå denna ankarplats, hvilken visserligenbenämnes *Sydhamnen*, men dock ingalunda förtjenar namn af hamn, enär den ligger nästan fullkomligt öppen emot söder, och derföre icke lemnar det ringaste skydd mot sydlig eller sydostlig vind och sjögång. Stränderna kring ankarplatsen bildas af tvärbranta, rostfärgade klippor, hvilkas vittrade sidor vid vår ankomst voro nästan fullkomligt snöfria och öfverhöljda med fåglar och fågelbon. Längre inåt var ön betäckt af ett sammanhängande snötäcke, som sträckte sig ända till foten af Mount Miserys väldiga fjellmassor. Dessa voro ett stycke från toppen omkransade utaf gråa, lätta moln, men för öfrigt var himmelen klar och molnfri. Äfven hafvets yta var spegelklar. Endast en stark dyning, som svallade ljudlöst fram emot strandens klippor för att derifrån med ett döfvande brus återkastas, bar ännu vittne om den storm, som nyss rasat. Polarregionen helsade oss sålunda här välkomna med en af sina friskaste och herrligaste sommardagar, utan natt och moln och qvalm.

Det friska arktiska lynnet inställde sig också genast. Sjösjukans vedervärdigheter glömdes vid en grundlig måltid, trenne båtar bemannades, bössor och instrumenter nedlades i dem och vi rodde med raska årtag emot land. Närmast vår ankarplats voro dock strandklipporna alldeles otillgängliga, så att man för att finna ett lämpligt landningsställe nödgades ro ett betydligt stycke utmed stranden bland ruinlikt söndersplittrade klippor, mot hvilka den ute på hafvet föga märkbara dyningen bröt sig i farliga bränningar. På otaliga ställen voro dessa klippor af vågsvallet urholkade till gigantiska grottor och hvalfbågar, hvilka ytterligare bidrogo att åt det hela gifva utseendet af en ofantlig, fordomstor och mäktig, nu till ruin förvandlad stad. Vid mynningen utaf den största bland dessa grottor låg hafvet nästan stilla och fritt från skum. Längre inåt förlorade sig grottan i ett ogenomträngligt halfdunkel, i hvilket vi snart tyckte oss urskilja jättelika hvalf och ändlösa pelarrader, hvilka med halfdunklets trollmakt manade oss att nalkas. Några raska årtag, en vridning på rodret och vi voro inom mynningen. Men knappast hade vi hunnit dit, förrän en från det inre återkastad, skummande svallvåg slungade båten så högt upp, att våra hufvuden nästan stöttes mot grotthvalfvets tak, och nära nog hade båten kantrat, då vågen lika hastigt drog sig tillbaka. Några alnar längre in skulle båten ovilkorligen blifvit krossad, och äfven der vi voro var faran tillräckligt öfverhängande, för att förmå oss att så hastigt som möjligt ro ut igen. En talrik koloni af hafhästar, hvilka kläckte på grottans yttre sidor, ådrog sig nästa ögonblick vår uppmärksamhet, och beundran för Beeren Eilands storartade natur gaf snart vika för en genom anblicken af dessa tallösa fågelsvärmar

väckt jagt- eller mordlust. Närd af zoologisk ifver gaf denna sig luft i ett temligen häftigt skjutande, hvilket i början vände sig emot allt lefvande, som kom inom håll för våra bössor, men snart koncentrerade sig emot en skara praktejdrar, hvilka simmade vid inloppet till grottan och lofvade blifva ett bättre bidrag till vårt kök än hafhästen, hvars efter Petersens utsago högst delikata stek vi, till följd af fågelns stinkande lukt, aldrig vågat smaka på. Under rodden vidare mötte vi en praktfull hvalfbåge, hvilken fotograferades af oss och efter den talrika gråmås- eller borgmästarkoloni, som valt dess branta klippor till kläckningsplats, erhöllnamnet Borgmästarporten. Äfven ganska stora båtar kunna ro igenom denna port till en liten från alla sidor af klippor omsluten bugt, vid hvilken södra "rysstugan" och hvalrossfjäran äro belägna. Denna bugt, hvars låga sandstrand bildar det enda lämpliga landstigningsställe i trakten, utgjorde äfven målet för vår rodd, men innan vi drogo upp vår båt på strandens sandbräm, lade vi till, på manskapets enträgna begäran, vid åtskilliga kringliggande klippor för att insamla ägg. Skörden blef riklig, men utan gagn för köket, emedan ungar redan hade bildat sig i de såsom friska ganska läckra måsäggen, och hafhästäggenåtervoro alltför illaluktande, för att kunna reta vår eller ens manskapets aptit. Men dessa olyckliga förhållanden bemärktes först vid återkomsten till fartyget, och manskapet bedref derföre ägginsamlingen med verklig passion. Inom några minuter voro alla gömställen i båten, manskapets tröjärmar och enkom för detta ändamål afdragna och nedtill hopknutna oljbyxor fullproppade med ägg. Vi rodde nu till stranden och satte ändtligen foten på sjelfva Beeren Eilands mark, detta under våra förra expeditioner så ifrigt eftersträfvade mål. Från vår landstigningsplats företogo vi utflygter åt skilda håll: Nordenskiöld till foten af Mount Misery, Malmgren åt öns södra del. Dunér stannade en tid vid rysshuset för att taga solhöjder och begaf sig sedan mot öns inre. Sednare på dagen lät Nordenskiöld föra sina fotografiska apparater i land, förvandlade genom att med presenningar tillstoppa dörr, fönster och rökhål, rysstugan till en fotografisk atelier och tog derifrån några afbildningar af den kringliggande kusten, efter hvilka vi här meddela ett träsnitt af den redan förut omtalade Borgmästarporten.Beklagligen äro vi ej i tillfälle att lemna en afbildning af sjelfva stugan, hvilken flera gånges utgjort säte för den nordligaste europeiska vinterkoloni. Sednast här den under vintern 1865—66 blifvit använd som förrådshus af norska skepparen Tobiesen och hans öfvervintringsparti. Vid vårt besök var den lilla stugan i ytterst bofälligt skick, utan dörrar och fönster, samt med isbetäckt golf och sängplats. Till storlek och arkitektur öfverensstämde den föröfrigt med rysstugorna på Spetsbergen.

Följande dagen gjorde vi ett försök att ro till vestkusten af ön. Sedan vi passerat en kuststräcka, som temligen liknar omgifningame närmast hamnen, kommo vi till sundet mellan Beeren Eiland oah Gullholmen, hvilken sednare ö ingalunda, såsom några påstått, blifvit uppslukad af hafvet, utan tvärtom säkerligen ännu i årtusenden förmår trotsa böljornas raseri. Sundet bildas å ena sidan af Beeren Eilands inemot 400 fot höga, tvärbranta kust och på andra sidan af Gullholmens äfvenledes alldeles lodräta stränder. Sedan vi rott öfver en bugt, som något längre bort skjuter in på södra kusten af hufvudön, blefvo bergen ännu högre och brantare, och snart hunno vi till ett fjell, bebodt af millioner alkor. Vår ännu ej tillfredsställda jagtifver, för tillfället ökad af begäret att förse köket med vildt, dref oss äfven här till ett lifligt skjutande, hvars utbyte dock ej fullt motsvarade vår förväntan, (d. v. s. 7 till 8 fåglar för hvarje skott) emedan större delen af de dödade alkorna blefvo liggande på fjellets otillgängliga afsatser.

På de flesta ställen af den kuststräcka, som vi rodde förbi, stupa fjellen så tvärbrant ned, att ingenmöjlighet förefinnes till en landstigning, men någongång skiljas strandklipporna från hafvet af en smal strandremsa, på hvilken man, om hafvet är lugnt eller om bränningarne brytas af några utanför liggande klippor, kan draga upp båten. På dylika ställen landstego vi för att geologisera m. m., och vi funno bland annat på den midtemot Gullholmen liggande stranden några bon, byggda af stormåsar vid sjelfva foten af den höga strandklippan, under bågen af en från klippans öfra del nedfallande vattenstråle. Den på sina ägg rufvande måsen tycktes finna behag i stänket från klippans spets. Småningom närmade vi oss den höga, af tvenne väldiga portar genombrutna fjellpelare, som vid öns sydpunkt skjuter upp ur hafvet till en höjd af omkring 500 fot. Redan gladde vi oss åt hoppet att kunna närmare undersöka den, då en stark dyning från sydost nödgade oss att vända och ro tillbaka till hamnen. Här funno vi vår skeppare mycket orolig och i begrepp att lyfta ankar, af fruktan att den ostliga vind

som begynt blåsa skulle friska till, lösrycka fartyget från den osäkra ankargrunden och kasta det mot land. Till vår stora ledsnad nödgades vi derföre genast lyfta ankar. Medan detta skedde och skutan kryssade ut ifrån de närmast stranden belägna skären, rodde Nordenskiöld ännu en gång i land, för att hemta sina i rysstugan qvarlemnade fotografiska redskap och inslå ett vattenmärke vid den praktfulla Borgmästarporten.

*Detta vattenmärke utgöres af en i klippan inslagen jernkil, hvars midt den 19 Juni 1864 kl. 4 efterm. låg 4 fot öfver hafsytan. Då man från båthamnen vid rysstugan ror ut genom Borgmästarporten, ligger detta vattenmärke straxt till venster, innan man kommer in i sjelfva porten.*BORGMÄSTAR-PORTEN PÅ BEEREN EILAND, efter en midnatts-fotografi.Vår afsigt var att flerstädes på Spetsbergens kuster inslå dylika märken, för att möjligen i en framtid derigenom få en ledning för bedömande af den, efter hvad det tyckes, så ytterst betydliga landhöjningen i dessa arktiska trakter. Beklagligen är dock bergarten på de flesta ställen af Spetsbergens kuster alltför lös, för att något varaktigt märke skulle kunna inslås.

Att så hastigt och efter en så ofullständig undersökning lemna denna intressanta, ehuru svårtillgängliga ö var dock alltför mycket stridande emot de förhoppningar vi gjort oss. Sedan vi med fartyget seglat förbi öns södra spets ett stycke uppåt vestra kusten, läto vi derföre, oaktadt den starka sjögången och skepparens varningar, åter sätta ut en båt ifrån skutan och rodde med den emot land. Först efter det vi rott ett långt stycke utmed stranden ibland de brusande bränningarne, kunde vi finna ett ställe, hvarest öns åtminstone etthundra fot höga platå icke stupade tvärbran†. ned i sjelfva hafvet, och der stranden bildades af en med höga klippor begränsad, smal sandremsa, på hvilken man kunde draga upp båten. Bränningarne närmast land voro dock så starka, att vi i början knappast sågo någon möjlighet att lägga till, men efter någon tvekan vågade vi dock försöket och det utan något annat äfventyr, än att en af oss, som icke i rätta ögonblicket hoppade ut ur båten, då den af vågen kastades emot land, fick sig ett kallt fotbad. Genast då den ofantliga vågen, som förde vår lilla farkost högt upp på stranden, drog sig tillbaka, hoppade nemligen alla man ur båten och släpade den, innan nästa våg kom, så långt upp, att bränningen ej kunde draga den ned igen. Liksomöfverallt vid Beeren Eilands kuster gåfvo äfven här de i tusende grottor och hvalfbågar ruinlikt söndersplittrade, af skummande bränningar omgifna klipporna en utomordentligt storartad prägel åt naturen närmast vår landningsplats. Intrycket förhöjdes ytterligare genom ett åtminstone för tillfället betydligt vattenfall, som med en fri vattenstråle störtade sig ned från den höga strandafsatsen. Några teistar hade slagit sig ned på afsatsen i klippan, under sjelfva vattenfallet. Då och då flögo de ut och snuddade tydligen med afsigt vid den våldsamma vattenstrålen, gjorde några kretsar i luften och flögo åter på samma sätt tillbaka till sin förra af den kristallklara, rinnande vattenduken skyddade hviloplats. Dunér qvarblef i trakten af det ställe, der vi landat, för att söka erhålla solhöjder; Malmgren och Nordenskiöld gingo emot Mount Misery öfver den ännu af en mjuk snö eller snösörja betäekta slätt, som bildar öns inre. De bara fläckar, som här och der sköto fram från denna snööken, visade icke tecken till någon vextlighet och voro endast bildade af lösa, kantiga, sällan fossilförande kalkstenbitar. Snart insågo vi, att en vandring på denna sanka snöslätt icke kunde erbjuda något af intresse, hvarken för geologen eller botanikern, och emedan vinden begynnt att på ett ganska betänkligt sätt friska till, kunde ett så långt uppehåll icke komma i fråga, som var nödvändigt att nå och åtminstone flygtigt undersöka Nordhamnens vigtiga kollager. Vi hastade derföre åter till vår båt, och sedan vi lyckats skjuta ut den genom bränningarne utan något svårare missöde, än att några af oss för andra gången på denna dag fingo ett kallt fotbad, rodde vi raskt till vårt utanför kryssande fartyg.Innan vi lemnade båtplatsen, hade vi gifvit åt kocken, som medföljde såsom, roddare, ett gevär jemte riklig ammunition, med ordres att skjuta någon ätbar fogel, laga upp eld vid stranden och steka den, så att vi vid återkomsten måtte finna aftonmåltiden färdig. I detta hopp blefvo vi dock besvikna. Kocken hade visserligen genom träget skjutande gjort slut på all ammunition, men emedan fåglarne icke »dö af smällen ensamt», hade han icke erhållit annat jagtbyte än, en enda olycklig, alltför närgången och derför behörigen straffad gråmåse.

Större delen af Beeren Eiland bildar en nästan jemnhög, 100 till 250 fot öfver hafvet belägen slätt, från hvilkens södra och nordöstra del tvenne terassformiga berg höja sig. Det största, som ligger på nordöstra delen af ön, uppnår en höjd af 1,200 fot och har sedan gamla tider erhållit det ganska betecknande namnet Mount Misery. Det andra deremot är betydligt lägre och oansenligare. Vid bergens fot vidtager en, sedan snön bortsmält, kal och

ödslig, af talrika, grunda vattensamlingar afbruten slätt, som stupar alldeles tvärbrant ned emot hafvet. Endast på några få ställen skiljas de höga strandklipporna från hafvet genom en smal, låg och jemn sandstrand, som vid de tider, då stora hvalrosshjordar besökte denna ö, erbjöd en beqväm hviloplats för dessa tröga djur. Ofantliga hopar af hvalross-ben ligga äfven här kringspridda och vittna om den grymma jagt, för hvars skuld Beeren Eiland fordom varit oftare besökt och till och med för kortare tider koloniserad. Tvenne stugor erinra ännu om dessa besök. Den ena är uppbyggd af ryssar, ligger straxt vid Borgmästarporten nära Sydhamnen och stod vid vårt besök ännu delvis qvar, ehuru i temligen bristfälligt skick; den andrauppfördes år 1822 vid Nordhamnen af köpmän ifrån Hammerfest, hvilka under några år läto folk öfvervintra härstädes för att anställa fångst, ända tills hela kolonien dog af skörbjugg till följd af en kanske mer än vanligt ogynnsam vinter.

Under de sednaste åren har åter en besättning öfvervintrat på Beeren Eiland. Dess fartyg hade genom en storm i Nordsjön blifvit alldeles redlöst och slutligen drifvit i land emot en för dem alldeles okänd ö. En del af lasten blef genast landsatt, och man hade äfven hopp om att kunna berga fartyget, då det af en plötsligt uppkommen storm lösrycktes och sönderslogs emot strandklipporna. Besättningen lyckades dock rädda sig och hade nu intet annat val än att söka göra sig hemmastadda på den föga inbjudande ö, dit ödet kastat dem.

Ett så ödsligt land hade äfven de mest befarna af sjömännen aldrig förut sett, och det hemska intrycket af Beeren Eilands kala klippor ökades ännu ytterligare genom ovissheten och ensamheten. Några innevånare, af hvilka man kunde erhålla upplysning om den trakt af jordklotet, der man befann sig, kunde nemligen icke påträffas. Slutligen upptäckte man dock några halfförstörda obebodda kojor, af hvilka den ena genast togs i besittning och reparerades med mot stranden kastade spillror af det sönderslagna fartyget. Lyckligtvis hade sjömännen innan fartyget förstördes landsatt tillräckligt matvaror, och på åtskilliga ställen af stranden träffade man ymnigt drifved, så att besättningen hade utsigt att åtminstone under några månaders tid i sin lilla koja kunna skydda sig emot köld och hunger. Endast kött saknade man helt och hållet, och af brist på gevär kunde ingen jagt anställas. Till följd deraf blefvo äfven debjörnar, som under vintern gästade stället, så närgångna, att de, då stugans dörr naturligtvis ej öppnades för dem, genom den öppna och vida skorstenen sökte göra en närmare bekantskap med öns nya innevånare. Dessa förtälja nemligen, att ett stort ”qvitt fjäs” genom skorstenens rökmoln blickade ned på dem och ingaf dem en sådan förfäran, att de tidtals knappast vågade aflägsna sig 100 alnar ifrån bostaden. Hela vintern förflöt dock utan några synnerliga olyekshändelser och utan hemsökelse af polarvinterns förfärliga pest, skörbjuggen. Så sällan som Beeren Eiland nu besökes, hade det ganska väl kunnat hända, att denna besättning nödgats tillbringa ännu en vinter på samma ställe och det, sedan den från fartyget bergade provianten tagit slut, utan andra förråder än dem, som egen omtanke samlat; men till all lycka landsteg tillfälligtvis under loppet af sommaren en norsk spetsbergsfarare vid Beeren Eiland och bergade den skeppsbrutna besättningen.

För närvarande besökes Beeren Eiland ytterst sällan, till stor del derföre att ön icke eger någon mot hafsvindar skyddad hamn. De s. k. Nord- och Sydhamnarne bilda endast grunda bugter, hvilka emot hafvet icke äro skyddade af den minsta klippa eller skär och dessutom hafva en lös, sandig ankargrund. Endast då vinden blåser från land, kunna fartyg ligga säkra i dessa »hamnar», och då man vill landstiga på ön, föredrar man derföre vanligtvis att låta fartyget kryssa utanför, medan en båt sändes i land. Men äfven detta är, såsom erfarenheten visat, förenadt med ej ringa risk. Till följd af sitt läge ungefär på det ställe af oceanen, der golfströmmen och den norra polarströmmen mötas, är Beeren Eiland ofta under längre tider omgifvet af tjocka,ogenomträngliga dimmor, hvilka i förening med de drifisfält, som under en betydlig del af sommaren ständigt samla sig kring öns kuster, lätteligen hindra fartyget att på öfverenskommen tid återhemta den landsatta besättningen. Under den första fångstexpeditionen, som från Hammerfest afsändes till Beeren Eiland, hände det, enligt Keilhau, att det landsatta manskapet blef öfvergifvet af det fartyg, som fört dem öfver och som skulle kryssa utanför, medan kamraterne gjorde fångst. Ström, vind och plötslig tjocka hade så förvirrat den okunnige skepparen, att han lemnade det landsatta manskapet i sticket och seglade åter till Hammerfest. Då dessa ändtligen öfvertygat sig om, att de voro öfvergifne, beslöto de att i sin bräckliga båt våga återresan till Norge. Efter åtta dagars seglats uppnådde de Nordkyn. Samma folk gick ännu samma sommar öfver till Beeren Eiland med *samma* skeppare, för att berga den på ön qvarlemnade fångsten. Man ankrade nu i Nordhamnen, men sedan lasten blifvit intagen, blef

skutan, kort innan den skulle afsegla, af en hastigt påkommen storm kastad emot land och krossad. Besättningen räddade sig och lasten, men hade numera endast tillgång till en båt, hvilken var så liten, att en del af manskapet under seglingen turvis måste lägga sig på båtbottnen som barlast. Det var äfven långt lidet på sommaren, så att man måste bereda sig på en stormig färd. Men allt detta oaktadt föredrog man en öfverresa framför en öfvervintring, och efter 10 dagars seglats nådde den lilla båten norska kusten.

Den inre platån på Beeren Eiland är yttefst ödslig. Knappast ett grässtrå spirar här fram ur det ofruktbara stengruset, och endast någon vidsötvattensdammarne kläckande enslig tjufjo eller någon skrikande måse, som förirrat sig från sitt hem vid strandklipporna, erinra här om lif. Vid hafsstranden är deremot allt annorlunda. Alla ktyftor i de branta, af vågsvallet i fantastiska pelare och grottor söndersplittrade strandklipporna tjena till hviloplats för talrika fogelskaror, eller äro upptagna af fogelbon. Ej mindre talrika fogelsvärmar simma på vattenytan, för att från hafvets rika botten hemta sin föda, eller kretsa under skri och strid omkring i luften. Här vid kusten finner man äfven ofta uti en emot hafsvindarne skyddad, med fogelspillning gödslad klyfta en jemförelsevis ganska yppig vextlighet. Renar finnas ej på Beeren Eiland, men väl räfvar och under vintertiden äfven en eller annan isbjörn, som med drifisen blifvit öfverförd från Spetsbergen.

I geologiskt hänseende har Beeren Eiland stort tycke med vissa delar af Spetsbergen. Öns egentliga stomme är bildad utaf vexlande lager af kalk, kisel och skiffer, hvilka på dess södra del blifvit mycket omkastade och veckade, så att det icke är möjligt att här, åtminstone efter en så flygtig undersökning, som den vi voro i tillfälle att anställa, utreda de olika lagrens ordningsföljd. Dessa lager visa dock en så omisskännelig likhet med lagren vid Hecla Mount på Spetsbergens norra kust, att, oaktadt försteningar icke förekomma på någotdera stället, hvilka kunna med säkerhet utvisa lagrens ålder, man icke det ringaste kan tveka att förklara dem för samtida, om eljest någonsin petrografiska igenkänningstecken kunna anses tillräckliga för identifierandet af tvenne aflagringar. Såväl vid Hecla Mount som vid Beeren Eiland möter man en högst egendomlig röd och grön bandad skiffer, samt en grå, föga skiktad, i allariktningar med hvita ådror genomdragen kalk, och det är alldeles omöjligt att på yttre utseendet skilja, om ett stycke af denna så egendomliga skiffer eller kalk blifvit insamlad från Heda Mount eller Beeren Eiland. På norra sidan af ön äro lagren alldeles horizontela och tyckas vara yngre. Detsamma torde äfven vara förhållandet med lagren vid Mount Misery, hvilka vi dock ej blefvo i tillfälle att på nära håll undersöka, men redan på afstånd kan man se, att äfven de ligga fullkomligt horizontelt, och från stenröset vid fjellets sidor hem-bragte Keilhau försteningar, hvilka utvisa, att dessa lager tillhöra samma *bergkalks*-formation, som finnes utbredd öfver så vidsträckta trakter på Spetsbergen. Äfven vi funno likadana försteningar insprängda i några lösa block, som lågo spridda på en kulle emellan Mount Misery och vår sednare landningsplats.

Den märkligaste formation, som förekommer på Beeren Eiland, utgöres dock af de kollager, hvilka flertädes på öns norra kust träda fram i dagen. Enligt Keilhau bilda dessa, vid den s. k. Kol-bugten, 4 parallela, på lika afstånd från hvarandra liggande flötser af intill 1 alns mäktighet; vid en, ett stycke längre bort från Nordhamnen mynnande elf, benämnd *Engelska elfven*, ser man äfven tvenne flötser träda fram i dagen. Sannolikt tillhöra dessa stenkolslager, liksom stenkolslagren på Spetsbergen, det tertiära tidskiftet. Äfven denna trakt af oceanen har således under en ganska ung geologisk tidpunkt varit upptagen af en vidsträckt kontinent med praktfulla skogar af taxodier, ekar, plataner m. m., och tallösa elefant-, tapir- och antilop-svärmar hafva sannolikt en gång lekt och rasat bland yppiggrönska, på samma ställe der nu polarhafvets iskalla böljor vältra sig fram.

För den händelse att någon person ville anställa magnetiska iakttagelser på Beeren Eiland, vilja vi nämna, att äfven denna ö enligt all sannolikhet är dertill lika olämplig som de flesta delar af Spetsbergen. Det ungefär midt på Mount Misery framträdande, i oregelmässigt upprättstående pelare afsöndrade svarta lager, som Keilhau beskrifver i sin reseberättelse, utgöres nemligen, att döma af dess yttre utseende, af samma magnetiska bergart, *hyperit*, som så ymnigt uppträder öfverallt på Spetsbergen och som derstädes i hög grad inverkar störande på alla magnetiska företeelser.

De förstå polar-expeditionerna utrustades ofta af handelsbolag, hvilka hoppades kunna draga någon omedelbar vinst af de upptäckter, som deras expeditioner gjorde, och för att egga dessa bolag till nya uppoffringar

utmålades ofta ett ringa malmfynd med särdeles öfverdrifna färger. Frobishers andra storartade expedition till Labrador, för att derifrån hembringa några fartygslaster af en för guldmalm ansedd, i verkligheten alldeles ofyndig gul glimmerskiffer, är ett ganska egendomligt bevis härpå. Äfven Beeren Eiland har i detta hänseende haft att erbjuda något lockande för polarfararne. Några från ”Björnön” hembragta profver af blyglans och gul zinkblende förskaffade nemligen denna ö ryktet att vara rik på ädla metaller, och då den holme, hvarest dessa blyglansprofver ansågos hafva blifvit funna, icke kunde återfinnas, var man snar att antaga, det hela den silfverhaltiga klippan blifvit af vågsvallet bortsköljd. Beeren Eilands kuster äro visserligen öfverallt sönderskurna af vågsvallet och omgifvas derföre på alla kanter af höga,fristående, från den egentliga ön lösskurna pelare, ofta af flere hundra fots höjd, bland hvilka särskildt förtjena att omnämnas den ingalunda såsom Keilhau förmodar i hafvet sjunkna *Gullholmen* och den af en grotta genomborrade, 200 fot höga *Stappen* på öns södra del, *Engelska stören* på norra sidan af ön och den sylformiga *Taggen* på midten af vestkusten. Flere af dessa pelare torde efter några årtusendens förlopp vara söndergrusade, andra nya torde under denna tid hafva blifvit lösskurna från hufvudön, men man behöfver dock icke med någon synnerlig uppmärksamhet följa detta förstöringsfenomen för att inse, det någon betydligare förändring icke kan hafva egt rum sedan den tid, då denna ensliga ö först upptäcktes. Sjelfva berättelsen om Beeren Eilands mineralrikedom, som, då malmgången icke kunde återfinnas, gifvit upphof till historien om den hastighet, hvarmed ön skulle förstöras af vågsvallet, tyckes bero på en förvexling mellan Björnön i Hvita Hafvet och Beeren Eiland. Bland Riksmusei mineralogiska samlingar förvaras nemligen sedan förra seklet noggrannt etiquetterade malmprofver »från Björnön i Hvita Hafvet, 500 verst från Archangel», hvilkas utseende alldeles öfverensstämmer med beskrifningen på malmen från Beeren Eiland.

Några isfjell förekomma ej på Beeren Eiland, oaktadt mer än en dal på Mount Misery skulle erbjudit lämpliga bäddar för dem. Det torde dock vara ovisst, huruvida detta bör tillskrifvas ett klimat blidare än Spetsbergens eller Mount Miserys ringa höjd och de häftiga stormar, som ständigt rasa på denna från alla sidor öppna ö och bortsopa den mesta snön från bergens sidor. Vid vårt besök var dock, såsom redan äromnämndt, öns inre ännu höljdt af ett nästan sammanhängande snötäcke, hvilket flerstädes var så genomdränkt af vatten, att man endast genom stor uppmärksamhet på de ställen der man framgick kunde undgå att sjunka ned ända till midjan i den lösa blandningen af vatten och snö. På otaliga andra ställen, der snöfältet eljest ännu var hårdt och fruset, såg man runda hål af 1—3 fots diameter, hvarest all snö och is var bortsmält ända till jordytan, och steg man in i ett dylikt hål, så sjönk man djupt ned i det vattenblandade gruset. Någon is eller käle fanns således icke på dessa ställen, och dessa hål, hvilka hade ett omisskänneligt tycke med de s. k. vindvakarne, antogo vi derföre utgöra mynningar till källor, hvilkas vatten naturligtvis ursprungligen måste hafva varit något öfver fryspunkten, då det kunnat bortsmälta det öfverliggande snötäcket. Vi kunde dock ej mäta vattnets värmegrad i dem, emedan det genast kom i beröring med snö och snövatten och således afkyldes till 0°. Men då Keilhau under sednare delen af Augusti månad besökte Beeren Eiland, var snön redan hopsmält, och det frambrytande källvattnet hade derföre sin ursprungliga värmegrad, hvilken befanns vexla emellan 0°,6 och 3°,8. Om dessa förmodligen ej alltför djupgående källors värmegrad kan anses som en måttstock på öns medeltemperatur, så skulle den ligga något litet öfver 0°. Dylika källhål sågo vi aldrig på Spetsbergen, hvilket tyckes antyda, att jordens medeltemperatur på detta sednare ställe ligger under fryspunkten. Emot hvad som stundom uppgifvits, tro vi oss derföre hafva anledning att antaga, det klimatet på Beeren Eiland är vidare blidare än äfven på de mest gynnade delar af Spetsbergen. Det mera sydliga och pelagiska läget,bristen på isfjell, källorna och åtskilliga härstädes förekommande vexter, hvilka egentligen ej tillhöra den *aldra* högsta nordens flora, tala tillräckligt härför.

Beeren Eiland är under sommaren nästan ständigt dimhöljd, och äfven under de få klara solskensdagarne ser man oftast toppen af Mount Misery omgifven af en gråhvit molnkrans. Luftens värmegrad är, såvidt man af de få spridda iakttagelserna kan döma, dag och natt temligen oförändrad, endast 3° till 4° öfver fryspunkten; någon hög sommarvärme eller betydlig vinterköld höra till sällsyntheterna. Endast norska och ryska fångstmän hafva öfvervintrat härstädes, och vår kunskap om Beeren Eilands vinter grundar sig uteslutande på deras berättelser. Några egentliga iakttagelser har man dock först under de sednaste åren erhållit genom skeppar Tobiesens

öfvervintring, för hvilken vi framdeles skola fullständigt redogöra. Men för att genast i någon mån beriktiga läsarens säkert ganska oriktiga föreställning om en vinter vid 74½ nordlig breddgrad (35 svenska mil norr om Nordkap), så vilja vi här meddela den berättelse om Beeren Eilands vinterklimat, hvilken är införd i Keilhaus bekanta resebeskrifning:

”Vår kapten hade öfvervintrat tvenne gånger på Beeren Eiland nemligen $18^{24}/_{25}$, $18^{25}/_{26}$. Första gången var det inalles åtta man, som i September blefvo öfverförde från Hammerfest. Man begynte straxt med hvalrossfångsten, och redan på ankomstdagen blefvo 18 djur stuckna. För öfrigt tillbragte man denna månad med att iståndsätta och fullborda boningshuset och uppbygga boden, med att förfärdiga fällor och giller för räffångst och med insamling af drifved, som sedan under vintern blef framsläpad på kälkar.Till midten af November var vädret mildt; sydliga och vestliga vindar, som ofta förde regn med sig, voro de rådande. Om någongång snö föll om natten, så försvann den åter om dagen. I midten af November kom mycket snö med nordvestlig vind, derefter följde åter regn, som frös samman med snön. Med ostlig vind hade man i slutet af månaden några kalla dagar. Dagern upphörde vid denna tid och man såg endast en svag gryning vid middagstiden. Då luften var klar, märkte man detta skimmer till och med på den mörkaste tid af vintern.

December började med ostliga vindar och köld, derefter kom snö och storm från nordvest och en stark isvall hopade sig längsmed kusten till följd af vågsvallet, som frös till is på klipporna. Midt i månaden blef vädret mildt med sydlig vind, och under jul-veckan föll regn och snö. Hvalrossfångsten hade dittills lyckats särdeles väl, flere hundrade hvalrossar samlade sig ofta på fjäran öster om Nordhamnen, och på en enda dag i veckan före Jul stuckos några och sjuttio stycken. Fångsten förrättades vid mån- eller norrsken.

Efter nyåret begynte denna jagt att aftaga, dels emedan många djur voro dödade, dels emedan de öfriga begynte att sky stället. En mängd afspäckade kroppar blefvo åter kastade upp på den strand, hvarifrån man störtat dem i sjön, och bidrogo ej litet att förringa fångsten. Deremot fick man nu de flesta räfvar. Man hade inalles 17 till 18 giller och fällor, hvilka voro uppsatta på öppna ställen vester om etablissementet samt emellan det och Stenkolsbugten.

I Januari föll mycket snö, vädret var dock ofta klart och norrskenen ganska allmänna. Endast en ringadel af snön blef qvarliggande, emedan den fördes bort af vinden, och marken var derföre mestadels endast betäckt med en isgata.

Februari var kall och klar. Kölden var dock aldrig strängare än att man kunde arbeta ute. Den 10:de såg man, vid en skidfärd till Sydhamnen, solen åter för första gången; jemnt hela skifvan steg upp ur hafvet. De första foglarne ankommo nu, nemligen stormfogeln och ismåsen.

I Mars månad tilltog kölden synnerligast vid nordostlig vind. Hvalrossfångsten upphörde alldeles. Teisten och ejdern infunno sig.

April var den kallaste månaden; nordliga och nordostliga vindar voro rådande, förenade med klar luft och fin frostsnö. Sjön rökte starkt och tillfrös rundt om ön. I midten af denna månad var kölden så sträng och hafsdimman så besvärlig, att man under åtta dagars tid endast för några ögonblick kunde hålla ut i fria luften. Tre isbjörnar blefvo skjutna tätt vid huset. Man hade icke märkt dessa djur förr än isen lagt sig.

Maj medförde sydlig vind och mild luft. Några gånger snöade det, men dock var vädret oftast klart, och den isbelagda jordskorpan begynte att tina upp i solskenet. Man insamlade förträfflig, färsk *cochlearia* och sysselsatte sig med att skjuta fogel eller fånga dem med snaror. Under en häftig vestanvind bröt isen upp igen.

Juni hade många vackra solskensdagar och värmen blef märkbar. Nordosten var emellertid den herrskande vinden och med den kom mycket drifis. Midt i månaden begynte alkfångsten, man insamlade mycket dunoch nedsaltade en mängd foglar. Under slutet af månaden insamlades ägg af alkor, måsar och stormfoglar.

I början af Juli kom mycket drifis med nordostlig vind. Vädret var klart och mildt och man rodde emellan isstyckena för att skjuta fogel. Först i midten af månaden blef dock sjön så öppen, att man kunde komma fram

med båtar till Sydhamnen, hvarest en mängd ägg insamlades. Sällan såg man någon ensam hvalross. Isskorpan var ännu icke fullständigt bortsmält från jorden. Den 23:dje kom fartyget från Hammerfest och afhemtade 3 man och en del af fångsten. Den bestod inalles af 677 hvalrossar, omkring 30 blåa räfskinn, något dun och 3 björnhudar.

Tre veckor sednare kom fartyget för andra gången för att afhemta resten af fångsten och de öfriga fem fångstmännen, hvilka under tiden sysselsatt sig isynnerhet med torskfiske och deraf nedsaltat 5 till 6 tunnor.

Under hela tiden hade icke någon varit sjuk och vintern tyckes hafva hört till en af de mildaste, åtminstone var den följande långt strängare. Då hade man nästan hela tiden från Oktober till Mars så kall och stormig väderlek, att man ofta måste hålla sig inne åtta dagar å rad. Snötjockan var ofta utomordentligt besvärlig. Hafvet frös redan i November, och då isen kort derefter åter uppbröt, kom en ofantlig mängd drifis norrifrån, hvilken efter ett par dagar frös tillsammans. Isbjörnarne stego på taket af byggningen och man sköt 7 stycken så godt som från dörren. För resten var utbytet måttligt; ty vid de nordliga vindar, som voro de herrskande, blef hvalrossen qvar på Spetsbergen, hvarest den finner bättre skydd. Hvad för öfrigt kölden angår, så hade man inne i huset alltidkunnat erhålla tillräcklig värme, och det var mindre den starka kölden än den tryckande skärpa som luften antog, då den strök öfver hafvet, som gjorde uppehållet i det fria outhärdligt under de dagar då vädret var mest ogynnsamt.”

Under vår korta vistelse vid Beeren Eiland sökte vi förgäfves erhålla några säkra data för dess kartläggning. Nedanstående vignett utgör derföre endast ett ungefärligt utkast till en karta, hvilket dock torde vara vida mindre afvikande från verkligheten än alla äldre afbildningar. Enligt solobservationer af Dunér är ryssstugan vid Sydhamnen belägen på 74° 22′ 56″ nordlig bredd och 19° 15′ 15″ (1^t 17^m 1^s) längd öster om Greenwich.

BEEREN EILAND

TREDJE KAPITLET.

Återkomst till fartyget. — Isblink. — Drifis. — Fåfänga försök att tränga fram till Storfjorden. — Ankomst till Isfjorden. — Safe Haven. — Båtfärd till Saurie Hook. — Plundring af en ejderö. — Renjagt. — Fynd af lemningar efter stora forntida ödlor. — En man nära att drunkna. — Malmgrens och Nordenskiölds båtfärd. — Lifvet och kifvet på dunvären. — Gips Hook. — Båten nära att krossas af drifis. — Skansviken. — Saurie Hook. — Proviantbrist. — Ankomst till Advent Bay. — Innevånare i Ryss-stugan. — Möte med Engelsmän. — Återkomst till fartyget.

Genast efter vår återkomst till fartyget hissades båten upp och vi seglade vidare mot norden. Ett hvitt glänsande luftlager syntes norrut närmast horizonten. Det liknade en stark isblink, men efter att flera timmar hafva seglat vidare i öppet isfritt vatten, förklarade vi denna isens vanliga förebådare för ett tomt skrämskott, och ställde, utan att låta varna oss af detta tecken, kursen rakt mot midten af Storfjorden, i hopp om att redan följande dag derstädes kunna börja våra undersökningar. Vår otålighet blef derföre satt på ett svårt prof, då den efter vår återkomst till fartyget i början ganska friska vinden småningom blef så svag och skral, att fartyget slungades af dyningen hit och dit utan att skjuta någon fart framåt.Först den 20 Juni på förmiddagen sågo vi ett isband i norr, hvilket dock, då vi kommo närmare, visade sig vara bildadt af alldeles gles is, och vi fortsatte derföre vår en gång fastställda kurs emot norden, ända tills den i början glesa drifisen blef så tät, att ett framträngande vidare i denna riktning var alldeles omöjligt. Emellertid afstannade äfven vinden tidtals nästan fullständigt, och småningom lade sig en tjock dimma öfver hafvet samt omgaf alla föremål med ett ogenomträngligt, hvitt hölje. Smärre, nära fartyget belägna isstycken visade sig nu som aflägsna jättelika isberg, eller i fall, såsom stundom händer, dessa isstycken voro svärtade af jord, såsom ett aflägset snöhöljdt land, från hvilket här och der svarta bergstoppar reste sig högt mot skyn. Svårigheten att leta sig ut ur den islabyrint, som omgaf oss, blef derigenom i hög grad förökad, och det kunde derföre ej mera komma i frågan att hålla någon bestämd kurs, utan man seglade under hvarje vakt i alla de väderstreck kompassen angaf åt det håll, der de största öppningarne för tillfället syntes. Efter att en tid hafva på detta sätt kryssat af och an, kunde man ej ens då tjockan lättade se isfritt vatten

från masttoppen. Vi måste nu uppgifva vårt hopp att genast framtränga till Storfjorden och blefvo i stället, för att ej komma i »besätt» midt på oceanen, nödsakade att draga oss allt mer och mer åt nordvest, hvarest vi hoppades att hafvet skulle vara mindre isbeströdt. Under trenne dygn seglade vi sålunda framåt under ständig strid med isen utan att kunna uppnå hvarken Storfjorden eller någon af de sydligare hamnarne på Spetsbergens vestkust. Ju nordligare vi kommo, desto glesare blef dock isfältet, och gynnade af en stark kultje lyckades vi slutligen attpå höjden af Charles Foreland slå oss igenom och komma under land. Redan dagen förut hade vi, då dimman något lättade, sett en skymt af fjellen vid Bel Sound. Drifisen omgaf tydligen hela södra delen af Spetsbergen med ett ogenomträngligt stängsel och gjorde det till en nödvändighet för oss att ankra någonstädes på vestkusten för att der invänta gynnsammare förhållanden. Men emedan vi redan under föregående resor gjort bekantskap med den vindstilla, som under långa tider af sommaren råder på denna del af Spetsbergen, och som gör seglatsen derstädes äfven på helt korta afstånd så tålamodspröfvande, ville vi ej ankra i någon af Charles Forelands hamnar, utan seglade åter söder ut i den längsmed stranden gående breda, öppna vattenrännan för att på denna inre väg kunna nå den närmare Storfjorden belägna Horn Sound eller Bel Sound. Söder om Isfjordens mynning låg dock drifisfältet ända intill land, och vi måste derföre besluta oss för att gå till ankars i denna midt på Spetsbergens vestkust belägna fjord. Af Isfjordens många hamnar valde vi naturligtvis Safe Haven, från hvilken man med största lätthet kan segla ut i sydlig riktning. Vi fällde ankar derstädes den 25 Juni på eftermiddagen.

Under kryssningen bland drifisen hade vi flera gånger låtit sätta ut en båt för att anställa djuplodningar, men vi voro alltför nära kusten för att kunna finna ett betydligare djup, och måste derföre inskränka oss till att med Konduktör Lindqvists apparat upptaga vattenprofver från olika djup under hafsytan. Denna apparat visade sig i alla hänseenden ändamålsenlig, och vi tro oss derföre göra blifvande Spetsbergs-expeditioneren tjenst genom att längre fram lemna en afbildning och beskrifning af densamma.

Safe Haven är en liten bugt vid Isfjordens norra strand. Den budar en för de flesta vindar väl skyddad hamn med mjuk lerbotten och således god ankargrund. Häraf äfven dess gamla namn, hvilket af norska hvalrossfångare förvrängts till Sauhamnen d. v. s. Fårhamnen. Bugtens inre upptages af ett ofantligt, starkt söndersplittradt isfjell, från hvilket stora isblock ofta nedfalla; dess östra strand begränsas af ett 50—100 fot högt, alldeles tvärbrant klippband, som småningom reser sig till en ej synnerligen hög, närmare isfjellet toppig bergkamm, bildad af upprättstående lager, hvilka tillhöra bergkalksformationen och föra ymnigt försteningar, företrädesvis stora arter af slägtena *Spirifer* och *Productus*. Vestra sidan upptages äfven af likartade, ehuru till en äldre, ej försteningsförande bildning hörande berg, från hvilkas sidor åtskilliga små linsformiga, tvärt afskurna ismassor nedhänga, och på yttersta delen af vestra stranden skjuter ett ganska ståtligt, ehuru ej vidsträckt isfjell fram ända till hafvet. Såsom ofta är fallet med glacierer på Spetsbergen, är detta alldeles tvärbrant afskuret ej allenast mot hafvet utan äfven mot norr, der det framgår ett långt stycke öfver en sluttande sandstrand, och der afskärningen på ett särdeles i ögonen fallande sätt visar ismassans lagerformiga struktur. Ett stycke på andra sidan om detta isfjell slutar den längsmed hamnens vestra strand framgående bergkammen emot Isfjorden med ett inemot 1,500 fot högt, framåtlutande berg, som utgör en samlings- och boningsplats för hundra-tusentals alkor och derföre erhållit namnet *Alkhornet*.Några små holmar på hvardera sidan om fjordens mynning utgöra kläckningsställen för ejdrar och borgmästare. Ejdrarne äro på dessa holmar, sedan isen lossnat, skyddade för räfvens anfall, liksom alkorna och de mindre måsarterna genom de otillgängliga branter, der de kläcka. Den stora grågåsen känner sig deremot stark nog att ej behöfva detta skydd och kläcker derföre på fasta landet, helst på öfversta randen af den branta strandvall, som på nordöstra sidan af hamnen stupar ned i hafvet.

Den 26 och 27 Juni var väderleken för det mesta ogynnsam, och vi företogo under dessa dagar endast smärre utflygter omkring fartygets ankarplats. Den 27:de tycktes, att döma af riktningen och den hastighet hvarmed molnen framgingo, en nordvestlig storm rasa ute på hafvet, medan inne i hamnen herrskade fullkomlig stiltje, endast då och då afbruten af starka kastvindar från fjellen. Såsom man kunde se från foten af Alkhornet, lägrade sig drifisen till följd häraf i så täta massor utanför Isfjordens mynning, att någon utsigt ej förefanns för vårt fartyg att snart kunna segla söderut. För att ej tiden skulle gå alldeles förlorad under vårt häraf förorsakade ofrivilliga uppehåll på vestkusten, beslöto vi att anställa båtresor till den inre delen af fjorden och under dem utreda dessa

märkvärdiga trakters hittills endast ofullständigt kända geografiska och geognostiska förhållanden. Nordenskiöld började dessa utflygter, i det han med engelska båten, kaptenen Hellstad och tre man, företog en resa till det stora fjell, som delar isfjorden i tvenne armar och som till följd deraf, i likhet med många andra på samma sätt belägna berg, af Spetsbergsfararne benämnes Midle Hook. På vårkarta hafva vi dock till undvikande af förvexling kallat berget Saurie Hook, med anledning de derstädes funna märkvärdiga lemningar af skeletter efter ödelartade djur. Om denna resa meddelar Nordenskiöld följande:

»Fjorden var ännu uppfylld med drifis, hvilken af ström och vind förflyttades från ett ställe till ett annat, och emedan de vindar, som under dessa dagar varit rådande, fört drifisfälten emot fjordens sydöstra del, rodde vi fram längsmed den nordvestra, jemförelsevis drifisfria stranden. Om man undantager några enligt hvad man påstår 100 famnar djupa sänkningar, hvilka sträcka sig ett stycke utanför de tvärbranta isfjellen vid stranden, är Isfjorden på denna sida, ända till 1/4 eller 1/2 mil från land, särdeles låggrund. Ofantliga, endast under högsta flodtiden lösa grundisblock ligga här större delen af sommaren spridda långt ute i fjorden och utgöra på sätt och vis en af isklippor bildad skärgård, hvilken lemnar roddarne ett säkert och välkommet värn emot såväl sjögång som drifis. Man måste derföre, då man ror fram längsmed denna strand, vara uppmärksam på djupet, så att båten ej ror in och, om floden samtidigt faller, oförmodadt stannar på någon vidsträckt låggrund bank; men man behöfver i stället mindre frukta för de farliga drifisfälten, som af ström och vind föras omkring i den djupare delen af fjorden. Vid kryssning bör fartyg deremot helt och hållet undvika att närma sig denna låggrunda kust.

Gynnade af en temligen god vind hunno vi den första resdagen ända till nordöstra sidan af det låga och breda näs, som ungefär midt emellan Saurie Hook och Safe Haven skjuter långt fram från Isfjordensnordvestra strand och sedermera af oss betecknades med namnet Cap Boheman. Under färden passerades en af vattnet urhålkad port, lik Borgmästarporten på Beeren Eiland, och några söder om Cap Boheman belägna ejderholmar. Af dessa blef en plundrad för att med friska ägg föröka vårt proviantförråd. Jag hade visserligen gifvit ordres, att inga andra ägg finge tagas än de, som genom någon bepröfvad och godkänd metod visade sig vara fullkomligt oskadade. Behörigheten af denna befallning tycktes folket äfven inse och de lofvade ställa sig den till efterrättelse. Äggen från åtskilliga bon synades emot dagsljuset och förklarades alla för friska. Några ögonblick derefter var den lilla med ejderbon betäckta holmen plundrad, några ejderhannar skjutne och vi reste vidare. När kocken derefter skulle använda äggen till en anrättning för aftonmåltiden, visade det sig att de flesta voro förlegade.

Följande dagen rodde vi vidare genom temligen isfritt vatten emot mynningen af Nordfjordens östra arm, hvilken sedd på afstånd tycktes vara isfri. Men då vi kommit närmare, märkte vi, att den spegelglänsande yta, som vi förmodat vara öppet vatten, endast var en jemn, obruten, för det mesta med flödvatten betäckt fastis. Då det sålunda var omöjligt att för närvarande nå Nordfjordens botten, beslöt jag att i stället lägga till vid det höga fjell, som skiljer Nordfjorden från Klaas Billen Bay. Jag hoppades att der få insamla en rik skörd af försteningar, och Hellstad uppgaf, att en genom fjellets sydöstra del gående däld skulle utgöra en af de bästa renmarker på Spetsbergen. Efter en emot förmodan dryg rodd nådde vi om natten mynningen af den betydliga elf, som löper midt igenomRendalen, och drogo upp vår båt på elfvens norra strand.

Genast efter landstigningen vandrade jag till en klyfta, som en liten bäck skurit i fjellet nära vår rastplats, och insamlade der en mängd försteningar, hörande till de intressanta Trias-aflagringar, som hafva en betydande utbredning i Is- och Storfjorden. Följande dagen gick jag till en något längre bort belägen klyfta på sydvestra sidan af slätten och var lycklig nog att äfven der finna ännu vackrare försteningar, bland hvilka må nämnas stora *Nautilusartade snäckor och benfragmenter af några krokodilartade djur, bland hvilka en del tyckes hafva varit öfver två alnar långa*. Dylika djurformer möta oss nu endast i de varma länderna vid eqvatorns grannskap och dessa oansenliga benfragmenter lemna derföre åt geologen en utomordentligt vigtig antydan rörande den fordna fördelningen af klimatet på jordens yta.

Också det för vår proviantering vigtiga renskyttet blef lyckligt. Hellstad fällde nemligen inalles 7 ganska feta och förträffliga renar. Det svåraste blef nu, såsom vanligt vid en dylik jagt, att bära de skjutna djuren till båten. Renarne höllo sig nemligen ½ till 1 mil inåt landet, längsmed sydvestra sluttningen af den vackra, för

Spetsbergen gräsrika däld, genom hvilken den elf flyter, vid hvars mynning vi dragit upp båten. Det blef derföre ej allenast nödvändigt att bära de skjutna renarne inemot ½ mils väg öfver en sank och oländig mark, utan äfven att forsla dem öfver den ytterst strida elfven. Nära nog hade en af vårt manskap, Olaus, drunknat, då han efter en lycklig jagt återvände till båten och vadade öfver denna elf, med tvenne renar (en renko och en kalf) *bundna* på ryggen. Då hanRast under en båtfärd.

kommit till midten, hvarest vattnet nådde nära midjan, förlorade han nemligen fotfäste och fördes ett godt stycke nedåt af den forsande vattenmassan. Lyckligtvis vadade Hellstad äfvenledes med en ren på ryggen öfver samma elf, något närmare båtens rastplats, och kunde derigenom rädda kamraten, som jemte de på ryggen bundna renarne af strömmen fördes förbi honom i nästan medvetslöst tillstånd.

Hellstad återvände genast till renmarken för att hemta en derstädes qvarliggande ren, och då jag jemte det öfriga manskapet kom tillbaka från min geologiska utflygt, såg jag den arma Olaus vandra häftigt, ensam, dyster och frusen af och an på stranden, i tätt åtsittande våta kläder och draperad med en öfver axlarne kastad sofsäck, det enda torra plagg, som stod honom till buds. Några reservkläder hade vi nemligen ej med oss på båtfärderna, och den som föll i fick derföre vara våt, tills kläderna torkat på kroppen. De återkomne kamraternes medlidsamhet yttrade sig genast dels i en mängd mer eller mindre lyckade speglosor, dels i den kanske ej fullt oegennyttiga ifver, med hvilken alla började att tillreda ett större kaffekalas. Sjelf hade Olaus förut försökt upptända eld, men varit oförståndig nog att lägga den talg, som i brist af drifved användes till brännmaterial, på sanden utan något underlag, naturligtvis med den påföljd, att den smälta talgen inom några ögonblick rann ned och försvann i sanden. Sedan kaffet var förtärdt, sköts båten ut och vi seglade, gynnade af god vind, längsmed den ännu temligen drifisfria nordvestra stranden med ens till fartyget, dit vi ankommo den 30 Juni kl. 5 på morgonen. Under denna segling blefvo vi flerfaldiga gånger i tillfälle attmärka, huru ej allenast sjögången utan äfven vinden plötsligen spaknar, då man kommer in i ett äfven ganska glest drifisfält, för att åter tilltaga i styrka, då man kommit utom detsamma. Detta för hvarje Spetsbergsfarare välbekanta förhållande beror tydligen derpå, att vågorna, då de stöta emot de stora isstyckena, blifva på ett alldeles oregelmässigt sätt länkade åt olika håll, till följd hvaraf de stöta emot och upphäfva hvarandra. Ett på analoga grunder bygdt vågbrytarsystem, bestående af några stora, ett stycke från hvarandra förlagda flytande bojar, skulle utan tvifvel med fördel kunna användas vid mången emot hafvet öppen hamn.»

Under Nordenskiölds båtfärd sökte Dunér och Malmgren att genom regelbundna iakttagelser på vattnets höjd komma till någon kännedom om de lagar, som reglera ebb och flod på Spetsbergen. De företogo dessutom ett par kortare utflygter, dels i Safe Haven för kartering och zoologisering, dels till Alkhornet för att taga reda på isens läge. Just som de under den sednare turen lade i land vid fjellets fot, hördes uppifrån ett egendomligt klingande ljud, hvilket af Uusimaa förklarades härröra från en björn. Jagtlusten blef naturligtvis deraf till ytterlig grad upplifvad och alla man rusade genast åstad i ljudets riktning, men man fann snart att lätet tyvärr endast härrörde från en räf, som i största fart flydde uppåt fjellen. Från foten af Alkhornet kunde man se att isens läge var oförändradt, så att för ögonblicket ingen utsigt fanns att slippa ur Isfjorden. Mot middagen den 30:de varsnades i Safe Havens mynning en segelbåt, hvilken till en början togs för Nordenskiölds båt, men som snart visade sig vara enliten jakt från Tromsö, förd af skepparen Björvik, hvilken under expeditionen år 1861 varit styrman å briggen Jaen Mayen. Han hade under någon tid varit inne i Advent Bay för att reparera en läcka på fartyget och ämnade nu, efter att i Safe Haven hafva fyllt vatten, åter segla ut i Forelandssundet.

Vid sin återkomst Skildrade Nordenskiöld båtfärdens behag med så lifliga färger och eggade dessutom de qvarblifnes reslust genom berättelsen om jagtmarkens förträfflighet och uppvisande af de vid Saurie Hook insamlade försteningarne, att alla snart blefvo ense derom att det nyttigaste man under närvarande omständigheter kunde göra var att företaga båtturer till det inre af fjorden. Mycket återstod ännu der för forskarne att utreda, och till följd af isens läge var ännu ingen utsigt för handen att snart kunna segla söderut. Såväl den engelska båten som den i Tromsö inköpta ställdes derför ånyo i ordning, utrustningen och provianteringen öfvervakades med större omsorg än förra gången, så att hvarken tältstolpar eller, såsom fallet var vid första båtfärden, det värmande kaffets vigtiga bihang, sockret, blefvo glömda. Nyckeln till kajutan, i hvilken äfven vårt

förråd af vin och sprit var förvaradt, lemnades åt vår pålitlige följeslagare från Stockholm, Johansson; Uusimaa nämndes till skeppare på skutan under Hellstads och styrmannens frånvaro, och sedan allt detta blifvit ordnadt, afreste de begge båtarne den 2 Juli straxt på eftermiddagen till Isfjordens södra strand. Med den stora »engelska» båten följde Malmgren, Nordenskiöld, Hellstad, kocken och tvenne man, med den i Tromsö inköpta »svartbåten» Dunér, styrmannen och tvenne unga jungmän, som nu för första gången deltogo i enlängre sjöresa och ombord voro kände under namnet Balsfjordingarne.

Nordenskiölds och Malmgrens båtresa. De båda båtarne följdes i början åt, medan kursen togs tvärs öfver fjorden, men då vi efter 4 timmars seglats nalkades Isfjordens södra strand, sågs Dunér styra mera vestligt, som vi förmodade för att segla in i Kol Bay; vi deremot lade till vid första dalen öster om denna bugt. Härifrån rodde vi den följande dagen vidare åt öster, genom en temligen isfri ränna utmed Isfjordens södra strand, till mynningen af Sassen Bay, hvarest vi rastade öfver natten. Under rodden längsmed den höga, för det mesta tvärbranta stranden stego vi emellanåt i land för att insamla vexter eller försteningar, undersöka lagringsförhållandena, skjuta någon på stranden synlig ren m. m. Malmgren var härunder nog lycklig att på de höga klipporna vid stranden af den elf, som mynnar på östra sidan af Advent Bay, få skjuta en grågås (Ancer brachyrhynchus) och insamla några af dess ägg. Hellstad sköt på samma ställe några renar, hvilka bildade en kärkommen och påräknad tillökning i det obetydliga köttförråd, som vi tagit med oss från skutan. Följande dagen rodde vi vidare inåt södra armen af Sydfjorden till en liten, svart, hattformig bergskulle, som vi redan på långt håll sågo bestå af hyperit. Vi landstego derstädes och togo vinklar emellan kringliggande berg och uddar, uppbyggde på pejlingsstället en varde och rodde sedan vidare till en af de holmar, som ligga utanför de höga berg, Gips Hook, som skilja Sassen Bay från Klaas Billen Bay. Äfven dessa holmar bestodo af hyperit och voro i bokstaflig mening öfversållade med ejderbon.Liksom en mängd andra högnordiska foglar kläcker äfven Spetsbergsejdern kolonivis på vissa, längsmed Spetsbergens kuster spridda, merendels lågländta holmar, från hvilkas stränder isen tidigt lossnar, så att de under sommaren blifva otillgängliga för räfven, hvilken vid denna tid företrädesvis lefver af ägg och ungfogel. Det öfvervägande antalet af innevånare på dessa holmar utgöres af ejdrar, men jemte dem kläcka äfven på de slätare delarne af holmen gäss och tärnor, samt på spetsen af några utskjutande klippor en eller annan stormåse. Förr än isen lossnat, slå ejdrarne sig sällan ned på en dylik holme, och månget vanligen rikt dunvär blir nästan obebodt under den sommar, då en fast is alltför länge sammanbinder ön med fasta landet. Den som ej besökt en dylik holme, här svårt att göra sig en tydlig föreställning om det lif, det kif och den strid, som ständigt råder derstädes. Fogelbona ligga tätt spridda öfver holmen, flerestädes så nära hvarandra, att man knappast kan framgå utan att trampa på ägg. Ejderhonan ligger nästan ständigt på sina ägg. I grannskapet har den praktfulla hanen intagit sin plats och ger genom ett ängsligt läte till känna då någon fara nalkas, flyr också först undan, lemnande sin följeslagerska i sticket. Honan deremot lemnar sina ägg endast i största nödfall, och hon har också goda skäl dertill. Några få ögonblick derefter är nemligen den efter rof ständigt lurande jon eller, såsom den ofta med rätta benämnes, tjufjon framme och uppäter de utan skydd lemnade äggen. Om tvenne bon ligga så nära hvarandra, att ejdrarne på en gång blifvit bortskrämda från dem, så händer det ofta att tjufjon hackat sönder äggen i det ena boet, innan menniskan hunnit plundra det andra. På ett annatställe af ön ser man tjufjon med gällt skri förfölja den mångfaldiga gånger större och starkare stormåsen, som sin storlek oaktadt snart nödgas att till jon öfverlemna det byte denne gjort, och endast kan skydda sig för jons anfall genom att slå sig ned på vattenytan — dyka kan stormåsen ej. Jon åter har en besvärlig och oförsonlig fiende i den lilla modiga tärnan, af hvilken den med det yttersta raseri angripes i flygten, då jon varit nog oförsigtig att nalkas dess bo. Till följd af tärnans snabba och viga flygt, är jon, stormåsens besegrare, alldeles försvarslös emot denna lilla fogel, till vexten föga större än svalan, och den måste derföre snart fly undan. Tärnan skyr ej ens att anfalla den menniska, som försöker att plundra dess bo, och då man måste dröja en stund i grannskapet, nödgas man ofta mot sin vilja att skjuta ned den lilla modiga stridskämpen för att freda sig för dess angrepp. Ejderhonan tyckes gerna vilja framkläcka ett stort antal ungar, och om hon varit nog olycklig att förlora några af sina ägg genom menniskans eller tjufjons åverkan, säges hon ej sky att i sin tur stjäla ägg från grannens bo. Samma osed tyckes äfven vidlåda gåsen, åtminstone fann en af manskapet under första båtfärden ett gåsbo, i hvilket lågo tre gåsägg och två ejderägg. Då ejderhonan skrämmes upp ifrån boet, skrapar hon gerna, om tid dertill finnes, mossa och dun öfver äggen och

öfvergjuter dem dessutom med en stinkande, för de vingade äggamatörerna förmodligen högst vedervärdig vätska. Det insamlade dunet har derföre i början en vämjelig lukt, som dock inom kort försvinner och derföre måste härröra af ett mycket flygtigt eller lätt sönderdelbart ämne. Spetsbergsfararne känna ganska väl, på hvilka ställen af Spetsbergenskuster dunholmar äro belägna; de besöka den äfven årligen under äggkläckningstiden, för att insamla dun och ägg. I början lemnar man alltid ett ägg qvar i boet, för att ej genast bortskrämma ejdrarne och derigenom få en mindre rik skörd, men innan man seglar vidare, plundras ön fullständigt och äfven ejdrarne nedskjutas utan skonsamhet. Besökes holmen på en gång från flera fartyg, sker plundringen gemensamt och rofvet fördelas i förhållande till antalet af det manskap, som blifvit sändt i land. Knappast någon enda af dunholmarne på vestkusten och dess fjordar torde undgå att blifva sålunda årligen plundrad, och foglarnes antal minskas derföre år från år.

Vid vårt besök på Gåsöarne var sommaren redan så långt framskriden, att större delen af ejderäggen voro förlegade. Vår kapten och några af manskapet hade dock en stor färdighet att på yttre utseendet skilja ett friskt ejderägg från ett skadadt, och endast desse blefvo derföre sände i land, *med stränga ordres att endast insamla friska ägg*. Dessa ordres voro, såsom man kan se af berättelsen om den förstå båtfärden, väl behöfliga och åtlyddes denna gång äfven punktligt. Ett och annat misstag var dock äfven med den bästa vilja i verlden oundvikligt, och innan afresan anställdes derföre ett slutprof med alla de insamlade äggen, genom att lägga dem i ett kärl med salt vatten, hvarvid de odugliga flöto på vattenytan, de dugliga sjönko. Utgången af profvet visade att ägginsamlingen denna gång skett med stor skicklighet.

I början hade vi för afsigt att dröja öfver natten vid denna holme, men för att ej blifva instängde, i den händeke drifisen skulle »sätta» in, beslöto vi att genastro öfver det för närvarande endast med gles drifis betäckta vattnet emellan holmen och Gips Hook. Tidigt på morgonen den 5 Juli nådde vi det utanför berget belägna näset och drogo deratädes upp vår båt.

Naturen var här utomordentligt praktfull. Sjelfva näset bestod af en låg, mycket söndersplittrad hyperithäll, från hvilken, ett stycke ifrån stranden, ett högt fjell reste sig, nederst bestående af horizontela, gråa gipslager, i hvilka här och der hvita alabasterbollar voro perlbandlikt insprängda. Högre upp vidtog ett tvärbrant svart hyperitband, som i sin tur betäcktes af gråa försteningsförande lager och bländande hvita snöfält. Något längre inåt Sassen Bay syntes ett annat kanske än mera storartadt berg, *Tempelberget*, som stupade direkte ned i hafvet. Det mäktiga hyperitband, som bildade äfven detta fjells panna, var af rännilar mycket regelmässigt sönderskuret i former, hvilka på afstånd liknade ofantliga götiska hvalfbågar och gaf åt hela berget utseendet af en i ruiner fallen kolossal götisk dom. Vid bergens fot låg fjorden beströdd med otaliga, fantastiskt formade drifisstycken, så lugn och stilla att den tydligt återspeglade hvarje isbit, hvarje klippa vid stranden. En mängd dels på Hyperitöarne, dels vid bergens sidor kläckande foglar kretsade i luften eller summo emellan isstyckena för att från hafvet söka sin föda och gåfvo lif åt den eljest förstelnade högnordiska naturen.

Här dröjde vi till den 6:te om aftonen, dels för att insamla profver af de försteningar, som funnos ymnigt inströdda i Gips Hooks kalk- och flintlager, dels för att skjuta de renar, som betade på den smala strandremsan vid fjellens sidor. Drifisen hade under tiden samlat sigi sådana massor kring det näs, på hvilket vi rastade, att vi voro nästan instängde och till följd deraf redan beslöto att ännu längre dröja qvar på detta ställe. Vi hade derföre redan ånyo uppslagit vårt nedtagna tält, då en öppning visade sig i det eljest tätt packade drifisfältet. Erfarenheten hade lärt oss huru nödvändigt det är i dessa trakter att begagna sig af det gynnsamma ögonblicket, och vi sköto derföre genast ut vår båt för att ro öfver till andra stranden. Denna öfverresa höll på att blifva vår sista färd.

Den under dagens lopp rådande regniga väderleken hade småningom alldeles förändrats och dimman gifvit vika för en af dessa herrliga solbelysta nätter, som i den högsta norden gifver en rik ersättning för söderns beprisade sommardag. Utan några synnerliga äfventyr hade vi på den stilla, spegelblanka vattenytan banat oss väg genom de tätt packade drifisbitarne, så att endast en smal, här och der afbruten isstrimma ännu skiljde oss från det isfria vattenfältet närmast andra stranden. Redan på afstånd kunde man dock se, att öppningarne i isfältet hastigt fönninskades. Alla man togo derföre till årorna för att gifva båten större fart; men detta oaktadt hade den

öppning, mot hvilken vi styrde, vid vår framkomst slutit sig så tillsammans, att endast fören fick rum i den. Båten skulle ovilkorligen krossats, om vi ej skyndat oss att skjuta den tillbaka. Vi vände hastigt för att söka en annan utgång, men hvarje öppning slöt sig några minuter innan vi hunno fram. Inom några få ögonblick sågo vi oss alldeles instängde i ett fält af lös is, hvarpå vi förut icke gifvit akt till följd af dess svarta, vattendränkta utseende, och som

med starkt buller pressades tillsammans mellan ett stort fält fast is i fjordens inre och en ofantlig alldeles tät »drifisbakse», hvilken floden »satte» in ifrån den yttre fjorden. Den lösa isen krossades och skrufvades högt upp på det fasta isfältet med oerhörd hastighet. Vår båt blef snart alldeles redlös, emedan årorna icke kunde användas, och det isfält, i hvilket vi voro instängde, var allt för svagt för att bära båten eller ens oss. Än sköt isen sig tillsammans under båten och lyftade den högt upp, än brast den ånyo och pressade ned båten ända till relingen, så att vi endast med nöd kunde hindra den ifrån att krossas eller kantra. Fåfängt sökte vi att bana oss en väg till andra stranden; när vi med yttersta ansträngning lyckats släpa fram båten några famnar, sköt issörjan sig tillsammans under oss och blef dubbelt tjockare än förr. Vi måste derföre slutligen inskränka oss till att söka hålla båten upprätt och lätta på den så mycket, som det omgifvande lösa isfältet det tillät. Med yttersta ängslan afbidades det ögonblick, då »drifisbaksen» och det hårda isfältet skulle stöta tillsammans, efter att alldeles hafva hoppressat det lösa isfält, i hvilket vi befunno oss. Det var lätt att förutse det öde, som då skulle drabba så väl båten som dess besättning.

Då det lösa isfältet och fastisen stötte emot hvarandra, begynte isstyckena flerstädes att röra sig i häftiga hvirflar, hvilka inom kort söndersmulade de smärre bitarne. Ett ofantligt block jökelis, snarlikt ett litet isberg, rörde sig i en dylik hvirfvel nära vår båt, krossade och sköt undan med oemotståndlig kraft, hvar det gick fram, hvarje annat isstycke, samt åstadkom derigenom ett litet fält med öppet vatten i sitt spår. För hvarje krets denna isklippa gjorde, kom den alltnärmare och närmare vår båt, som låg nästan orörlig bland issörjan, och för några ögonblick såg det ut, som om denna klippa skulle komma och krossa båten, innan den fasta isen och drifisfältet hunnit stöta tillsammans. Den blef dock i stället medlet för vår räddning. Då isklippan efter många kretslopp slutligen snuddade tätt förbi vår båt utan att dock skada eller ens vidröra den, stakade vi oss hastigt ut i den härvid bildade öppningen, som sträckte sig ända till randen af den fasta isen, och innan denna öppning åter stängt sig, lyckades vi efter flera fåfänga försök draga upp den med stenar och proviant tungt lastade båten på fast-isen, hvars kant höjde sig minst en half aln öfver vattenytan. Vi voro nu räddade och kunde i lugn betrakta det storartade skådespel som kort derefter började, då drifisfältet alldeles undanträngt den lösa isen och med stort brak och dån stötte tillhopa med fastisen. Stora isstycken skrufvades nu upp på den fasta isen och bildade längsmed dess kant en vall, i hvilken vi sedan måste rödja en öppning för att få båten ut igen; kanten af den fasta isen sönderkrossades härvid flerstädes, så att vi nödgades draga vår båt ännu längre inåt, för att få den i fullkomlig säkerhet. Sedan blef allting tyst och stilla, isfältet var stannadt aller rättare isströmmen hade fått sig en annan väg.

Intet annat återstod nu för oss än att i lugn och ro afbida den lidpunkt, då isen med ändrad ström åter skingrats och till dess söka ställa allt så beqvämt till för oss som möjligt. Tältet uppslogs derföre öfver båten, kaffet kokades och vi kröpo in i våra sofsäckar för att hvila ut från den öfveransträngning, hvartill vi varit nödsakade. Efter några timmar såg man åter här ochder bland drifisfältet öppna vattenstrimmor, hvilka småningom vidgade sig ända till land. Båten drogs åter till iskanten och sköts, då ögonblicket syntes gynnsamt, ut i en större öppning. Varnade af vårt förra missöde sökte vi nu nå land så fort som möjligt, samt följde sedan stranden, roende och stakande oss fram längsmed en af högvattnet förorsakad smal vattenränna. Slutligen blef äfven denna kanal alldeles stängd, så att vi ej kunde komma vidare utan nödgades stanna ungefär på midten af Sydfjordens norra strand, hvarest vi den 7 Juli kl. 1 på morgonen drogo upp vår båt.

Sedan Malmgren och jag gjort en kort utflygt åt fjordens inre samt några renbogar blifvit kokade och förtärda med god matlust, lade vi oss att sofva. Vid middagstiden begåfvo vi oss åter på utflygter åt olika håll. För att kunna kartlägga fjorden begaf jag mig till ett näs, beläget temligen långt i öster, från hvilket jag hoppades få goda vinklar. En tät dimma hindrade mig dock att se stranden på andra sidan af fjorden, och jag nödgades derföre återvända med oförrättadt ärende. Malmgren var lyckligare. Han blef nemligen i tillfälle att skjuta en

spetsbergsripa, en stor zoologisk raritet, och insamlade dessutom en mängd intressanta försteningar. Sednare på dagen gick äfven jag, åtföljd af en man, till en närbelägen dalgång för att insamla försteningar och återkom efter några timmar med en dryg börda, förnämligast bestående af koraller, tydligen tillhörande samma bildning, som den jag förut påträffat vid Cap Fanshawe. Följande dag var dimmig och regnig. Drifisen hade nu hopat sig så tätt omkring vår rastplats, att hvarken något uppbrott kunde komma i fråga eller några längre utflygter anställas, och vi dröjde derföreunder dagens lopp för det mesta i vår båt, förströende oss under tiden med att betrakta de talrika hvitfiskar, hvilka frustade i vattenbrynet och från djupet läto höra det för dem så egendomliga, likt ett stränginstrument klingande ljudet. De flesta summo till fjordens inre, förmodligen för att besöka mynningen af någon derstädes befintlig större elf.

Emedan provianten, oaktadt den betydliga förstärkning den genom renskyttet erhållit, redan var mycket medtagen, måste vi så mycket som möjligt påskynda vår återfärd, och då vid den högsta flodtiden den 9 Juli en smal öppen kanal bildade sig emellan drifisen och stranden, beslöto vi derför att anträda återresan till fartyget. Båten sköts åter ut och stakades fram i denna smala ränna emot mynningen af fjorden. Samtidigt gick en man längsmed stranden för att med en båtshake skjuta undan de isstycken som hindrade vår framfärd. Då vi ej på detta sätt kunde bana en väg för båten till följd af den påträngande drifisbaksen, höggo vi sönder isen med yxor eller drogo båten öfver den. På detta mödosamma sätt nådde vi slutligen den af höga praktfulla berg omgifna Skansviken, på hvars södra strand vi drogo upp vår båt. Nära vår rastplats störtade en mäktig vattenstråle från bergstoppen ned i en af höga klippor omgifven vattenbassin, hvilken var så regelmässigt urhålkad, att man kunnat tro den vara uthuggen af konstfärdiga menniskohänder. Sedan vi här intagit vår middagsmåltid, bergen blifvit undersökta och fotograferade, försteningar insamlade m. m., rodde vi vidare på den fortfarande ganska smala vattenremsan längsmed stranden till Rendalen vid Saurie Hook, hvarest vi hoppades träffa Dunér. För att komma dit måstevi dock ro förbi en udde, vid hvilken vi funno drifisen packad så tätt intill stranden, att vi ej längre kunde fortsätta vår mödosamma färd. Vi nödgades derföre stanna och draga upp båten något öster om Cap Thordsen, invid tomten till en ryssstuga, af hvilken dock numera endast stenfoten och lemningar af ugnarne återstå. De fleste af oss hade under 24 timmars tid varit i strängt arbete och voro till följd deraf ytterst trötte. Knappast var derföre tältet utspändt och litet kall mat förtärd, förrän alla i sömnens armar glömde dagens vedermödor.

Landet ofvanom vår rastplats bildar en jemn terass, afbruten endast af några hyperitklippor eller några små elfvar, som skurit en djup fåra genom de lösa skifferartade bergarterna. Denna slätt höjer sig först med en tvärbrant, 20 till 30 fot hög afsats ifrån hafvet och stiger sedan småningom 5 till 600 fot emot nord eller nordost, för att derpå åter med ens sänka sig ned emot Rendalen. Vägen från vår rastplats till det berg, vid hvilket jag under förra båtfärden påträffat saurie ben, gick öfver denna nu snöfria, sumpiga eller med stora hyperitblock betäckta slätt. Denna väg vandrade vi den 10:de om eftermiddagen för att samtlige deltaga i en storartad insamling af försteningar. För att uppmuntra manskapets forskningsifver hade jag utlofvat en kardus tobak åt den som påträffade det vackraste stycket. Sent om natten återkommo vi med en ganska rik skörd. Det utlofvade priset tillföll timmermannen Adrian, som fann tvenne temligen fullständiga saurie ryggrader med vidhängande refben. Äfven i afseende å den lefvande faunan är denna trakt ovanligt intressant. Såsom redan nämndt är, har man här Spetsbergens kanske ypperligaste renmark; ett bo med ägg af den vackrasimsnäppan *(Phaloropus fulicarius)* träffades af Hellstad bland Rendalens vattendränkta grusbäddar; en ståtlig ripa åsåg, denna gång ostörd, från toppen af en hög klippa vårt ifriga letande efter benbitar bland stengruset vid Saurie Hook; grågåsen *(Anser brachyrhynchus)* funno vi kläckande vid öfre kanten af en brant ravin, ej långt från vår rastplats, snösparfven bland remnorna i hyperiten; och slutligen såg Malmgren här för förstå gången den för Spetsbergen nya fogelarten *Stercorarius Buffoni*, som sedermera blef af honom skjuten vid Advent Bay.

Då vi återvände till båten, kunde man se att den förut långt utanför vår rastpla†s tätt packade drifisen hade skingrat sig, och vi satte derföre i fråga att genast återvända till Safe Haven. Men dels voro vi alla ganska trötte, dels hade Hellstad under bortgåendet skjutit en ren, som vi ännu ej hemtat ned till båten och ej ville lemna efter oss. En man sändes derföre efter renen och vi beslöto att uppskjuta afresan till följande dag. Men den alltid

nyckfulla isen samlade sig åter under nattens lopp i så täta massor kring den udde, der vi befunno oss, att det var alldeles omöjligt att tänka på något uppbrott, innan drifisfälten åter med förändrad ström och vind skingrat sig.

Brödet jemte all den proviant vi fört med oss från fartyget hade nu tagit slut, och vi nödgades derföre lefva på köttet af de renar vi skjutit. Detsamma var äfven förhållandet med kaffet samt tobaken, och af dryckesvarorna hade redan längesedan den sista droppen blifvit förtärd. Vi voro således reducerade till en ytterst klen och enformig kost, i det att allt hvad som kunde räknas till vegetabilia eller stimulantia helt och hållet saknades. Ett af Malmgren gjordt anbud att tillreda enbrylå af något för zoologiskt ändamål medförd sprit, i hvilken endast ett par ascidier och maskar blifvit förvarade, och som således ännu ej erhållit en alltför stark osmak, omfattades derföre under vänttiden af manskapet med ifver. Malmgren förmodade att ascidie-smaken skulle kunna *brännas* bort. Tillredningen öfvervakades med odeladt intresse, och sedan brylån blifvit afbränd och förklarad färdig underkastades den allmän granskning och kritik. Denna utföll öfver hufvud taget högst fördelaktig. Endast tvenne personer ratade kosten, nemligen Malmgren och jag. Vi voro äfven de ende som kände den tillagade spritens föregående öden.

Den 11 Juli lågo vi instängde och höllo hela dagen skarp utkik, utan att kunna upptäcka en farbar öppning i isen. Något uppbrott kunde ej ens ifrågasättas, och af fruktan att liksom förra gången försumma det gynnsamma ögonblicket ville vi ej heller göra någon längre excursion till det inre af landet. Vi dröjde derföre hela den dagen vid grannskapet af vår rastplats. Den följande morgonen hade deremot isen ånyo något skingrat sig, till följd hvaraf vi genast sköto ut vår båt. I början rodde vi i stilla och klart väder fram genom gles drifis, men snart mötte vi stora isfält, hvilka lossnat från någon af fjordens inre delar och nu i ett sammanhängande band lågo emellan oss och det temligen öppna vattnet nämast Advent Bay. Antingen måste vi återvända till vår förra rastplats genom den allt mer och mer hopträngda drifisen bakom oss eller bana en väg för vår båt genom eller öfver de framför oss belägna vidsträckta isfälten. Äfventyret i Klaas Billen Bay hade lärt oss, att hvardera vägen hade sina vådor. Efter något rådslående beslöts dock att fortsätta den HVITFISK (Delphinapterus leucas.) en gång fastställda kursen, och mot förmodan lyckades vi med ganska ringa möda bråka oss igenom det breda, men mycket sönderfrätta isbälte, som skiljde oss från öppet vatten. Knappast hade vi hunnit dit, förrän en stark motvind började blåsa, så att vi först efter flere timmars högst mödosam rodd nådde Isfjordens sydöstra strand, hvarest vi för en stund stego i land, för att hvila och intaga vår middagsmåltid, bestående af rensoppa samt på kol rostadt renkött — den enda mat som numera stod oss till buds. Derpå rodde vi vidare genom åtskilliga tätt packade drifisfält till vestra stranden af Advent Bay. Under denna rodd åtföljdes vår hvita båt af stora skaror hvitfiskar, hvilka dels med sitt vanliga klingande läte gåfvo till känna sin närvaro under sjelfva båten, dels tumlade i vattenbrynet omkring oss. Öfver hufvud taget möter man dessa djur oftare vid Spetsbergen än hvalrossen, ehuru de ej finnas samlade i stora skaror. De äro äfven svåra att skjuta eller harpunera och fångas derföre för det närvarande obetydligt. I fordna dagar deremot, under ryssarnes jagtperiod, här äfven hvitfisken *(belugan)* utgjort föremål för en systematisk fångst, och man finner ännu flerstädes på stranden lemningar efter de ofantliga rep-nät, hvarmed denna fångst idkades. För att med kula döda en hvitfisk måste man hafva ett särdeles säkert och snabbt öga, så att kulan träffar en bestämd del af hufvudet i samma ögonblick djuret kommer upp för att andas. Så förträfflige skyttar fångstmännen i allmänhet än äro, så kan dock endast en eller annan af dem med framgång idka denna jagt. Första rangen bland desse mästare i skjutningskonsten intog under vår vistelse på Spetsbergen obestridt en liten vindögd lapp, somenkom för denna sin färdighet erhöll en betydligt större hyra än det öfriga manskapet. Hans kula sades aldrig förfela sitt mål, och någon riktningstid tycktes han aldrig behöfva.

Den enda ryss-stuga, som ännu står något så när oskadd qvar vid Isfjordens stränder, ligger på det vid mynningen af Advent Bay utskjutande sandnäs, på hvilket vi nu drogo upp vår båt. Såsom vi redan innan afresan från fartyget erfarit, hade trenne förliste norrmän tagit denna stuga i besittning. De trodde sig kunna göra affärer på renjagten och väntade att, med den fångst de gjort under sommaren, emot hösten blifva afhemtade af några norska hvalrossfångare, hvilka innan de återvända till Norge bruka besöka Isfjorden för att fylla den ännu tomma delen af skutan med renkött. Från det förlista fartyget hade kolonisterne medtagit tillräckligt matförråd, och vi

hoppades derföre att af dem erhålla bröd, som vi under flere dagar alldeles saknat. Tunnor som voro uppstaplade kring det lilla huset, upphängda bitar af torrt renkött och skinka m. m. utvisade redan från långt håll, att stugan ännu var bebodd. Vi träffade äfven en af manskapet hemma, som med gästfrihet emottog oss och villigt delade med sig af det lilla brödförråd han hade. I stället begärde han att erhålla krut, på hvilken vigtiga vara den lilla kolonien led stor brist, sedan en olyckshändelse kommit dem att förlora större delen af det medförda krutförrådet; den unge mannens nog sydländska toilett, som efter skeppsbrottet endast bestod af en ylleskjorta, ett par benkläder och skor, tycktes mindre bekymra honom. Här fingo vi äfven upplysning derom, att en engelsk skonare med 4 à 5 »lorder» ombord ankrat i SafeHaven; att enligt engelsmännens utsago äfven Dunér återvändt dit, och slutligen att en del af engelsmännen för närvarande voro sysselsatte med renjagt på Advent Bays östra strand.

Äfven under 1858 års expedition besöktes denna fjord. Stugan var då obebodd, men åtskillige norske fångstmän hade begagnat den till en nöd-depôt, i hvilken bröd, mjöl, gryn, bössor, krut, bly, harpuner, tändstickor, grytor m. m. voro nedlagda. Denna depôt var afsedd för förlist manskap eller ofrivilliga öfvervintringspartier, och oaktadt stugans dörr var olåst, vågade ingen, som ej var i nöd stadd, tillgripa de härvarande förråden. Detta öfvervakades så strängt af de äldre fångstmännen, att en harpunerare, hvilken, då hans gryta gått sönder, härifrån försåg sig med en ny, endast med stor svårighet undgick att blifva stämplad och anklagad som nidingsman. Tändstickorna, krutet och knallhattarne voro icke förvarade i hermetiska lådor till skydd för den fuktiga väderleken, men visade sig dock fullkomligt användbara. Vi veta icke om sedan sommarkolonien 1864 depôten härstädes blifvit förnyad, men en betydlig qvantitet hermetiskt inlagd pemmikan, jemte en jernbåt med tillbehör blef under 1861 års expedition nedlagd vid Depôt-udden i Brandevijne Bay. Dessutom finnes en stor, ehuru, enligt hvad man säger, numera af frosten förstörd engelsk almbåt samt ett större parti för hundar afsedd pemmikan nedlagda på norra udden af Amsterdam-ön, äfvensom en depôt af krut, bly m. m. i en stenvarde vester om Cap Staratschin.

Innan vi afreste den följande morgonen, träffade vi engelsmännen, hvilka i tvenne båtar kommo öfver från östra sidan af Advent Bay. Vi anträdde sedangemensamt, under en särdeles tät dimma, återfärden tvärs öfver Isfjorden till Safe Haven, hvarest vi funno vår skuta oskadad på samma ställe vi lemnat den. Dunér träffade vi deremot ej; han hade blifvit orolig för vårt öde bland isen och rest ut för att söka upp oss — ett vanskligt företag, då vi ingenstädes under färden nedlagt några skriftliga notiser om vår kurs, och drifisen nödgat oss att alldeles ändra den ursprungliga reseplanen. Redan följande dagen återkom han dock till vår stora glädje.

GLACIER VID ALKHORNET.

FJERDE KAPITLET.

Kol Bay. — Green Harbour. — Holländsk kyrkogård. — Trästycken förmultna ej på Spetsbergen. — Staratschin. — Återresa till Advent Bay. — Koloni i Ryss-stugan. — Sötvattensjö i det inre af landet. — Försök att tränga till Nordfjorden. — Vattenfall vid Saurie Hook. — Ofrivilligt bad. — Midle Hook. — Nordfjorden. — Återkomst till fartyget. — Sultana. — Dödmanden. — Resa för att uppsöka Nordenskiöld. — Middag på Sultana. — Misslyckad artighet. — Afresa från Isfjorden. — Vattenmärke.

Dunérs båtfärd. Såsom redan är nämndt skiljdes båtarne ungefär en half mil från Kol Bay, hvartåt jag ställde min kosa. Under ett lätt duggregn uppdrogs båten här på en temligen jemn sandstrand nära fjordens botten, tätt invid en nästan oigenkännelig ruin af ett rysshus. Ingen af båtens besättning hade någon egentlig erfarenhet i tältning och matlagning enligt det af engelsmännen under arktiska resor använda sättet (under resan 1861 hacje jag ej min båt på detta sätt utrustad), men efter ett par försök lyckades dock till trots för regnet såväl det ena som det andra. Då regnet snart upphörde och luften klarnade, syntes en del renar i bergssluttningarne. Jagt började på dem med den påföljd att trenne stycken snart hemfördes som byte samt följande förmiddag ännu en.

Efter behöriga iakttagelser för bestämmande af ställets läge afreste jag middagstiden följande dag, gående med båten längs kusterna för att kartlägga dem.Kol Bay är en obetydlig bugt. Den omgifves på alla håll af berg, af

hvilka de på ostkusten äro ganska höga. De stiga först brant upp till en högslätt af öfver 1,000 fots höjd, från hvilken återigen en stor kupol höjer sig till 2,500 fot. Bottnens berg stiga blott till en höjd af 1,200 fot, de närmast stranden på vestkusten endast till 800, men bakom dessas platåer höjer sig en spetsig topp till 1,500 fot. Rundt hela viken och framför allt innerst i densamma ligger en temligen bred slät landremsa, hvilken är täckt med ymnig vegetation och till följd häraf utgör en god renmark. Hvad vikens farvatten angår, bör seglaren akta sig för den ganska långgrunda vestra kusten; deremot kan man följa ostkusten ända till rysshusruinen och straxt utanför ankra på 6 famnars djup; att segla innanför den nära rysshusruinen utfallande elfven är ej att tillråda.

Från Kol Bay för jag vidare vesterut mot Green Harbour, alltjemt följande kusten, hvilken från att vid Kol Bays vestra horn vara en låg sandrefvel snart höjer sig till en omkring 30 fot hög, nästan öfverallt lodrät stupa, och med undantag af en nära Green Harbour befintlig bred men grund bugt, hvari en elf utfaller, fortlöper nästan rätlinigt hela vägen. Kuststräckan är till följd häraf ytterligt enformig att passera. Närmast stranden är vattnet alldeles grundt och hafsbottnen utgöres af stora stenblock, hvilka öfverallt der isen ej bortskrapat alla mjukare föremål, äro höljda af en ymnig algvegetation. Sedd ifrån båten syntes Green Harbour alldeles isbelagd, men då jag steg upp på ett högre isblock visade det sig, att detta endast var en synvilla, beroende på den föga upphöjda punkt, hvarifrån isen betraktades, och att farvattnet till vestkusten var öppet, om också tättisbeströdt. Ungefär midnattstiden kommo vi öfver till andra sidan och lyckades också snart finna en lämplig rastplats för vår båt. Efter att ännu ett par timmar hafva varit sysselsatte med matlagning och dylikt, gingo alla man till kojs och slumrade snart tungt in på den hårda, bågformigt böjda och ojemna bädd som båtbottnen erbjöd.

Följande middag uppsteg jag på en öfver tältplatsen liggande kulle för att taga pejlingar. Fjorden kunde härifrån öfverses i hela dess utsträckning. Den begränsas i öster af ett temligen högt taffelberg med en mängd likt tinnar utskjutande klippstycken; i bottnen ser man ett stort, renrikt lågland, bakom hvilket mera rundade berg höja sig; i dess sydvestra horn nedskjuta isfjell; vestra sidan begränsas närmast af en föga hög kedja kullar, bakom hvilka på temligen betydligt afstånd berg höja sig till 1,500 fot. Från dessa fjell nedströmmar en af de vattenrikaste elfvar på Spetsbergen, samt utfaller något söder om den punkt der tältet var uppslaget. Innanför denna elf var fjorden ännu betäckt af drifis. Nära den punkt der jag befann mig låg en gammal Holländsk kyrkogård med ett dussin grafvar, af hvilka en ännu bar ett kors med läslig inskription, nemligen:

AN 1766 HIER LEYT BEGRAAVEN ELBERT SYMON VAN MARKEN OUT 22 YAAR IS GERUT DEN 18 APRIL OP HET SCHIP DE ZAAYERDAAR OP COMMANDUR CORNELIS MOY.

Brädet, på hvilket inskriptionen var skrifven, visade liksom åtskilliga dylika ännu 100 år äldre grafkors, af hvilka spillror funnos vid Sorge Bay,Amsterdam-ön m. m., intet spår till murkenhet, ehuru det såg slitet och medfaret ut, och de svarta ursprungligen insänkta bokstäfverna numera stodo upphöjda öfver den öfriga trämassan. För den kemiska eller kanske rättare kemiskt organiska omsättning, som betingar trä-ämnets förmultning, behöfves tydligen en högre temperatur än den som är rådande i dessa nordliga nejder.

Jag reste under dagens lopp vidare kring den del af fjorden, till hvilken isen ej förhindrade oss att framkomma, samt landade slutligen före midnatt något vester om fjordmynningen, vid ett der befintligt ännu blott halfförfallet rysshus. Stället har sin märkvärdighet. Den ryska jägar-eremiten Staratschin dog af ålderdomssvaghet i ett härvarande ryskt etablissement år 1826. Han hade några och 30 särskilda gånger öfvervintrat på Spetsbergen, bland annat en gång 15 vintrar å rad, och han betraktades derföre med stor vördnad och aktning af samtlige såväl ryske som norske fångstmän. Udden, der denne gamle, arktiske veterans stuga var upprest, är på vår karta utmärkt med namnet Cap Staratschin.

Isen hade fortfarande varit synlig ute i sjelfva hufvudfjorden och stötte straxt vester om den lilla bugt, der rysshuset stod, alldeles tätt till land, hvarför ett framträngande längre vesterut ej var möjligt. Då den under måltiden ytterligare på ett betänkligt sätt närmade sig rysshuset, beslöt jag att återvända till Kol Bay för att om möjligt undgå att blifva innestängd. Jag afseglade kl. 1 på natten och hann, efter något besvär med isen i mynningen af Green Harbour, till Kol Bays vestpynt kl. 6 f. m. Här gingo vi genast till kojs, betydligt uttröttade af de 18 timmars arbete vi haft, och sofvo till omkring kl. 6 e. m., hvarefter vi afreste tillAdvent Bay, emedan

isen fortfarande gjorde det omöjligt att komma fram utom längs kusten. Fjellen mellan Kol och Advent Bay äro af en ganska märklig form. De stiga nästan lodrätt upp ur hafvet och klyfva sig i allmänhet i åtskilliga utsprång, hvilka ofta nog ligga i tvenne rader öfver hvarandra. Det andra berget från Advent Bay liknar på ett i ögonen fallande sätt de på en götisk kathedral förekommande, utspringande sträfpelarne; i klyftorna bo milliontals alkor, hvilka med sitt oupphörliga skri fylla luften. Bakom dessa strandfjell höjer sig först den vid Kol Bay nämnda fjellkupolen, derefter en annan af samma höjd men af en ofantlig bredd. Rodden längsmed denna kuststräcka försvåras derigenom att hafvet är djupt ända intill klipporna, och att drifisen derföre ej hindras af några på afstånd från kusten strandade större isblock. Emellertid lyckades vi dock leta upp en väg genom isen, och kl. 3 på morgonen framkommo vi till Advent Bay.

För att inhemta underrättelser om kamraternas färder, gjorde vi genast ett besök hos det förlista manskapet, som bodde i den gamla ryss-stugan på lågnäset vid mynningen af Advent Bay. Här blefvo vi emottagne med den förekommande gästfrihet, som är gemensam för araben i öknen, jägaren i Amerikas urskogar och fångstmännen bland polarhafvens is. Vi undfägnades med allt hvad huset förmådde, trakterades med jagthistorier, råd och suppositioner rörande isens läge o. s. v. Bland annat erforo vi, att de under en renjagt fått reda på en ej obetydlig sötvattensjö, temligen högt öfver hafvet i det inre af landet. Ryssarne måtte hafva idkat betydlig jagt eller fiske (?) derstädes, åtminstone hade de

ansett det löna mödan att transportera en liten ekstock dit upp. Denna ekstock hade norrmännen tagit ned till hafsstranden och begagnat såsom släde vid forslingen af de skjutna renarne öfver snöfälten. Den utgjordes såsom vanligt af tvenne urhålkade och hopfogade trädstammar. Då jag här erfor, att mina kamrater afrest åt Sassen Bay, beslöt jag att om möjligt genast ro förbi denna fjord och först rasta på Middle Hooks strand. Men trots alla ansträngningar lyckades det ej att tränga genom isen, och den 6:te kl. 11 f. m. måste vi derföre slå upp vårt tält på södra armens sydkust under fullkomligt hällregn. På eftermiddagen blåste en stark bris och isen skingrade sig mycket. Jag afseglade derföre kl. 1 på morgonen till trots för regnet, som alltjemt fortfor, samt tjockan, som inom kort blef så tät, att det var omöjligt att urskilja något föremål på 50 alnars afstånd från båten. Lyckligtvis hade isen skingrat sig, så att det gick beqvämt att segla och ro efter kompass. Då nästan hela fjorden var passerad, hördes ungefär i stäfvens riktning ett doft brusande, påtagligen härrörande från någon vid Cape Thordsen utfallande elf. Den en gång tagna kursen bibehölls emellertid och ungefär tre fjerdedels timme derefter varsnades högt uppe i luften en snötäckt bergstopp. Tjockan hade då något lättat och båten var på knappt 1,000 alnars afstånd från land, men först då vi kommit betydligt närmare kunde bergets fot skönjas. Sedan folket hvilat ut och frukost blifvit intagen, reste jag vidare utåt fjorden allt mer och mer hindrad af is. Vid det båten vände kring Cape Thordsen, varseblefs det kanske ståtligaste vattenfall på Spetsbergen, en elf som nästan lodrätt nedstörtar från en 700 fot hög klippa och derefter i en våldsam fors fallerut i hafvet. Det var bruset af detta fall som hörts ute på fjorden och gifvit den första landkänningen. Här började isen blifva allt tätare och färden allt besvärligare. Det var ej nog att, såsom man så ofta gör, stiga upp på de tvenne isstycken, mellan hvilka man önskar passera och skjuta dem åtskils, ofta måste yxan anlitas för att afhugga smärre utskjutande iskanter. Under detta arbete inträffade det missöde, att styrmannen sprang ut på ett isstycke, som brast i tvenne stycken och kantrade, hvarigenom han fick pröfva sin simkonst bland isen. Vi lade kort derpå i land, på det att han måtte kunna, så godt tillgångame medgåfvo, ömsa kläder och värma sig något efter det iskalla badet.

Jag klättrade genast upp på den temligen branta stranden och vandrade ett stycke utåt kusten, som här, bildande en stor mängd små bugter, allt mer och mer kröker sig i nordlig riktning. Klipporna stupade med 50 fots höjd lodrätt i hafvet, och i de små vikarne flöto otaliga isstycken. Fjorden tycktes emellertid längre inåt längs stranden blifva något mindre isbeströdd, om än de utskjutande uddarne delvis hindrade mig att se långt framåt. Båten sköts derföre ånyo ut, och lifvade af hoppet att komma från detta vedervärdiga trassel bland isen anlitade alla man efter bästa förmåga sina krafter. Försöket tycktes i början krönas med framgång, ty så snart vi passerat förbi de nyssnämnda uddarne och hunnit till den lågländta del af stranden, som derefter vidtager och med Sauriedalen fortsätter till det inre af landet, var vattnet längs kusten alldeles rent. Men detta gynnsamma förhållande förändrades fullständigt, så snart det af isklippor skyddade grunda vattnet vid stranden upphörde, och djupt vatten

vidtog vid den brantsluttande stranden under Middle Hook. Vi mötte här så mycket is, att det ånyo blef nödvändigt att staka båten fram mellan drifisstyckena. Ända till kl. 4 e. m. banade vi oss på detta sätt en väg framåt, men derefter blef det omöjligt att komma längre, emedan isen inåt Nordfjorden låg fullkomligt packad. Vi beslöto derföre att tillsvidare lägga till vid närmaste strand och att låta det på isens tillstånd bero, huruvida vägen framdeles borde väljas åt Nordfjorden eller åt det långa lågnäs, som från hufvudfjordens nordkust utskjuter i sydlig riktning.

Styrmannen och Johan Mattisen begåfvo sig landvägen inåt Nordfjorden, dels för att efterse isens läge åt detta håll, dels för att jaga renar; jag steg deremot rätt uppföre det närbelägna fjellet för att få en öfverblick af sjelfva hufvudfjorden. Det visade sig då, att det ej var alldeles otänkbart att på denna väg återvända till fartyget, ty från södra armen sträckte sig en temligen bred isfri ränna långt fram mot Cape Boheman, och från dettas yttersta udde gick en annan öppen ränna inåt isen. Frågan blef alltså blott humvida mellanrummet mellan dessa rännor, hvilket ej kunde utgöra öfver ½ mil, skulle kunna passeras. Större delen af detta mellanrum visade sig som en alldeles jemn isslätt och tycktes således upptagas af ett enda isfält, öfver hvilket i värsta fall båten borde kunna släpas. Då skyttarne, efter att hafva nedlagt en präktig renoxe, återkommo med underrättelsen, att isen inåt Nordfjorden var »oframkommelig», beslöto vi derföre att dröja öfver natten på detta ställe och att derefter följande dag försöka ro öfver till lågnäset. Sedan jag på morgonen ännu en gång kastat en blick på isens läge och funnit den nästan oförändrad,rodde vi raskt in bland isen och befunno oss snart i första rännan, hvilken sedd från båten var betydligt mindre isfri och svårare att igenkänna än från fjellet. Lyckligtvis låg isfältet temligen stilla, och vi kunde derföre utan några synnerliga äfventyr tränga oss igenom, så att vi redan kl. 2 e. m. drogo upp båten på yttersta udden af Cape Boheman. Sedan vi här ätit middag och hvilat ut fortsättes vägen hemåt. Först vid midnatten lade vi till vid fartyget. Vi erforo der att Nordenskiöld ännu ej hemkommit.

Under rodden i mynningen af Safe Haven varsnades ett fartyg med något egendomlig rigg, hvilket besättningen ej igenkände; eljest pläga de norske Spetsbergs-fararne redan på långt håll igenkänna hvarje skuta från Tromsö eller Hammarfest. Att de ej gjorde det denna gång visade sig snart helt naturligt; det var nemligen en i dessa farvatten ovanlig syn, en Engelsk pleasure-yacht »Sultana», tillhörig Mr Birkbeck i Aberdeen, ett fartyg som visserligen var ytterst komfortabelt och en förträfflig seglare, men hvars svaga, blott 2 tum tjocka bord och glest stående spanter gjorde det till en för ishafvet föga duglig farkost. Dess egare hade ock beslutat att i sällskap med några andra engelsmän på denna sin yacht resa till Spetsbergen för att jaga renar, sälar, hvalrossar och isbjörnar. Låtom oss genast säga, att emedan fartyget ej vågade sig in i isen, engelsmännen icke fingo ens se de tvenne sista species af djur.

Den 11:te företog jag en kort utflygt åt Dödmans-öret, en låg ödslig udde som skiljer Isfjorden från Forelandsfjorden, och som af Spetsbergs-fararne erhållit sitt namn till erinran om en derstädes omkommen kamrat.Då Nordenskiölds båt alltjemt uteblef, oaktadt den öfverenskomna tiden för vårt sammanträffande längesedan förflutit, blefvo vi ombord på fartyget ganska orolige för desse kamraters öde, isynnerhet som vi sjelfva nyss erfarit hvilka svårigheter båtresor i Isfjorden vid denna tid erbjödo. Jag beslöt derföre att följande dag anträda en ny resa inåt fjorden för att uppsöka den andra båten och möjligen berga dess besättning, i fall båten skulle lidit någon skada bland isen. Svartbåten bemannades med samma manskap som förut, och jag afreste längs nordkusten samt ankom till Cape Boheman på aftonen den 12:te. Tvenne gånger hade vi besökt detta ställe men utan att erhålla någon ortbestämning på denna för Isfjordens karta vigtiga punkt. Då denna gång utsigterna härtill voro bättre, qvarblef jag här till morgonen den 13:de. Under tiden gjorde vi en fotvandring till lågnäsets högsta punkt (omkring 200 fot öfver hafvet) och kunde härifrån öfverse Nordfjordens mynning ända till Middle Hook. Jag fann här tvenne skeletter efter renoxar med ofantliga horn, hvilka lågo nästan intrasslade i hvarandra. Manskapet förmodade, att dessa djur omkommit i slagsmål under bnunsttiden. Den eljest skygga renen anfaller då till och med menniskan. En af det förlista manskapet i stugan vid Advent Bay berättade sålunda, att han under en renjagt om hösten blifvit anfallen af en stor renoxe, och då krutet blifvit vått så att bössan klickade, nödgades han taga till flygten öfver en djup elf, hvars vatten gick honom öfver midjan. Renen följde efter och sam öfver till andra stranden, så att mannen åter nödgades söka skydd bakom elfven. Efter att sålunda flera gånger hafva

vadat af och an i det iskalla vattnet, fick hanändtligen bössan i ordning och fällde sin smäckfeta, hornbeprydda motståndare.

Man kunde härifrån se att isen mot fjorden var ogenomtränglig; den väg jag följt den 8:de var nu alldeles spärrad. Då det således var omöjligt att på denna väg nå Middle Hook, der jag förmodade att den andra båten skulle finnas, beslöt jag, sedan jag genom nedläggandet af en stor renoxe så betydligt ökat proviantförrådet, att vi kunde hålla ut ännu några dagar, att först gå öfver till Advent Bay och derefter styra till Cape Thordsen; och då det kunde antagas som alldeles säkert, att Nordenskiöld, för den händelse han på annan väg lyckats slå sig igenom isen, ovilkorligen skulle komma att rasta på ettdera af dessa ställen, föresatte vi oss att såväl på lågnäsets yttersta spets som på Advent Bays norra udde nedlägga underrättelser om vår färd. Vid vår rastplats upprestes derföre en stenvarde, i hvars midt nedsattes en stor stock drifved, vid hvars öfversta spets en flaska innehållande brefvet var bunden.

Efter en rodd genom temligen isfritt vatten ankommo vi på eftermiddagen till Advent Bay och erhöllo här af de i rysskojan boende den underrättelsen, att Nordenskiöld och Malmgren få timmar förut lemnat denna bugt. Till följd häraf återvände äfven jag på morgonen följande dag tillbaka till Safe Haven, dit jag anlände kl. 6 e. m.»

Samma dag voro vi bjudne till en läcker middag på Sultana, hvarest vi gjorde bekantskap med samtlige de engelske resenärerne, hvilka utgjordes af Mr E. Birkbeck, skonarens egare, R. T. Y. C; Mr Graham Manners-Sutton; Mr Alfred Newton, numera zoologie professor i Cambridge; Mr W. W. Wagstaffe, doktor, och slutligen Herr H. Lorange,norrman och tolk för de öfrige. Sedermera besökte de engelske och svenske resenärerne ofta hvarandra, och vi blefvo i tillfälle att beundra den för dessa breddgrader ovanliga elegans och komfort, med hvilken Sultana var inredd och tillika förvåna oss öfver huru någon kunde falla på den idéen att med detta vackra och bräckliga nötskal segla igenom drifisbeströdda haf, utan några dugliga båtar eller annan duglig utrustning. En stöt emot den aldra ringaste isbit hade varit tillräcklig att borra ett hål i fartygets sida. Endast med krut och bly voro de engelske herrarne väl försedde, förmodligen i beräkning på ett lifligt skjutande, en sak i hvilken de redan flitigt öfvade sig. Under vår vistelse i Safe Haven lyckades bland annat några af Sultanas herrar att skjuta en ung säl med hagel. Mr Newton förde den till Malmgren, som förut varit i tillfälle att noga studera Spetsbergens sälarter, för att bestämma den, men hade den oturen att falla i sjön, då han skulle klättra uppför vår skutas ej synnerligt beqväma trappa, hvilken i det hela mera försvårade än underlättade uppklättringen och derföre äfven endast vid mera ceremoniösa tillfällen, såsom t. ex. vid besök af »lorderne», uthängdes af skutans skeppare. Han drogs dock snart af de mera muntre än medlidsamme sjömännen upp igen, våt från hufvudet till fotabjellet, men detta oaktadt ännu vid godt lynne och med den slocknade pipan i mun. Emot den befarade förkylningen ordinerades grogg af doktorn, med fullt tillfredsställande resultat.

I allmänhet förkyler man sig icke på Spetsbergen, ehuru man nästan dagligen är utsatt för temperaturvexlingar, hvilka i sydligare klimat förr eller sednare skulle medföra ganska betänkliga följder; och man kantryggt påstå, att ett sundare, för kroppens välbefinnande mer gynnsamt sommarklimat än Spetsbergens knappast torde finnas på jordytan. Under de trenne somrar, som de svenska expeditionerna besökt dessa trakter, har intet enda fall af katarr, diarré, frossa, feber eller någon annan sjukdom inträffat ombord på expeditionens fartyg. Vi stodo dessutom i nära beröring med nästan samtlige Spetsbergsskeppare och tillbringade mången stund med dem i samspråk om dagens stora frågor, hvilka naturligtvis ej kunde röra sig kring Polens, Preussens eller Mexikos angelägenheter. Vår verld var mera inskränkt, dess innevånares antal mer fåtaligt; äfven obetydligare tilldragelser t. ex. ett mindre olycksfall utgjorde derföre en för våra förhållanden anmärkningsvärd och behörigen kommenterad händelse. Då vi aldrig hörde en sjukdom omtalas, så kan det derföre anses såsom ett bevis derpå, att under de tre somrar, som vi vistades på Spetsbergen, ingen enda af de 2 till 300 man, som sysselsätta sig med Spetsbergsfångsten, varit angripen af någon allvarligare sjukdom. Härtill kommer, att under hela den tid, som norska Spetsbergsfångsten varat, d. v. s. under en tidrymd af omkring 40 år, intet enda af sjukdom förorsakadt dödsfall egt rum under sommarexpeditionerna; och dock här under denna tid större delen af fångstmännen ofta plötsligen utbytt den tidtals kalla, tidtals nästan outhärdligt starkt upphettade kajutan emot en vistelse under flera dygns tid i fria luften, utan skydd af tält eller ytterplagg; de fleste af dem hafva någon gång efter ett ofrivilligt

iskallt bad låtit de våta kläderna torka på kroppen; för alla hafva torra strumpor och fotplagg utgjort en sällsynt lyx. Orsaken till detta i hygieniskt hänseende så exempellöst gynnsammaförhållande tro vi, att man bör söka i bristen på smittämnen i luften. De otaliga, knappast för det skarpaste mikroskop skönjbara fröpartiklar, som i sydligare länder fylla luftkretsen, minska dess klarhet och, efter hvad man trott, utgöra orsaken till de i jordländernas paradis härjande epidemierna, saknas här helt och hållet. Äfven då ett hastigt temperaturombyte inom menniskokroppen beredt jordmånen för febern, kan den derföre i dessa trakter af brist på frö ej uppstå och utbilda sig, och det skulle derföre ej förvåna oss, om i en framtid mången sjukling skulle från södern sändas upp till den höga norden för att vinna ny helsa och nya krafter.

Isen i fjordmynningen hade redan några dagar innan vår återkomst till fartyget skingrats, så att farvattnet åt söder låg öppet, men en ihållande stiltje förhindrade afresan ända till den 16:de på aftonen, då Axel Thordsen ändtligen lättade ankar för att söka uppnå Storfjorden.

Innan afresan blef en jernbult inslagen såsom vattenmärke *på yttre sidan af holmen, utanför östra stranden af Safe Haven. Den 15 Juli kl. 4 e. m. låg märket* 1,4 *meter öfver hafvets yta.*

FEMTE KAPITLET.

Afresa från Isfjorden. — Ankring i Bel Sound. — Den nya glacieren. — Utfärd för dess fotografering. — Märkvärdiga kläckningsställen. — Ovanlig vextlighet. — Dunérs färd till van Keulens Bay. — Bo af simsnäppan. — Nordenskiölds färd till van Mijens Bay. — Peppar ocn glas-kuren. — Afresan från Bel Sound. — Horn Sounds tind. — Ankomst till Dun-öarne. — Rikedom på ägg. — Tärnans mod. — Råttkämsens kläckningsställen. — Kartläggning af Horn Sound. — Mördade ryssar. — Upptäckt och straffadt nidingsdåd. — Afsegling till Storfjorden. — Kappsegling.

Den 17 på morgonen hade vi kommit ut ur Isfjorden och började passera bergssträckningen, som skiljer denna fjord från Bel Sound. Framför dessa fjell utbreder sig ett vidsträckt, ödsligt lågland, som närmast Bel Sound bildar en temligen långt utskjutande sandudde. För att passera denna äfvensom det utanför udden liggande grundet måste vi hålla långt ut till sjös. Vinden öfvergick allt mer och mer till fullständig motvind men friskade fortfarande till, så att den, då vi kommo utanför Bel Sounds mynning, förvandlades till en ytterlig häftig storm, hvilken åtföljdes af regn, tjocka och så häftig sjögång, att en stor del af vår ej särdeles sjövana besättning blef sjösjuk och oduglig till tjenstgöring. Länge försökte vi dock att kryssa emot stormen söderut, men då vi slutligen sågo att intet kunde vinnas dermed, vände vi och sökte hamn i BelSound. Den 18:de på aftonen fälldes ankaret vid Middle Hook något söder om den egentliga, af några skär omslutna lilla hamnen, hvilken ännu befanns full med is.

Stormen fortfor den 19:de och 20:de med oföminskad kraft. Nordenskiöld begaf sig detta oaktadt på en mindre utfärd till holmen utanför Nordfjordens mynning, för att derifrån fotografera det nya isfjell, som igenfyllt en af de för några få år tillbaka bästa och mest besökta hamnar på Spetsbergen. Denna hamn var belägen på norra stranden af van Mijens Bay (Nordfjorden) i Bel Sound, straxt innanför den stora ö, som på två små sund när fullständigt afstänger fjorden. Ankarbottnen var god och man var der mera än i de flesta andra s. k. hamnar på Spetsbergen skyddad för storm och sjögång. Då Spetsbergs-fararne under sommaren begåfvo sig från nordkusten till Storfjorden brukade de ofta anlöpa denna hamn för att invänta gynnsammare förhållanden med vind och is, eller för att i de närbelägna gräsrika dälderna jaga renar. Äfven för den Torellska expeditionen 1858 utgjorde hamnen en af de först och längst besökta stationer. Under denna tid genomkorsade expeditionens deltagare i alla riktningar det kring hamnen liggande landet, hvars fordna utseende Nordenskiöld derföre alldeles noga kunde erinra sig. Ofvanom hamnen fanns då ett bredt, af glacierelfvar genombrutet slammland, i vester begränsadt af höga berg, i nordost af en lågländt ås, på hvilken ett rysskors stod upprest öfver en graf. Längre åt öster vidtog ett sankt slättland, som genomskars af en betydlig elf och slutade vid Kolfjellet. Straxt ofvanom det af ofantliga

moräner bildade slammland, som utgjorde hamnens strand, vidtog småningom en låg men bredglacier, som icke slutade med någon tvärbrant afsats, och derföre förmodades vara återgående. Åtskilliga hafssnäckor, som funnos bland slammet på stranden, och hvilkas skal ännu voro betäckta med alldeles frisk epidermis, ingåfvo dock Torell redan då den misstanken, att dessa slammhögar ej voro moräner, utan att de af isfjellet nyligen blifvit uppressade från hafvets botten. Under vintern emellan 1860 och 1861 bröt den förat oansenliga glacieren fram öfver moränmassorna och rysskullen, uppfyllde hamnen samt trängde långt ut i hafvet. Den bildar nu ett af de största isfjell på Spetsbergen, från hvilket stora isblock ständigt nedfalla, så att ej ens en båt med säkerhet kan nalkas dess söndersplittrade bräm.

Beklagligen gaf den vid afresan från fartyget visserligen stormiga men klara väderleken snart vika för ihållande dimma och regn, så att endast en ganska dålig och otydlig fotografi kunde erhållas af den nya glacieren. Då Nordenskiöld skulle återvända, satte floden med sådan häftighet in genom det trånga sundet söder om ön, att han i sin med fyra man bemannade båt flera gånger förgäfves sökte ro fram den korta sträcka, som utgör sundets längd. Efter att under dessa försök med knapp nöd hafva undgått att blifva af den otroligt våldsamma strömmen kastad emot de talrika klipporna i sundet, måste man, utan att vara försedd med tält eller oljkläder, under hällregn på södra stranden af van Mijens Bay invänta en med ebb en inträffande förändring i strömmens riktning. I brist på något annat medel att hålla sig varma sprang båtpartiets manskap under diverse upptåg af och an i det hällande regnet på stranden. En tjufjo uppskrämdes från sitt bo, och såsom vanligtgjorde den sig ytterst ynklig och dålig för att sjelf blifva föremål för fridstörarnes uppmärksamhet och derigenom rädda sina ägg. Medlet begagnas äfven af andra fåglar och är troligen probat mot den eljest sluga Spetsbergsräfven; för oss utgjorde det deremot endast en uppmaning till ett mera omsorgsfullt letande. Inom kort funno vi äfven ett bo med några ägg, eller rättare några gråbrüna ägg liggande utan underrede på den ytterst vattendränkta marken. På likartade ställen lägga äfven tärnan och simsnäppan sina ägg, och man har svårt att förstå huru de derstädes kunna erhålla den för kläckningen nödiga värmen, då äggens undre del tyckes vara i omedelbar beröring med vattnet, som silar sig ned från den närbelägna drifvan.

Under tiden hade stormen och sjögången blifvit så häftiga, att man behöfde flera timmar för att komma fram de få böss-skotthåll, som, sedan sundet passerats, skiljde båten från fartyget. Vid återkomsten voro alla man derföre alldeles uttröttade och genomvåta.

Den 20:de gingo Malmgren och Dunér i land vid hamnen, som ligger tätt under Middle Hooks väldiga och branta fjellmassa. Här påträffades en för Spetsbergen utomordentligt yppig vegetation, utmärkande sig genom rikedom på åtskilliga vexter, hvilka annars utgöra stora sällsyntheter för Spetsbergens flora, t. ex. den blå- och hvitblommiga vackra *Polemonium pulchellum*. Denna ovanliga vextlighet förorsakas af den bördiga jordmånen, hvilken årligen gödes af de fogelskaror som kläcka på fjellets branta sidor. Samma dag inkom en jakt som utgått från Bergen för att fånga haakjerring *(Scymnus microcephalus)* på bankarne vester om Bel Sound. Den hade under vägen besökt Tromsö, och skepparen hadeder blifvit anmodad att föra bref och tidningar till expeditionens medlemmar, men ej medtagit något, emedan han icke trodde sig komma att träffa Axel Thordsen, hvilken enligt hvad man antog redan borde befinna sig i Storfjorden. Den hederlige skepparen berättade oss detta med största lugn i verlden, men tycktes dock ej obetydligt flat öfver, att Axel Thordsen just var det första fartyg, han under sin resa norrut påträffade.

Följande dag den 21:sta förbyttes, såsom så ofta händer på Spetsbergens vestkust, den förut rådande starka stormen till en så fullkomlig stiltje, att ingen möjlighet fanns att med segelfartyg komma från stället. För att åtminstone på något sätt draga nytta af detta ytterligare dröjsmål utrustades och bemannades båtarne ånyo och afsändes på expeditioner åt olika håll.

Dunérs båtresa. »För att bestämma hamnens geografiska läge, qvardröjde jag vid fartyget till aftonen och begaf mig derefter på väg tvärs öfver van Keulens Bay, hållande kurs mot ett högt berg, som begränsar denna bugt på södra sidan och utanför hvilket enligt uppgift af Hellstad ett till rastplats lämpligt lågnäs skulle befinna sig. Vinden, som ännu fastän svagt flägtade ut genom Sydfjorden, gynnade således äfven färden, och det gick raskt

undan. Då båten närmade sig till land, visade det sig dock nödvändigt att hålla längre inåt fjorden, emedan dyningen gick så våldsamt mot yttre sidan af det från berget utskjutande lågnäset, att det ej var rådligt att lägga till derstädes. Jag styrde derföre in mellan några små öar, öfverallt omgifna af skär, öfver hvilka bränningarne våldsamt brusade och skummade; ofta var båten nära att stanna på grund, och detta inträflfade slutligen ett par gånger, men först sedan deninkommit i smult vatten, der bränningarne ej längre förmådde skada. Efter en stunds rodd trängde vi oss genom ett smalt och grundt sund mellan fastlandet och en större lågländt ö. Här mötte vi en båt från barkfartyget, hvilken begifvit sig hit för att samla drifved och som under förbifarten naturligtvis äfven plundat holmen på ägg, hvarföre der ej fanns något för oss att hemta. Vi foro derföre förbi denna ö rätt in i en vacker liten bugt, som insköt på vestra sidan af den udde, vi nyss kringfarit. Denna bugt är en af de behagligaste båthamnar man kan påträffa på Spetsbergen. Man finner der nemligen skydd för sjögång, en beqväm strand hvarpå man kan uppdraga båten, drifved och friskt vatten ur en liten bäck, som utfaller innerst i bugten, och dertill är det breda lågland, som med ungefär 6 fots höjd öfver hafvet urbreder sig längs foten af fjellen ända bort till fartygshamnen på sydkusten, i motsats till de flesta dylika, hvarken kärrigt eller sandigt, utan utgöres af en alldeles jemn och hård grusbädd, fläckvis täckt af en sammanhängande och rik, purpurröd blomstermatta, uteslutande bildad af *Saxifraga oppositifolia*. Från denna slätt resa sig till högst 50 fots höjd några kalkklippor med vertikalt stående, från norr till söder strykande lager, hvillka äro anmärkningsvärda genom sin utomordentliga rikedom på bergkalk-försteningar. Bland något fint stenras vid foten af en dylik klippa fann jag ett bo af Spetsbergens vackraste fogel, simsnäppan *(Phaloropus fulicarius)*. Boet innehöll fyra ägg, hvilka utan spår till rede lågo bland stenarne. Midt i boet fanns till och med en mindre stenbit af ungefär samma storlek som äggen.

På toppen af dessa klippor uppställde jag mina instrumenter och observerade midnatts-solhöjden. NågraCAP AHLSTRANDtimmar derefter skulle längdbestämningen göras, och då jag befarade att vakna alltför sent, om jag lade mig att sofva, begaf jag mig på en vandring åt högfjellen. Under vägen påträffades i de fossilförande lagrens riktning ännu flera sådana klippor som jag nyss omnämnt. Afståndet till sjelfva fjellen var dock så betydligt, att jag uppgaf tanken på att hinna dit, men jag kunde dock tydligen se, huru äfven här lagren fortsattes uppåt den 1,200 fot höga fjellsidan, stående först vinkelrätt, såsom i de låga klipporna, men sedan så småningom böjande sig åt vester. Ofvanom fjellsidan åt stranden vidtager först en platå och slutligen den högsta toppen, som stiger till öfver 2,000 fots höjd. Ett sönderslitet hvitt skinn jemte afgnagda knotor af en polarräf lågo bland stenarne. Räfven hade kanske dött af hunger under vintern, och andra hungrande kamrater hållit till godo med det lilla, som kunde vara att förtära på honom.

Sedan jag återkommit från min vandring, använde jag den öfriga delen af natten att upptaga en specialkarta öfver bugten, hvilken utan tvifvel skulle väl lämpa sig till hamn äfven för fartyg, observerade kl. 6 f. m., frukosterade och afreste derpå mot en hög sandudde, som syntes längre in på sydkusten. Vägen gick förbi ett land, föga storartadt och alltför ödsligt för att synnerligen draga uppmärksamheten till sig. Det utgjordes af nästan sammanhängande isfjell, af hvilka likväl intet gick ut i sjön. Stranden utgjordes af flacka sandåsar. Bakom isfjellen höjde sig trenne taggiga fjellhorn, det enda anmärkningsvärda på hela vägen. Straxt efter middagen framkommo vi till den nyssnämnda udden, bildad derigenom att fjorden här böjer sig åt söder, för

att blott en half mil derifrån sluta vid tvenne stora isfjell, af hvilka blott det sydvestra går ned i hafvet. Jag qvarblef här till kl. 4 e. m. för att erhålla ortbestämningar.

Det enda intressanta, som erbjöd sig på denna obehagliga, af haf på ena och kärr på andra sidan begränsade udde, var den mängd hvitfiskar, hvilka gingo i det grumliga vatten, som nedströmmade från ett innanför udden beläget isfjell och uppgrumlade nästan hela den inre fjorden. Hvitfisken tyckes företrädesvis älska ett dylikt vatten, ty det är mest utanför glacierelfvarnes mynning, man finner honom. Sannolikt söka de härstädes sin föda — möjligen bestående af sådana lax- eller forell-arter, som vi under 1861 års expedition sågo simma i en bäck vid Wijde Bay. Det vanna solsken, som för tillfället rådde, tycktes likaledes särdeles behaga dem, och de unga gråa eller gråhvita fiskarne tumlade omkring med de gamla snöhvitar bland hvilka en isynnerhet tycktes i hög grad njuta af den

angenäma värmen. Den sam nemligen med stjerten nedåt och hela hufvudet höjdt öfver vattenbrynet, men blef på ett obehagligt sätt störd i detta lofliga förehafvande af ett skott, som till lycka för oldfadren ej träffade, men som dock betog den all lust att fortfarande åse de ungas lek.

Under öfverfarten till motsatta stranden lade jag mig, ytterligt trött som jag var efter 40 timmars vaka och ständig rörelse, på bottnen af båten och sof en timmes tid, till dess vi lade till vid vår nya rastplats. Denna gång hade vi det missödet att påträffa en obehaglig båthamn. Den utgjordes nemligen liksom den förra af en liten sandig ö, omgifven på trenne sidor af kärr och jökelelfvar. Men liksom på de förra ställena erhöll jagäfven här astronomiska bestämningar. Kl. 8 f. m. den 23 Juli afseglade jag ånyo, följande den norra kusten. Vinden friskade på alltmer och öfvergick mot middagen till hård kultje, men var sydostlig och således ypperlig för fortkomsten; vi begagnade oss naturligtvis deraf och redan kl. 2 e. m. var båten vid fartyget.»

Norra kusten af v. Keulens Bay är ganska olik den södra. Den upptages nemligen, utom det obetydliga isfjell som bildat den sista båthamnen, icke af glacierer, utan bergen stiga brant upp från sjön, så att de bilda höga väggar, hvilka upptill afslutas med en högslätt. De tvenne yttersta stiga till 2,000 fots höjd.

Under eftermiddagen vexte vinden till storm, hvilken den 24:de rasade med fruktansvärd häftighet, så att vårt lilla fartyg, som annars låg ytterst lätt på ankarkettingarne, nu spände dem alldeles räta, ja det fanns ögonblick, då Hellstad befarade, att ankarne ej skulle mäkta qvarhålla skutan. Och dock hade fartyget nu blifvit infördt i den egentliga hamnen. Isstyckena hade nemligen genom den starka dyningen blifvit formligen söndermalda, dels mot stranden, dels mot sig sjelfva. Denna hastiga söndermalning gifver ett begrepp om dyningens våldsamhet, ty isstyckena voro ända till 6 fot tjocka och ofta ända till 20 fot i längd och bredd. Ankarne qvarhöllo dock fartyget. Följande dag hade stormen betydligt saktat sig, så att all fara var förbi. Nu började man dock hysa allvarliga farhågor för Nordenskiöld, som ännu ej återvändt från sin båtfärd, och dessa stegrades ännu mera, då han ej ens under förmiddagen den 26 återkom. Den starka stormen gjorde det nemligen föga troligt, att han fullföljt sin plan att efter kartläggningen af van Mijens Bay resa förbi det vid MiddleHook ankrade fartyget till hufvudfjordens mynning, för att der erhålla en noggrann ortbestämning. Vi beslöto i alla fall, att fartyget den 27:de skulle göra några slag i mynningen af fjorden för att upptaga den engelska båten, i fall den verkligen befunne sig der, och i motsatt fall vända åter till hamnen. Hellstad gick emellertid allt som oftast upp i masten för att efterse om ej någon båt vore i sigte. Ändtligen anmälde han att ett segel syntes ute i fjorden, och inom kort hade Nordenskiöld hunnit ombord.

Nordenskiölds båtresa. »Sedan stormen afstannat och den häftiga sjögången något minskats, reste jag den 21 e. m. med engelska båten och fyra man till det inre af van Mijens Bay i Bel Sound, dels för att fullständigt upptaga denna fjord, dels för att om möjligt insamla en större mängd af de intressanta löfaftryck, af hvilka jag redan under första resan funnit några stycken vid foten af Kolfjellet. Vi lade ut från fartyget vid den tiden på dagen, då strömmen var gynnsam i norra fjordens mynning, och ställde kursen rakt till det ställe af Kolfjellet, hvarest de förutnämnda vextaftrycken blifvit funna. Båten var provianterad med bröd och kaffe för 8 dagar, men deremot hade vi endast tagit obetydligt kött med oss, i hopp om en god jagt i de gräsrika dälder, hvaraf stränderna omkring det inre af fjorden bestå. Genast då vi, efter en, till följd af den goda strömmen, hastig och lätt rodd, uppnått Kolfjellet, sändes derföre en man ut att försöka sin lycka som renjägare och en annan med ett laxspö till en elf, som utmynnar ungefär ¼ mil närmare fjordens mynning, för att om möjligt fånga en Spetsbergslax (dock ej för grytans utan för zoologens räkning); kocken begynte laga upp eld för att kokamat och framförallt kaffe, och slutligen företog jag mig att bland skifferlagren vid stranden leta efter försteningar. Skifferlagren voro dock af frosten så sönderspittrade, att man hade svårt att i de anstående men grusade lagren uppleta en stenbit af helst några qvadrattums genomskärning, och något löfaftryck kunde jag denna gång alldeles icke finna. Jägaren kom snart åter, utan att hafva sett spår till någon ren, och fiskaren något sednare, förklarande att en lax väl aldrig förirrat sig till en elf, så gyttjig som den, hvilken flyter emellan Kolfjellet och nya jökeln. Allt manade oss således att lemna denna ogästvänliga strand. Sedan vi förtärt vårt kaffe, rodde vi derföre genast vidare längsmed stranden inåt fjorden. Emot natten blef det temligen kallt, så att på vattenytan en tunn skorpa ny is bildade sig, hvilken ej obetydligt hindrade rodden. Vi lade derföre snart ånyo till vid ett kalt och sankt ställe på fjordens norra

strand för att der dröja öfver natten. Följande dagen rodde vi vidare, först till Sundevalls berg, sedan genom ganska tät drifis till södra stranden af van Mijens Bay.

Denna bugts norra arm är så grund, att man redan ¼ mil från stranden knappast kan ro fram med en båt, och i fall landvallen höjer sig några få fot så blir den alldeles torr. Bugten fortsättes utan någon bestämd strandafsats långt inåt landet genom en låg, flerstädes ganska gräsrik däld, som bildar en af de bästa renmarker på Spetsbergen. Äfven nu kunde man redan på långt håll urskilja några renhjordar, hvilka betade på slätten eller längsmed sidorna af berget. Vi lade till och ett par man sändes i land för att jaga dem. De voro dock så dåliga skyttar, att de endast lyckades skjuta en enda ren.Den 23:dje seglade vi från vårt andra rastställe vid fjordens södra strand med god vind vidare, förbi fartygets ankarplats till den udde, som i söder begränsar mynningen af Bel Sound. Ute på fjorden var sjögången så häftig, att vi endast med svårighet kunde leta oss en väg genom de våldsamma bränningar, som öfverallt omgåfvo den strand, dit vi ärnade oss. Det blef sedermera ganska svårt och mödosamt att draga vår båt så högt uppför den branta stranden, att den ej kunde nås af det häftiga vågsvallet. Efter att först hafva burit alla sakerna i land, lyckades vi dock slutligen att få upp den tomma båten på en hög, ett stycke från stranden belägen snödrifva, hvarest vi förmodade att den skulle vara i säkerhet. Men oaktadt vädret var kallt och ruskigt, smälte eller afdunstade dock snön i den starka stormen så hastigt, att vi hvarje morgon måste flytta vår båt något högre upp.

Hela dagen den 24:de och 25:te blåste en så stark storm, att fartyget ej kunde, såsom aftaladt var, segla ut från hamnen vid Middle Hook, för att upptaga vår båt och sedan segla vidare söderut. Det ogynnsamma vädret äfvensom nödvändigheten att passa på fartyget hindrade äfven mig att företaga nàgra längre utflygter. Sedan de oundgängliga astronomiska iakttagelserna blifvit gjorda och trakten närmast båten geognostiskt undersökt, sysselsatte jag mig derföre i båttältet med en länge £örsummad redaktion af mina reseanteckningar.

Några af manskapet afsändes till en vid fjordens mynning utskjutande udde, för att der uppbygga en stenvarde och i den nedlägga några skriftliga underrättelser om vår färd, för den händelse, att fartyget skulle hafva lyftat ankar och af stormen nödgats hållatill sjös utan att hafva upptagit oss. Vi ämnade i så fall ro åter till Sundevalls berg för att förse oss med färskt kött. Vår enda ren var redan nästan förtärd, och i den trakt, der vi nu rastade, fanns ej ett grässtrå, än mindre några renar, ej ens fogel. Ifrån denna vandring återkom vår eljest stortalande draggare, som för omvexlings skull fått tillstånd att medfölja på denna båtfärd, haltande och ömklig. Han påstod sig hafva sett en björn, sprungit efter den och derunder fallit ned för en bergbrant. Kamraterna, som ej tycktes hafva mycken tillit till hans mod, påstodo i stället, att han sprungit för björnen. Följande dag beklagade sig samma man öfver illamående, och vid återkomsten från en utflygt fann jag honom sittande i båten med gapande mun midt emot en annan sjöman, som hade en skarpslipad knif i handen, på hvars spets en god dosis af ett rödt pulver, tydligen från min Cayenne-flaska, var strödt. På förfrågan, hvad detta skulle betyda, sade mästaren i draggningskonsten med en säker doktorsmin, att »ulfven» fallit ned för honom och att den skulle lyftas upp igen med peppar. Mina föreställningar till trots administrerades läkemedlet med den påföljd, att den sjuke hastigt måste ut ur tältet för att med vatten bota botemedlet. Hans eljest starkt talföra tunga tystnade för den återstående delen af utfärden; »ulfven» blef fortfarande i nedan och mannen ville ej mera gå in på mitt förslag att förnya kuren med en ny dosis af det ypperliga men brännande läkemedlet. Detta erinrar om en annan kur med mera bedröflig påföljd, om hvilken man i en sjöförklaring på Hammerfests tingshus läser: Sjömännen förklarade på ed, att de förlidet år, efter att hafva förlorat sitt fartyg i Norra ishafvet, räddade sig öfver isentill Spetsbergen. Under öfvervintringen derstädes dogo emellan julen och nyåret 1844—45 tvenne man, Bergström och Sunder, den förre af skörbjugg den sednare af »mavesyge». Sunder sjelf sades hafva uppgifvit, att orsaken till de häftiga smärtor, som förebådade hans död, var den, att skomakaren Moberg velat kurera honom med stött glas. Glaset erhölls genom pulvrisering af ett timglas, ett af fartygets få räddade inventarier, hvilket skomakaren begärde och erhöll af skepparen.

Först den 26:te saktade sig stormen och sjögången något, så att vi kunde uppsöka fartyget, hvilket vi funno liggande qvar på sin gamla plats utanför hamnen. Under öfverresan steg jag i land på stranden närmare sydhamnen och insamlade derstädes bitar af stenkol, hvilka innehöllo körtlar af ett fossilt, bernstenslikt harz.

Förmodligen härrörde detta harz från fotntida barrträd, som en gång vuxit i dessa nu så ödsliga trakter.»

På morgonen den 27 Juli afseglade Axel Thordsen söderut för frisk ost-sydostlig vind, hvilken dock nära nog dog bort, då vi seglat förbi sydpynten af Bel Sound. Sednare under passagen förbi Dunders bugt, en bred men föga djupt inskjutande vik söder om Bel Sound, friskade den till för en stund men blef sedan åter ytterst svag; dessutom inhöljdes snart alla oss omgifvande föremål med en ogenomtränglig tjocka, hvilken först på middagen den 29:de åter lättade. Då nu landkänning erhölls, visade det sig, att fartyget efter tvenne dagars segling blott hunnit till höjden af den ögrupp, som ligger omkring en mil norr om Horn Sounds mynning och som utgör den vanliga ankarplatsen för de fartyg, hvilka ämna besöka Horn Sound. Då tjockan sänkt sig ned till hafsytan och sålunda försvunnit från de öfreluftlagren, upprullade sig för våra blickar den mest majestätiska tafla, man möter på Spetsbergen, i det att Horn Sounds-tindarnes solbeglänsta toppar blefvo synliga, liksom uppburna af de tjocka molnmassor, som inhöljde allt vid deras fot. Dessa berg resa sig, såsom den vidfogade afbildningen utvisar, i trenne branta och spetsiga fjellhorn till en höjd af 4,500 fot öfver hafvet, och redan Scoresby nämner dem såsom Spetsbergens högsta och ståtligaste fjell. För oss, som dock så ofta seglat förbi denna kuststräcka, var denna utsigt alldeles ny. Under större delen af året tyckes nemligen dimman hälja dessa den högsta nordens högsta bergstoppar för den förbifarande seglaren.

Vinden dog helt och hållet bort under eftermiddagen. För att ej onyttigt fömöta tiden ute på sjön, läto vi derföre bogsera fartyget till de blott 1/2 mil aflägsna Dunöarne. Ankaret fälldes på morgonen den 30:de i den här befintliga förträffliga hamnen, som emot hafvet är skyddad af en mängd skär och trenne stora öar, hvilka man förgäfves söker på äldre sjökort. Öarne äro samtliga låga och släta och innehålla åtskilliga grunda sötvattensdammar. De äro sålunda särdeles lämpliga kläckningsplatser för ejdrar, så mycket heldre som isen kring dem tidigare bryter upp än kring de flesta andra holmar på Spetsbergen. Sedan längre tid tillbaka äro också dessa öar kända såsom särdeles rika dunvär. För att samla ägg och dun söker derföre Spetsbergsfararen under Juni månad gerna hamn vid Horn Sound, och besättningarne på de fartyg, som först hinna dit, frossa formligen på ägg och fogel. Man äter kokta ägg, äggpankakor af diverse slag, begagnar ägg-gula i stället för grädde till kaffet m. m., och en afägg öfverfylld tunna står ständigt öppen på fartygets däck. En del lägges i salt och hemföres jemte dunet till Norge. Denna fångst är således ännu ganska betydlig, men det oförnmuftiga ödandet af både ägg och fogel gör dock, att den för närvarande är ojemförligt mindre än hvad den varit för ett tio- eller tjugutal af år tillbaka. Ville fångstmännen skona foglarne, hvilka nu ofta skjutas blott för den föga värderika fjäderns skull, och upphöra med insamlingen af ägg vid Juli månads början, eller åtminstone blott borttaga friska ägg, skulle ejdern utan tvifvel åter hastigt förökas, men vi betvifla att en dylik förnuftig beskattning af dunvären på Spetsbergen någonsin inträder. Snart nog torde dessa nyttiga foglar, i likhet med hvad förhållandet redan är med hvalfisken och snart nog torde blifva med hvalrossen och renen, ej längre kunna upptagas bland de djur, som i större mängd förekomma vid Spetsbergens kuster. I Norge, der ejdrarne numera äro fullkomligt fredade, hafva de redan betydligt ökats, men tillika efter hvad man säger börjat öfvergifva de förut ensamt skyddade dunvären, hvarföre också dessas egare beklaga sig öfver den nya, utan tvifvel högst förnuftiga förordningen.

Genast efter det vi kastat ankar, gingo vi i land dels på holmarne dels på de närmast utskjutande uddarne af fastlandet, för att göra ortbestämningar m. m. Äggkläckningstiden hade tydligen nyss slutat. Äfven de ejdrar, som lyckats bevara sina bon från plundring, hade redan lemnat ön och summo omkring stränderna åtföljda af nyss utkläckta ungar. Deremot möttes man vid ilandgåendet på holmarne af stora svärmar tärnor, som under vildt skri sökte försvara sina ägg eller ännu blott dunklädda ungar. I fall tärnan ej genom dessaanfall förrådde hvar hennes ägg eller ungar befunno sig, skulle dessa till följd af sin grågula färg vara ganska svåra att upptäcka bland det underliggande, af en lafvart ofta gulprickade stengruset. Tärnsvärmarne kringflaxade dock nu besökaren med ett sådant raseri, att man endast i nödfall ville besöka deras kläckningsplats.

På fastlandet bildades kustfjellens sidor af ett groft stenras, som ända högt upp var täckt med en liflig grönska. Här var också det högnordiska djurlifvet ännu i full verksamhet. Man träffar nemligen härstädes otaliga skaror af Spetsbergens minsta simfogel, råttkämsen *(Mergulus Alle)*. Namnet erinrar om vårt svenska ord råtta och är i så måtto ganska betecknande för denna lilla fogels lefnadsvanor. Dessa foglar välja nemligen till kläckningsställen

de ofantliga stensamlingar, som flerestädes på Spetsbergen träffas vid fjellens sidor och möjligen utgöra lemningar af gamla sidomoräner. Vid dessa ställen förekommer råttkämsen i otrolig mängd. En del flyga omkring i luften i skaror, hvilka äro så täta, att man vid en flygtig blick kunde taga dem för moln, andra åter sitta så tätt sammanpackade på stenblocken, att man med ett enda skott kan fälla 10 till 20 stycken, eller krypa likt råttor under jorden i hålen emellan stenarne. Då Torell och Nordenskiöld år 1861 besökte Spetsbergen, ankrade de i midten af Juni månad vid dessa öar. De ville insamla några råttkämsägg och genomletade för detta ändamål förgäfves springorna mellan stenarne. Redan voro de på väg att återvända med oförrättadt ärende, då ett kacklande läte, som kom djupare nedifrån, ådrog sig deras uppmärksamhet. De begynte derföre att bända upp stenarne och fångadenu flera lefvande foglar samt funno äfven några ägg, hvilka lågo omedelbart på isen mellan stenarne. Förmodligen hade den egentliga kläckningstiden då ännu ej inträdt. Eget var att fömimma den låt, som hördes från stenarne, då man tätt vid jorden härmade fogelns läte. Utan att någon fogel blef synlig, hördes beställsamma svar från alla riktningar af jordens inre, och dessa svar framkallade nytt och åter nytt kackel, så att en enda fråga gaf anledning till ett mycket långvarigt samspråk emellan ställets befjädrade, men råttlikt lefvande bebyggare. Råttkämsen utgör Spetsbergens kramsfogel, och dess kött är ej tranigt utan särdeles välsmakande. Under vår vistelse vid Horn Sound sköts också en stor mängd. Hvarje skott ansågs förfeladt, som ej på en gång fällde 7 till 10 foglar.

Sednare på dagen utgingo Nordenskiöld och Dunér i hvar sin båt mot Horn Sound för att kartlägga äfven denna fjord. Meningen var att den ena af oss skulle ro tvärs öfver fjorden till dess sydpynt för att der taga en ortbestämning, samt derifrån fortsätta färden längs kusten, till dess han mötte den andra båten som skulle följa norra stranden. Emellertid omintetgjordes detta förslag genom ett förhållande, som ofta inträffar på vestkusten af Spetsbergen och som det här torde vara lämpligt att omnämna. Vid sydostlig vind har man nemligen ofta under kusten nästan fullkomlig stiltje, medan en häftig storm blåser vid fjordmynningarne. Isynnerhet äro Bel Sound, Horn Sound och vid ostlig vind Magdalena Bay kända som riktiga stormhål. Så var ock nu händelsen. I trakten af fartygets ankarplats rådde stiltje med stark dyning, närmare Horn Sound deremot häftig motvind och ytterst hög sjö. Vi måste derföre, meduppgifvande af vår ursprungliga reseplan, lägga till vid fjordens norra strand och prisa oss lyckliga, då vi, efter att hafva rott igenom de häftigt brusande och skummande bränningarne, lyckades komma i land utan annat missöde än det, att en våg slog in och fyllde Dunérs båt just då den skulle lägga till. Följande dagen kunde vi dock medelst triangulering från fjordens norra strand erhålla drägliga bidrag för dess kartläggning, och under natten återvände vi till fartyget, nöjda att åtminstone ej helt och hållet hafva förfelat vårt mål.

Under återvägen besökte vi den innersta holmen vid hamnen. På stranden lågo i en liten hög nio kranier af ryssar, hvilka, efter hvad det säges, här skola hafva blifvit mördade och rånade på sin fångst af en engelsk besättning. Denna röfvarebesättning förblef ostraffad för sitt nidingsdåd, men genom en underbar tillfällighet blef ett annat på Spetsbergens kuster föröfvadt, likartadt brott upptäckt och gerningsmännen befordrade till straff. Besättningen på en rysk lodja sade vid sin återkomst till Archangel, att de vid Spetsbergen genom olyckshändelse förlorat sin kapten och tvenne man. Detta ådrog sig naturligtvis ingen synnerlig uppmärksamhet, men några år derefter (1853) fann en ännu lefvande norsk Spetsbergsfarare en bösskolf bredvid ett menniskoskelett. Bösskolfven var fullristad med inskrifter, som upplyste, att egaren blifvit af sin besättning med afsigt qvarlemnad på land jemte tvenne andre män, hvilka innan skriften afslutades omkommit af hunger. Skepparen sjelf hade tydligen sedermera delat samma öde. Den märkliga dagboken slutar den 3 Mars. Normannen, som fann bösskolfven, sände den tillArchangel, brottet blef uppdagadt och brottslingarne sända till Sibirien.

Den 3:dje afseglade vi vidare söderut med mycket klen vind. På eftenniddagen mötte vi betydliga massor drifis, af hvilka fartyget snart alldeles omgafs och hvilka tidtals omöjliggjorde ett vidare framträngande. Under fortfarande kryssning i isen varsnades vesterut ett segel, som höll emot norr och utan svårighet tycktes tränga fram. Häraf slöto vi till öppet vatten och styrde ditåt. Då vi närmade. oss fartyget, igenkändes det såsom en galeas från Tromsö, hvilken vid vår afresa låg aftacklad i hamnen och således lemnat Norges kuster betydligt

sednare än Axel Thordsen. Signaler om samtal gåfvos honom utan annan påföljd, än att han hissade sin flagga och seglade vidare. Vi voro emellertid angelägna att få om ej bref och tidningar, ty i fall sådana funnits ombord, skulle väl vår svenska flagga föranledt honom att invänta oss, så åtminstone några underrättelser om tilldragelserna i verldens bebodda delar, om kriget i Amerika och Danmark o. s. v. Framförallt ville vi veta, huruvida vårt eget fädernesland hade krig eller fred. Alla Axel Thordsens segel voro redan hissade och dessutom tillriggades ett läsegel af samtliga båtseglen. En formlig jagt började, öfvervakad med passion och från sjömännens sida åtföljd af en och annan svordom öfver skepparens beteende på det andra fartyget, så olikt Spetsbergsfararnes i dylika fall mycket »gentlemanlika» uppförande. Jagten hade sina svårigheter; vår väg spärrades af mer än ett isband, som med våld måste genombrytas, men slutligen kommo vi dock fartyget så nära, att en båt kunde utsättas, hvilken till följd af isen och den svaga vinden snart kunde ro upp den andraskutan. Malmgren gick nu jemte Hellstad och några man ombord till dem och förmådde dem att vända, samt inbjöd skepparen, oaktadt den allmänna förbittringen — som under rodden bland annat yttrade sig i högljudda hotelser att med en medtagen studsare skjuta en kula i fartygets vattengång — på ett glas till Axel Thordsen.

Nykterhet kan icke egentligen räknas bland fångstmännens föröfrigt verkligen ganska många goda egenskaper. Undantag finnes visserligen äfven här vid lag, men i allmänhet anser sig hvalrossfångaren skyldig att under den långa vinternatten i sus och dus göra ända på de specier sommarfångsten inbringat. Deras lefverne under denna tid är derföre merendels en styggelse i den öfriga, för närvarande genom sträng pietistisk riktning utmärkta befolkningens ögon. I början förde man äfven spirituosa med sig på fångstfärderna, för att dermed i gladt lag fira en lycklig jagt eller stärka sig mot frost och fuktighet; men sedan detta gifvit anledning till en mängd bedröfliga olyckshändelser, har man tagit för princip att fullständigt bannlysa bränvinet från Spetsbergsskutan. Märkvärdigt nog iakttages detta äfven temligen samvetsgrannt, och i det ögonblick fångstmannen lemnar Norges kuster, inträder derföre ett fullständigt afbrott i vinterdieten. Ett glas varmt toddy eller någon annan dylik stärkande dryck blir nu en länge saknad läckerhet, vid hvars syn den mörkaste panna blir ljusare, den trögaste tunga talför. Äfven denna gång kunde vår vänliga bjudning ej emotstås, och snart sutto vi tillsammans med den främmande skepparen i vår trånga kajuta, språkande politik och bemödande oss att ur hans orediga framställning skaffa oss ett begrepp om ställningen i Europa. Inga bref ellertidningar fingo vi, men väl sorgeposten att Als blifvit taget. Föröfrigt berättade han oss, att ej särdeles mycken is fanns söderut, och att han sjelf ej egentligen hade utgått på fångst utan för att berga en del plankor, ankare m. m., härrörande från ett med trävaror lastadt fartyg, hvilket, blifvit öfvergifvet af sin besättning och med golfströmmen från sydligare trakter fördt upp emot norden, samt slutligen sönderslaget emot klipporna utanför Charles Foreland.

Efter en stunds samspråk, återvände gästen till sitt fartyg och vi fortsatte vår resa söderut.

HORNS SOUNDS TINDER

SJETTE KAPITLET.

Segling förbi Sydkap. — Ankring i Storfjorden. — Strömmar och väderleksförhållanden derstädes. — Rysskolonien vid Whales Point. — Ryssarnes sista öfvervintring på Spetsbergen. — Klättring till toppen af Whales Point. — Herrlig utsigt. — Svårigheter vid bergsbestigningar på Spetsbergen. — Ankomst till Agardhs Bay. — Gurrhos skeppsbrott genom kantring af en grundis. — Agardhs Bay. — Lees Foreland. — Utrotningskriget mot hvalrossarne. — Walter Thymens Strait. — »Antoinettes» förlisning. — Anderssons öar, — Lycklig björnjagt. — Förvexlingsnäset. — Missöden derstädes. — Häftig storm.

Den 6 Augusti lyckades vi ändtligen komma förbi Sydkap. Här förhindrade oss isen att, såsom vi ämnat, ankra, och vi seglade derföre vidare längs ostkusten af Spetsbergen emot Whales Head, hvars fjellmassor tydligt förtonade sig emot norra horizonten. Drifisens läge hindrade oss dock att uppnå denna hamn, och det såg flera gånger ut som om Storfjorden skulle vara alldeles spärrad under detta år, och som om vår resas hufvudmål sålunda skulle blifva förfeladt; men efter att en tid hafva seglat i nordostlig riktning, funno vi dock att åtminstone

södra delen af Stans Foreland var omgifven af öppet vatten. Vi satte derföre kurs på Whales Point, hvilken som en bred platt fjellmassa syntes i nordost. Här ankrade vi den 9 kl. 6 f. m. vidden nordvest om sjelfva det höga fjellet liggande låga hyperitudden.

Vi hade således ändtligen kommit till Storfjorden, det egentliga målet för 1864 års expedition. Men den korta polar-sommren var redan så långt framskriden, att högst tre veckors arbetstid kunde påräknas, såvida vi ej ville alltför uppenbart riskera att utan nödig utrustning utsätta oss för en öfvervintring. För att kunna fullgöra det oss gifna uppdraget blef det derföre så mycket nödvändigare att använda hvarje gynnsamt ögonblick, som den skildring öfver väderleksförhållandena i Storfjorden, vi af Spetsbergsfarare erhållit, ej lofvade särdeles godt. Lyckligtvis visade det sig, att deras afskräckande beskrifningar om de härstädes rådande dimmorna egentligen ega sin tillämpning på Tusenöarne, hvaremot i den inre fjorden råder jemförelsevis klart väder. Man kan derföre, såsom på flera ställen vid Spetsbergen, i det inre af fjorden hafva molnfri himmel och solsken, medan vid mynningen en ogenomtränglig dimma är rådande. Orsaken härtill bör tydligen sökas i hafsströmmarnes gång. Medan en arm af golfströmmen, såsom de vid Sydkap och Tusen-öarne hopade drifvedsmassorna utvisa, åtminstone under en del af året stryker förbi södra delen af West-Spetsbergen och Stans Foreland, är deremot den arktiska ström, som tränger in från Helis Sound och Walter Thymens Strait, företrädesvis rådande i det inre af Storfjorden. Man träffar derföre icke någon drifved vid denna fjords stränder, hvarföre man äfven är nödsakad att vid båtfärder föra med sig nödigt bränsle. Under båtfärder längs Spetsbergens nordkust kan man deremot nästan alltid påräkna att i rastplatsens grannskap finna torrt och förträffligt material till och med för en stor stockeld.Hamnen vid Whales Point utgöres af en liten, från alla sidor skyddad bugt med god ankargrund, ehuru förmodligen ej af tillräckligt djup för stora fartyg. På den udde, som bildar hamnens norra sida, stå ännu ruiner af några rysshus, hvilka utgöra lemningar efter en af ryssarnes största kolonier på Spetsbergen. I stället för att beskrifva denna i dess nuvarande, nästan fullkomligt förstörda skick, lemna vi här ett utdrag ur Keilhaus beskrifning öfver samma ställe, sådant det var vid hans besök derstädes år 1827.

»Etablissementet bestod af tvenne särskilda boningshus, hvartdera med flera flygelbyggnader. Med undantag af ett par af dessa sednare voro husen uppförda af godt timmer, så att de voro mycket olika de stora plankskjul, som ryssarne begagnat på West-Spetsbergen, Det största boningshuset var omkring 12 alnar långt, 8 alnar bredt och 3 till 4 alnar högt. Taket var betäckt med ett tjockt lager af jord och sten samt hade nästan ingen sluttning. Ungefär en aln öfver golfvet, som utgjordes af bara marken och nu var betäckt med tjock is, funnos »britscher» (sängplatser) anbragta, mellan hvilka endast en smal gång löpte längs midten af golfvet. Flera fönster funnos långt ned vid sängplatserna, men rutorna voro nu borttagna. En stor, förträfflig bakugn af tegelsten intog barackens ena hörn, och i det andra hängde ett litet skåp, hvarpå stod skrifvet med krita på ryska »Den 23 Juli 1825». En i väggen inskuren inskription lydde »För sju månader», hvilket troligen utgör längden af den tid, man uppehåller sig här. Expeditionerna afgå vanligtvis i Augusti från Archangel och väntas tillbaka i April. Ryssarne bruka eljest ligga på Spetsbergen ett helt år, nemligen från Augusti till

Augusti. Boningshusets dörr förde till en stor förstuga med plankgolf, i hvilken en eldstad hade funnits. Från denna förstuga gick en annan dörr till ett långt rum, hvilket, att döma af en der stående svarfstol, tycktes vara ett arbetsrum. På ena sidan sammanhängde det med ett lätt bygdt skjul, som troligen utgjorde ett Slags förrådshus. På den andra sidan kom man till en badstuga, som upptog den stängda sidan af barackens bakugn.

Det andra boningshuset, som låg omkring 60 steg från det första, var inredt på samma sätt som detta, men mycket mindre. Öfver ingången stod skrifvet på ryska: »Detta hus tillhör anhängarne af den gamla tron». Såväl här som i det större huset funnos en mängd mindre husgerådssaker och annat smått såsom skedar och tallrickar af trä, krukor och tranlampor af groft stengods, virknålar, kort, ett dambräde, skoläster, hvaribland en till barnskor, samt icke få exemplar af ett ganska egendomligt instrument, som utgjordes af en liten taggig träskifva, fästad på ett långt skaft, således en slags krattor, hvars ändamål skall hafva varit att tjena till hudskrapor, eller såsom Keilhau benämner dem: »Klöemachine.»

Denna barack hade blott en tillbyggnad, nemligen en alldeles ny förstuga, som förmodligen tillika skulle tjena

till magasin. I förstugans yttre dörr var anbragt ett skjuthål med anledning af isbjörnarnes täta besök vid husen. På kullen mellan husen och hamnen stodo inalles 5 kors, hvilka voro 5 till 6 alnar höga och prydda med smakfulla utskärningar, inskrifter m. m. En del af dessa inskrifter voro slavoniska, andra ryska. En af dem lydde som följer: »Detta kors blef upprest för de rättroende kristna till Guds ära den 20 Aug. 1823.» På ett annat: »Detta kors blef upprest för de rättroendekristna till Guds ära af förmannen Ivan Rogatschef år 1809.» Dessa kors, som gerna uppresas vid ankomsten för att bereda framgång åt fångsten och en lycklig hemfart, bidrogo i ej ringa mån att pryda platsen, ty utom arbetets prydlighet hade de nyare ännu en alldeles frisk träfärg. Förruttnelsen framskrider endast ytterst långsamt på dessa breddgrader.»

Ryssame hafva under de sednaste åren alldeles upphört att besöka Spetsbergen, kanske afskräckta af den sista öfvervintringen, som hade en högst olycklig Utgång. En af deltagarne Ivan Nikolajeff Kalinin berättar derom i sin sjöförklaring inför byfogdekontoret i Hammerfest följande. »Jag seglade i fjor (1851) med lodjan S:t. Nikolai på en fångsttur till Spetsbergen. Den 19 Juli kom lodjan till det ställe på Spetsbergen, som norrmännen benämna »Lilla Röde Bay.» Här byggde besättningen 3 till 4 hus och halade derpå fartyget upp på land. Då detta var utfördt fördelades manskapet: skepparen med 3 man dröjde i Lilla Röde Bay, de öfriga (14 man) reste med båtarne åt olika håll för att göra fångst och nedlade inalles 230 renar. Under vintern erhöllos ytterligare 30 renar, 90 räfvar samt en mängd sälar. Den 5 December voro alla de utsände fångstmännen återkomne till Lilla Röde Bay och dröjde sedermera öfver vintern derstädes. Men kort efter nyåret utbröt sjukdom, förnämligast skörbjugg, bland besättningen och ryckte undan inalles 12 man, bland hvilka skepparen och styrmannen; en dog i Januari, tre i Februari, fem i Mars, en i April och en i Maj månader. Då så många af besättningen voro döda, var det omöjligt för de återstående sex männen att göra någon fångst eller att hala lodjan i sjön, isynnerhet som äfven blanddem fem voro sjuka. De kunde derföre endast försöka att uppehålla lifvet, intilldess de fingo hjelp. I början af Juli ankrade tvenne norska fartyg, förda af skepparne Lihatta och Danielson, i Lilla Röde Bay samt bergade lodjan och dess hjelplösa besättning. Särskildt förklarade Kalinin, att den medicin Danielson och Lihatta medbragt och det syrgräs Danielson lät tillreda räddade Kalinins sjuka kamrater från undergång.» Medicinen lärer egentligen bestått deruti, att nämnde skeppare genom hugg och slag tvang de sjuka till rörelse och arbete. Såsom oftast fallet är, då skörbjugg hemsöker ett öfvervintringsparti i dessa trakter, torde den äfven denna gång hafva förorsakats af brist på disciplin och deraf härrörande lättja under den mörka tiden.

Hamnen omgifves af låga klippor bestående uteslutande af hyperit, såsom vanligt söndersplittrade i upprättstående prismatiska pelare. Bakom hyperitklipporna på hamnens södra sida vidtager ett sankt lågland, som är uppfyldt af sötvattensdammar, i hvilka Malmgren påträffade en mängd särdeles intressanta sötvattens-crustaceer och hvilka derföre, deras ringa djup oaktadt, ej torde bottenfrysa under vintern. För att komma till sjelfva Whales Point måste vi först vandra öfver detta lågland till en 50 fot hög fristående hyperitkam, derefter åter genom ett mindre träsk, innan vi hunno foten af bergets norra stupning. Sedan vi slutligen kommit på fast mark, började vi att med kikaren undersöka fjellbranten för att se, hvarest vi bäst kunde påräkna att komma upp. Vi beslöto oss för att stiga rätt upp från den punkt der vi befunno oss. Här syntes visserligen på ett par hundra fots höjd ett tvärbranthyperitband, men detta tycktes vara tillräckligt söndersplittradt för att utan allt för stor svårighet kunna bestigas. Dessutom visste vi af erfarenhet, att man till följd af hyperitens stora fasthet med jemförelsevis stor säkerhet kan klättra uppför dess ofta nästan alldeles lodräta afsatser. Den sluttning, uppåt hvilken vi först stego, bestod af temligen groft stenras, företrädesvis hyperit blandad med grå ej försteningsförande sandsten. Härefter vidtog en brant af hårdt frusen snö, hvilken befanns obestiglig, men som lyckligtvis kunde kringgås. Den ene af oss vände sig åt höger, den andre åt venster, följande snökanten upp till hyperitbandet. Detta som var tvärbrant, ehuru lyckligtvis söndersplittradt, och ungefär af 30 fots höjd, bestegs efter en ganska halsbrytande klättring med temligen stor ansträngning. Härefter vidtog en sluttning, som slutligen ledde till en jemn afsats. Enligt den plan vi vid bergets fot utstakat, skulle vi härifrån vända oss åt höger och gå längs kanten af en ny snösluttning, hvilken tycktes gå ända till fjellets topp; men för att hinna denna kant, skulle vi varit nödsakade att gå tvärs öfver en hal, till is frusen, 40 fot bred och under 45° vinkel stupande snöbrant, nedanför hvilken hyperitafsatsen vidtog. Detta var alldeles omöjligt. Vi valde således en annan väg och gingo

rätt upp öfver ett fint och under föttema glidande ras af sandsten. Längre upp vidtog ett brant isfält, som fyllde en från toppen ned till hyperiten gående remna. Mellan detta isfält och några hyperithällar klättrade vi ännu ett par hundrade fot uppåt. Slutligen återstod ej annat val än att gå öfver isfältet, som lyckligtvis var temligen smalt. Med tillhjelp af våra knifvar höggo vi hål i isen för fötterna och samma knifvar höggossedermera in i isen för att tjena såsom stöd för händerna. Sålunda gick klättringen lyckligt upp till en ny afsats. Härefter stego vi vidare uppåt dels öfver löst ras, dels öfver hyperitklippor, tills vi slutligen hunno upp på en ännu högre afsats, öfver hvilken blott en några fot hög tvärgående isplatå skiljde oss från toppen. Uppför denna sluttning klättrade vi åter med tillhjelp af knifvarne. Efter snön vidtog först en jemnt sluttande kärrtrakt och sedan en alldeles kal stenöken, hvilken småningom höjde sig till en knappt märkbar topp.

Då vi från denna ej hade obehindrad utsigt söderut, begåfvo vi oss vidare inåt platån. Naken sten omvexlade här med snöfält, hvilka än voro frusna, än så lösa, att vi då och då oförmodadt sjönko djupt ned i de under snöskorpan befintliga vattensamlingarne. Till följd häraf blef vår vandring öfver den ödsliga högslätten temligen besvärlig. Emellertid belönades vi derföre genom den utsigt som mötte oss, då vi hunnit till platåns södra kant; den var af öfverväldigande storhet. I öster låg Deevie Bay öppen, begränsad vid horizonten af ett svart tvärbrant fjell. Till höger om detta berg kunde vi med tillhjelp af kikaren räkna 28 holmar hörande till Tusen-öarne och hopade såsom det tycktes i tvenne flockar, en närmast Deevie Bay och en rakt söder om Whales Point. De voro i allmänhet små och låga. I sunden mellan dem varsnades trenne seglare, bland hvilka, såsom vi sedermera erforo, våra engelska bekanta från Isfjorden. Hopen Eiland kunde vi deremot ej skönja, hvarför det synes vara ganska sannolikt, att den, såsom Lamont anmärker, ligger betydligt längre österut än sjökorten angifva. Med full säkerhet kunna vi dock ej påstå detta, emedan horizonten åt detta hållvar töcknig och Hopen Eiland rätt väl kunnat ligga dold i dimman. Deremot låg hela Storfjordens vestkust, hvars sydligaste punkt Sydkap med bestämdhet kunde urskiljas, i det herrligaste solljus. Den visade sig bestå af ett virrvarr af snöiga, temligen jemnhöga toppar, bland hvilka blott få utmärka sig, så att de lätt kunna igenkännas, så t. ex. bergen vid Whales Head och Agardhs BayPå äldre kartor benämnd Foul Sound. Detta namn hafva vi dock ej kunnat bibehålla, emedan det användes äfven för en mängd andra grunda och orena bugter på Spetsbergens kuster. . Men öfver alla dessa tusentals fjell höjde sig, likt kathedralens torn öfver husmassorna i en stor stad, den väldiga Horn Sounds tind, med en minst dubbelt större vinkelhöjd än de öfriga bergens. Man kunde tydligen härifrån se, att detta ståtliga fjell utgör det högsta berg på södra Spetsbergen.

Från denna sydligaste kant af platån var dock Storfjordens östra sida ej synlig. Vi vände derföre åter till den förat omnämnda lilla kullen på norra sidan af bergsplatån, och sedan vi derifrån tagit de för gradmätnings-rekognosceringen nödiga vinklarne, återvände vi till fartyget. Nedstigningen utför fjellet var förenad med vida mindre svårighet än uppklättringen.

Bland de gamla hvalfiskfångarne voro Spetsbergens fjell ganska illa beryktade för de olyckshändelser, som flera gånger inträffat vid försöken att bestiga dem, isynnerhet bland de vid bergsklättring föga vana holländska matroserna. Man måste äfven medgifva, att bergssidorna äro ytterst branta emot hafvet och dessutom så sönderspittrade af frosten, att man sällan finner ett säkert fäste för hand eller fot. Till följd häraf kunna olyckshändelser lätt inträffa, isynnerhet om man, då man letat sig en säkerväg till toppen, icke vid nedgåendet återfinner sin förra stig. Vid klättringen uppför några berg på vestkusten utmärkte Scoresby derföre fotstigen med hvit färg, och rådligt är att, om man, såsom väl vanligen torde vara fallet, icke blir i tillfälle att använda detta medel, åtminstone genom skarp uppmärksamhet på klippor och stenar söka fästa uppklättringstigen noga i minnet. Med undantag af Horn Sounds fjellens högsta toppar tro vi oss dock kunna förklara nästan samtliga berg i de af oss besökta delar af Spetsbergen för bestigliga. Åtminstone hafva vi lyckats uppnå hvarje bergstopp, hvars bestigning varit af nöden för våra geografiska och geologiska arbeten, utan några olyckshändelser och utan att vi någonsin varit nödsakade att återvända från den, merendels genom omsorgsfull undersökning med tuben en gång valda vägen till bergets topp. Ej heller här bergets branta utseende någonsin afskräckt oss från försöket att nå dess spets.

Emedan det från Whales Point visat sig, att drifisen låg så tätt packad kring södra delen af vestkusten, att ingen

utsigt fanns att framtränga till Whales Head, afseglade vi den 10:de på eftermiddagen mot Agardhs Bay. Vinden var då vi lyftade ankar så stark, att sjömännen satte i fråga huruvida det vore rådligt att lemna hamnen, men sedan vi kommit ett stycke ut på fjorden mojnade det betydligt. En liten skuta, som styrde norrut längs iskanten, varsnades på afstånd; men så mycket vi än längtade efter bref och tidningar, hade vi denna gång ej tid att anställa en likartad jagt som den vid Horn Sound. Mot aftonen hade vi inkommit i Agardhs Bay, en bugt af ungefär 1 mils längd och bredd, hvilken står i vanrykte för en mängd der befintliga blindskär och derdessutom ankarbottnen ej är särdeles god. Äfven sjelfva Storfjorden är i denna trakt långa sträckor från stranden blott 3 famnar djup. För tillfället voro de mindre djupa ställena förträffligt utmärkta genom stora, på grund stående isblock, mellan hvilka hafvet låg spegelblankt och klart.

Såsom vi redan förut nämnt, lemna dylika isblock ett välkommet skydd åt Spetsbergsfarare emot sjögång, drifis och i viss mån äfven storm. Deras fot skjuter så djupt under vattenytan, att man kan anse det farvatten rent der grundisstycken strandat. Ofta förtöjas fångstfartygen vid dem, för att invänta de på jagt utsända båtarne, för att under stiltje ej drifva tillbaka med strömmen m. m. Äfven fångstbåtens trötta roddare hvila ofta ut på dessa isklippor. Bädden är dock ej säker. Mången gång kantrar klippan plötsligt och krossar det närbelägna fartyget samt försänker det sofvande manskapet i dödens armar. Fångstfartyget Johanna Christina, fördt af skepparen Gurrho, blef sålunda den 20 Juni 1859 totalt förstördt genom kantringen af en grundis. Redan förut hade fartyget lidit så mycket under seglatsen i drifisen, att manskapet beredde sig på att lemna det. De begynte derföre att föra proviant och nödiga kläder på ett stort grundisblock, vid hvilket fartyget låg förtöjdt och hvilket tycktes vara fullkomligt säkert. Men några timmar derefter kom grundisen i rörelse, foten lyfte upp fartyget och krossade det med sådan hastighet, att manskapet knappast hann rädda sina lif. Tvenne man bergade sig, efter att hafva varit i lifsfara emellan vraket och isen, på en af båtarne, de öfriga 4 männen på drifisfältet. Den skeppsbrutna besättningen blef sålunda delad i tvenne partier, hvilka först efter 9 dagars förlopp ånyo träffades. Under dessa dagar hade detvenne männen i båten hvarken mat eller ammunition, utan uppehöllo lifvet genom att förtära de hvarlossskinn, med hvilka båtens årar voro omgifna. Dessa skinn kokades i ett jernöskar, som tillfälligtvis följt med båten. Tofter m. m. användes till ved. Ställningen var så mycket värre, som skepparen vid förlisningen hade förlorat sin ena stöfvel, till följd hvaraf foten förfrös, så att mannen sedermera icke kunde gå utan måste bäras. Efter det hela besättningen åter var samlad, irrade den ännu 10 dygn omkring bland drifisfälten, utan att se någon utsigt till räddning. Under denna tid närde man sig med foglar, hvilka skötos på isen och förtärdes råa. Slutligen bergades den skeppsbrutna besättningen af några fångstfartyg från Norge.

Som ingen af fångstmännen på vårt fartyg förut hade besökt denna klippuppfyllda bugt, måste inseglingen ske ytterst försigtigt under ständig lodning. Den 12 Augusti kl. 1 på natten fälldes ankar och straxt derpå rodde vi med våra båtar mot land. Nännast det ställe, der vi ankrat, var stranden alldeles otillgänglig; den bildar nemligen liksom vid Beeren Eilands nordkust eller Green Harbours nordvestra strand en mot hafvet tvärbrant stupande klippvägg, vid hvilken båten icke kunde förtöjas. Vi måste derföre ro ett långt stycke norr ut utmed kusten, innan vi funno en landningsplats hvarest vi kunde draga upp båten och sjelfva klättra upp till det vidsträckta lågland, som från den branta strandvallen utbreder sig till fjellets fot. Detta lågland liknade på ett påfallande sätt ett utomordentligt väl stenlagdt och renhållet torg. Marken var nemligen alldeles jemn och öfverallt belagd med runda, tätt till hvarandra fogade sandstensbollar af ungefär en tum igenomskärning. Någon vattenpöl eller några bland stenarne uppspirande blommor eller gässtrån sökte man förgäfves.

Sedan några solhöjder blifvit observerade, började vi att stiga uppför bergen närmast vår rastplats, hvilka ej äro särdeles höga och bestå af en ytterst finbladig och bräcklig skifferart, innehållande en eller annan förstening. Längre upp funnos här och der bollar af en hård och jernhaltig lera, hvilken i friskt brott var grå men genom syrsättning i luften blef röd, och som var utomordentligt rik på juraförsteningar. Från dessa förberg höjer sig det egentliga fjellet betydligt brantare, men bestigningen var dock ej förenad med några svårigheter och före kl. 11 var toppen uppnådd. Den bildar en liten rund sandstensplatå, som med undantag af dess vestligaste del var alldeles snöfri och från hvilken man hade en vidsträckt utsigt öfver det inre af landet, visande en vild tafla der is och svarta snöfria bergstoppar såsom vanligt vexlade med hvarandra. Agardhs Bay tycktes fortsättas emot vester

genom en låg, efter hvad man sade oss, temligen gräsrik däld, hvilken möjligen sträcker sig ända till dalsänkningen i botten af v. Mijens Bay i Bel Sound. I så fall skulle äfven en tradition bland Spetsbergsfararne, om den lätthet hvarmed man från en af vestkustens fjordar kan gå öfver till Storfjorden, ega sin riktighet. Sedan de nödiga vinklarne för fjordens triangulering blifvit uppmätta och en mängd försteningar insamlade, återvände vi till fartyget, dit vi omkring kl. 3 e. m. ankommo ganska uttröttade. Malmgren, som gjort en utflygt till den ofvanföre omnämnda dälden för att botanisera och jaga, infann sig äfven kort derefter, förande med sig en mängd ståtliga och smäckfeta rendjur.Emedan isen under vår frånvaro satte hastigt in i den öppna fjorden samt hotade att fullständigt instänga vår skuta, var Hellstad angelägen att snart få afsegla. Äfven vi önskade så fort som möjligt komma vidare och gåfvo derföre ordres att genast lyfta ankar. En fullkomlig vindstilla var dock rådande då ankaret hissades, och tvenne båtar måste derföre utsättas för att bogsera fartyget. Men så snart vi hunnit utom grundis-skärgården närmast vår ankarplats, började vinden friska på, så att seglen spändes ut och färden gick raskt framåt. Den 13:de kl. 2 e. m. ankrade vi under Lees Foreland.

Hamnen här är en liten bugt, skyddad åt öster af Lees Forelands breda fjellmassa, åt söder af ett föga högt hyperitnäs och åt vester af en likaledes temligen hög hyperitö. Vi gingo genast i land på näset för att taga solhöjder och begåfvo oss sedan åt fjellet. Straxt vid landstigningsstället träffade vi ruiner af några rysshus, af hvilka dock numera endast stenfoten och en eller annan tegelstenshög återstodo. Såsom vanligt lågo åtskilliga fångstredskap för räfvar spridda på marken omkring stugorna, hvilket visade att äfven öfvervintringspartier haft sitt tillhåll härstädes. Det lönar nemligen ej mödan att under sommartiden jaga Spetsbergsräfven, hvars pels då är ganska ful och värdelös, medan den deremot under vintem är utomordentligt tät och vacker. Vinterjagten på detta djur har öfver hufvud taget spelat en vigtig rol under ryska fångstperioden. Dessutom jagade och fångade ryssarne renar, hvitfiskar, sälar och en eller annan isbjörn. Men deremot tyckas de sällan hafva vågat sig på hvalrossen.

Den massa hvalross-skeletter, som träffades hoptals på den låga fjäran vid hamnen, ofta på ett ejobetydligt afstånd från land, erinrade om blodiga tilldragelser från det utrotningskrig, som norrmän och norska qväner för närvarande föra mot detta ståtliga, inom kort tid helt säkert utrotade djur. Hvalrossarne äro mycket sällskapliga och samlas derföre gerna i stora flockar, merendels så att vissa åldrar och kön företrädesvis hålla sig tillsammans; endast den gamle »oxen» ströfvar ensam omkring, föraktande, lik mången annan åldrig veteran från lifvets strider, ungdomens lekar och ras. Under sommaren följer hvalrossen alltid med drifisen, på hvilken den ofta i stora flockar hvilar och solar sig. Man ser då ända till 40 à 50 af dessa stora, klumpiga djur, tätt packade på ett och samma jemna isstycke, som dessutom är omgifvet af otaliga hvalrossar, hvilka simma i vattnet, då och då höjande hufvudet högt öfver vattenytan, och med afundsamma blickar betraktande sina mera lyckligt lottade kamrater. Ofta söka de genom hugg med sina stora tänder jaga dem bort för att sjelfva få en plats. När ett fångstfartyg kommer in bland en dylik flock, sändas fångstbåtarne ut och man harpunerar hvalrossen i vattnet. Den första är i allmänhet svår att fånga, emedan hvalrossen numera är ganska skygg. Men sedan en blifvit harpunerad och medelst harpunlinan spänd för båten, lockar den genom sina nödrop kamraterna att nalkas. Dessa tillströmma från alla håll och omgifva båten samt blifva nu ett lätt rof för deras tydligen starkt utvecklade nyfikenhet. Något försök till försvar företages endast af gamla ensamme »oxar» och af mödrar som förlorat sin unge, och dock skulle ett par kraftiga hugg med de stora tänderna emot båten inom några ögonblick krossa den och dränka fridstörarne. När isenom hösten försvunnit, möter man visserligen en eller annan hvalross, hvilken sofver på vattnet, efter hvad det tyckes och fångstmännen försäkra, med hufvudet under ytan. Djuret är då lätt att nalkas och harpunera, ehuru fångstmannen har för sed att genom dundrande »törn upp» väcka det i samma ögonblick harpunen slungas, enligt hvad somliga påstå af ädel ovilja att döda en sofvande stridskämpe, enligt hvad andra säga, emedan hvalrossen, om den först vaknar genom harpunstöten, i sömnyrseln lätt af misstag tager båten för en kamrat, hvilken den ger ett hugg igen för den törn den fått. Den hvila, som sömnen i vattenytan erbjuder, tyckes dock icke vara synnerligen tillfredsställande, och hvalrossen samlas derföre årligen i flockar af ända till tusen stycken på åtskilliga sandfjärar, hvilka äro så låga att det klumpiga djuret kan krafla sig upp på dem. Här äro de lätta att fånga, och fyndet af hvalross på land spelar derföre samma rol i hvalrossjägarens

drömmar som den stora guldklimpen i guldgräfvarens. Några båtar sättas ut och landa på skiljda ställen af fjärans läsida; ifall man lade till på lovartsidan skulle hvalrossen få lukt på fångstmännen och genast fly, innan dessa med sina lansar hunnit döda de djur, som ligga närmast stranden. De döda kroppparne bilda sedan en vall, som hindrar de andra att undkomma. Ett ohyggligt slagtande börjar och fortsättes flere timmar å rad, ända till dess intet enda bland djuren finnes qvar vid lif. Man vadar bokstafligen i blod, och äfven fångstmännens starka armar tröttna innan »lansningen» är afslutad. Sedan späckas djuren, kropparne lemnas qvar på stranden, och stället blir under en lång tid en samlingsplats för isbjörnar ochmåsar. Den massa af ben, som hvitmenar hvalrossfjärorna vid Beeren Eiland, Moffen, Sydkap, Tusen-öarne m. fl., vittnar om den skala, i hvilken detta utrotningskrig blifvit bedrifvet, och det vore i sanning icke underligt, om hvalrossen redan längesedan skulle hafva delat sin slägtinges, den Stellerska sjökons öde.

Ett litet stycke från stranden vidtog en icke synnerligen brant fjellsluttning, höljd af temligen fint söndergrusad skiffer och mycket lätt att bestiga; inom kort hunno vi derföre upp på platån. Här mötte vi åter. ett minne af ryssarne, nemligen ett högt, till hälften förfallet kors, som redan från sjön är synligt och på sätt och vis tjenar som sjömärke, då man seglar in i hamnen. Dess höga läge (1,000 fot öfver hafvet) hade förmodligen skyddat det från att likt de flesta kors vid stranden, t. ex. samtliga de af Keilhau vid Whales Point beskrifna, bli nedhuggna af de norske och qvänske fångstmännen. Den högsta toppen ligger något längre norrut, ungefär 200 fot högre än korset, och vi begåfvo oss ofördröjligen dit. Sjelfva fjellplatån närmast stranden var snöfri och liksom vid Whales Point bildad af stora lösa stenflisor, hvilka tydligen utgjorde bitar af ett utaf frosten sönderspittradt sandstenslager. Äfven i denna sandsten träffades en ryggknota förmodligen af ett saurie-artadt djur. Såsom redan förut blifvit omnämndt upptages Storfjordens vestkust af ofantliga glacierer, hvilka gå ända ned till hafvet, och endast här och der afbrytas af svarta, ofta koniskt formade bergstoppar. Ostkusten här deremot en helt annan prägel. Emellan Whales Point och Helis Sound träffar man endast en enda betydligare glacier, så att stranden för det mesta bildaren sammanhängande bergvall, hvilken höjer sig nästan omedelbart från hafvet till en snöfri platå af omkring 1,000 fots höjd. Längfe inåt stiger landet ännu något mera, och en ständig snöslätt tyckes här vidtaga. Vid foten af strandvallen träffar man här och der gräsrika sluttningar, hvilka utgöra de yppersta renmarker på Spetsbergen.

Walter Thymens Strait utbredde sig för våra_fötter och tycktes, åtminstone att döma af de många sandbankar, som träffas i detsamma, äfvensom af den långa, underligt böjda sandrefvel, som skjuter ut från dess norra strand, vara ganska oren och grund. I den beskrifning, som åtföljer vår karta öfver Spetsbergen, nämna vi, att man ej med säkerhet kände det någon Spetsbergsfarare seglat igenom detta Strait. Men vid genomläsningen af sjöförklaringarne inför Hammerfests byfogdekontor, finna vi åtskilliga exempel härpå.

Den 9 Augusti 1847 seglade t. ex. slupen »Antoinette», förd af skeppar Lund, genom Walter Thymens fjord. Redan följande dag blef fartyget dock under en svår storm redlöst och dref emot Unicorn Bay, hvarest det måste öfvergifvas af sin besättning. Manskapet räddade sig i båtarne, rodde tillbaka längs ostkusten och blef slutligen bergadt på skonerten Anna, ungefär midt i Straitet. Det förtjenar anmärkas, att Antoinettes besättning två gånger, en gång på det af strömmen drifna vraket och en gång i båt, passerade förbi Helis Sound utan att märka detsamma. Månne detta lilla sund då ännu ej förefanns?

Sedan vi kommit ned för fjellet, uppmätte vi några midnattshöjder, gingo derefter ombord och afseglade norrut under så högljudt missnöje af besättningen, somville hvila ut i hamnen åtminstone öfver natten, att vi sjelfva tillika med skepparen, styrmannen, kocken och Johansson måste lätta ankar och tillsätta segel, innan manskapet fann för godt att åtlyda den uttryckliga befallningen och komma upp på däck. Rättvisan fordrar dock att här tillägga, att något försök till uppstudsighet aldrig sedermera förnyades. Vinden var förträfflig och vi hoppades att inom följande morgon vara vid Förvexlingsnäset, men funno då vi vaknade, att vi visserligen lågo till ankars, men ej vid Förvexlingsnäset utan vid en liten ö, belägen midt emellan denna udde och Lees Foreland. Is hade hindrat fartyget att komma längre, och en straxt derpå inträffande tjocka försvårade betydligt uppsökandet af den hamn, der fartyget nu befann sig. Denna hamn är ganska säker, skyddad i söder af tvenne små hyperit-öar, i öster af fasta landet och i norr af ett lågnäs, som nära ankarplatsen skjuter ut från Barents' land. Det enda verkliga

isfjell man påträffar på hela Storfjordens ostkust nedskjuter midt emot norra ankarplatsen och är anmärkningsvärdt genom de oerhördt stora moränvallar det skjutit framför sig.

På eftermiddagen varseblefvo vi en ofantlig isbjörn, hvilken helt långsamt spatserade på stranden, utan att synnerligen bekymra sig om vårt grannskap. Då och då stannade den dock, blickade och nosade ikring sig, för att med näsans eller ögonens hjelp granska vårt fartyg. Denna syn satte genast lif i alla man. Tyst men skyndsamt nedhissades och bemannades tvenne båtar; i den ena sprang Nordenskiöld, i den andra Dunér och Malmgren. Den sistnämnda båten rodde rätt mot land, den förra deremot till motsatta sidan af ön för att hindra björnen att undkomma på dedrifismassor, som lågo i sundet mellan ön och fastlandet. Då bjömen förföljes, söker den nemligen gerna sin räddning i vattnet, men emedan den ej kan dyka och simmar långsammare än man kan ro med en båt, är den der helt och hållet förlorad, och, såsom fångstmännen uttrycka sig, lika lätt att döda som ett får. Genast då björnen varsnade Dunérs och Malmgrens båt, begaf den sig såsom vi väntat ut mot isen. En alltför hastig flykt stred dock tydligen emot dess värdighet, och den vandrade derföre högtidligt och långsamt fram till andra sidan af ön, hvarest den dock hade det missödet att möta Nordenskiölds båt. Knappt hade Dunér och Malmgren hunnit i land och börjat att i språngmarsch följa den väg björnen gått, då tvenne nära nog i samma ögonblick aflossade skott ljödo från andra sidan af ön och tillkännagåfvo att jagten var slutad. Isens furste hade fallit för fångstmännens kulor, just som den ämnade från den branta klippan störta sig ned i hafvet. Det ståtliga, bländande hvita djuret trillade nu med några kullerbyttor ned för klippans afsatser intill en vid hafsbrynet liggande berghäll, omedelbart vid hvilken båten kunde lägga till. Utan att man behöfde bära den en enda aln och utan att ett enda af dess vackra hårstrån vättes, kunde den derifrån rullas ned i båten och föras till fartyget. Hela jagten hade knappast varat en half timme.

Följande dag blåste en våldsam nordlig storm, och vi hade den glädjen att se en stor mängd is med strykande fart föras sydöfver, hvilken syn ingaf oss goda förhoppningar att snart hinna slutet af Storfjorden. På eftermiddagen inkom ett fartyg och fällde ankar nära oss. Det igenkändes genast såsom den jakt, hvilken visett under inseglingen till Agardhs Bay. Såsom vanligt rodde vi genast till fartyget för att efterfråga bref, men äfven denna gång lika förgäfves som förut. För vårt bord blef detta möte dock rätt angenämt, emedan vi af skepparen, som besökt Horn Sounds öarne under bästa äggtiden, kunde tillhandla oss en hop ägg, hvilka han inlagt till afsalu i Norge.

Stormen fortfor ända till den 16:de på eftermiddagen, då vi sedan vinden något saktat sig åter lättade ankar; en sak som blef ytterst besvärlig, emedan ankarne jemte den påstuckna kettingen hade försvunnit i den djupa och utomordentligt sega lerbottnen, som är rådande å de flesta af Nordfjordens hamnar. Sedan vi ändtligen kommit under segel, styrde vi för ostnord-ostlig vind mot lågnäset, dit vi ankommo följande morgon. Ungefär en mil från näset höllo vi på att stöta på en klippa, som midt uti fjorden stack upp nästan till hafsytan, ett ovanligt fall vid seglats under Spetsbergens kuster, der man eljest kan vara nästan säker om att en half mil från land finna alldeles rent farvatten.

Genast då ankaret fallit läto vi sätta ut båtarne och rodde till södra stranden af Förvexlingsnäset, Malmgren för att jaga och botanisera, vi för att från en närbelägen bergshöjd uppmäta nödiga vinklar för rekognosceringen och kartläggningen. Kuststräckan utgöres här af ett lågt och sankt, under sednare delen af sommaren snöfritt slättland, från hvilket här och der ett grågrönt grässtrå spirar fram. Någon egentlig gräsmatta, jemförlig med gräsvallen i Isfjorden, förefanns här alldeles icke. För renhjordarne på Barents’ land erbjuder den sanka slätten dock ett förträffligt sommarbete, och stället är derföre bekant såsom en ypperlig jagtmark. Redankort efter det vi lemnat fartyget, kunde vi med våra kikare se åtskilliga renar, som betade på strandslätten. Mera behöfdes ej för att upplifva de tröga roddarne. Vi voro snart i land och började en ifrig jagt, som dock försvårades af markens jemna beskaffenhet, hvilket gjorde det omöjligt för skytten att obemärkt nalkas sitt byte. Man måste huka sig ned och framgå nästan krypande i den ofta djupa dyn. Efter några fåfänga försök att få någon ren inom skotthåll öfvergåfvo vi jagten, skiljde oss från Malmgren och begynte att bestiga den temligen låga bergsryggen midt på näset för att derifrån begifva oss längsmed åsen till en längre inåt landet belägen höjd, som vi från Lees Foreland utsett till triangelpunkt. Kocken medföljde för att bära våra instrumenter. Efter en stunds vandring mötte vi en

dal, som i riktning från nordvest till sydost öfverskär näsets hela bredd och hvars botten fylles af en temligen stor sötvattenssamling. Straxt på andra sidan om denna dal mötte vi en vacker renoxe, som snart föll för Dunérs kula. Detta jagtbyte bragte oss emellertid i ej ringa förlägenhet; det skulle varit skada att lemna qvar den utomordentligt stora och feta renen, men den var allt för tung att bära den långa vägen tillbaka till fartyget. Då emellertid afståndet till sjön på näsets norra sida var ganska obetydligt och marken sluttade jemnt nedåt, sände vi kocken tillbaka till fartyget, för att derifrån med en båt ro rundtom näset till den punkt, som låg närmast det ställe der renen blifvit skjuten, samt derifrån afhemta den och oss. Emedan vi till följd häraf skulle komma att dröja längre än afsedt var på näset och ej medtagit mat, tillsades han äfvenledes att föra med sig något mat och öl. Innan vi lemnade renen, togovi inelfvorna ur den och lade snö i magen, ett försigtighetsmått som är oundgängligen nödvändigt, emedan köttet i annat fall inom några timmar får en obehaglig, smak och blir nästan omöjligt att förtära. Vi uppstego härefter till näsets högsta punkt och funno der, att vi till Storfjordens ända blott hade ett par mils väg. Den tycktes sluta med ett föga bredt lågland, öfver hvilket östra ishafvet syntes.

Sedan nödiga vinklar blifvit uppmätta, byggde vi en temligen betydlig varde dels för att hafva en bestämd punkt att inpejla från de triangelpunkter vi härnäst skulle besöka och dels för att fördrifva tiden under väntan på båtens ankomst. När det ståtliga minnesmärket af vår härvaro var färdigt, återvände vi till det ställe der den skjutna renen blifvit lemnad. Men väntan här blef snart alltför lång, isynnerhet som väderleken var kylig och våra fötter och ben under vandringen i dyn och snösörjan blifvit genomvåta. Vi beslöto derföre att till fots återvända till nästa yttersta udde för att derifrån ropa an fartyget, men vid framkomsten sågo vi fartyget med fulla segel styra ut från kusten och sätta kurs nord öfver. Något missmodiga återvände vi tvärs öfver näset och slogo oss ned på en hög och temligen gräsrik plats, från hvilken vi med kikaren kunde följa såväl fartygets rörelser som se den på en längre inåt landet belägen snöfläck nedlagda och ännu qvarliggande renen. Straxt derefter varseblefvo vi huru Axel Thordsen stack fram om udden. I hopp att möjligen blifva bemärkte gjorde vi nu alla både rimliga och orimliga tecken åt den; bland de sämre förtjena i främsta rummet att nämnas åtskilliga salvor ur våra gevär. Fartyget kryssade nemligen på ej obetydligt afstånd, och såsom vi flera gångerhaft tillfälle att iakttaga fortplantas ljudet på åtskilliga ställen af Spetsbergen ytterst svagt. Man kan till exempel stundom ropa af alla krafter till en annan person, utan att denne hör det minsta och det på så ringa afstånd, att man på andra ställen utan minsta svårighet skulle höra det; ett ljud väcker till följd häraf nästan aldrig echo utan försvinner spårlöst, derigenom blott bidragande att öka den högtidliga, hemska tystnad, som råder öfverallt på Spetsbergen, utom omedelbart i närheten af alk- och råttkämsfjellen. Emellertid sågo vi, efter det åtskilliga skott blifvit lossade, fartyget gå öfver stag och hålla skarpt bidevind ned mot näset. Vi trodde nu att vi blifvit bemärkte från fartyget, och för att förekomma en långvarig och tidsödande kryssning gingo vi ut mot näsets vestra udde. Fartyget tycktes kryssa in mot en liten bugt, der vi antogo att Hellstad ämade gå till ankars för att upptaga oss. Vi klättrade derföre ned till denna bugt, men man kan lätt tänka sig vår häpnad, då vi sågo fartyget, utan att det minsta fråga efter våra härifrån fornyade rop, tecken och bösssalvor segla vidare. Vi hade redan varit på land tretton timmar i beständig rörelse och utan en bit mat, voro således både trötta och hungriga, och till råga på olyckan hade Nordenskiöld ett par stöflar som skafde hans fötter. När vi slutligen funno, att intet hopp återstod att från fartyget blifva bemärkte, måste vi således åter klättra uppför den 500 fot höga strandafsatsen och begifva oss å stad inåt landet för att afvakta den båt som hade ordres att afhemta oss. Uppkomne riktades kikaren genast mot renen, och till vår tillfredsställelse sågo vi att den blifvit afhemtad. Det var emellertid ej så alldeles lätt att finna båten, som, när den var nära stranden,doldes af de höga strandklipporna, och för att vara säkrare om att ej gå förbi den åtskiljdes vi. Dunér följde bergens öfversta kant, under det Nordenskiöld gick fram längs stranden. Detta gaf anledning till ännu ett misstag, ty då vi en lång stund varit skiljde åt, råkade vi att varseblifva hvarandra, utan att igenkänna hvem vi hade för oss. Nordenskiöld klättrade derföre upp, Dunér ned, och begge blefvo ganska obehagligt öfverraskade af att slutligen möta hvarandra och ej någon af båtbesättningen. Men ej långt derefter sågo vi båten i långsamt mak segla längs stranden, och snart sutto vi till vår tillfredsställelse i den. Naturligtvis befallde vi genast kocken att sätta fram den efterlängtade maten; men här väntade oss en ny förargelse lyckligtvis den sista för denna dag. Under väntan på oss och i tanke att vi, då vi ej träffades vid renen, redan voro ombord, hade nemligen kocken och den karl han tagit med sig förtärt all mat för oss, så att ej ens en brödbit återstod. Det

visade sig dessutom, att de tvenne männen i båten, som ej voro försedde med något gevär, af fruktan för björnar ej vågat uppsöka oss i land, utan i stället föredragit att ro af och an längsmed stranden, hvarest de af strandklipporna doldes för oss. Sålunda fingo vi först kl. 2 på morgonen, då vi återkommo till fartyget, stilla vår hunger, som efter öfver ett dygns fasta och 16 timmars oafbruten vandring och bergsklättring var ganska plågsam.

Om vår trötthet kan man göra sig ett begrepp deraf, att, då vi vaknade på förmiddagen den 18, vi ej hade ens en aning om, att vi under natten varit utsatte för en så häftig och hastigt påkommande nordostlig storm, att fartyget nära nog gått i qvaf innan man fick seglenrefvade. Hellstad måste skatta sig lycklig att kunna föra det tillbaka till dess förra ankarplats vid »Förvexlingsudden», såsom den genast benämndes, med anledning af gårdagens händelser. Stormen fortfor med oförminskad kraft till aftonen. Under tiden försökte vi att på grund af uppmätta vinklar göra ett utkast till Storfjordens karta, men det visade sig härvid omöjligt att förena de från olika ställen gjorda iakttagelserna med hvarandra. Vi gingo derföre ännu en gång i land och togo en lång serie omsorgsfulla vinkelmätningar, hvilka bragte fullständigt ljus i saken. Luftens utomordentliga klarhet hade föranledt oss att vid mätningarne från Agardhs Berg helt och hållet underskatta afståndet till några norrut belägna bergstoppar, hvarigenom vi, vid sedermera företagna mätningar från Lees Foreland och Förvexlingsnäset, förvexlat dem med andra mera närbelägna.

STORFJORDENS VESTKUST.

SJUNDE KAPITLET.

Afsegling från Förvexlingsnäset. — Isbergens uppkomst. — Fångstbåten afsändes att uppsöka en hamn. — Intermittent bäck. — Bestigning af Edlunds berg. — Inlandsisen norr om Edlunds berg. — Balsfjordingens äfventyr vid nedgåendet. — Båtfärd till Helis Sound. — Utsigt från Hvita berget. — Tvenne björnbesök. — Afsegling söderut. — Kapten Carlsens resa omkring Spetsbergen. — Säljagt från far†yget. — Uppsegling längs vestkusten. — Möte med förlist manskap. — Öfvervintring i Cross Bay 1843—1844. — Förlisningar på Spetsbergen 1850. — Återsegling till Norge.

Snart gaf den häftiga stormen vika för en fullständig stiltje, och vi lyftade åter ankar för att ännu en gång försöka uppnå någon på Storfjordens norra kust belägen hamn. Hela dagen den 19:de drefvo vi under stark tjocka af och an med strömmen bland gles drifis, utan att kunna uppnå den endast några mil aflägsna hamn, till hvilken vi ämade oss. Bland annat lågo vi under några timmar förtöjda vid ett isberg eller rättare ett ofantligt isblock, som af strömmen framdrefs genom den öfriga isen, banande en bred isfri väg efter sig hvar den gick fram. Det händer nemligen ganska ofta att isen rör sig i tvenne skiljda riktningar, den låga, föga djupt under vattenytan skjutande fjordisen åt ett, och den höga djupgående jökelisen åt ett annat håll. Spetsbergsfararne bruka derföre under vindstilla ofta låta ett af en undervattensström framdrifvet isbergbogsera sina fartyg fram emot den i motsatt riktning gående strömmen vid hafsytan.

Då man talar om isberg i trakten af Spetsbergen, bör man erinra sig att dermed menas större isblock, hvilka nedfallit från de mot hafvet tvärbrant stupande glaciererna. Ehuru dessa block ofta äro ofantligt stora, kunna de dock på intet vis jemföras med isbergen i det grönländska farvattnet, hvilka sägas uppnå en höjd af 1,000 fot. Glaciererna på Grönland äro visserligen närmast hafsstranden högre än på Spetsbergen, men denna olikhet är dock ej tillräckligt stor för att förklara den betydliga skilnaden emellan isbergens dimensioner på dessa båda ställen. Professor Edlunds antagande, att de större isbergen skulle bildas derigenom, att ett från en glacier nedfallet isblock med sin undre del kommer i beröring med ett öfverkyldtMed öfverkyldt vatten förstår man såsom bekant vatten, hvilket blifvit afkyldt under den vanliga fryspunkten, utan att is bildat sig. Om sådant vatten skakas eller kommer i beröring med ett kantigt föremål, en snöflinga eller en isbit, så förvandlas en betydlig del af detsamma inom ett ögonblick till is och temperaturen *stiger* till den vanliga fryspunkten. vattenlager, hvilket såsom bekant i beröring med verklig is snart antager fast form, har derföre stor sannolikhet för sig. Något dylikt

öfverkyldt vattenlager kan nemligen till följd af golfströmmen endast undantagsvis uppstå vid Spetsbergens kuster, medan det deremot ganska ofta torde förekomma i de nästan uteslutande af arktiska strömmen upptagna grönländska farvattnen. De från glaciererna nedfallna isfröna finna således endast vid Grönland en lämplig jordmån för vidare utbildning, endast der vexa de till de ofantliga isberg, som så ofta utgöra föremål för seglarens skräck och undran.Medan fartyget dref af och an med strömmen, utsändes fångstbåten, dels för att uppsöka någon lämplig hamn på norra kusten, dels för att anställa jagt på de storsälar, som här och der hvilade sig på någon jemn och beqväm isbädd, synbarligen njutande af den lugna, varma väderleken. Till följd af den disiga luften hade man dock svårt att komma inom skotthåll. Såväl hvalrossarne som sälarne äro nemligen under dimma så rädda och misstänksamma, att de taga till flykten vid det minsta buller. Jagten är derföre under dylikt väder sällan lyckosam, och äfven nu återkom båten emot aftonen utan någon synnerligt riklig fångst. I stället medförde den den goda underrättelsen, att man hade en förträfflig och säker hamn vid foten af Edlunds berg mellan en ö i öster, ett lågnäs i vester, fasta landet i norr och en del stora grundisar åt söder. Ingen af besättningen på Axel Thordsen hade förut ankrat i denna del af Storfjorden, och innan båtens återkomst voro vi ganska ovissa, om vi kunde finna någon ankarplats. Underrättelsen emottogs derföre med glädje, och alla man beordrades ut till båtarne för att, medan strömmen var gynnsam, bogsera fartyget in i den beprisade hamnen. Efter några timmars rodd kastade vi också ankar derstädes och funno fångstmännens utsaga till fullo bekräftad. Följande dagen försökte vi, sedan den tjocka som herrskat under förmiddagen skingrat sig, att framgå öfver det öster om Edlunds berg liggande isfjellet till bergets topp. Vår uppklättring försiggick i början under temligen gynnsam väderlek, men då vi hunnit så långt upp, att vi ej mera voro i lä för den norrifrån kommande vinden, möttes vi af en isande rå och så våldsam storm, att vi knappast kundestå upprätt, och såsom vanligt åtföljd af en så tät tjocka, att det tydligen denna dag ej var att räkna på någon vid$träckt utsigt från bergets topp. Då således intet stod att vinna genom den besvärliga uppklättringen, återvände vi till fartyget. Då vi vid nedstigningen passerade isfjellet, kommo vi till en mindre remna uti isen, hvilken vid vår ankomst var nästan torr. Medan vi sökte ett lämpligt ställe att hoppa öfver den, hördes uppifrån ett doft brusande. Straxt derpå framstörtade en betydlig vattenmassa genom remnan med våldsam fart, men efter några få sekunder låg den blåa, kristallklara strömbädden åter lika torr som förut, och detta upprepades flera gånger. Nyfikne satte vi oss ned vid iskanten och begynte att med kronometern i handen närmare observera fenomenet, hvarvid det snart visade sig, att vi här hade att göra med en intermittent glacier-elf, med ett mellanrum af 40 till 60 sekunder mellan hvarje framsprutning. Orsaken härtill var antagligen ungefär densamma som till intermittensen i utströmningen af vatten ur en flaska med lång och trång hals, i det att elfvens källa utgjordes af en sluten reservoir i glacierens inre förenad med remnan genom en trång öppning, genom hvilken då och då en stor luftblåsa inträngde och utjagade en motsvarande vattenmassa.

Följande dag den 21 Augusti klarnade luften fullständigt, och vi rodde åter i land för att klättra upp till toppen af Edlunds berg. Vi lade nu till vid nedersta brämet af glacieren, hvilken härstädes utan bräcka löper ned i hafvet. Parallelt med stranden framlöper på ett afstånd af ungefär 1,000 alnar en bred moränbank, och härefter vidtager det egentliga isfjellet, hvars nedersta del bildar ett jemnt kullrigt isfält, blott häroch der genomskuret af obetydligt djupa springor, de flesta fyllda med vatten. Bestigningen var således lätt och beqväm, och vi uppnådde snart bergets nedra platå. Här vidtog en sluttande gräsplan, som först närmare den högre fjelltoppen började att stiga brant uppåt och närmast öfversta platån skärptes lodrätt af ett i fyrsidiga pelare och stycken sönderklyftadt hyperitband. Det mer än 50 fot höga hyperitbandet var visserligen lodrätt men fast och tillräckligt sönderssplittradt för att utan större svårighet kunna bestigas. Vi valde derföre denna väg till den jemna hyperitplatå, som utgjorde högsta toppen. Utsigten härifrån motsvarade till fullo vår förväntan. I nordvest utbredde isfjellen, så långt ögat nådde, sina ändlösa snöslätter och snökullar, skiljda från hvarandra af mer eller mindre fristående bergstoppar, bland hvilka i första rummet förtjena nämnas några aflägsna berg, förmodligen liggande vid södra stranden af Wijde Bay, samt en kedja af toppar, som långt bort i nordost afbröt horizonten. Chydenii berg, detsamma som å hans gradmätningsutkast är betecknadt med bokstafven λ, utgjorde det nordligaste och högsta af dessa ståtliga fjelltoppar. Söderut kunde man öfverse hela Storfjorden från Whales Point och Whales Head ända till dess innersta bugt vid Hvita berget. Vesterut lågo betydliga bergpartier, samtliga omslutna af is. At Hinlopen Strait hindrades tyvärr utsigten af tjocka, hvilken, såsom så ofta är fallet, endast tycktes ligga öfver sjelfva Straitet och

dess strandberg.

För att kunna följa den i nordvest liggande bergskedjan ännu längre och öfvertyga oss om, huruvida vandringen öfver isfjellet skulle erbjuda några svårigheter, gingo vi från sjelfva toppen ut på inlandsisen,som här hade nästan samma höjd som sjelfva fjellet. Den befanns alldeles slät och täckt af hårdt frusen snö, öfver hvilken vandringen var lika beqväm som på ett golf. Denna snöplan tycktes sträcka sig ända bort till Chydenii berg, så att det icke torde möta någon svårighet att komma dit, i fall någon derstädes belägen bergstopp skulle utses till triangelpunkt. Sedan vi uppstigit till en liten, längre bort belägen snökulle, utan annat resultat än att se några nya toppar af den aflägsna bergskedjan uppskjuta öfver snöslätten, beslöto vi att återvända.

Den kortaste återvägen till fartyget gick utför en temligen brant isström, som, inklämd emellan tvenne berg, från det ställe der vi stodo stupade ned mot den breda, jemna och långsamt sluttande glacier, öfver hvilken vi ftamgått under uppklättringen, och hvars egentliga källa utgjordes af denna med inlandsisen sammanhängande isström. Vi stannade en stund vid issluttningens början för att med kikaren öfvertyga oss, om det var möjligt att nedgå denna efter utseendet beqväma väg, eller om det vore nödvändigt att återvända den något längre och till följd af hyperit-afsatsen något farligare väg vi kommit. En ung »Balsfjording», som vi medtagit för att bära instmmenterna och hvilken i sin hembygd visserligen fått mycken öfning i fjellklättring, men som deremot aldrig förut vandrat öfver något isfjell, betraktade oss med stora ögon medan vi språkade härom. Hans ansigte uttryckte påtagligen den tanken »huru kan man tveka om en så sjelfklar sak», och utan att säga ett ord rusade han plötsligen i fullt språng ned för issluttningen med theodoliterna i hand, till stor förfäran för oss, som fruktade att glacieren skulle såsomvanligt vara afbruten af tvärremnor och derföre svår att äfven med stor försigtighet passera. Snart sågo vi honom dock stanna och det lyckligtvis i rättan tid, ty då vi framkommo, visade det sig att en ofantlig isafgrund spärrade vägen. Vi kröpo fram till dess rand och blickade ned i det hemska, bottenlösa djupet, hvars väggar bildades af azurblåa isklippor, som här och der voro beklädda med hvita, droppstenslika bildningar. Nedtill förlorade sig alltsammans i ett blåsvart mörker. Denna remna sträckte sig nästan tvärsöfver hela glacieren, så att vi för att komma öfver den måste göra en ganska betydlig omväg. Sedermera mötte vi ytterligare en mängd dylika rerønor, hvilka vi antingen kringgingo, hoppade öfver eller passerade på något öfver klyftan qvarliggande ishvalf. Först då vi hunnit glacierens egentliga hufvudmassa upphörde springorna, och nedstigandet gick sedermera snabbt och beqvämt. Den intermittenta elf, som vi dagen förut sett, var nu nästan beständig, så att blott ett svagt pulserande ännu kunde förmärkas.

Innan vi lemnade fartyget, hade befallning blifvit utdelad, att den engelska båten skulle utrustas och bemannas för några dagars utfärd. Straxt sedan vi återkommit, afreste vi med denna båt till det lilla sund, som sammanbinder östra Ishafvet med Storfjorden. Afståndet var temligen drygt, och rodden blef ganska besvärlig till följd af den drifis, som här och der spärrade vägen. Vi voro derföre temligen uttröttade, då vi anlände till vår bestämmelseort, och så snart båten blifvit uppdragen på ett lågland mellan det smala Helis Sound och det isfjell, som omgifver Hvita berget, samt tältetutspändt, kröpo vi in i våra sofsäckar, för att först följande dag med friska krafter börja våra arbeten.

Då vi vaknade, funno vi himlen klar och nästan molnfri. Sedan morgonmåltiden blifvit intagen, begynte vi genast att tillsammans med Hellstad bestiga Hvita berget. Manskapet fick ordres att under vår frånvaro sysselsätta sig med renskytte på Helis Sounds norra strand. Vi vandrade först öfver de betydliga grusbäddar, som glacieren skjutit framför sig, och framgingo sedan vidare uppför det långsamt sluttande isfältet, hvarest vägen mot förmodan blef ganska tröttsam och obehaglig, derigenom att isfjellets yta bestod af snö, som först blifvit upptinad och sedan åter tillfrusit, så att snöbädden ytterst täcktes af en pipig, af vinden fårad skorpa, hvilken oftast brast sönder under fötterna. Foten sjönk till följd häraf djupt ned i den underliggande lösa snön och kunde endast med ansträngning åter dragas upp genom isskorpan, hvars hvassa kanter härvid skuro djupt in i skodonen. Först efter en timmes vandring uppåt fingo vi sigte på bergets topp, hvilken hittills varit skymd af isfjellets kullrighet, men vi voro dock ännu långt ifrån målet för vår vandnng. Vi måste nemligen fortfarande framgå timme efter timme öfver snö af lika obehaglig beskaffenhet, innan vi nådde den öfversta toppen, som utgjordes af en liten platå, hvilken var helt och hållet höljd af fotshög, nästan pulverformig snö, under hvilken fast is vidtog.

Utsigten härifrån är den mest storartade man på Spetsbergen kan finna. I öster på 20 mils afstånd sågs ett ganska högt land med tvenne rundade, öfver de öfriga fjellen uppskjutande bergskupoler. Det var den längst mot vester utskjutande delen af en stor, ännunästan okänd arktisk kontinent, som, ehuru upptäckt redan år 1707 af Commandeur Giles, varit helt och hållet bortglömd och utlemnad på de nyaste kartorna. Emellan detta land och Spetsbergen låg hafvet täckt af stora, obrutna isfält, mellan hvilka helt säkert intet fartyg skulle kommit fram. Vår älsklingsplan att efter slutade undersökningar i Storfjorden resa dit måste således uppgifvas. Åt nordost och norr syntes, så långt ögat nådde, Nordostlandets och Hinlopen Straits berg och deremellan Straitet med dess öar, hvilka nu syntes vara omgifna af alldeles isfritt vatten. Nordenskiöld igenkände det af honom under 1861 års expedition besökta Lovéns berg. Mellan detta och Hvita berget höjde sig Thumb Points höga snöbetäckta fjelltoppar, och straxt bakom detta insköt ett långt, starkt krökt sund, i hvilket flera glacierer utföllo. Det inre landet låg likaledes öppet för våra blickar såsom en ändlös, öde snööken, hvilken endast här och der afbröts af några svarta, fristående, emot den bländande hvita grunden bjert afstickande stenmassor. Först långt bort i vester och nordvest visade sig mem sammanhängande bergskedjor. Dessutom var hela Storfjordens vest- och nordkust synlig ända från Whales Head samt hela norra delen af Barents' land, hvars nordligaste spets utgöres af ett betydligt, i hafvet nedskjutande, mycket splittradt isfjell. Under våra fötter låg det lilla, af norska hvalrossfångare år 1858 upptäckta sund, hvilket vi betecknat med det redan på holländska kartor förekommande namnet Helis Sound. Äfven Mr Lamont omnämner det i sin reseberättelse under namn af Ginevra Sound, men af Lamonts beskrifning synes det, att han ej varit längre än vid Förvexlingsuddens spets, och att han således icke sett detegentliga sundet. Lamont gör sig skyldig till ett annat misstag, derigenom att han icke tyckes känna till det i Parrys berömda resa offentliggjorda kartutkast öfver nordöstra Spetsbergen och icke sjelf gjort någon breddbestämning. Han låter sitt Ginevra Sound utmynna ungefär der Lomme Bay finnes samt förlägger det vid 79° 30′ nordlig bredd, under det att läget i sjelfva verket är 78° 40′; hans latitud är således ej mindre än 50′ felaktig.

Såsom vanligt togo vi, innan vi återvände, en mängd vinklar med theodoliten, men denna gång med mindre vanliga svårigheter. Något stativ hade vi naturligtvis icke fört med oss, och i allmänhet är det äfven icke behöfligt, emedan de flesta bergstoppar på Spetsbergen, äfven då de ligga öfver den vid 1,000—1,500 fot vidtagande snögränsen, äro snöfria, till följd hvaraf man vid mätningar från dem lätt kan uppställa instrumentet på någon stor sten eller stenvarde. Men här funnos icke några stenar eller andra till underlag lämpliga föremål. Vi måste derföre skjuta tillhopa en stor snöhög, tillstampa denna så fast som möjligt och deri nedtrycka theodoliten ända upp till den graderade horizontalkretsen. En af oss lade sig nu ned i snön och uppmätte vinklarne, hvilka den andre antecknade. Uppställningen visade sig ganska fast, men obehaget af att under en isande vind ligga i den lösa snön, drypande af svett som man var efter den ansträngande vandringen uppför fjellet, gjorde, att endast de nödvändigaste vinklarne blefvo uppmätta, och att iakttagelserna sålunda hastigare än vanligt afbrötos.

Äfven nedstigningen var ganska tröttande dels till följd af det stora afståndet emellan bergets topp ochsjön, dels till följd af samma orsaker som försvårat uppstigningen; men den försiggick dock åtminstone i början, medan bergssluttningen var brantare, under liflig, af åtskilliga kullerbyttor i snön åtföljd kapplöpning och med en så hastig fart, att vi redan kl. 10 e. m. voro tillbaka vid båten.

Under vår frånvaro hade, såsom redan är nämndt, manskapet varit ute på renjagt och äfven lyckats skjuta tvenne utomordehtligt feta och ståtliga djur. De återkommo några ögonblick förr än vi och funno allt vid båten i den största villervalla. En björn hade tydligen anställt en noggrann husvisitation hos oss och dervid farit värre fram än en nitisk tulltjensteman under fordna tull- och passtvångs gyllene tider. Ett par tag af hans ramar hade på tvenne ställen söndertrasat båttältet ända uppifrån dess takås ned till relingen. Tvenne på aktertoften liggande ylletröjor voro såsom onjutbara utslungade, likaså en nattsäck, tillhörig Dunér, och kockens smörask, hvars mekanik björnen lyckligtvis ej fått reda på. Deremot bevisade han en stekt renbog, som blifvit medtagen från fartyget, mera aktning, ty han hade afgnagt köttet ända intill benen, och som han förmodligen tyckt, att det ej var stekt med tillräckligt fett, hade han såsom tilltugg förtärt ungefär hälften af en talgrulle, hvilken blifvit medtagen för att tjena till brännmaterial, för den händelse att man ej kunde finna någon drifved. En rå renhalfva, som låg

insvept i båtseglet för att skyddas mot hungriga räfvar och glupska måsar, hade björnen deremot funnit alltför vanlig och simpel och derföre lemnat orörd. Seglet var dock sönderrifvet. Slutligen blef äfven en säck med skeppsskorpor utslungad och tömd på stranden. Men detovanliga buller som uppstått, då de torra skorporna rasslade emot hvarandra, hade, efter hvad man kunde döma af spåren i sanden, gjort en ända på visitationen oeh skrämt den fyrbenta fiskalen på flykten.

Det åtgick öfver en timme att laga tältet och ånyo hopsamla de kringströdda sakerna. Då emellertid björnen farit fram alltför oförsigtigt för att undslippa ostraffad om han skulle återkomma, laddades alla gevär och intogos i båten, och för att sprida en för björnens näsa angenäm doft i trakten kastades några stycken fett renkött på glöden efter den brasa, på hvilken vi kokat vår aftonmåltid. Kort derefter kröpo äfven alla man in i tältet för att i sofsäckens varma sköte söka sömn och hvila. Huru skulle vi vakna när gästen kom? Det blef nu den stora frågan. Fjellvandringen, renjagten och den derpå följande rundliga, feta måltiden hade gjort oss alltför benägna för sömn, för att det skulle kunnat ifrågasättas att hålla orden†lig utkik. En mängd förslag uppkastades, bland annat att man borde binda den ena ändan af ett tåg om den rostade renbogen eller om benet på en af de skjutna renarne och den andra om benet på kocken, hvars värdighet tydligen blifvit mest förnärmad genom björnens besök och som också visat sig mer förgrymmad än någon annan öfver nalles näsvishet. Men oaktadt den öfriga besättningens högljudda bifall, vägrade den eljest öfver sitt mod och sina mandater alltid skrytsamme kocken på det bestämdaste att gå in härpå. Han var påtagligen rädd att blifva bortsläpad som krigsfånge. Förslaget fick sålunda falla, såsom så ofta är händelsen, utan att något bättre kunde sättas i stället. Alla man kröpo in i sinaBjörn som tullsnok 18 $^{22}/_{8}$ 64.sofsäckar och glömde snart i sömnens armar både renar och björnar, storm och drifis.

Endast vi lågo ännu vakna, smått samtalande om gradmätningar, geografiska upptagningar, resor till oerhörda nordliga bredder m. m. Äfven vårt samspråk aftynade dock småningom, och vi voro redan nära att insomna, då ett sakta skrammel hördes utanför båten. Vi förmodade dock, att det endast var en af manskapet föranstaltad fortsättning af skämtet med kocken, och rädda att sjelfva falla i den för kocken utlagda snaran, brydde vi oss icke om att taga närmare reda på orsaken härtill. Plötsligen hördes dock ett häftigare buller, hvilket fönnådde oss att lyfta på tältkanten och se åt hvad som var på färde. Vi sågo nu en stor björn springa allt hvad den förmådde ifrån båten. Innan något skott hunnit aflossas, var han dock redan utom skotthåll. Det blef nu ett allmänt alarm inom tältet, och vi hade den harmen att se, det björnen spisat upp det på glödet rostade köttet och jemväl allt det för följande dags frukost kokta kött, som låg uppstapladt på en bricka, hvilken var lagd på en mängd med rensoppa till hälften fyllda bleckbägare, tätt vid kanten af båten. Vid försöket att komma åt köttsoppan hade björnen tydligen burit sig oskickligt, kanske äfven något ovant åt, samt derigenom förorsakat det buller, som väckt oss och injagat hos björnen en sådan skrämsel. Nu beslöto vi att hålla vakt åtminstone en timme, men då björnen ej under denna tid syntes till, somnade vi åter. Då vi efter tio timmars djup sömn vaknade, sågo vi att vår båt icke blifvit hedrad med något nytt besök. Äfven vid det andra besöket hade den tydligen ovanligt civiliserade björnen lemnat det råa renköttetorördt, men deremot fullständigt förtärt allt det rostade och kokta. Vi gjorde således denna gång en ganska dålig affär och voro något flata öfver att ej hafva fått med oss det redan delade och till tvenne skrifbordsmattor bestämda björnskinnet. Vi, som dessutom fått smak på björnköttet och särskildt funnit de lårstekar, den kort förut skjutna björnen lemnat, ganska läckra, voro jemväl derföre mera ledsna än vårt folk, att vi icke lyckats fånga björnen, ty manskapet sätter i allmänhet besynnerligt nog ej något värde på björnkött, och de fleste af besättningen skulle ej för något pris vilja förtära sådant kött oaktadt det är mycket välsmakande och nästan fullkomligt erinrar om fett och groftrådigt oxkött, kanske med en liten bismak af svinkött. Denna fördom tyckes bero dels på den möjligen sanna berättelsen om björnlefverns giftighet, dels derpå att isbjörnens kött stundom, då den förtärt alltför mycket späck, blir illaluktande och osmakligt. De yngre sjömännen frukta dessutom att genom förtärandet af björnkött blifva i förtid gråhäriga.

Efter att hafva skjutit båten i sjön rodde vi tillbaka till skutan, dit vi ankommo natten till den 24 Augusti.

Undersökningarne för en gradmätnings utförbarhet kunde nu betraktas såsom afslutade, och fråga blef derföre på hvad sätt vi skulle använda den korta återstående arbetstiden. Ursprungligen hade vi ämnat att efter slutade

arbeten i Storfjorden segla österut för att bestämma läget och kanske delvis kartlägga Giles land. Men från toppen af Hvita berget kunde man se, att denna plan var för detta år outförbar, och det beslöts i stället att segla norrut så långt som möjligt för atterhållit åtminstone en faktisk iakttagelse om isens läge under förstå hälften af September månad. Det kan nemligen betraktas såsom ganska sannolikt, att under denna månad hafvet norr om vestra delen af Spetsbergen är temligen isfritt till en ganska hög latitud, tack vare golfströmmens inflytande. Från det ställe, der vi nu lågo till ankars, funnos tvenne vägar till norra kusten, nemligen genom Helis Sound och Hinlopen Strait förbi Verlegen Hook, eller söderut förbi Sydkap och sedan längsmed vestkusten mot norden. Den förra vägen skulle för sin korthets skull obetingadt varit att föredraga, i fall vårt fartyg varit försedt med ångkraft, eller åtminstone varit provianteradt för vintern, emedan det i så fall varit möjligt att, om isen spärrat norra delen af Hinlopen Strait, återvända genom Storfjorden, innan denna blifvit spärrad af österifrån kommande is. Med segelfartyg var denna väg dock ytterst farlig, emedan några timmars östlig vind lätt kunnat drifva isfälten, som lågo emellan Giles land och Spetsbergen emot land och spärra återvägen. Den sednare vägen deremot var icke förenad med någon särskild risk och erbjöd oss dessutom utsigten att till läget bestämma Spetsbergens sydpunkt. Vi afstodo derföre från den i det hela taget inbillade äran att hafva kringseglat Spetsbergen och vände åter mot Söder.

Spetsbergsfarare tala ofta om, att de kringseglat Spetsbergen, men dermed mena de alltid, att de under olika år seglat till samma punkt i Hinlopen Strait, den ena gången längsmed vest- och nordkusten, den andra längsmed ostkusten. Endast ett enda norskt fångstfartyg har, så vidt vi veta, verkligen kringseglat hela ögruppen, nemligen briggen Jan Mayen, förd af kaptenE. Carlsen. Vi meddela här efter Tromsö stiftstidnino; berättelsen om hans resa. »Efter att den 7 Juli 1863 hafva gjort land på vestra sidan af Spetsbergen vid Charles Foreland och dagen derefter hafva passerat Spetsbergens nordvestra udde, fortsättes resan åt nordost till Hinlopen Strait. På hela denna sträcka syntes endast obetydligt drifis, och farvattnet var öppet emot norr, så långt ögat kunde nå. Vi kryssade nu söderut genom Hinlopen Strait, hvilket var uppfyldt med is och hvarest vi träffade tillsammans med flera andra fartyg. Den 27:de nådde vi Nordostlandets sydspets och fångade omkring fyratio hvalrossar och lika många sälar. Jag försökte derefter först att fortsätta resan söderut längs Spetsbergens ostkust, men kunde icke komma fram för tätt hopad drifis, vände derföre och försökte att segla fram öster om Nordostlandet, men icke heller detta var möjligt för is. Jag måste derföre segla tillbaka genom Hinlopen. Den 1 Augusti lemnade jag detta sund, och då farvattnet mot norr var öppet, bestämde jag mig för ett försök att kringsegla Nordostlandet från norra sidan och begynte derföre kryssa med ostlig vind. Den 2 Augusti passerade vi norr om Little Table Island och uppnådde under kryssning 81° N. Br. Härifrån var farvattnet, så långt vi från toppen kunde se med kikare, isfritt mot norr, på ett eller annat stort isfält när. Längre mot öster låg dock mera is, ehuru i mindre stycken, så att det icke var vanskligt att komma fram. Den 9 Augusti voro vi under Hvalross-ön, den yttersta ön utanför Nordostlandets nordöstra udde. Båtarne nedfirades och man började göra fångst. Strömmen satte starkt mot nordost, hvarföre vi ankrade vid några öar närmare landet på ett ställe, som på sjökortet kallasDove Bay, men hvarest ingen bugt finnes. Vi lågo der till den 13 Augusti och gjorde god fångst, men drifis och ström nödgade oss att gå under segel, och sedan kunde vi icke för hopad drifis komma under land igen. Strömmen gick för det mesta med stark fart emot öster. Der fanns dock endast obetydlig ebb och flod, på sin höjd 3 fot under springtiden, medan stigningen på nordvestliga delen af Spetsbergen utgjorde 6 à 8 fot. Vi kryssade derpå mot söder förbi Storön och sedan längs östra kusten af Nordostlandet, hvarest man nära land kunde komma fram mellan isen. Denna kust består af sammanhängande isfjell, som sträcka sig långt ut i vattnet, och efter hvad man skulle tycka vida längre nu, än då kortet uppgjordes, ty de s. k. Frozen Islands äro nu alldeles försvunna. Likaså har afståndet emellan Nordostlandet och Storön, som efter kortet skulle utgöra tre norska mil, minskats så mycket, att endast ett trångt sund åtskiljer dem, hvilket jag ej fann rådligt att passera.

Den 16 Augusti, då vi stodo ½ mil utanför isfjellet på Nordostlandet vid 79° 34′ observerad bredd, pejlade vi i S.O. t. O. på kompassen hvad. som vi ansågo för den sydligaste udden af Giles land, hvilket på kortet är utlagdt vid 80° 10′ N.Br. Då vi först voro på denna breddgrad, sågo vi det deremot icke. Jag uppskattade afståndet till 8 sjömil, och landet ligger således på 79° 5′ N. Br., hvilket äfven öfverensstämmer med sednare anställd pejling. Vi

behöllo det nemligen i sigte, ända tills vi kommo till inloppet af Walter Thymens Strait vid 78° 30′. Då hade vi det i nordost. Giles land haär för öfrigt flera gånger förat blifvit sedt både af mig och andra Spetsbergsfarare. En gäng närmade jag mig det på en mils afstånd, men då der icke fanns utsigttill fångst, ville jag icke gå närmare. Det är ett stort, vidlyftigt land med höga fjell och stora fjordar, liksom på Spetsbergen.

Sedan vi passerat mynningen af Hinlopen Strait, fortsatte vi resan mot söder längs Spetsbergens ostkust, gjorde någon fångst och kommo lätt igenom, hvarest vi en månad tidigare icke sluppit fram för is. Den 20:de seglade vi emellan Ryk Yses öar och Stans Foreland, seglade sedan under sydkusten af Sydostlandet, tills vi återvände till Norge.»

Den 25:te på morgonen lättade Axel Thordsen ankar för att segla söderut. Vinden var dock så svag, att blott strömmen förde oss framåt. Just då vi höllo på att för alltid lemna Storfjordens norra strand, syntes en hjord af renar på dess yttersta udde. Naturligtvis blef fångstbåten genast utsänd. Den återvände inom kort med ett halft dussin mycket stora och feta djur. De blefvo skjutna på den låga hyperitudden under Hvalrossberget, hvilken vi endast tvenne dagar förut genomkorsat i alla riktningar utan att se spår till några renar. Det tycktes derföre, som om de nyligen hitkommit öfver den inlandsis, som från landsidan omgaf näset. Seglingen fortsättes sedan ånyo längs Storfjordens ostkust söderut, för det mesta under stark tjocka och svag vind. På morgonen den 26:te fällde Hellstad en björn, som blifvit varskodd på isen, och under eftermiddagen sköto Malmgren och Dunér från däcket en mängd af de små sälar, hvilka under nedseglingen i Storfjorden af nyfikenhet kringsvärmade fartyget. De voro så feta att de flöto, och gingo derföre icke, såsom annars ofta händer, förlorade, då de dödades i vattnet.Då vi närmat oss Tusen-öarne, funno vi dem så spärrade af is, att hvarken vi eller trenne andra fartyg, hvilka äfven ärnat sig dit, kunde framkomma. Kursen ställdes derföre mot Sydkap och sedan vidare norrut. Vi hade visserligen ämnat landstiga vid Sydkap, men vinden hade nu friskat till och blifvit så stark, att det sannolikt ej skulle varit möjligt att med båt lägga till. Vi seglade således vidare längs Spetsbergens vestkust emot norden, och gynnade af en frisk vind hade vi redan på morgonen den 30:de uppnått höjden af Charles Foreland. Här blef vår resa afbruten af ett alldeles opåräknadt hinder. En med manskap fullastad båt med en stor flagg i fören varskoddes nemligen ute i Forelands-sundet, roende allt hvad den kunde emot fartyget. Det var tydligen skeppsbrutet folk, hvilket sökte sin räddning på något fartyg, som ännu ej återvändt till Norge, och vi höllo derföre rakt ned emot båten. Snart var dess besättning äfven ombord och bekräftade vår förmodan. De berättade, att vi måste bereda oss på att ytterligare medtaga besättningar från 6 båtar, tillsammans bemannade med 37 man tillhörande skonerten Aeolus, förd af kapten Tobiesen, jakten Anna Elisabeth, förd af vår gamle vän qvänen Mattilas, och jakten Danolina, förd af skepparen Janne Åström.

I sin sjöförklaring inför Tromsö byfogdekontor berättar Mattilas om denna förlisning följande.

»Den 19 April lemnade vi Norge under godt väder och sydlig vind. Fartyget var väl utrustadt med båtar och fångstredskap. Besättningen utgjorde inalles 11 man. Fartyget var lätt och starkt samt i alla hänseenden väl utrustadt. Den 28 April kommo vi under land på Spetsbergen vid Bel Sound, för is kunde vidock ej komma landet närmare än 2 mil. Vi fortsatte resan norrut längs vestkusten och voro den 30:de vid nordpynten af Charles Foreland. Vi försökte förgäfves att göra fångst här och seglade derföre norrut. Den 2 Maj voro vi vid Amsterdam-öarne, men ej heller här fingo vi någon fångst. Derpå seglade vi längs nordkusten af Spetsbergen och gingo in i Wijde Bay, hvarest vi lågo infrusna några dagar. Vi höggo oss ut, seglade tillbaka mot Moffen, men måste för nordlig storm ånyo gå in i Wijde Bay. Vi ankrade vid dess östra sida och blefvo der åter instängda ända till den 19 Juni. Under hela denna tid gjordes ingen fångst med undantag af några sälar. Den 19:de arbetade vi oss ut och seglade af och an i närheten af Spetsbergens nordkust, då och då görande någon fångst. Den 20 Juli ankrade vi vid Low Island. Sedan voro vi en kort tid inne i Hinlopen Strait, men då vi icke heller der träffade någon fångst, seglade vi åter ut och ställde kursen mot nordost, i hopp om att på denna kust göra vår sak bättre. Här träffade vi jakten Danolina, och under den återstående resan följdes vi sedan åt. Den 25 Juli voro vi vid Sju-öarne, hvarest vi gjorde fångst af sälar och hvalrossar. Den 4 Augusti träffade vi skonerten Aeolus. Tillsammans med Danolina ankrade vi vid Nordostlandets nordöstra udde, gjorde någon fångst, seglade sedan till Stor-ön, hvarest hvalrossar lågo på land i sådan mängd, att vi kunde döda så många vi ville.

Den 11:te seglade vi härifrån norrut och träffade om eftermiddagen Tobiesen, som efter ett fåfängt försök att segla in i Hinlopen Strait kom ifrån söder. Jag underrättade honom, att en mängd hvalrossar lågo dräpta på Stor-ön,utan att vi kunde taga dem medoss, och seglade sedan vidare norrut. Den 12:te kunde vi ej komma längre för is, som var så tätt sammanhopad af nordanvinden, att farvattnet var alldeles spärradt. Vi seglade nu af och an några dagar, i hopp om att isen åter skulle skingras, men den hopade sig allt mera och mera, så att vi slutligen måste öfvergifva hoppet att återvända norr om Nordostlandet. Tillsammans med de andra fartygen seglade vi derföre åt söder för att om möjligt finna en genomfart på denna kant. Den 16:de voro vi vid sydostpynten af Nordostlandet, men kunde icke komma vidare för is. Man hade nu blott några mil qvar till Hinlopen Strait, men vägen var här alldeles spärrad af is, som låg intill glacieren, och till råga på olyckan började isen ifrån öster att sätta in mot isfjellet, hvarföre intet annat val fanns än att söka sin räddning i båtarne.

Sedan man släpat båtarne ett par mil öfver de isfält, som spärrade vägen mot söder, kom man till en temligen isfti ränna längs kanten af glacieren. Under det man rodde fram i denna, lossnade ett isblock från glacierbrämet och åstadkom dervid en så våldsam dyning, att en af båtarne kastades omkull och dref med kölen uppåt. Manskapet fick ett iskallt bad och förlorade alla sina effekter och matvaror, men räddade sig sjelfva i de öfriga båtarne. Sedan man ändtligen kommit förbi den ändlösa glacieren, rodde man i isfritt vatten genom Hinlopen Strait längs Spetsbergens norra och nordvestra kust mot mynningen af Isfjorden, hvarest man hoppades sammanträffa med något fartyg, som ännu uppehöll sig derstädes för att jaga renar. I värsta fall ämnade man dela sig i flera afdelningar och öfvervintra i stugorna vid Advent Bay, Red Bay och Wijde Bay.»Då de mötte oss i Forelandsfjorden, hade de på 14 dagar i båt tillryggalagt en väg af 100 geografiska mil. Eget var att se den glädje, som målade sig i de skeppsbrutne männens väderbitna drag, då de från båten klättrade upp öfver Axel Thordsens reling — de visste sig nu räddade från öfvervintring utan nödig utlastning och proviant, från en temligen säker eller åtminstone sannolik död genom hunger eller skörbjugg. Bland det skeppsbrutna manskapet fanns äfven en 11 års gammal gosse. Det var en brorson till Mattilas, som fört pojken med sig efter ett besök hos slägtingarne i Finland. Pojkens lynne tillkännagaf också genast hans qvänska ursprung. Han var sluten, fåordig, djerf och tilltagsen; han tvekade t. ex. ej att, om han uppmanades dertill, taga i rodret på skutan, och han skötte det äfven ganska bra med ett lugn och en min, som tydligen visade att sjelftillit åtminstone ej skulle komma att saknas honom under lifvets strid.

Att fångstmännen hafva en sådan fruktan för öfvervintringar på Spetsbergen här sina goda skäl. Större delen af de öfvervintringsförsök, som af vesteuropeer blifvit gjorda på Spetsbergen (ryssarne tyckas i allmänhet bättre motstå vinterklimatet derstädes), hafva nemligen utfallit sålunda, att hela vinterkolonien dukat under för skörbjugg, och märkligt nog tyckes en dylik olycklig utgång företrädesvis drabbat just de öfvervintringspartier, som varit så väl utrustade, att de under den långa polarnatten kunnat ostörda hängifva sig åt sömn och sysslolöshet. De som deremot genom förlust af sitt fartyg blifvit nödsakade till en öfvervintring, utan några förråder eller annan utrustning, hafva af nöden tvungits till strängt arbete med insamling af ved,ren- och säljagt, och detta jemte den färska födan här ofta räddat dem från undergång. Till de många kända exempel härpå kunna vi här ytterligare bifoga några notiser rörande en öfvervintring i Cross Bay 1843—44, meddelade oss utaf en bland det nu bergade manskapet, en svensk vid namn Andreas Lindström.

Lindström åtföljde ett fångstfartyg, som den 10 Juli förliste bland drifisen utanför Moffen. Man räddade sig på ett annat fartyg, hvilket några timmar derpå likaledes krossades och det så plötsligt, att knappast det nödvändigaste kunde bergas. Inalles 24 man med obetydlig proviant och tvenne bristfälliga båtar befunno sig nu långt från land på drifisen, som dock var så tät, att någon rodd icke kunde komma i fråga. Båtarne måste derföre i stället släpas öfver drifisen emot Verlegen Hook, dit manskapet ankom utmattadt af 8 dagars ytterst ansträngande arbete. Ytterligare trenne veckor åtgingo, innan man dels genom rodd, dels genom att fortfarande släpa båtarne öfver isfälten utanför Wijde Bay och Red Bay, uppnådde Cross Bay. Lyckligtvis påträffade man under vägen en af Parry qvarlemnad depot med inlagd mat och något rum, som betydligt bidrog att hålla manskapet vid godt mod. En del af de skeppsbrutna besättningarne qvarblef vid Cross Bay, andra sändes söderut för att uppsöka något fartyg. De lyckades äfven framtränga till norra sidan af Bel Sound, hvarifrån de kunde se en på södra sidan

kryssande skuta, hvilken de dock, oaktadt de förtviflade försök som gjordes, ej kunde nå för drifis. Slutligen måste båten återvända till Cross Bay med oförrättadt ärende, och manskapet fick nu bereda sig på öfvervintring ide tvenne der befintliga stugorna, hvarest det lyckligtvis fann något mjöl, som varit afsedt för ett mindre öfvervintringsparti. Man samlade ved, sköt sälar och renar och sökte hålla sig i sträng rörelse, men detta oaktadt dogo i Januari och Februari trenne man af skörbjugg, som äfven angrep en mängd af de andra, men minskades genom förtäring af rått sälblod och sälblodssoppa. Det öfriga manskapet blef afhemtadt i början af Juni 1844. Kölden började först med nyåret och var svårast vid slutet af vinternatten. Om vintern rådde företrädesvis nordliga vindar, höst och vår vestliga och sydliga. Hafvet höll sig drifisfritt och öppet till nyåret. Då kom drifis, och sjön frös till vid lugnt väder, för att åter tidtals rifvas upp genom storm. Då hafvet var som mest fruset, kunde man ej från de högsta bergstopparne se öppet vatten. Under vintern voro norrsken högst vanliga.

Vi fingo redan på eftermiddagen ännu en båtbesättning ombord. Men fem båtar återstodo ännu. De hade spridt sig för att söka fartyg och stämt möte vid Safe Haven i Isfjorden. Äfven vi beslöto derföre att i denna hamn invänta återstoden af den skeppsbnitna besättningen, men en häftig sydostlig storm med hög sjö hindrade oss att löpa in och nödgade oss att länsa undan vinden in i Forelandsfjorden, hvarest vi kastade ankar utanför S:t Johns Bay.

Natten emellan den 2 och 3 September anlände ytterligare fyra båtar, bemannade med 21 man. De hade äfven en hund med sig, hvilken icke blef minst förtjust öfver att åter få trampa däcket på ett fartyg, och genast visade sig fullkomligt hemmastadd derstädes, såsom en varelse egnar och anstår som tillbragt helasitt lif ombord. Samma hund var deremot, då den landsattes i Tromsö, alldeles vild och bortkommen. Det var också förstå gången den såg boningshus, andra hundar, skrikande barnungar m. m.

Den sjunde båten, hvilken under Tobiesens befäl rott ut till Forelandet, uteblef fortfarande och förorsakade oss derigenom stort bekymmer. För att upphemta denna båt lättade vi den 3:dje på morgonen ankar, seglade öfver till södra delen af Forelandet, och höllo under små segel så nära kusten som möjligt. Efter några timmars fåfäng spaning efter den saknade båten höllo vi af till mynningen af Isfjorden, dit vi förmodade, att Tobiesen i enlighet med den träffade öfverenskommelsen redan begifvit sig. Om aftonen kommo vi under laber vind in i Isfjorden och den 4:de på inorgonen anlände ändtligen äfven Tobiesens båt. Han bragte oss den goda underrättelsen, att plats för åtminstone 10 man kunde åstadkommas på två små fångstjakter, hvilka ännu lågo i Isfjorden. Endast 27 man stannade således ombord hos oss. Att med dessa 27 man segla vidare mot norden utan nödigt förråd på mat och vatten hade varit en fullkomlig galenskap, och så påkostande det än var, måste dock befallning utfärdas att genast segla söderut.

Inberäknadt Axel Thordsens egen besättning voro nu inalles 42 man ombord på den lilla skutan. Alla Sveriges, Norges och Finlands olika folkslag voro bland dem representerade, och man hade riktigt tillfälle att studera den olika prägel, som nationalitet och föregående, oftast ganska vexlingsrika öden gifvit de särskilda individerna.En stor del af de skeppsbrutne utgjordes af lappar, lätt igenkänliga på deras korta, undersätsiga växt, deras halft mongoliska anletsdrag, mörkbruna hy, och af Spetsbergens jagtlif föga förändrade nationaldrägt. Genom skeppsbrottet hade de förlorat hela den förtjenst, med hvilken de skulle föda sig under vintern, och en svår tid väntade dem derföre. Men detta oaktadt voro de, då man någon gång såg dem vakna, alltid vid muntert lynne. Endast en ung lappgosse med sneda ögon och korpsvart hår beräknade upprepade gånger vemodigt, hum många silfverspecier den fångstpart varit värd, han gått miste om. En annan äldre lapp hade under denna sommar redan förut förlist med Jan Mayen, och under sitt föregående lefnadslopp otaliga gånger; han utpekades äfven derföre såsom en erkänd olycksbringare, hvilken ingen skeppare mera skulle våga taga med sig. I allmänhet tillbragte lapparne hela öfverresan på sina sofställen och voro endast synliga vid måltidstimmarne.

Först den nyaste tidens företagsamhetsanda har förmått sjölappen att lemna sina fiskredskap och skär för att deltaga i fångstresor på Spetsbergen. Dertill tyckas de äfven, under ledning af någon norrman eller qvän, som förstår att med nödig kraft hålla dem till arbete, vara rätt lämplige. Isynnerhet äro de eftersökte som oöfverträfflige skyttar. Ganska många af dem hafva under de sista åren öfverflyttat till Amerika, och såsom en

märklighet förtjenar omnämnas, att till och med en *fjell*-lapp med familj gått att söka sin lycka i den nya verlden.

Skepparne på de tre förlista fartygen, den amerikanskt energiske norrmannen Tobiesen, den hygglige och allmänt afhållne svensken Åström och denmångerfarne gamle Spetsbergsveteranen, qvänen Mattilas representerade de trenne i kulturhistoriskt hänseende beslägtade folkslag, som bebo länderna högst mot norden. Såväl hos dem som hos de svenska, norska och finska fångstmännen voro de trenne nationernas olika lynnen tydligt och skarpt utpräglade, och dock hade vanan vid jagtlifvets blodiga handtverk, vid fångstens hazardspel, vid de otaliga faror och äfventyr, som den ständiga kampen med storm och drifis för med sig, småningom tryckt i hvars och ens anletsdrag en gemensam och outplånlig prägel, visserligen i viss mån af vildhet, men äfven af mod, sjelfförtroende och om vi så få uttrycka oss »höfdingskap»; och i sanning det är ett hårdt och äfventyrligt lif de föra.

Med fara att trötta läsaren vilja vi, innan vi afsluta redogörelsen för vår egen färd, förtälja ännu ett exempel på de olyckshändelser, som hota fångstmännen under ett svårt isår. Berättelsen grundar sig såsom vanligt på en beedigad sjöförklaring.

Den 7 Maj 1850 seglade skonerten Carl Johan, förd af skeppar Börresen till Spetsbergen, nådde tvenne dagar derefter Beeren Eiland och seglade sedan längs kusten af isfältet till Prins Charles Foreland, som varskoddes den 17 Maj. Sedan åtskilliga hamnar på vestkusten blifvit besökta, beslöt man att i sällskap med jagten Bröderna, förd af skepparen Henriksen, besöka Spetsbergens ostkust, hvarest man hoppades på en rikligare fångst. På östra sidan om Sydkap mötte de den 25 Juli åter is, hvilken dock var fördelad. Vid en tvenne dagar derefter uppkommen tjocka och sydlig storm begynte isen »sätta tillsammans». Man satte nu till så mycket segel som möjligt för att komma ut, men utan framgång. Strömmen och stormenhopade isen i allt tätare massor, och fartygen, isynnerhet skonerten, blefvo af skrufisen så skadade, att man den 15 Augusti, efter hållet skeppsråd, beslöt att öfvergifva det ena fartyget, hvilket äfven straxt derefter sjönk. Walter Thymens Strait pejlades då på 2 mils afstånd i ost till syd. Alla man gingo nu ombord på Bröderna, men redan trenne dagar derefter blef äfven den krossad, så att man måste söka sin räddning på isen. Efter att under några dagars tid hafva drifvit omkring, fick man sigte på ett fartyg, till hvilket fyra man blefvo sände med en liten skeppsjulle för att begära hjelp. Fartyget, som befanns vara slupen Fortuna, förd af E. Mejer och bemannad med 10 man, uppnåddes utan några synnerliga svårigheter, men några timmar derefter krossades äfven Fortuna, och det så plötsligt att man åter måste rädda sig på isen utan att hinna medtaga ens det nödvändigaste. Af proviant bergades endast 8 à 9 rågskorpor och en påse med gryn, som till på köpet legat i saltvatten och tran. Äfven tvenne båtar och tvenne gevär, dock utan ammunition, räddades och drogos upp på samma isstycke, på hvilket manskapet befann sig. Efter att under flera dygns tid hafva drifvit med isen förbi Sydkap till höjden af Horn Sound, stötte man på jemn och låg is och begynte att draga båtarne mot land. Men till följd af svält var folket nu så utmattadt, att man snart måste lemna den ena båten. Man fortsatte dock att framsläpa den andra, ända tills man den 26:te på aftonen från ett högt isstycke åter fick, sigte på ett fartyg, som låg i »besätt» af isen på ett afstånd af 2 till 3 mil. Den minst försvagade bland manskapet blef skickad till fots öfver den i ständig röreise stadda drifisen till detta fartyg, hvilket han ocksånådde, ehuru han som oftast med tillhjelp af en stång, den enda tillstymmelse till vapen han hade med sig, måste hoppa öfver öppningar i isen, och under sin vandring följdes af flera förvånade och nyfikna isbjörnar, som dock ej anföllo honom. Efter ett dygn kom denne man tillbaka med mat och ammunition. Han berättade tillika att fartyget var öfvergifvet af sin besättning, men innehöll proviant m. m. Sedan man stärkt sig med den medförda kosten, begåfvo sig alla man öfver isen till den öfvergifna skutan, pumpade den läns och seglade, efter fåfänga försök att få rätt på den återstående delen af Carl Johans och Brödernas besättning, hem till Norge. Mejer är nu en välmående handlande i Tromsö, af hvilken vi rönt flera prof på välvilja, men minnet af de lidanden han utstått är ännu efter förloppet af 14 år så lifligt, att han, ehuru eljest meddelsam, ogerna ser att samtalet faller på hans egna äfventyr bland isen.

Men det är tid att återkomma till Axel Thordsens egna öden.

Den 4 September lemnade vi Isfjorden. Vinden var dock så svag och ogynnsam, att vi ännu den 6:te lågo utanför

Bel Sound. Vi lade bi härstädes för att vid en i Dunder Bay mynnande elf fylla vattenfastagerna samt seglade sedan vidare söderut.

Under Spetsbergens vestkust var vinden som vanligt ytterst svag, så att vi först natten emellan den 7 och 8 September seglade förbi Sydkap, men derefter började en frisk ostlig vind att blåsa, hvilken den 9:de växte till storm. Den 10:de vid middagstiden gåfvo iakttagelserna 72° 54′ nordlig bredd, och nästan samtidigt steg vattnets värmegrad med ens från 3° till 8°, ett tydligt bevis att vi lemnat det egentliga Ishafvetsområde. Det varmare vattnet medförde äfven snart tjocka, som i förening med höstnattens mörker förhindrade inseglingen i skärgården, hvilken vi fingo i sigte natten emellan den 11 och 12 September. Den 12:te klarnade visserligen luften, men med detsamma inträdde äfven fullkomlig stiltje, och otålige att få underrättelser från hemmet läto vi »sätta ut en båt, med hvilken vi rodde till Tromsö, dit vi ankommo den 13:de tidigt på morgonen. Fartyget anlände först följande dag på qvällen.

GILES LAND.

I Scoresbys tunna.

ANTECKNINGAR

FRÅN EN

RESA TILL ISHAFVET

I TRAKTEN AF JAN MAYEN,

ÅR 1863.

AF

AUG. QUENNERSTEDT.

Anteckningar från en resa till Ishafvet i trakten af Jan Mayen.

Under det vissa delar af norra ishafsregionen, såsom arktiska Amerikas överld, vestra Grönland och Spetsbergen, kunna anses såsom jemförelsevis väl kända — särskildt torde Spetsbergen genom de från Sverige åren 1858, 1861 oeh 1864 utgångna trenne expeditionerna höra till de noggrannast utforskade högnordiska länder — är detta i en långt mindre grad händelsen med det emellan de båda sistnämnde belägna område, som innefattas af Grönlands ostkust och ön Jan Mayen jemte det till dessa gränsande haf. De vägar, som blifvit inslagna för uppnående af Stilla hafvet och nordpolen, hafva gått långt på sidan om detta område, hvars naturbeskaffenhet också gör det ogästvänligare än de flesta andra inom samma breddgrader belägna. Åtminstone gör en jemförelse med förhållandena inom Spetsbergshafvet olikheterna i detta afseende påfallande. Den 80:de graden uppnås här utan svårighet; under det att den nordligaste bekanta punkt på ostkusten af Grönland ligger på ungefär samma breddgrad som Beeren Eiland. I sjelfva verket bildar här polarregionen, hvars physikaliska gräns — såsom bekant en annan än den mathematiska polcirkeln — utgöres af en mångfaldigt bugtad linea, enaf sina djupast i söder nedskjutande uddar under inflytelsen af den längs Grönland nedlöpande kalla ström, som här redan vid 60° N. Br. gör ett ishaf. Nästan endast hval- och sälfångare hafva besökt dessa trakter, men dessa fångstresor, påbörjade redan före medlet af sjuttonde århundradet, hafva endast i ringa grad kunnat rikta vår kännedom derom. Det är, oafsedt hvad som blifvit vunnet genom de från Danmark ofta förnyade försöken att på Grönlands ostkust återfinna den gamla förlorade »österbygden», men hvilka varit riktade mot mera sydliga breddgrader, först Scoresby, som vid slutet af andra årtiondet af innevarande århundrade och början af det tredje, med

hvalfångarens yrke förenande ett lefvande vetenskapligt intresse, här kunnat i betydligare grad föröka de äldre från holländska och engelska sjöfarande härstammande torftiga underrättelserna, och som rättat de gamla, i hög grad felaktiga kartorna. Sålunda har af honom Jan Mayens läge först blifvit noggrannare bestämdt; den dittills knappast uppnådda nordliga delen af Grönländska ostkusten har han, åtminstone i sina hufvudkonturer, upptagit från 69° till 75° N. Br. Hans båda arbeten: »An Account of the arctic Regions» (Edinburg 1820) och »Journal of a Voyage to the northern Whalefishery» (Edinburg 1823) äro att anse såsom hufvudkällorna för vår kunskap om dessa delar af Ishafvet.

Genom sitt läge vid södra gränsen af den stora nordeuropeiska ishafsbassinen har Norge haft en gynnsam anledning att deltaga i den vinstgifvande, ehuru numera genom det skoningslösa sätt, hvarpå den blifvit bedrifven, i allmänt aftagande stadda ishafsfångsten, och här utsändt fartyg såväl till Spetsbergens som Jan Mayens farvatten. På ett af de fartyg, som drifva sälfångst inärheten af sistnämnde ö, briggen Jan Mayen från Christiania, förd af Kapten C. Castberg från Sandefjord, fick jag ett önskadt tillfälle att i början af året 1863 medfölja såsom passagerare genom det om utmärkt liberalitet vittnande anbud från dess redare, som af en af dessa, löjtnanten i norska marinen H. van Kervel, till mig framställdes, och hvilket jag, dessutom frikostigt understödd af landshöfdingen, grefve A. Ehrensvärd, med glädje skyndade att emottaga, i förhoppning att jag härigenom skulle få närmare lära känna förhållandena i denna del af Ishafvet, möjligen äfven blifva satt i tillfälle att göra en landstigning på Jan Mayen. I detta sistnämnda hopp såg jag mig dock tyvärr genom omständighetema sviken, då vi under sökandet efter fångsten jemte den öfriga sälfångareflottan för det mesta kommo att uppehålla oss bland isen ett godt stycke nordost om ön och blott en enda gång närmade oss den på några få mils afstånd. Fast den i allmänhet anses såsom svårtillgänglig, lider det dock emellertid knappast något tvifvel, att man, med ett sådant mål uteslutande i sigte, skulle kunna finna tillfälle att framtränga till densamma äfven under den tidigare del af året, Mars— Maj månader, som sälfångarne pläga tillbringa i dessa farvatten. De få i senare tider verkstälda landningar, som kommit till vår kännedom, hafva dock blifvit företagna under en senare årstid, nemligen i Juli och Augusti. I början af hösten synes man också i sjelfva verket hafva de bästa utsigterna att finna hafvet deromkring någorlunda isfritt. I slutet af Augusti 1861 såg Vogt till och med icke ett spår af drifis i öns närhet.

Innan jag i det följande öfvergår till en kort skildring af den resa, jag företog till dessa trakter,förutskickar jag en öfversigt af öns historia och naturbeskaffenhet, såvidt som denna är känd. Då de uppgifter, man har härom, finnas spridda i några till en del numera mindre tillgängliga arbeten, och således kunna förutsättas såsom temligen obekanta, torde detta icke få anses öfverflödigt. De flesta data, jag beträffande öns historia kunnat hopsamla, återfinnas i holländaren Zorgdragers »Alte und neue Grönländische Fischerey etc», på tyska öfversatt och utgifven i Leipzig år 1723. Den högst knapphändiga beskrifning af ön, som finnes i detta arbete, åtföljes af en karta, troligen en af de äldsta vi ega öfver densamma. Ännu på Scoresbys karta, som är den senaste, här vestkusten hufvudsakligen blifvit uppdragen efter denna.

Oaktadt sitt afskilda läge och sin obetydliga storlek — den håller nemligen endast några få mil i längd — här ön blifvit funnen redan så tidigt som år 1611Detta årtal uppgifves af Zorgdrager och Forster. Scoresby, som äfven nämner det, angifver dock upptäckten hafva skett ett år senare. Före 1611 har den åtminstone icke egt rum, ty ön finnes icke omtalad i Pontani nämnda år utgifna »Rerum et urbis Amstelodamensium historia», hvarest man finner en redogörelse för holländarnes första färder på Ishafvet. eller något af derpå närmast följande åren, — såsom bekant började upptäckterna i dessa delar af Ishafvet först mot slutet af 16:de århuudradet. Sitt namn fick den efter upptäckaren, en holländsk sjöfarande. Man finner att den äfven blifvit kallad Mauritius efter Prins Moritz af Nassau, ett namn som återkommer på mer än ett ställe i de holländska upptäcktsannalerna. Man har äfven från denna tid några underrättelser om ön från engelsmännen, hvilka blefvo holländarnes förnämsta medtäflare i den hvalfångst, som nu började drifvas pådessa nordliga breddgrader. Fotherby, som år 1615 träffade på densamma, gaf den namn efter Sir Thomas Smith och kallade det sedermera under namnet Beerenberg bekanta hufvudberget på ön för Hakluyt’s Mount. År 1618 fick korporationen från Hull af Jacob I monopol på fiskeriet vid ön, hvilken engelsmännen plägade kalla Trefaldighetsön. Vid Jan Mayen synes det

emellertid, som om holländarne snart ensamme behållit fältet, åtminstone äro de flesta kustnamnen af Holländskt ursprung. Här, liksom vid Spetsbergen, anträffades hvalen — »der Eiländische Walfisch» såsom man till skilnad från fenhvalarne benämnde honom — under fångstens första period talrikt längs kusterna af landet och i de grundt inskurna bugterna. Under en följd af år har ön tillfölje häraf blifvit regelmässigt besökt af en del af hvalfångareflottan, och på dess kuster voro likasom vid Spetsbergen flerestädes transjuderier upprättade. Man föredrog vestkusten, emedan denna under varen var isfriare än den motsatta; äfven erbjöd den flera ankar- och landningsplatser än den stela nord- och ostkusten. Såsom bekant befann sig hvalfångsten under land vid denna tid i händema på särskilda privilegierade kompanier. I det af Generalstaterna år 1614 för en tid af 3 år utfärdade patentet finnes Jan Mayen icke omnämnd; först i det 1622 för 12 år förnyade patentet för kompanierna i provinserna Holland och Zeeland blir denna ö uttryckligen inbegripen, och heter det derjemte häri, att år 1617 ett privilegium, gällande för 4 år, blifvit utfärdadt, inbegripande utom öfriga nordiska länder äfven den under tiden upptäckta ön Mauritius eller Jan Mayen. Dennas upptäckt skulle således infalla mellan åren 1614—17, om icke, hvilket är troligare, man blott underdenna tid först börjat drifva fångst derstädes. En annan förordning af år 1622 gäller särskildt Jan Mayen och är afsedd att förebygga alla tvistigheter mellan de båda kompanierna, så att intet egde förhindra det andra uti att uppsätta sina trankittlar o. d. på de platser, som befunnos lämpligast, utan afseende på den lottning eller delning, som förut kunnat ega rum mellan det större och mindre kompaniet. Såsom ett bevis på att fångsten häromkring varit högst lönande, anför Zorgdrager, att ett af de i Grönlands-kompaniets tjenst anstälda fartygen under ett år på två resor hemfört ungefär 2,000 qvarteler tran (en qvartel l. kardel = två tunnor).

År 1633 lät holländska Grönlands-kompaniet anställa öfvervintringsförsök såväl här som på Spetsbergen, och 7 man blefvo qvarlemnade på hvartdera ställetDe för Jan Mayen bestämda voro:
Outgart Jacobson från Grootenbrook, kapiten, Adrian Martin Carman från Schiedam »bokförare», Thauniss Thaunissen från Schermelen, kock, Dick Peterson från Veenhuyse, Peter Peterson från Harlem, Sebastian Gyse från Deftshafen, Gerhard Beautin från Brugge. På Spetsbergen aflopp försöket denna gång lyckligt, i det att alla med lifvet återkommo; på Jan Mayen deremot föllo de samtliga efter vinterns förlopp offer för skörbjuggen. Deras efterlemnade dagbok torde innehålla de utförligaste och bästa underrättelser, åtminstone beträffande de klimatiska förhållandena, vi från denna tid hafva om ön. Fullständigt skall den finnas återgifven i Churchills samling af resor; hos Scoresby, Beechey och Dufferin finner man mer eller mindre fullständiga utdrag deraf.

Den 26 Augusti lemnade den holländska flottan ön. På vestkusten vid den s. k. sydbugten eller viddet nära derintill belägna Rooberg tyckes det, som om de öfvervintrande hade nedslagit sina bopålar. Den 10 November försvann solen för att icke åter blifva synlig från deras hydda förr än den 25 Februari; från bergen hade man dock kunnat se en glimt af den redan den 1 i samma månad. Alltmer försvagade hade de öfverlefvat en vinter, på det hela jemförelsevis lindrig, men utmärkt af de största vexlingar i väderleken. Kring medlet af September hade värmen varit icke obetydlig; i början af Oktober inföll sträng köld, som kort derpå efterträddes af mildväder och en myckenhet regn; den 9:de var kölden åter så stark, att de icke kunde lemna sin boning, och att deras ölfat befunnos frusna nästan alltigenom. Äfven under de egentliga vintermånaderna omvexlade på detta sätt den strängaste köld med tö och starka regnfall; snön låg stundom så djup att den gick dem ända upp till armhålan. Björnarne infunno sig talrikt och voro så påträngande, att männen knappast vågade lemna sin boning. Måsarne flyttade icke bort under vintern, utan hade nästen i klipporna, hvarifrån de vid mildt väder i stort antal kommo ned till stranden. I Mars sågos hvalar i bugterna. Den 16 April dog den förste af dessa olycklige; »Herre», heter det i dagboken, »Herre var hans själ nådig och oss alla, ty vi äro allesammans mycket sjuka af skörbjuggen». Den 30 April slutar dagboken med en ofulländad sats och vi lemnas i ovisshet om, huru länge de återstående ännu hafva kämpat med döden. Då den holländska flottan den 4 Juni 1634 anlände till ön, fann man dem emellertid alla döde; en med armen utsträckt efter ett kärl

med salva, en annan med ett stycke bröd i handen och en bönbok vid sidan.

Enligt Zorgdrager och Forster skola fiskeristationerna på Jan Mayen blifvit nedlagda redan år 1633, hvilket emellertid motsäges genom ofvanstående berättelse; troligare är att holländarnes besök härstädes först, såsom

Scoresby angifver, upphörde kring 1640. I den prolongation af privilegiet för de holländska kompanierna att uteslutande få bedrifva fisket af hvalen och andra »See-Wunder», som 1633 för sista gången blef meddelad, lydande på en tid af 8 år, nämnes dessutom ännu särskildt Jan Mayen. Man bör dervid erinra sig, att dessa patenter endast gälde för den under en tid så utomordentligt inbringande fångsten vid kusterna; på öppna sjön var fisket fritt för alla. Mot slutet af fjerde årtiondet upphörde, såsom sagdt, detta »landfiske» såväl här som vid Spetsbergen; hvalarne drogo sig mera ut i sjön och sökte slutligen skydd djupare in i drifisen. En ny period i hvalfångstens historia börjar efter ett kort stillastående härmed. Fartygen, tvungna att lemna kusterna, få en isfarten motsvarande starkare byggnad. Det så kallade vestis-fisket, i hafvet mellan Grönland och Spetsbergen på 77—79° N. Br., bedrifves under en lång tidrymd med stor framgång och församlar efter monopolernas üpphörande, hela flottor i dessa farvatten. Jan Mayen förloras härmed nästan fullständigt ur sigte och blir ända till närmare våra dagar knappast mera omtaladt.

De underrättelser jag kunnat finna om ön, från det den upphörde att vara en fångststation till Scoresbys landning derstädes — en tid af omkring 180 år — inskränka sig till följande. År 1699 den 4 Augusti hadeZorgdrager tillfälligtvis närmat sig dess vestsida, hvarest han gjorde en landstigning i den så kallade Nord- eller Engelsk Bay. Här fann han ännu omkring 20 båtar, uppställda på det sätt, hvarpå holländarne pläga förvara sina båtar under vintern, tillika med åtskilliga tranfastager och andra fat jemte en stor hög kabeltåg, allt dock i högst förderfvadt skick. Detta tillika med de ännu bibehållna grundmurarne för trankittlarne och packhusen visade att, såsom den gamle hvalfångaren uttrycker sig, här fordom varit något förnöjeligt att sköta. En annan notis, rörande ett vulkaniskt utbrott på ön, återfinnes i Andersons’ »Nachrichten von Island, Grönland und der Strasse Davis», tryckt i Hamburg 1746, ett verk som innehåller flera för sin tid goda underrättelser om den arktiska zonens djurverld. Det heter häri, att en Grönlandsfarare vid namn Jacob Laab den 17 Maj 1732, uppehållen af vidriga vindar, befann sig med sitt fartyg trenne mil söder om Beerenberg, då helt plötsligen från bergets lägre delar stora flammor, likt starka blixtar farande hit och dit, skjutit i höjden, beledsagade af förskräckliga knallar såsom af en stark åska. En tjock och svart rök hade derpå uppstigit och fortvarat ända till den 21, då Laab med gynnande vind åter afseglade. Men då han efter beräkning kommit på ungefär 15 mils afstånd från ön, föll ett så tätt askregn, att däcket blef alldeles betäckt deraf, och att folket hade flera timmars arbete med att befria det från de alltjemt ökade massorna. Anderson hade kommit i tillfälle att sjelf undersöka något af denna aska. Ett par veckor senare hade en annan skeppare landstigit i närheten af eruptionsstället, men endast funnit marken öfverallt betäckt med ett så djuptasklager, att det gick honom upp på halfva benet. Någon utflytning af lava hade deremot icke egt rum.

Vid år 1814 hade fisket på de ofvannämnda nordliga breddgraderna blifvit ytterst missgynnande och hvalfångsten hvilken nu nästan uteslutande låg i engelsmännens händer, började efter detta år bedrifvas på sydligare breddgrader och i närheten af grönländska ostkusten. Vid denna tid var det som Scoresby gjorde de fångstresor, hvilka förvärfvat honom en så förtjent namnkunnighet. Jan Mayen blef derunder åtskilliga gånger besökt och för första gången gjordt till föremål för en noggrannare undersökning. Om sin landning derstädes den 4 Augusti 1817, hvilken företogs i sällskap med tvenne andra hvalfångare, här han särskildt, i »Account of the arctic regions» lemnat en utförligare berättelse, beledsagad af en till stor del på egna mätningar grundad. karta jemte en utsigt af ön. Utom åtskilliga högeligen intressanta notiser öfver öns naturbeskaffenhet, dess kratrar, glacierer o. s. v., finner man äfven några få växt- och djurarter antecknade.

Efter Scoresby hafva, såvidt det är bekant, endast tvenne landningar blifvit verkstälda på ön, båda, såväl som dennes, på dess ostliga sida. Lord Dufferin hade den 13 Juli 1856 med sin lustjakt »Foam» lyckats uppnå Jan Mayen, men blef af isen, som i norr och söder bildade en ogenomtränglig barrière, hindrad att framkomma till vestkusten, och måste, då äfven ostkusten var ganska isfyld, åtnöja sig med en eller annan timmes med möda verkställd landning på densamma. Det andra besöket gjordes af den bekante D:r C. Vogt och några andra tyska resande den 20—24 Augusti 1861. Först genom detta hafva vi fått emottaga någonanmärkningsvärd tillökning i Scoresbys underrättelser. Vogts arbete här till titel: »Nordfahrt entlang der Norwegischen Küste u. d. Nordkap, d. Inseln Jan Mayen u. Island», Frankfurt a. M. 1863. Man läser häri en utförlig redogörelse för besöket i land,

hvartill blifvit fogade trenne utsigter af ön jemte Scoresbys karta med endast några få förändringar. Ett särskildt kapitel är egnadt åt äldre och nyare underrättelser, till det mesta utdrag ur Scoresby. I slutet af arbetet hafva blifvit tillagda några iakttagelser rörande de vulkaniska formationerna på ön.

Jan Mayen är, enligt Scoresbys bestämning, beläget på 70° 49′ — 71° 8′ 20″ N.Br. och på 7° 26′ — 8° 44′ V. L., i rak linea emellan Spetsbergen och Island, det sistnämnda dock betydligt närmare. Dess riktning går i S.V.—N.O., i en längd af 7—8 geographiska mil; bredden öfverstiger ingenstädes 2—3 mil. Dess nordliga bredaste del har en rhombisk form och bildar basen till det 6,870 fot höga Beerenberg, det högsta bekanta berg i norra arktiska zonen. Dess glänsande, vid klar luft på vida afstånd synbara snötopp har förmodligen, uppstigande ur de täta töcken, bakom hvilka den eljest så ofta döljer sig, gifvit den förste upptäckaren kännedom om öns tillvaro. Från rhombens sydvestliga vinkel utskjuter medelst ett smalare mellanstycke, begränsadt på östra sidan af den stora drifvedsbugten, på vestra af de genom en framskjutande klippmassa åtskiljda MarieMuss- och Nordbay, öns sydliga, nästan fullkomligt jemnbreda del, slutande ytterst i det s. k. Sydkap. De få bugterna — utom de nyss namngifna ännu några, till största delen på vestsidan befintliga — förtjena i allmänhet knappast detta namn, då de endast bilda grunda inskärningar i kustlinien och sålunda ickekunna erbjuda något skydd vid pålandsvind. Emellertid finner man flerestädes god ankargrund på 5—10 famnars djup. På nord- och nordostsidan äro djupen äfven på ringa afstånd från kusten högst betydliga, ända till 300 famnar; på de flesta andra ställen uppgå de ett godt stycke från land endast till 10—50 famnar. Landets allmänna karakter skall i hög grad erinra om Spetsbergen. Likasom der är höglandet höljdt i ett ständigt snötäcke, mot hvilket mörka klippmassor, hvilkas branthet icke tillåtit snön att blifva liggande, här och der afsticka. Äfven i låglandets dalfördjupningar qvarligga mångenstädes stora snöfläckar öfver sommaren. Åtminstone på nord- och ostsidan budar kusten på de flesta ställen en vall af utomordentlig branthet, här och der erbjudande en landningsplats på en smal strandremsa, bestående af grof, svart sand. Massor af drifved, härstammande från nordiska barrträd ligga här uppstaplade. Såsom vanligt i högnordiska länder träffar man här i hafvets omedelbara närhet äfven representanterna af ett djurlif, der artfattigdomen merendels uppväges af individernas utomordentliga talrikhet. Storsälen (Phoca barbata), osällskapligare än sina öfriga artförvandter, hvilar enslig på något isstycke; fjellräfven qvarlemnar i den våta sanden sina spår; otaliga stormfoglar häcka jemte måsar, alkor och rotges (Mergulus alle) i stoandklipporna; med ett ord: vi möta här samma djurformer som på Spetsbergens stränder, måhända endast något fåtaligare. De klimatiska förhållandenas likformighet här öfverallt påtryckt lifvet samma stämpel.

Det storartade intrycket af öns hufvudberg förhöjes ännu mer genom de mäktiga glacierer, som hänga ned från dess sidor och genom djupa dalklyftor skjuta ändaned till hafsbrädden, här bildande en hög och brant ismur. Scoresby, som förliknar dem med ofantliga, af kölden stelnade vattenfall, säger att de i sitt utseende skilja sig från alla de polarglacierer han förut sett, och Vogt jemför dem närmast med åtskilliga af alpernas. Deras yta är mycket brusten och ojemn, här och der beströdd med snöflockar, mångenstädes alldeles öfvertäckt med klippstycken, aska och sand. Har glacierbräckan verkligen den höjd, som Vogt uppgifver — han uppskattar den på flera ställen till närmare 1,000 fot — så måste de i betraktande af de stora djupen vid öns norra sida kunna gifva upphof till verkliga isberg, åtminstone i någon mån jemförliga med dem, som nedrasa i Grönlands djupa isfjordar. Ett sådant förhållande finner man dock icke omnämndt. Icke heller blifva andra glacierer, än de som hafva sitt upphof på Beerenberg någonstädes omtalade eller på kartorna antydda, måhända derföre att de i jemförelse med dessa endast äro obetydliga.

Jan Mayen är helt och hållet af vulkaniskt ursprung, en från Beerenbergs krater utfluten lavamassa, och vid första stegen i land visa sig öfverallt spår af den numera slocknade eller åtminstone sedan länge hvilande vulkaniska verksamheten. De ofta äfventyrligt formade klippmassorna bestå af en grå eller svart, fastare eller porösare basaltisk lava; grunden är på många ställen betäckt af aska och en tung svart sand — en blandning af olivin, pyroxen och magnetjern — af samma beskaffenhet som den, hvilken bildar den smala kustranden, eller af block och slaggstycken, af den fortskridande oxidationen färgade i lysande rödt och brunt.Genom lavornas sönderdelning och förvittring har en röd eller gulaktig lera blifvit bildad. På vida sträckor blottade för all vegetation, erbjuda dessa lavafält en högst ödslig anblick. Blott i närheten af fogelkolonierna eller på de brantare

sluttningarne, der solstrålarne kunna utöfva en starkare verkan, finner man små fläckar af en någorlunda frodig vegetation, den högnordiska florans vanliga oansenliga vexter, dem den korta sommaren tvingar till en påskyndad utveckling.

Utom Beerenbergs otillgängliga hufvudkrater, hvarigenom, att döma efter den snömassa och de ofantliga glacierer, som betäcka bergets sidor, ingen eruption sedan en lång tidrymd tillbaka kan hafva egt rum, omtala såväl Scoresby som Vogt mindre sidokratrar. Under namnet Esk beskrifver den förre en sådan, belägen på ungefär 1,500 fots höjd straxt sydvest om Beerenberg. Den bildade en cirkelrund öppning af öfver 1,000 fots diameter, och dess djup uppgick till omkring 500 fot. Kraterhålans branta väggar utgjordes af grus och aska, på dess botten hade en gulaktig lera bildat sig. Vid foten af berget på sydöstra sidan finnas ytterligare ett par mindre kratrar på föga afstånd från hafsstranden. Att dessa sidokratrar äfven under senare tider varit verksamma, derpå sakna vi icke bevis, ehuru eruptionerna icke hafva fört något annat i dagen än aska och sand. Utom det förut omnämnda utbrottet, som genom Anderson kommit till vår kännedom, omtalar Scoresby ett dylikt, efter hans förmening härrörande från vulkanen Esk, hvartill han den 29 April 1818 blef vittne. Han befann sig nämnde dag på obetydligt afstånd från ön och förvånades öfver att se storarökmoln i korta mellanrum utstötas till betydande höjd. Samma phenomen bemärkte äfven under samma månad en skeppare från Hull, som i öns närhet jagade sälhundar. Denna gång syntes utom röken vid ett tillfälle äfven ett eldphenomen. Möjligen står äfven en anmärkning, som återfinnes i holländarnes dagbok, i samband med någon företeelse af vulkanisk natur. Natten till den 8 September 1633 blefvo de, såsom det heter, »uppskräckte af ett buller, som om någonting ofantligt tungt hade fallit till jorden, men sågo dock intet.» Scoresby, som omtalar detta, anmärker dock, att man äfven sökt en förklaring härför i lossnandet af någon betydligan ismassa från glaciererna. Dock synes det, som om en sådan företeelse icke hade bort innebära något särdeles påfallande för dem, som utan allt tvifvel hunnit blifva förtrogna med det dån, som åtföljer glacierernas »kalfning.»

Jag här i ofvanstående sökt meddela det väsendtliga af hvad som hittills blifvit bekant om denna märkvärdiga ö. Så litet än detta i sjelfva verket är, så visar det dock tillräckligt, att den för en vetenskaplig undersökning skulle erbjuda en punkt af aldra största intresse, och få af den arktiska zonens länder torde i detta afseende kunna mäta sig dermed, på samma gång som intrycket af dess natur skildras såsom i högsta grad storartadt. Under den arktiska himlens sköna ljusphenomener, der midnattssolen öfvergjuter snön med sitt skimmer och der norrskenets glans täflar med fullmånen, måste också Beerenbergs väldiga kägla, i sin snö- och ismantel enslig resande sig ur hafvet, erbjuda en anblick af oförliknelig skönhet.Oaktadt sälfångarne, hvilka numera äro de ende, som regelmässigt besöka dessa farvatten, ej sällan tillfälligtvis närma sig Jan Mayen, har dock ingen af dem, mig veterligt, landat derstädes. Dess kuster stå hos dem i elakt rykte och blifva derföre skydda så mycket som möjligt. Då sälhjordarne hålla sig på afstånd från land, så har också ön för fångstfartygen intet lockande att erbjuda. Jan Mayens äldsta historia visar dock tillräckligt, att farorna af dess beseglande ej äro så stora, som man föreställer sig, såvida icke, hvilket är föga troligt, förhållandena under tiden i väsendtlig mån förändrat sig. '

Den skildring af min resa, hvilken jag på uppfordran af detta arbetes utgifvare i det följande sammanfattat, och hvilken jag till följd af det mindre utrymme, som stått mig till buds, måst återgifva i möjligaste korthet, är hemtad ur den derunder förda dagbok. Ett och annat har den gemensamt med en tidigare, i Nordisk universitets-tidskrift under titel »Bilder från Ishafvet» införd uppsats. Ofta återgifna i den konstlösa form, hvarunder de först blifvit nedskrifna, kunna dessa anteckningar icke göra anspråk på det intresse, som de omvexlande skildringar, hvilka vi fått emottaga från Spetsbergsresorna och till hvilka de kommit att utgöra ett obetydligt bihang, hafva att erbjuda.

*

Efter en hel dags besvärlig segling i hårdt väder anlände jag den 26 Februari om aftonen på en lotsbåt från Strömstad till Fredriksvärn, det ställe hvarifrån det fångstfartyg, hvilket jag komme att medfölja, skulle afgå. Fartygen måste redan under denna tidiga årstid— vanligen går man till och med några dagar förut under segel — begifva sig till sjös för att omkring medlet af Mars månad kunna uppnå isen på 72—73° N. Br. Vid framkomsten till Fredriksvärn såg jag en stor svart brigg, i hvars akterspegel lästes i gyllene bokstäfver namnet Jan Mayen,

ligga segelfärdig i hamnen och igenkände bland de få fartyg, som dessutom befunno sig på platsen, i detta utan svårighet min bestämmelse. Mot de små obeqväma Spetsbergsjakterna, med hvilka jag under min förra resa fick göra bekantskap, gjorde Jan Mayen ett betydligt afbrott med sitt blanka däck, sin prydligt inredda kajuta med tvenne på ömse sidor belägna hytter, af hvilka den ena skulle komma att tillhöra mig, och det hjertliga emottagandet af fartygets befälhafvare tillika med den utmärkta liberalitet, hvarmed rederiet förfogat om att allt, hvad för mina ändamål kunde anses behöfligt, skulle för fartygets räkning anskaffas, kunde ej annat än ställa de utsigter, under hvilka jag anträdde min resa, i ett behagligt ljus. Ett besök i Laurvig påföljande dag kunde emellertid ej synnerligt afhjelpa de bristfälligheter i min utlastning, som blifvit en följd af den korta tid jag haft att förbereda mig för resan. Fastän detta var en omständighet, som hotade att göra denna nya färd till Ishafvet mindre fruktbärande för mig, än den under 'andra' förhållanden kunde blifvit, hoppades jag dock alltjemt, att en landstigning på Jan Mayen skulle komma att hålla mig skadeslös, huru föga utsigter jag än i sjelfva verket fann en sådan ega, betingad såsom den var af dess förenlighet med det ändamål, hvarför fartyget var utrustadt och hvilket dess förare naturligtvis var förbunden att i förstå hand tillgodose. Dessutom borde ihvarje fall den storartade fångst, hvilken jag här skulle få tillfälle att med egna ögon följa, erbjuda mycket af synnerligt intresse.

Briggen Jan Mayen, hvilken ej är att förvexla med det från Spetsbergsexpeditionen bekanta mindre fartyg af samma namn och hvars förlisning tidningarne sedan hafva omtalat, hade i flera år gjort fångstturer till Ishafvet och var ett af de fartyg, som under de på senare tider inträdda ogynsamma förhållanden, hvilka inom ej särdeles aflägsen tid torde orsaka fångstens fullkomliga upphörande, seglat med mesta lycka. Dess starka byggnad och svåra jernbeklädda bog vitnade förmånligt om dess förmåga att uthärda stötarne i isen. Besättningen utgjordes af närmare 50 man; tvenne af dessa voro bohuslänningar, en från Färöarne. Det var dock ej endast denna för ett fartyg af Jan Mayens storlek ovanligt talrika besättning, som tydde på en särskild bestämmelse: däcket emellan båda masterna var upptaget af fem fångstbåtar af vanliga hvalfångare-båtars form och storlek och vid sidorna hängde ytterligare tvenne dylika.

Den 28 Februari på morgonen lättade vi ankar och kryssade oss ut för en stark vestlig vind. Den svåra sjö, som emottog oss och som alltemellan stänkte en fräsande skum-massa upp på fördäck, kunde ej göra utsigten att få tillbringa ett antal stormiga och mulna vinterdagar på Nordsjön, innan vi skulle uppnå det lugnas farvattnet i isen, särdeles angenäm för mig, som af den förra resans besvärligheter väl bibehållit minnet men icke sjövanan. Under sådana förhållanden kunde ej den friska sjömanssång, som ljöd:»Havet er stolt naar det egges til Harme, Stormene slaa paa dets bukklede Skiöld»

förhjelpa till att afvinna situationen någon poëtisk sida. De känslor, som vidga sjömannens bröst, då efter vinterns hvila hafvet ånyo bjuder honom sin fria, oändliga ban, vunno säkerligen föga gensvar hos ännu en af deltagarne i resan: »vesle Gutten», en 14—15:årig pojke, som en af redarne tagit sig an och som nu skulle uppfostras till sjöman. Denne stod långt ned på gångbordet i lä, obekymrad om att det inträngande vattnet oupphörligen sköljde öfver hans stöflar, med surmulen och blek uppsyn betraktande vågornas vilda dans. Dagen slutade emellertid annorlunda än man af en sådan början kunnat vänta, ty aftonen blef lugn och stjernklar. Mot himlaljusens rena glans afbröt ett litet rödaktigt sken, som tid efter annan framblänkte vid horizonten. Det var: Jomfruelands fyr.

De förstå dagarne af vår resa erbjödo föga anmärkningsvärdt. Vinden var hela tiden gynnande, och en och annan på afstånd sprutande hval jemte de allt talrikare stormfoglarne tillkännagåfvo, att vi började nalkas Ishafvets gränser. Den 7 Mars passerades polcirkeln; den 9:de hade vi efter en ovanligt snabb färd hunnit 71° 48′ N. Br. och 4° 4′ V. Gr. och hade således redan passerat höjden af Jan Mayen, af hvilken dock den mulna himlen, som endast i zenith lät litet blått skimra igenom, ej medgifvit oss att uppfånga någon skymt. Vid gynnsam luft skall dock Beerenberg kunna synas 30—40 mil ut på sjön, och Scoresby berättar sig till och med en gång hafva sett det på ett till 95—100 mil beräknadt afståndEn engelsk sjömil = 1′, alltså 60 = 1°. . Vi borde nu kunna vänta attsnart träffa på isen, det blifvande fältet för vår verksamhet, och seglingen skulle således erbjuda mera omvexling än på dessa oändliga öppna vattenytor, der den ena blyfärgade, skummiga vågen jagar den andra och der det efter nya föremål förgäfves spanande ögat endast sparsamt förnöjes af en enslig måses flygt, genom

kikaren betraktar en öfver horizonten uppdykande seglare eller ändtligen också drömmande stirrar ned i den fräsande och bubblande fåra, som budar fartygets kölvatten. Sänkningen i temperaturen var, ehuruväl ej särdeles betydlig, dock märkbar nog, och ur fartygets förråd hade manskapet redan försett sig med sitt behof af yllekläder o. d. På eftermiddagen nämnde dag sågos de förstå spridda isstyckena eller rättare sagdt isbitarne drifva omkring i vattnet, och inom kort passerade vi igenom flera långa band eller »strömmar» af oräkneliga, tätt sammanträngda små isstycken, tydligen lemningar af större drifis, som på detta sätt blifvit af vågsvallet söndersmulad. Sjön, hvars rörelser af isen blifvit dämpade, gick i långa dyningar, mellan hvilka fartyget dock rullade starkt. Solen, nu nära sin nedgång kastade långa gyllene strimmor in i de öppna mellanrummen, öfver hvilka några »kryckjor» (Larus tridactylus), lätt igenkänliga på sina svarta vingspetsar, sväfvade. Fastän vid detta första möte med isen ögat icke fängslades af de betydliga eller phantastiskt formade massor, hvilka eljest spela en sådan rol i de arktiska resandes skildringar, utan man har på sin höjd såg spillrorna af sådana, har dock intrycket deraf präglat sig djupare i minnet, än många andra, i nyssnämnda afseende vida mer storartade scener. Längre ned i lä syntes genom kikaren större is, och äfven för det obeväpnade ögatförrådde den sin närvaro genom det hvitgula skimret i horizonten. Då vi passerade genom de långa isbanden, kom jag ovilkorligen att tänka på Taciti skildring i Agrieola öfver hafvet vid Thule, hvilket, tungt och trögt för årorna, icke häfves af vindar. Stigande och sjunkande med dyningen förorsakade de otaliga isstyckena, bland hvilka några till följd af sin mörka färg syntes härröra af färskvattensis, ett eget prasslande ljud. För ut sågs en brigg, hållande samma kurs som vi; då vi kommit den närmare, hissade den norsk flagg och blef af oss på samma sätt saluterad tillbaka.

Hållande östlig kurs följde vi under de närmaste dagarne derefter på något afstånd randen af den stora packis, som man åtminstone under tidigare delen af året ständigt anträffar i nordlig och nordostlig riktning om ön, och hvilken i vester förmodligen sammanhänger med de ismassor, som täcka Grönlands ostkust. Afsigten var att, innan vi sökte intränga i isen för att uppnå de platser, der man kunde göra sig förhoppning om en lönande fångst, kringsegla ismassans ostliga spets eller »udden», såsom den af sälfångarne plägar benämnas. Denna udde anträffas under olika år på temligen olika läge, än vid 72° N. Br. och 3° V. L. — isen plägar då i söder stöta på öns norra ända och lemna dess ostkust någorlunda blottad, detta kunde man kalla ett medelisår — än ligger den emellan 73°—74° och ända ut på 3°—4° O. L., — för så vidt den består af fastare is; den s. k. bayisen kan fortsätta sig ännu längre i öster — samt sträcker sig vidare i S.V. ned mot ön och täcker hela dess ostkust, i sådant fall har man ett svårare isår. Någon enda gång drager sig isen långt tilbaka mot vester, så att till och med öns hela vestsida kan liggablottad; någon egentlig udde finner man i sådant fall icke. Det är det läge, i hvilket sälfångarne finna isen vid sin ankomst under Mars månad, som här blifvit afsedt, men hvari den framryckande årstiden naturligtvis bringar gradvisa förändringar, dem att förtiga som ström och vexlande vindar kunna förorsaka. Norr om udden finner man vanligen en bugt med öppnare vatten, den s. k. bayisbugten.

Det är denna ismassa, i hvilken fångstfartygen, såsom redan blifvit sagdt, måste intränga för att uppsöka sälen, hvilken vid denna årstid i ofantliga skaror går upp på densamma för att föda sina ungar. Engelsmännen, hvilka till största delen äro försedde med ånga, hafva härigenom en stor fördel framför norrmännen, som helt och hållet äro beroende af vinden och de förändringar, som denna kan åstadkomma i isen. Nordliga vindar äro de fördelaktigaste, alldenstund de åtskilja den; sydliga och ostliga sammanpressa deremot de med strömmen från nordost i sydvestlig riktning neddrifvande massorna. Denna ström, hvilken till sydligare haf afför Ishafvets kalla vatten, och hvilken Jan Mayen, beläget på ungefär samma latitud som Nordkap, har att tacka för ett klimat kanske lika hårdt som norra Spetsbergens, omtalas redan från hvalfångstens äldre tider. Att den går i ofvan anförda riktning bevisas af de flera bekanta fall, då fartyg råkat fast i isen och kommit i drift. Zorgdrager dref 1698 i vestisen på 18 dagar från 77½° till 75½° N. Br, År 1777 drefvo några hvalfångare från 76° N. Br., 5°—6° O. L. ända nedpå 62° N. Br., 40° V. L. under en tid af 108 dagar. På en föregående resa hade Jan Mayen kommit fast vester om ön och under 7 veckors tid med isen drifvit åt söder, tillUNGAR AF GRÖNLANDS SÄLEN (Phoca groenlandica).dess denna stannade mot Island. Att fartyg sålunda för längre eller kortare tid råka fast och derigenom gå miste om fångsten hörer till vanlighetema, deremot äro förlisningar lyckligtvis i allmänhet mera sällsynta tillfölje af fartygens styrka och den stora erfarenhet i isens beseglande, som mångårig vana gifvit deras

förare. Dock skola under ett i detta hänseende särdeles olyckligt år icke mindre än 14 fartyg dels alldeles förlist bland isen, dels återvändt i mer eller mindre skadadt skick. Ett Engelskt jernångfartyg berättades hafva blifvit sönderklämdt och sjunkit så hastigt, att dess besättning endast med nöd hann rädda sig på isen.

Fångstens egentliga föremål är den späda, med en len, gulhvit ull beklädda ungen af Grönlandssälen (Ph. groenlandica) eller Salesälen, såsom han här benämnes. Klapmytsen (Cystophora cristata), hvilken man annars sett uppgifvas såsom dess föremål, kommer härvid endast i underordnad grad i betraktande, alldenstund den anträffas fåtaligare och långt mera spridd, under det att Grönlandssälen, som är ett mycket sällskapligt djur, håller sig samlad på några färre punkter. Man träffar den sålunda i skaror på flera tusende. Denna starka sällskaplighetsdrift, företrädesvis verksam under tiden för ungarnes uppfödande, är ett utmärkande drag för många af den högnordiska zonens djurarter, och alkfjellet bebodt af tusentals individer, ejderväret med sina tätt intill hvarandra häckande foglar, de oräkneliga skarorna af sälar med sina ungar hvilande på isen gifva oss deraf samma lifskraftiga bild. Såsom bekant företager Grönlandssälen under vissa årstider långväga vandringar från de kusttrakter, under hvilka han annarsuppehåller sig. Från Grönland, hvarest han utgör en vigtig del af innevånarnes existensmedel, utvandrar han årligen tvenne gånger: under Mars—Maj och Juli—Augusti. Från Islands kuster försvinner han äfven periodvis; första gången äfvenledes der i Mars månad. Denna första utvandring, vid hvilken vi här ensamt skola uppehålla oss och hvilken från alla de kusttrakter, vid hvilka denna art förekommer, synes ungefär samtidigt ega rum, företages i afsigt att yngla på drifisen långt från land och erinrar således, om man så vill, om flyttfoglarnes vandringar till sina häckplatser om våren. Från vestra Grönland riktas vandringen förmodligen mot Baffinsbugtens och Davis Straitets ismassor, hvalfångarnes s. k. middle-pack, middle-ice, och den storartade sälfångst, som lärer bedrifvas i närheten af New-Foundland, står måhända härmed också i samband. De oerhörda massor, som komma upp på Jan Mayens-isen, synas samla sig från kusttrakterna af hela ishafsbassinen emellan östra Grönland, Island, Spetsbergen och Nowa Zembla. Enligt sälfångarnes förmenande skulle hufvudmassan komma från hafvet omkring sistnämnde ö och kosan tagas förbi Beeren Eiland. Det är ej osannolikt, att sälen söker en hviloplats på den drifis, som under våren alltid i stor myckenhet anträffas omkring denna ö. Under resan till Spetsbergen år 1858 sågo vi här i början af Juni flockar af Grönlandssäl, hvilka säkerligen nu voro stadde på återväg. Vid vårdagjemningen anländer sälen till Jan Mayens-isen och går upp på uddens norra sida, hvarvid han företrädesvis söker bayis eller lägre och jemnare packis. Man här ofta iakttagit honom under denna vandring, i stora skaror kommande från norden, likt ofantliga fiskstim upprörande hafvets yta.I slutet af Mars månad eller de förstå dagarne af April föder han på isen en enda unge, hvilken ej går i vattnet, förrän han efter förloppet af knappast en månad fällt den hvita ulldrägten. Han blir således ett lätt byte, och från ett enda fartyg kan man ofta på en dag slå öfver tusende. Den hufvudsakliga ungfångsten, hvilken varar ungefär trenne veckor, göres vanligen emellan 72°—73° N. Br. och 0°—2° V. L. hvilket dock är underkastadt förändringar efter isens olika läge och beskaffenhet. Fiskrarne hafva således, efter hvad man uppgifvit, den regel, att när isen ligger mycket vestligt, d. v. s. när den icke skjuter långt ut från Grönland, bör man söka sälen långt i vester och på en sydligare breddgrad (någon gång ända ned på 69°—68°), i motsatt fall östligt och på nordligare breddgrader. Efter fällningen antager ungen en grå, mer eller mindre svartfläckig drägt; i de flesta zoologiska handböcker beskrifves den felaktigt såsom ofläckad. Äfven nu kunna de blifva föremål för fångst, ehuru denna är förbunden med mera vansklighet och långt mindre inbringande än under en tidigare årstid. Äfven såsom späda äro ungarne ganska feta och försedda med ett ungefär tumstjockt späcklager. 8—10 stycken anses lemna en tunna späck.

De fartyg, som lyckats göra en god ungfångst — 4 à 5,000 måste under nuvarande förhållanden anses såsom ett temligen förmånligt utbyte, ehuru man ännu kan lyckas få ända till 8—10,000 — återvända redan under förra hälften af Maj, i annat fall söker man att så mycket som möjligt hålla sig skadeslös genom gammalfångsten, hvilken infaller under loppet af denna månad. Naturligtvis fäller man äfven under ungfångsten de äldre, då de kunna åtkommas. Sedan ungfångstenunder de senare åren börjat lemna allt osäkrare resultat, har fångsten af de äldre för de flesta numera blifvit nästan hufvudsak, och några hundradetal gammal säl betraktas såsom en god fyllnad till hvad man förut erhållit af yngre. Men äfven gammalfångsten har börjat blifva mindre gifvande,

derföre att sälen genom de oupphörliga förföljelserna blifvit allt skyggare. Naturligtvis måste den äfven, synnerligast genom de stora nederlag, som anställas på ynglet, betydligt aftaga i antal, ehuru sälfångarne i allmänhet ej vilja medgifva, att någon märkbar minskning härutinnan egt rum, utan förmena att lika stora massor som förut söka upp på isen.

Öfver sälfångstens bedrifvande i dessa delar af Ishafvet ega vi från äldre tider endast sparsamma underrättelser. Särskilda fartyg torde sällan eller aldrig derför blifvit utrustade, utan man dref den endast mera tillfälligtvis såsom en binäring till hvalfångsten eller sökte någon gång vid dennas misslyckande hålla sig skadeslös derigenom. Då Grönlandssälen under vårmånaderna icke anträffas invid land, kan man antaga, att fångsten af densamma först tagit sin början samtidigt med det s. k. vestis-fisket, alltså omkring 1640—1650. Zorgdrager berättar att på hans tid — i slutet af 1600- och början af 1700-talet — den bästa platsen för sälfångsten var vid kanten af vestisen, emellan 74° och 77° N. Br., alltså nordligare än det område, inom hvilket den numera bedrifves. »På denna kampplats», heter det, »blifva årligen ännu åtskilliga hundradetal dödade; i det nu de flesta hvalfångarne begifva sig in i isen emellan 77° och 79° och derpå med den sydvestligt löpande strömmen snart drifva ned på 75° eller 74°, så söka de att här åter komma ur isen och segla derpålängs iskanten mot norr i afsigt att åter börja fisket på högre grader eller också i öster. Under denna segling finner man ända upp mot 78° längs iskanten här och der rätt många sälar vid vackert väder liggande på isflaken, dock aldra mest på 75° och 76°; hvarpå somliga fartyg afsända alla sina båtar, roende hvar och en mot sitt isstycke under rop och skri för att villa sälarne och hindra dem att samtligen vältra sig ned från isen, innan man kommit tillräckligt nära med båtarne. Två eller tre man stå redo med påkar i främre ändan af båten, springa upp på isstycket och fälla af 20—30 stycken omkring 3, 4 eller 6, i det de med påken gifva dem ett slag öfver nosen. När man bragt dessa i båten, ror man till något annat isstycke och fortfar på samma sätt, tills man fått båtarne fulla och alla de öfriga sälarne blifvit nedjagade. Så snart man kommit ombord med fångsten, seglar man vidare, tills man anträffar en ny flock, och på detta sätt kan man understundom få 2—300, innan man anländt till slutet af det nämnda fångstområdet eller på 78°. Ty nordligare, hvarest fartygen pläga kryssa för att finna en lägenhet att komma in i isen eller också österut, anträffar man icke mer några sälar. En del fartyg befatta sig icke med sälfångsten för att icke blifva uppehållna och hindrade i hvalfångsten; andra få icke godt väder under det de åter segla norrut; åter andra, som kommit ur isen med god fångst och full laddning, ställa kursen direkte hemåt, och slutligen finner man äfven sälarne af dem som seglat för-ut öfverallt bortskrämda och nedjagade från isen, så att det i sjelfva verket endast är helt få, som hafva lust att sysselsätta sig med sälfångsten. Sälarne äro till största delen ännu småoch unga, så att i allmänhet 15—16 icke gifva mer än en qvartel späck; de gamla, som af erfarenheten känna denna för dem så farliga ort och derföre sky densamma, äro mycket större. Ty då man kommer ned på 73° och 72°, hvarest fartygen sällan visa sig, så finner man derstädes sälar, af hvilka 6—8 lemna en qvartel späck, hvilket jag vet af egen erfarenhet.»

Af Zorgdragers berättelse framgår, att sälfångsten på denna tid var af långt mindre betydelse, än den sedermera blifvit; den då ojemförligt mera gifvande hvalfångsten tog uppmärksamheten ännu alltför mycket i anspråk. Tillika synes det nästan uteslutande hafva varit ungar efter fällningen, som man den tiden eftersatteDe hvita ungarne blifva hos Zorgdrager aldrig omtalade; hvalfångareflottan gick också alltför sent till segels — omkring den 20 April plägade man lemna Texel — för att hinna anträffa sådana. , och de äldre djuren torde då såväl som nu hafva varit svåra att åtkomma på det ofvan anförda sättet eller åtminstone inom kort blifvit det, hvadan för dessas räkning de förfärliga nederlag, som man ännu får se tillskrifvas sälfångarnes påkar, sannolikt till största delen kunna förflyttas till fabelns område. Endast under fångsten af de späda ungarne kan man ännu komma i tillfälle att begagna ishackan äfven mot de äldre, alldenstund modren icke gerna öfvergifver sin unge, hvilken hon till och med söker att försvara. Vid hvarje annan tid äro de ganska skygga och endast för en välriktad kula åtkomliga. Man har till och med velat iakttaga, att, der de hvila på isen, en af flocken, såsom förhållandet är med flera andra sällskapligt lefvande djur, tjenstgör såsom utpost, och att om denne, uppmärksam på den annalkande faran, får tid att komma i vattnet,de öfriga snart följa honom efter, hvadan jägarens ögonmärke i första hand är riktadt på denne. Huru de under hvilan oupphörligt lyfta hufvudet i vädret och se sig omkring, här jag sjelf ofta

iakttagit. Knallen af skottet och den vid sidan träffades plötsliga sammansjunkande synes deremot icke oroa dem, men vältrar sig den sårade i dödskampen omkring, så kasta sig åtminstone de närmaste ögonblickligen ned i vattnet.

I sitt förut citerade arbete omtalar Anderson, att på hans tid — han skref före medlet af 1700-talet — då hvalfångsten i allmänhet icke var gynnsam, några smärre fartyg, hvilka man kallade »Robbenslagare», blefvo utrustade på sälfångst i Davis Straitet och vid Grönland, hvarmed förmodligen menas hafvet emellan Spetsbergen och Ostgrönland. Vid hvilken tid man börjat med fångsten af de hvitulliga ungarne är mig fullkomligt obekant; sannolikt har detta företag i en senare tid utgått från engelsmännen, hvilka äfven för närvarande jemte hvalfångsten sysselsätta sig härmedAllt hvad jag från senare tider funnit publiceradt om sälfångsten häruppe inskränker sig till ett par korta uppsatser i Norskt skillings-magazin för 1861 N:o 1 och 3, utgifvet af W. C. Fabritius. Ett par af de nedan förekommande uppgifterna äro hemtade derifrån. . Norrmännen äro emellertid numera de, som ifrigast bedrifva sälfångsten i dessa farvatten. För några platser i landets sydligaste del — från hvilken Jan Mayensfarten nästan uteslutande eger rum, under det att Spetsbergsfarten drifves från Nordlanden och Finnmarken — har den blifvit en källa till ett icke obetydande välstånd. Tönsberg är hufvudorten för denna fart; några fartyg utgå äfven från Drammen och Kristiania m. fl. ställen. År 1846 utrustades den första expeditionen,bestående af trenne fartyg; det ena fördes af Sven Föyn från Tönsberg, hvilken sedan gjort sig känd såsom en af de lyckligaste och erfarnaste bland dessa Ishafsfarare. Allt flera fartyg blefvo sedermera utrustade tillfölje af den framgång, som inom kort åtföljde detta företag, och för några år sedan uppgick antalet af de norska fångstfartygen häruppe till 22, representerande ett kapital af omkring 500,000 specier och med en besättning af närmare 1,000 man. Tvenne af dessa seglade dock för holländsk räkning och under detta lands flagga. Såsom ett bevis på hvilket utbyte en sådan fångsttur under lyckliga omständigheter kunnat lemna, må anföras, att det Föyn tillhöriga skeppet Eliezer år 1858 på endast 5 dagar gjorde en fångst af 16,400 sälar, motsvarande ett värde af åtminstone 40,000 specier, hvilket dock skall vara det största antal, man från något fartyg erhållit. Vanligen kommer det numera att stanna vid vida lägre siffror, och årligen gå gerna några fartyg nästan fullständigt miste om fångsten, derigenom att de råka fast i isen under tiden för den egentliga ungfångsten, hvilken det, äfven förutsatt att man lyckas undgå detta missöde, dessutom icke alltid är så lätt att anträffa, då man, oafsedt den allmänna hänvisning, som kan hemtas från isens läge och beskaffenhet, icke har någon egentlig ledning för sälens uppsökande eller besitter några bestämda kännemärken för dess närhet. Under kryssande fram och tillbaka går således mycken tid förlorad.

De lyckliga resultat, som detta företag under de första åren lemnade för åtskilliga af rederierna, hafva sedan i allmänhet långt ifrån blifvit uppnådda, och om man undantager 3—4 fartyg, hvilka nästan beständigt varit temligen gynnade af lyckan, hafva de öfriga undersenare åren lidit icke obetydliga förluster eller i bästa fall gjort ganska medelmåttiga affärer, isynnerhet som omkostnaderna för en fångsttur äro rätt betydliga och numera uppgå till omkring 5—6,000 specier. Man har ej här såsom vid Spetsbergsfarten den förmån, att besättningen kan till en god del proviantera för sig sjelf. Fartygens antal, som tillfölje af de alltjemt minskade utsigtern för en tillräcklig fångst, nu nedgått till 18, kommer säkerligen att inom kort ytterligare minskas. Några anse till och med fångsten närma sig sitt fullkomliga upphörande. Emellertid håller man i det längsta på dermed, då fartygen äro enkom byggda för denna fart, således af starkaste slag — icke blott är riggen i allmänhet starkare än på andra fartyg, utan äfven skrofvet är förstärkt, såväl invändigt genom svårt timmer som utvändigt, synnerligast i bogen, genom en förhydning af bjelkar och plank samt ytterst en beläggning af tjocka jernskenor — hvadan det stora kapital, som blifvit nedlagdt i dem, för en annan fart till en del vore att anse såsom bortkastade penningar. Engelsmännen lära betrakta dessa företag såsom lönande, blott man hvart femte år kan komma att göra en någorlunda god fångst, hvilket tillräckligt visar såväl vanskligheten i spekulationer af detta slag, som den vinst de i händelse af en lycklig utgång kunna gifva. Hafva norrmännen åtminstone till en tid uppnått bättre resultat än engelsmännen, så beror detta i förstå hand deraf, att de såsom fångare i allmänhet ega ett obestridligt företräde framför dessa. Utmstningen af de engelska fartygen, hvilka, såsom sagdt, till största delen äro ångare, torde också vara förbunden med långt större kostnader.Utom dessa båda nationer segla äfven några tyska och danska fartyg

häruppe. De förra utrustas från Weser- och Elbe-hamnarne, de sednare till största delen från Bornholm. Holländarne, som fordom utsände så många skepp till dessa farvatten, äro nu högst fåtaligt representerade, alldenstund endast trenne fartyg segla under holländsk flagg, två af dessa hafva dock, såsom redan blifvit nämndt, norsk besättning.

Efter denna långa, men för öfversigten nödvändiga digression återvända vi till Jan Mayen, hvilken vi lemnade i grannskapet af isen. Jag låter här dagboken — såsom till största delen framgent — med egna ord förtälja.

Den 11 Mars. 72° 10′ N. Br., 2° 7′ V. L. Sedan vi kommit i närheten af isen, har man ombord varit träget sysselsatt med de för fångsten nödiga förberedelserna. I toppen på stormasten, öfver hvilken den långa, röda vimpeln sträckes ut för vinden, har den för hvarje fångstfartyg oumbärliga »tunnan» blifvit uppsatt. Denna är omknng 5 fot hög och så vid, att den kan rymma tvenne man, för öfrigt likasom båtarne hvitmålad. En brant stege leder från vanten upp i dess svindlande höjd. Genom en lucka i tunnans botten kommer man dit in och kan på en liten bänk göra sig det någorlunda beqvämt. En flyttbar skärm skyddar hufvud och nacke för de isande vindarne. En stor och utmärkt kikare af engelsk tillverkning har nu äfven deruppe fått sin stadigvarande plats; man kan således derifrån med lätthet förskaffa sig den nödiga öfverblicken öfver isens beskaffenhet och de lämpligaste farlederna genom densamma samt förvissa sig om, huruvida någon säl är att finna i närheten. De bågar, man i detta observatorium vid minsta sjö måste beskrifva, göra det dock fullkomligtolämpligt för andra magar än sjövanda. Folket har derjemte blifvit fördeladt på de sju fångstbåtarne, hvilka från sin plats midskepps blifvit upphängda längs sidorna. En »skytter» eller »formand» och 4 à 5 matroser komma på hvarje båt. Förmännen äro försedde med kammarladdningsgevär af norsk tillverkning, de öfrige hafva blott ishackor och knifvar. Dessa ishackor, hvilka under fångsten begagnas att slå sälungarne med och för öfrigt äro alldeles oumbärliga vid de långväga vandringar öfver isen, som ofta förekomma, bestå af en något öfver 2 alnar lång staf af segt och starkt trädslag, ofvanför den broddade spetsen försedd med en slags ungefär qvarterslång hammare. Till hvarje båt hör en mindre kikare.

Den talrika besättning, som ett fångstfartyg erfordrar och den konkurrens, som dervid eger rum, göra att man vid valet af denna ej får vara alltför nogräknad. Alla behöfva således icke vara sjömän i egentlig mening. Hufvudsaken är att kunna få dugliga förmän, af hvilka hvarje fartyg gerna behöfver sju eller åtta. Dessa, som tillika måste vara goda skyttar, böra förstå att manövrera fartyg eller båt i isen, leda fångsten o. s. v. Såsom förhållandet är vid Spetsbergsfarten, har äfven här besättningen del i fångsten, vanligen $^1/_6$ deraf. En god skytt skall under en lycklig fångsttur kunna förtjena ett eller annat hundrade specier. Fartygens förare hafva vanligen 6—8, någon gång ända till 12 mans part.

Den 14 Mars. 72° 52′ N. Br. Då jag på morgonen kom upp på däck, fann jag, att vi redan befunno oss midt ibland isen. Af vatten såg man ej annat än den långa, raka fåra, som, snart åter slutande sig, betecknade fartygets väg genom isen. För öfrigt var hafvet,så långt man från däck kunde se, betäckt af tätt sammanpackade små isflak af gråaktig färg och af en, eller på sin höjd två alnars diameter. De flesta voro försedda med en smal, upphöjd kant af ljusare färg, hvilken tydligen uppstått af flakens nötning mot hvarandra. Här och der såg man ett större isstycke, hvars aftärda snöbeklädnad visade, att det nyss förut drifvit kring i öppnare vatten, der det snart skulle gått sin upplösning till mötes, om det ej för en tid genom denna nybildade is blifvit skyddadt för vattnets inverkan. På flera af de omtalade isflaken spårade man, huru de i sin ordning uppstått af ännu mindre, flata och afrundade stycken; till yttermera visso såg man här och der sådana, af några få tums längd och till utseendet helt tunna, hvilka ännu icke frusit tillsammans. Liggande tätt intill hvarandra, erinrade de om stenläggningen på en gata. Denna is är hvalfångarnes »pancake-ice». Efter kaptenens påstående bildas icke sådan is på hafsytan, utan kommer, ofta i stor mängd, uppflytande från djupet. I Kristianiafjorden skall man ofta hafva iakttagit sådant. Då jag under min förra resa vid Beeren Eiland och inuti Spetsbergs-fjordarne endast fick göra bekantskap med de vanliga drifisformerna, så var intrycket af den tafla, som nu utbredde sig framför mig, så mycket mera främmande. Hade man ej sett en sakta dyning höja och sänka massan, så skulle man kunnat tro, att hafvet varit belagdt med ett sammanhängande istäcke, så mycket mer som de särskilda styckena på något afstånd fullkomligt

sammanflöto med hvarandra. De hvita fångstmåsarne (Larus eburneus) syntes för första gången; de åtfölja icke fartyget såsom kryckjorna, hvilka man ser troget hålla sig till dettas läsida, hvarifrån de alltemellangöra ett slag upp i lovart för att straxt derpå, utan att röra vingarne, åter glida ned i lä. Stormfoglarne åter följa alltid fartygets kölvatten; sin sväfvande flygt afbryta de endast sällan med några raska vingslag, utan sänka endast omvexlande den ena eller andra vingspetsen mot vågen, så att man, der de med ögat oaflåtligt riktadt mot djupet ila förbi hvarandra, än ser den askfärgade öfversidan, än den ljusa undersidan. De flyga dessutom alltid vida lägre än måsarne och följa stundom vattenytan så nära, att vågomas skum nästan slår öfver dem. Något läte hör man dem sällan uppgifva.

Den 15 Mars. Kl. 8 f. m. stod thermometern på — 8° R., hvilket är den högsta köldgrad jag ännu iakttagit under resan. I horizonten stå moln, men högre upp är himlen ren; solen skiner klart, fartygets skugga med master, segel och tåg aftecknar sig tydligt på isen, hvilken är af samma beskaffenhet som gårdagens. Sednare hafva vi kommit in uti is af något betydligan dimensioner, stycken af 10—12 alnars diameter ser man ej sällan, vanligen hålla de dock blott 3—6 alnar, och tjockleken öfverstiger föga 3—4 tum. Denna s. k. bayis, under hvilken benämning man häruppe sammanfattar all is af ung datum, vare sig att den ännu är helt liten och tunn eller tjockare och snöbetäckt, har, såsom man ser, uppkommit genom sammanfrysning af de smärre isflaken, hvilkas gränser ännu tydligt betecknas af de smala, upphöjda snöränderna. Bredare sådana draga sig dessutom här och der öfver ytan och omgifva äfven kanten. Färgen är gråblå eller, der isen är tunnare, mörk. Antagligen här under förflutna kalla natt den mindre isen sammanfrusit på större eller mindre sträckor;dyningen har sedan bräckt sönder den i stycken af olika storlek, hvilket tillkännagifves af de kantiga former som de flesta hafva. Så föga farlig än bayisen kan tyckas i jemförelse med dessa kolossala massor, af hvilka man gerna föreställer sig Ishafvet uppfjddt, så hyser man dock i sjelfva verket stor respekt för densamma, till följe af den hastighet, med hvilken den vid inträffande vindstilla sammanfryser till ett fast täcke, inom hvilket fartyget kan för längre tid blifva inneslutet, då dess stora seghet förhindrar det att så lätt åter bräckas af vågsvallet. För ögonblicket äro vi likväl icke hotade af någon sådan fara, ty fastän isen är mycket tät, för oss dock en frisk nordnordvestlig vind ganska raskt framåt. I går rapporterades från tunnan, i hvilken en utkik nu ständigt har sin plats, några sälstim längre ut, förmodligen endast förelöpare för de snart anländande större skarorna. Flera klapmytsungar hafva redan blifvit sedda, men i denna is äro de oåtkomliga.

Uppe i lovart syntes på aftonen de mycket för-längda mastema af en brigg fritt sväfvande i luften. Vestra horizonten glöder i aftonrodnadens sköna färger; i öster står ett skärt rosenskimmer öfver den mörka molnbanken nedom, som gör ett skarpt afbrott mot den snötäckta isen, der borta sammanflytande till ett hvitglänsande fält. Under dessa sista, snart slocknade ljusglimtar af den sjunkande dagen här den vinterlig& omgifningen en egen, obeskrifligt melankolisk pregel. Tanken på de stora afstånd, som skilja oss fråu odlade länder, bidrager att ytterligare förhöja det ödsliga i denna aftonstämning. — Under nätterna ligga vi ständigt bi, då mörkret naturligtvis gör seglingen i isen omöjlig.*Den 16 Mars.* 72° 59′ N, Br., 3° 27′ O. L. Från tunnan synes i vester den stora isen, vid hvars östliga spets eller udde vi nu troligen befinna oss, och i hvilken bayisen bildar en temligen djupt inskjutande bugt. Huru långt bayisen vidan sträcker sig i öster och norr är omöjligt att afgöra, sannolikt har den dock en rätt betydlig utsläckning. Den vi nu se omkring oss är tydligen af något äldre datum än gårdagens is, alldenstund den är försedd med ett tjockt snötäcke, mot hvars hvithet de smala, mörka vattenådrorna, som här och der bugta sig fram, afsticka. Af största intresse är det att sålunda kunna följa hafsisens gradvisa utbildning från de små runda isskifvorna till denna ungefär alnstjocka is, hvilken dock ej i allmänhet är af betydligan omfång än den egentliga, tunnare bayisen. Sannolikt tillvexer isen under denna årstid i tjocklek lika mycket genom den sig hopande och småningom tillhårdnande snön, som genom den tillökning den kan få under vattenytan. Till någon betydligare storlek kan den emellertid nu, åtminstone ute på öppna hafvet, väl icke längre hinna, öfver den mindre isen resa sig här och der betydligan flak med i skarpa kanter brusten yta; långa istappar hänga såsom fransar kring sidonia, från kanter och fördjupningar glänser en ultramarinblå färg af oefterhärmlig renhet. Stundom uppbära de stora blå klumpar, hvilka tydligen brustit lösa från någon, glacier. Tillfölje af strömmens riktning kunna dessa dock icke härstamma från Jan Mayen, utan hafva väl snarare drifvit ned till

dessa breddgrader från Spetsbergen. Tvenne engelska fartyg lågo oss på eftermiddagen ganska nära; i det enas aktetspegel lästes namnet »Lady Franklin». Man igenkänner lättengelsmännen på det sätt, hvarpå tunnan är anbringad; den sitter nemligen på sidan af masttoppen, ej, såsom på de norska fartygen, ofvanpå denna.

Dagen i ända klinga nedifrån smedjan — nedi skepps-rummet finnes nemligen en liten flyttbar jernhärd — hammarens slag emot jernet. Hvarje gång bälgen sättes i rörelse hvirfla genom den öppnade luckan gnistor och en qväfvande stenkolsrök upp öfver däck. Häruppe vandra fram och tillbaka de vakthafvande matroserna i en drägt afpassad efter klimatet: korta fårskinnspelsar, stora stöflar och vantar, i hvilka dubbelt gröfre händer än deras skulle få rum och hvilka dessutom äro försedda med två tummar för att bättre kunna slitas från alla sidor. Stundom ser man rorgängaren äfven med stöflarne instuckna i ett par dylika vantar, förmodligen för att stå så mycket stadigare på en plats, hvilken af en mängd frusen tobakssaft kan vara slipprig nog. Under sydvesten eller den ludna fårskinnsmössan framtittar ett skäggigt, väderbitet ansigte. Ur en svartnad lerpipa, som så småningom mistat nästan hela sitt skaft, utblåsas rökhvirflar, hvilkas täthet man knappast vet om man skall tillskrifva den skarpa tobaken eller den i kölden synliga andedrägten. Thermometern visar väl ej alltid så höga köldgrader, men den öfver isen sopande nordan vinden kännes dock bitande kallDen högsta af mig observerade köldgraden uppgick ej till mer än - 12,5° Reaumur. . Också höres med nöje vakthafvande styrmannens »åtta glas» förkunna vaktombytet och stewartens rop »bränvin!», som regelbundet en gång om dagen låter höra sig, församlar genast omkring honom en hop törstande, som hvar och en få sitt bestämda lilla mått. Allt tillgårdock dervid med största ordentlighet. Is öfverdrager tackel och tåg med en tjock skorpa, som vid hvarje förändring af seglens ställning likt en hagelskur smattrar ned i däck. Att frostskador icke höra till sällsyntheterna derom vittna styrmännens täta besök i den under kajutbordet befintliga medikamentskistan och de större eller mindre plåsterlappar, som dervid med betänksam min afklippas. På kommandobryggan går kaptenen upp och ned; med upplyftad hand ger han tecken åt rorgängaren för att undvika sammanstötning med något större, mötande isflak. Drillhjulet snurrar omkring nästan med hastigheten af ett spinnrockshjul — vid segling genom svår is stå vanligen två man vid rodret — men ändock aflöper det ej alltid utan en knuff, af hvilken man lätt oförvarandes bringas i däcket, och som kommer fartyget att för ett ögonblick sacka akterut. Då och då riktas kaptenens ögon uppåt mot tunnan, öfver hvars kant man ser en pelsmössa framsticka och en hand, som spanande riktar den stora kikaren åt alla sidor. Fångst efterspanas, passagerna genom isen undersökas. Genom den vid tunnans sida anbragta roparen ske meddelandena ned. Orden »luff, luff Gut», som esomoftast höras uppifrån, visa tillräckligt, att den vid segling genom isen så nödiga vaksamheten icke saknas hos innehafvaren af denna besvärliga och ansträngande utkikspost.

En liten teckning af en dag ombord må här finna en plats för att fullständiga den bild, af hvilken jag nyss lemnat några spridda drag. Omkring kl. ½ 8 på morgonen församlas kring kaffebordet i akterkajutan kaptenen, de tvenne styrmännen och jag. Hvar och en gårderefter till sitt värf. Isstudier, undersökning af någon sälhund, konservering af en fogel etc. utgöra, jemte försöken att på papperet öfverflytta några drag af den främmande verlden omkring mig, min sysselsättning. Ännu en gång församlas man före middagen vid ett glas öl eller vin, och förste styrmannen underlåter då sällan att kasta en sneglande blick i mitt album; det leende, som dervid spelar öfver hans läppar, får jag efter behag taga såsom uppmuntran eller såsom medömkan öfver mina fattiga bilder. Kl. 12 ätes middag. Äfven utan Spetsbergens präktiga renstekar eller annat ätbart jagtbyte fattas det dock icke omvexling i den salta skeppskosten, alldenstund ett parti färskt kött låter, inlindadt i segelduk, med lätthet förvara sig uppe i märsen. Om söndagen saknas aldrig på något fångstfartyg den med russin anrättade puddingen. Det stående samtalsämnet: utsigterna för fångsten och hvad dermed står i sammanhang — en sak med hvars detaljer äfven jag till slut börjat blifva någorlunda förtrogen — afbrytes esomoftast genom nödvändigheten att berga något kärl, som vid en starkare öfverhalning hastigt smyger sig igenom den labyrinth af träpinnar, som vid måltidema blifva nedstuckna i den genomborrade bordskifva, hvilken efter afseglingen från Norge intagit vaxduksöfverdragets plats. Efter middagen begifva kaptenen och jag oss vanligen in i våra hytter, hvarest man, vid det ej alltför bländande dagsljus, som nedsläppes genom det runda patentglaset i däcket, studerar någon af de arktiska reseskildringar, som det medhafda lilla bokförrådet innehåller. Några häftiga bultningar från hytten

midtemot, åtföljda af några ej alldeles blida ord, tillkännagifva, att en total förmörkelse derplötsligen inträdt, vid det att någon ovarsam stor fot deruppe ställt sig öfver glaset, så mycket mera ovälkommen, som den kanske inträffat just under läsningen af den intressantaste sidan i en bok från lånbiblioteket i Laurvig. Mannen deruppe skyndar naturligtvis så långt som möjligt från det farliga glasets närhet och råkar dervid i sin bestörtning ej sällan ut för — mitt. Omkring kl. 3 e. m. serveras kaffet, alltid af starkaste slag — liksom den tobak hvarmed stewarten stoppar våra korta lerpipor under aftonpromenaderna på halfdäck. Kl. 7 drickes thé, under hvilken benämning en mängd ganska substantiella födoämnen dock inbegripas. En stund derefter inträder stewarten med det tillkännagifvandet, att »folket har skaffat», och kaptenens befallning »ring till Gebet» åtföljes snart af några hastiga klämtningar i skeppsklockan, som församla manskapet, med undantag af den behöfliga däcksvakten, ned i skansen till bön.

Vi nedstiga dit utför en brant trappa; en varm fuktig luft, som gör ett märkbart afbrott mot den rena, kalla deruppe på däcket, slår oss i ansigtet. Vågornas slag mot bogen eller stötarne af isen kännas här nere dubbelt starka. Straxt till venster, vid sidan om trappan, står en större jernspis; i de tvenne stora, fyrkantiga kopparkärl, som pryda densamma, kokas manskapets mat — akterkajutans tillredes i »ruffen», den lilla byggnad som intager rummet akter om stormasten. Till höger ser man en del af fockmasten, och framför denna står åter en liten ugn, i hvilken de för jagten erforderliga kulorna stöpas. På de längs väggarne i rad stälda kistorna eller på afsatserna nedanför kojerna sitter den talrika besättningen, af hvilka många med sina skäggigaansigten se något vilda ut och förekomma så ännu mera i det immiga skenet från några på krokar i taket svängande lampor, som flämta ännu mattare, då någon dugtigare knuff af isen försätter dem i starkare fart. I taket hänga dessutom en mängd andra saker: oljekläder, stöflar etc, stundom äfven saltade makriller, som utgöra en mycket omtyckt del af manskapets skeppsrationer. På en ensam kista framför den förut omtalade kulugnen, som efter stöpningen stundom ännu bibehåller en god del värme, nästan för stor för det nära grannskapet, taga kaptenen och jag vår plats. Med kraftig stämma tager kaptenen derpå upp en psalm, och den ena basstämman efter den andra sluter sig snart till sången. Derefter läses en bön, hvilken folket halfhögt läser efter i sina böcker, liksom bondfolket söndags-texterna i våra kyrkor. Till sist sjunges ännu en psalm. Den andakt, som i allmänhet är rådande vid dessa bönestunder, visar huru mäktigt ödsligheten i denna natur, ännu kännbarare då qvällens mörker insveper allt, verkar äfven på råare sinnen.

Uppe på däck mötes man åter af kalla, genomträngande vindar. Ur mörkret och tystnaden omkring oss ljuder endast då och då — »unheimlich» såsom tysken säger — isarnes gnisslande och skrapande mot hvarandra. »Det er livagtig ligesom Iisen ynkede sig» säger kaptenen med en kulen ryckning på axlarne, under det han går fram och kastar en blick på kompassen, som upplyses af sina två lampor vid sidorna, och en dito uppåt, der segelmassor och ett virrvar af hvarandra korsande tåg afteckna sig emot den mörka himlen.

I kajutan framtages sjökortet, i fall någon observation under dagens lopp låtit verkställa sig; en svartprick med vidfogadt datum och årtal betecknar, midt ibland en mängd sådana märken från föregående år, det ställe, hvarest vi för tillfället befinna oss. Jag å min sida mäter afståndet häremellan och »Jan Mayen Ins.», och ögat stannar slutligen på en efter Scoresby tecknad förtoning af ön, der Beerenbergs kägla dristigt reser sig i höjden, bestrålad af en stor och dråplig midnattssol. Nere i den varma och trefliga kajutan skulle man lätt kunna glömma hvar man befunne sig, påmindes man ej derom genom det motsträfviga ljudet af isens skrapande mot fartygets sidor, som äfven om natten, synnerligast med lä koj, störande tränger sig in i ens drömmar. En liten stund blir det med ens tyst; derpå fortgår åter skrapningen.

Från den 16 till den 25 Mars, då vi befunno oss på 73° 13′ N. Br., 3° 4′ O. G. alltså endast 14′ nordligare än förstnämnde dag och helt obetydligt vestligare, sökte vi förgäfves att genom bayisen, hvilken här och der var så tät, att farten alldeles afstannade, framtränga till uddens eller storisens nordsida för att derstädes uppsöka sälen. Här syntes endast några klapmytsar; ungar blefvo nästan dagligen slagna på isen och en sådan fördes lefvande ombord. Ehuru, såsom det tycktes, endast några dagar gammal höll den dock öfver 3 fot i längd. Den gamle hannen uppnår en längd af 8 fot och utmärker sig genom den egendomliga hudbildning öfver nosen, som i slappt tillstånd hänger ned såsom en kort snabel — hvarigenom den erinrar om sin ännu kolossalare samslägting i södra

polarhafvet, sjöelephanten — men som den, hvilande på isen, alltsomoftast ses uppblåsa till en »mössa», på hvars främre, något öfverhängande del näsborrarne, hvilka under uppblåsningen fönnodligen ärofast tillslutna, hafva sin plats. Sårad af en kula ser han, der han vrålande och med gnistrande ögon betraktar sin angripare, rätt aktningsbjudande ut. En fullvuxen klapmytshanne anses gifva ungefär en tunna späck och värderas till omkring 20 specier, af hvilka skinnvärdet utgör 1—2 sp. Späcklagret har på bröstet en tjocklek a£ öfver tvenne tum. De äldre äro på en ljust askgråaktig, stundom nästan hvitaktig bottenfärg, beströdda med talrika oregelbundna svarta fläckar. Ungen är mörkare skiffergrå, utan fläckar, på buksidan hvitaktig. Den hvita ullbeklädnad, hvarmed Grönlandssälen födes, sågs aldrig hos klapmytsungen, hvadan den, liksom hos den vanliga spräckliga sälen, förmodligen fälles redan före födelsen.

Den starka sjögång ifrån söder, som satte in genom isen, tillkännagaf, att det utanför denna herrskat stormande väder, men då vi voro några mil aflägsnade från södra iskanten, hade vi ej särdeles känning deraf. Såsom vanligt medförde de sydliga vindarne, under hvilkas inflytande thermometern kunde höja sig ett par grader öfver fryspunkten, tjocka och snö, hvilken stundom kom i sådan mängd, att däcket oupphörligen måste genom skottning befrias från de fallande massorna, och insvepte allt omkring oss i dunkel. Utom fångstmåsarne, hvilka man om aftnarne kunde se, i flockar på 15—20 stycken, sökande hvila på isen, sågos inga andra foglar än några alkor (Uria Brünnichii) och rotges (Mergulus alle), hvilka i tätt sluten flock med snabba vingslag ilade oss förbi. Mot måsarnes kringsväfvande flygt afbryter dessas, som i rak linea Synes ställd mot ett bestämdt mål: en öppen vattenstrimma eller en töckensky i isblinken vid horizonten. Otvifvelaktigtär, att dessa foglar äfven på afstånd hafva känning af det öppna vattnets närvaro. Hållande sydvestlig kurs kommo vi den 25:te ur den bayis, i hvilken vi mer än en gång varit nära att råka alldeles fast, och hvilken som en söm omgifvande den större isen sträckte sig i öster längre än man från tunnan kunde öfverse den. Här, närmare iskanten och utsatta för vattnets omgestaltande inverkan, anträffades dessa isformer, hvilka förläna polarhafvet en så egendomlig prydnad. Af de smärre isflaken hade vågorna borttärt de öfver vattnet liggande delarne, så att af dessa endast återstodo ett par korta pelare med vågrät skifva, på hvilka snöbeklädnaden ännu var bibehållen, erinrande om hattsvampar eller divansbord. Glacierklumpar af konisk form och öfverst krönta med några oregelbundna tinnar höjde sig flera alnar öfver vattnet. Då de stiga upp ur sjöarne, strömmar vattnet rasslande nedför deras rundspolade sidor. I de stora isflaken, hvilka någon gång hade en diameter af öfver 100 alnar och 2—3 alnars höjd öfver vattnet, voro vanligen på alla sidor djupa grottor af blågrön färg urholkade, och de långa isfransar, som kantade öppningen, bidrogo icke litet att förhöja deras skönhet. Här och der hade grottan instörtat, så att endast en rundbåge qvarstod ytterst. Äfven för örat gör sig närvaron af ett sådant isflak märkbar genom den bränning som, liksom vid ett skär, brusar emot dess sidor. Hvad för öfrigt de underligt formade stycken beträffar, hvilka genom sin likhet med konstverk eller naturföremål fängsla ögat, så är det, såsom Scoresby äfven anmärker, vanligen blott från en enda ståndpunkt betraktade, som de bibehålla sitt karakteristiska utseende, under det att från andra sidor en särdeles fruktbar inbillningskraft erfordrasför att i den rätt tillhuggna massan finna något påfallande. Det är endast i den lösa drifisen eller i packisens kanter sådana phantastiska isformer anträffas; den täta isen utgöres merendels af flak med fullkomligt jemn yta och tvärt afskurna kanter.

Den 28:de räknades från tunnan 23 fartyg i vår närhet; en stor del af sälfångareflottan befann sig således likasom vi vid ismassans södra sida, hvarest dock ingen säl hittills hade stått att upptäcka. På några snötäckta flak syntes räfspår, och det tyckes således som om fjellräfven i likhet med isbjörnen, hvilken i fångsten plägar talrikt anträffas, stundom företoge långväga vandringar ut på isen. Vårt läge var denna dag 72° 8′ N. Br., 0° 59′ V. L., och det var således ej antagligt att spåren kunnat vid de denna årstid så täta snöfallen bibehålla sig under isens drift från den temligen aflägsna ön. Man försäkrade dessutom, att på föregående resor räfvar blifvit sedda ute på isen. Det klara väder som vid nordostlig och nordlig vind inföll och den af solstrålarnes inverkan förorsakade olika tätheten i atmosferen frambragte några af dessa egendomliga luftphenomen, som man ofta här tillfälle att iakttaga i polarhafvet. De lägre luftlagren tycktes försatta i en egen böljande rörelse; isen vid horizonten förhöjdes till en taggig mur eller blef utdragen till i luften sväfvande kolonner. De aflägsna fartygen syntes likaledes fritt sväfvande och på det besynnerligaste sätt tacklade. Upp- och nedvända bilder, som Scoresby

omtalar, såg jag deremot icke. De nordliga vindarne hade äfven skiljt isen åt, så att den nu låg i långa strimlor, mellan sig lemnande temligen breda öppna vattenytor, genom hvilka vi med god fart kommo framåt. Genom de skyddade bugter, somsålunda uppstå, gynnar emellertid denna flakisens spridning bildningen af ny is, hvilken ofta med förvånande hastighet eger rum. Den 30:de på aftonen vid en lufttemperatur af — 10° R. råkade vi fast i sådan nybildad is, hvilken var af sådan seghet, att det endast med möda lyckades att från den båt som blef utsatt bryta oss en väg genom densamma. Den utgjordes af pannkaksis, sammanvuxen genom tunn is af mörkare färg.

Huru föränderligt isens läge är under inflytelsen af ström och vind visade sig deraf, att de massor, som dagarne efter den 16 Mars hindrade vårt framträngande i vester, nu från, 73°—74° N. Br. drifvit ned på 71° 50′, hvarest de tvingade oss att inslå en nordvestlig kurs, då det befanns omöjligt att komma längre fram i nordostlig riktning. Då vinden emellertid snart slog om till sydlig, sattes isen åter i drift mot norr, och då den allt mera tätnade, råkade vi ånyo fast och fördes under nära tvenne veckor viljelösa med densamma norrut. Denna fångenskap vållade också, att den egentliga ungfångsten helt och hållet förfelades, och satte i sin på längden tröttande enformighet tålamodet mången gång på temligen hårda prof. Häruppe skall man umbära den rikedom af intryck, som naturen under en sydligare himmel erbjuder; huru annorlunda här och i de tropiska klimaten, hvarest enligt Humboldts ord »äfven på små områden lika knappt sällar sig till lika, och med hvarje dag, med hvarje ortförändring nya gestalter möta den resande.» Den monotoni, som är ett så utmätande drag för den arktiska naturen, skall så småningom verka förslöande på ögats synkraft, och det verkligen sevärda alltför lätt komma att glidaobemärkt förbi bland serien af företeelser, som tyckas ständigt förblifva desamma.

Den 2 April. Vår latitud var vid middagen 72° 31′. Fartyget ligger fullkomligt orörligt i isen. De fleste af oss omfattade med begärlighet tillfället att få lemna Jan Mayens däck och ströfva ut på en vidsträcktare plan, der ett snöbollskrig snart var i full gång. Fartygets sidor se helt nedisade ut, och ett par af de tjocka jernband, hvarmed dess bog är beklädd, hafva brustit för de starka stötar det stundom fått uppbära.

Isen ligger mycket tätt packad; vatten synes ej emellan den, endast snö och issörja. Snöbeklädnaden här under inflytelsen af den med de sydliga vindarne inträdda förhöjningen i temperaturen (vid middagen + 2° R. i skuggan) blifvit betydligt medtagen och förvandlad i vatten, som gör isen slipprig och hal. Mångenstädes ser man tydligt, huru den uppkommit af 3—4 smärre, sammanfrusna flak. Från tunnan synes ej minsta öppna vatten; endast en liten töckensky på norra horizonten gifver till känna hvar det är att finna.

På eftermiddagen gingo kaptenen och jag jemte ett par af folket med de vid sådana promenader oundgängliga ishackorna i hand ombord på briggen »Stærkodder», dit en knapp halftimmes vandring förde oss. Utom oss båda ligga äfven »Weser» och »Haabet» inneslutna här, det förra närmare oss, det sednare på sådant afstånd att man blott ser dess master sticka upp öfver isen.

Den 4 April. Påskafton. Från söder sätter en ganska stark sjögång genom isen, som väldeligen dunkar emot fartygets sidor. Emot aftonen kom kaptenen på Stærkodder till oss och dröjde qvar öfver qvällsvarden. Pinnbrädet var såsom numera öfverflödigt borta; en dukprydde högtiden till ära bordet. I stället för påskägg vankades en präktig refbensstek, sparad härtill. Manskapet här fått grogg; förut är åtskillig lustighet med utklädning och dans, och fiolen har hela aftonen klingat hit öfver.

Den 6 April. Natten till gårdagen visade mig en tafla af den mest upphöjda skönhet. Månens skifva stack upp bakom en lång mörk molnbank, för öfrigt var himlen klar. Stjernorna tindrade bleknade ned derifrån. Isen med sina phantastiska skuggor förlorade sig längst bort i ett hemlighetsfullt dunkel. Den djupaste tystnad hvilade ostörbar deröfver, såsom om den sänkt sig hit ned ifrån rymder, i hvilka ännu intet lif hade vaknat.

På morgonen i dag såg jag ett par snösparfvar qvittrande hoppa omkring på isen, bland de från fartyget utkastade afskrädena sökande sig litet föda. Deras närvaro här vid en så tidig årstid är i sanning förvånande, och man här svårt att förstå huru de kunna uthärda besvärligheterna af en flyttning öfver ett så vidsträckt haf, der ismassorna väl kunna erbjuda dem en hvilopunkt, men föga eller intet hvarmed de kunna uppehålla lifvet.

Den 7 April. 73° 34′ N. Br., 1° 20′ V. G. Solens strålar kännas ordentligt värmande; vid middagen visade

thermometern + 4° R. i skuggan, och det smältande isöfverdraget droppar från tågverket ned i däck. Vår fångenskap har medfört god ledighet ombord. Rorgångaren är en helt och hållet öfverflödig person, som också blott för syns skull stundom vankar i rodrets närhet. Vakten, församlad i en klunga på »backen», roar sig med ett spel, bestående deri att man från något afstånd kastaren tillplattad blykula in i några med krita på däcket uppdragna rutor, hvilka naturligtvis hafva olika nummer och värde. Konsten består deri att få blybiten att falla i den ruta man önskar. Insatsen består i tobaksbitar. »Vesle Gutten», hvars mod hemtat sig allteftersom böljorna blifvit tama, är den ifrigaste och lyckligaste spelare, med fickor och mun fulla af vinster. Ty häromdagen upptäcktes, att han, liksom Konows korporal, går med tvenne bussar. Och den hand, som på kaptenens befallning ur byxfickan dröjande upphemtade en laddning tobak till påseende, befanns redan på äkta sjömansmanér prydd med ett stort inristadt ankare och initialbokstäfverna till namnet.

Större delen af dagen här jag tillbragt ute på isen med undersökningar af densamma och jagt efter måsar (Larus tridactylus och glaucus). Isen är i allmänhet ej särdeles stor och endast 1—2 alnar tjock i kanterna. Öfver vattnet stiger den blott några få tum. Den »snösuppe» som försåtligt täcker mellanrummen, gör ett försigtigt pröfvande med ishackan nödvändigt, såvida man vill undvika ett kallt bad. Här och der resa sig flak af betydande storlek öfver den lägre isen. Vanligen var deras kant omgifven af en till flera alnars höjd uppskrufvad vall af större och mindre, flata och skarpkantade isstycken i de mest bizarra bildningar, hvilkas smältande blå färgtoner voro af den skönaste verkan. Rätt betydliga glacierklumpar, för det mesta af någorlunda kubisk form, hade stundom äfvenledes blifvit skrufvade upp på deras yta, och man kan häraf göra sig en föreställning om den kraft, med hvilken dessa massor kunna pressas emot hvarandra. Glacierisen hade dock ingenstädes den storlek, att den på något sätt kundeförtjena benämningen isberg, då dess höjd sällan öfversteg 3—4 alnar. Stundom var den svärtad af en mängd lera, som af solvärmen blifvit insmält i djupa fåror. På toppen af sådana isklumpar hade den stora gråmåsen (Der Bürgermeister) gerna utvalt sin hviloplats, hvilken han dock försigtigt lemnade, innan man hunnit inom skotthåll. Dess flygt är hög men långsam, och han låter derunder ofta höra sitt långdragna, klagande läte, hvilket så väl harmonierar med omgifningens ödslighet. Det starka återskenet från de solbelysta snöfälten hade så när vållat mig ett anfall af snöblindhet.

Den 8 April. På morgonen kommo åter de två snösparfvarne hit efter att ett par dagar hafva varit borta. I går hade stynnannen sett dem borta vid »Haabet.» Det nöje deras muntra qvitter gjorde mig räddade dock icke den ena från att blifva skjuten för att öka min samling.

På eftermiddagen gingo vi i sällskap med kaptenen på Stærkodder bort till Weser, som ligger på en fjerdingsvägs afstånd från oss. En hund for skällande emot oss på dess däck, hvarest allt lyste i röda och gröna färger. Snart sutto vi och smuttade på ett glas portvin, jemte fuktiga cigarrer den vanliga undfägnaden när man kommer ombord på främmande fartyg häruppe. Samtalet rörde sig naturligtvis kring »das Eis» och »die Robben.» Weser går för öfrigt äfven på hvalfångst likasom flertalet af de engelska fartygen, hvilka till största delen äro utrustade från Peterhead. Sedan de försökt sig på ungfångsten, återvända de i allmänhet först till England för att proviantera och gå sedan efter hvalen i Davis Straitet eller i hvalbugten. De, som skola gå till Straitet, återvända härifrån i slutet af April, de andraförst något senare. Nu mera är här för öfrigt färre engelsmän än för några år sedan, och de tyckas ej lägga sig så mycken vinn om sälfångsten som norrmännen.

På hemvägen befanns isen, såsom fallet vanligen är mot aftonen eller annars vid inträffande vindstilla, hafva skiljt sig något åt, så att här och der bredare vattenstrimmor nödgade till omvägar eller ett och annat längre hopp. Ishackan visar vid sådana tillfällen i en van hand sin mångsidiga användbarhet: att draga ett isstycke närmare med, pröfva dess fasthet eller lemna ett stöd vid språnget; i nödfall låter den äfven bruka sig såsom åra. Man har velat iakttaga, att isen öppnar och sluter sig regelbundet tvenne gånger om dagen och satt denna företeelse i förbindelse med hafvets ebb och flod. I förra fallet ser man det genom isen seglande fartygets kölvatten längre hålla sig öppet, i det senare sluter det sig genast till. Phenomenet har jag väl ofta iakttagit, men med dess regelmässighet har jag dock ej kommit på det rena.

Alldenstund vi sedan den 1:ste drifvit så långt norrut, är det antagligt att det ej är den »fasta» isudden vi ligga uti,

utan en större lös packa af 10—15 mils bredd. I norr tyder himlen på klart vatten; genom kikaren här man sett tvenne engelska fartyg med ångans tillhjelp arbeta sig fram åt detta håll.

Söndagen den 12 April. Efter att hafva drifvit med isen från 72° 31′ till 73° 55′ för de ihållande sydliga vindarne, sluppo vi ändtligen denna dag ur vår långvariga och tröttande fångenskap och styrde genom ganska stor is långsamt söderut. Knappast något af flaken tycktes understiga 40—50 alnar, många höllo säkert vida deröfver; öfver vattnet stego de 2—3 alnar. Ögatkunde ett stycke ned i djupet följa den skönt färgade blågröna ismassan, hvilken, att döma efter de öfver vattnet liggande delarne, måste hafva egt en betydande tjocklek. För en tryckning af sådana massor skulle Jan Mayens sidor, hur starka de än voro, snart gifvit vika. Lyckligtvis blåste endast en laber bris från sydvest, och emellan isen var fullkomligt lugn vatten. Fartygets bog fick emellertid uppbära mången hård stöt, och den sedvanliga gudstjensten måste i anseende till den besvärliga seglatsen, som kräfde den noggrannaste uppmärksamhet, inställas. Här och der reste sig skrufis af 8—10 alnars höjd; på jökelisen voro spåren af lagringen mångenstädes ännu tydliga. En klar men blekbå himmel nedgjöt ett solljus, som åt de snötäckta isarne förlänade en bländande hvithet, och sceneriet var vid en sådan belysning och under känslan af det vanskliga i vårt läge af den mest storartade verkan.

Det är ej antagligt, att denna stora is, hvilken, såsom de ofta brant afskuma kanterna och skarpa vinklarne visade, endast var brottstycken af ännu större, blifvit bildad på dessa sydligare breddgrader, hvilka, åtminstone efter förloppet af den kallaste årstiden, endast synas kunna gifva upphof åt slörre eller mindre bayis. Sannolikare är, att de leda sitt upphof från vida nordligare delar af Ishafvet, såsom från trakterna norr och vester om Spetsbergen. Den is, som från Grönlands ostkust om Cape Farewell drifver upp mot Julianehaabs distrikt, får också der, enligt Petersen, namnet »Spetsbergsisen». Att sådana massor kunna hopa sig norr om Jan Mayen härleder sig — utom af den nybildning af mindre is, som i skydd af storisen eger rum under den kallare årstiden — tvifvelsutan dels deraf att de på sin driftsöderut uppehållas af ön, dels deraf att längre ned i sydvest isen genom den trängre passagen emellan Island och den Grönländska kusten blir mycket sammanpackad — från den nordligaste punkt kapten Graah 1829 uppnådde, ungefär 65½°, till Scoresbys sydligaste på 69° har ostkusten icke blifvit upptagen, men den synes dock fortlöpa i stark nordostlig riktning, — slutligen kunna de också af långvariga sydliga vindar blifva uppehållna eller, såsom vi hafva sett, till och med satta i drift ett stycke norrut.

Den 16 April. Sedan vi kommit loss ur isen, hafva vi kryssat i öppet vatten åt sydvest under ihållande tjocka, hvarpå man städse får hålla sig beredd, då vinden, såsom nu är fallet fortfar att hålla sig på sydlig kant, vexlande mellan S.V., S. och S.O. Thermometern visar vid middagstiden 0°, morgnar och aftnar står den endast 1—2° derunder. Stundom är tjockan så tät, att man endast ser ett par skeppslängder framför sig, och luren eller skeppsklockan — alltefter som man ligger för babords eller styrbords halsar — låta med korta mellanrum höra sig för att förekomma sammanstötning med mötande fartyg. Då den lättar något, ser man vid horizonten isblinken såsom ett matt, gulhvitt skimmer. Stormfoglarne, hvilka ej synts till i isen, följa nu åter troget vårt kölvatten. Med sin stilla flygt, för ett ögonblick framskymtande ur töcknet, i hvilket de straxt derpå åter förlora sig, bidraga de snarare att öka det tungsinta och nedstämmande i en sådan omgifning än att upplifva den. Matroserne fördrefvo tiden med att uppfiska några på en krok med ett stycke späck till bete. Vid inhalningen streta de af alla krafter emot. Befnade från kroken qvarlemna de vanligen på däcket en mängd halfförtärda crustaceer.På tågverkets vindsida har dimman afsatt sig såsom ett öfver tumstjockt isöfverdrag, bestående af en mängd vid hvarandra radade klubblika stycken, hvilka äro fästade under en mycket spetsig vinkel. I den tjockare nedåt riktade ändan äro de genomskinliga, okrystalliniska, liksom om en större vattendroppe här hade frusit, men för öfrigt tyckas de vara af krystallinisk bygnad. Mindre dylika öfverdraga dessutom master, båtar, segel etc, men de stå här mera isolerade och bilda ingen sammanhängande skorpa. Vid hvarje vändning faller denna isskorpa ned i stundom öfver fotslånga stycken, till besvär för dem som befinna sig på däck. Vått och halt såsom en glanskis erbjuder detta under fartygets slingringar för öfrigt en föga behaglig promenadplats.

Den 21 April. Denna dag närmade vi oss åter isen, vid hvars rand vi under de närmast föregående dagarnes stormande väder kryssat. Oaktadt den starka nordost, som uppstod den 18:de och under hvars inflytande

temperaturen åter sjunkit till — 7° R., dröjde det ännu någon tid, innan den starka tjockan skingrade sig. Detta egde rum med snöfall. Ett Bornholmskt skepp var en del af dagen i vår närhet, och i isen innanför syntes några fartyg, hvilka förmodligen legat i fångst, eftersom en mängd sälungar voro synliga utanför och ett par stora stim gammal säl blifvit sedda simmande vesterut. Isens täthet tillät oss dock icke att intränga i densamma.

Tiden för den egentliga, lönande ungfångsten var nu tilländalupet och jag hade således gått miste om tillfället att med egna ögon göra mig bekant dermed. De i otalig mängd på isen liggande sälungarne, blandhvilka med ishackan ofta sådana nederlag anställas, att från ett enda fartyg ännu 1—2000 kunna på en dag blifva fälda, måste erbjuda ett i sitt slag storartadt, ehuru genom det oerhörda slagtandet vildt och blodigt sceneri. En rofgirig instinkt församlar alltid kring dessa valplatser skaror af måsar, hvilka med sitt skri fylla luften och i de blodiga qvarliggande kropparne finna ett rikligt byte. Isbjörnen stöter man äfven ej sällan på under fångsten. Midt i öfverflödet går han dock ej gerna anfallsvis till väga, utan betraktar endast nyfiket den mötande. Den fruktan för vattnet, som utmärker sälungen, under den tid han bär den hvita ulldrägten — och hvilken till en del bidrager till möjligheten af denna fångst, — är i sjelfva verket märkvärdig och bildar en slående motsats till förhållandet hos t. ex. ungarne af simfoglarnes ordning, hvilka till största delen äfven i sin dundrägt, med hvilken sälungens mjuka fäll ej opassande blifvit jemförd, begifva sig i vattnet.

Ehuru utsigterna för Jan Mayen detta år således icke voro de bästa, återstod dock ännu möjligheten att genom den s. k. strimmelfångsten åtminstone i någon mån ersätta förlusten. Vid denna tid på året komma sälungarne, hvilka nu till största delen hafva fällt, ut i kanterna af ismassan och lägga sig på isstrimlorna och de framskjutande uddarne, der de ännu kunna gifva anledning till lönande jagt. Men då man vanligen endast har ett färre antal dugliga skyttar ombord, och ishackan nu endast kan komma i användning på lugna och soliga dagar, under hvilka de, isynnerhet vid middagstiden, ligga ganska hårdt, så lifver denna fångst sällan på långt när så inbringande som den andra, så mycket

mer som de genom de oupphörliga förföljelserna slutligen blifva ganska skygga.

Instängd inom de trånga gränserna af ett fartyg och under skeppslifvets enformighet ofta kännande bristen på tillräcklig sysselsättning, var detta felslående af fångsten äfven för mig nedstämmande, då jag derigenom gått förlustig många intressanta och för kännedomen om sälarnes lefnadssätt vigtiga drag. Utom det omedelbara intresse sådana iakttagelser måste ega för kännedomen af en eller annan särskild djurart, kunna de äfven genom relationen till samtligheten af de naturförhållanden, hvarunder denna utvecklar sin lifsverksamhet och öfver hvilka de ofta förmå kasta ett oväntadt ljus, få en mycket vidsträcktare betydelse. Den noggranna kännedomen af några af den arktiska zonens karakteristiska djurformer skall också i många punkter innebära en kännedom om dennas egen naturbeskaffenhet. Den oorganiska naturen är ej blott det främmande underlaget för lifvet, utan detta står med denna i det närmaste samband; ej endast växten uttrycker denna stränga afhängighet, äfven djuret rör sig endast med skenbar frihet. , Äfven i blotta yttre förhållanden gifver sig detta samband till känna såsom en det hela genomgående grundton, ett uttryck af en allmän harmoni, och man tycker sig nästan i måsens oroliga flygt se liksom en afspegling af den vida böljande vattenytan eller i kledrans sång höra det till ton förhöjda susandet i furornas kronor.

Den 22 April. I dag ljöd kommandoropet »alle mans fall»! med ett uttryck af ifver och tillfredsställelse upprepadt af olika röster öfver och underdäck Ordet «fall», som ursprungligen skall vara af holländsk härledning, är egentligen lånadt från hvalfångsten och utropades, såsom man ser hos Scoresby och Zorgdrager, af däcksvakten, då den träffade hvalen gick under vatten, hvarpå alla de öfliga skyndade den första båten till bistånd. Zorgdrager har derom följande rim: — — — — — — — — — Fall, fall! Ein jeder rollt, wie eine Walze, fort, wenn nur der Commendeur dies Wort sagt, über Bord. . Öfverallt uppstod ett buller och en rörelse, som i första ögonblicket väckte min största förvåning, då jag, obekant med fångstterminologien, icke straxt förstod hvad som med dessa ord åsyftades. En del skynda till båtarne och göra sig redo att fira dem ned i sjön, matskrinen och vattenkärlen fyllas, ishackor och gevär göras redo. Efter en stunds ropande och springande hit och dit — hvarvid en sådan »extra» som jag lätt kommer att stå någonstädes i vägen — är man färdig, och den ena båten efter den andra

sätter af. I bayisen går det dock besvärligt med roendet; en del åror i vattnet, andra skrapande utefter isstyckena. Efter en stund förlorar man dem ur sigte, och blott ett och annat doft ljudande skott tillkännagifver, att de börja nalkas fångstplatsen. Fartyget med endast några få man ombord glider med förminskade segel framåt och måste för att ej drifva ifrån båtarne söka att hålla sig i lofvart om dessa. Signaler ske genom flaggning på toppen, äfven genom seglens ställning. Nere i skeppsrummet står dessutom en kanon ämnad att signalera med i händelse af infallande tjocka.

Nästan hela dagen har kaptenen tillbringat uppe i tunnan, hvilken den bitande nordosten måste göra till en mindre behaglig vistelseort. Häruppifrån kan han medelst den stora Dollondska kikaren följa båtarne ochse utgången af jagten. Först på aftonen flaggades efter båtarne. Sedan flaggan en stund svajat i toppen, ser man snart den ena mörka punkten efter den andra vexa fram och så småningom urskiljas såsom ett litet öfver vågen ilande segel. Fartyget lägger bi och det ena seglet efter det andra sjunker ned vid dess sidor. Ishackor fatta skrapande tag och nyfikna ansigten titta öfver relingen ned i båtarne. Medelst en, vid en ända fästad, grof jernkrok halas fångsten ombord. Under den vanliga musiken hissas båtarne sedan upp; en plugg i deras botten blir uttagen, mängden af det nedrinnande blodet färgar vattnet i fartygets närhet och framlockar ögonblickligt stormfoglarne. »Brass fullt»! heter det derpå och briggen skjuter åter fart, pressande bayisstyckena öfver hvarandra och bräckande dem under sin tyngd.

Jagtutbytet denna dag uppgick endast till 80—90 ungar, hvilka först ombord blefvo afflådda. Flensningen går ytterst fort under vana händer och skarpa knifvar. Djuret lägges på ryggen och en skåra göres längs hela undersidan likasom rundtomkring fram- och bakfötterna, hvilka följaktligen icke komma att åtfölja skinnet. De förra tillvaratagas ofta särskildt af matroserne, som använda dem till förfärdigande af tobakspungar o. d. Späck och skinn följas åt och afspäckningen eger först rum, sedan man fått ett större antal. Köttet ser mycket svart ut, nästan som lefrad blod. Kropparne vräkas öfverbord och hafva knappast plumsat i sjön, förrän en mängd stormfoglar infinna sig till ett ursinnigt skriande och slagsmål. Man ser slutligen blott ett hvimmel af vingar, kring hvilka skummet yr. Medan de slåss sjunker vanligen kroppen och blott en och annan hinner ryckatill sig ett stycke. Eller också hör man plötsligen ett högt och klagande läte och en stor gråmås sänker sig ned öfver den larmande hopen, som efter några till höger och venster utdelade hugg hastigt skiljer sig åt.

Den 27 April. Lat. 72° 36′. Till de drag, som måla lifvet ombord på ett fångstfartyg, har jag i dag fått lägga ännu ett. De skinn som hafva erhållits — inalles 2—300 — blifva nemligen nu afspäckade nere i rummet, hvarest smedjan för tillfället fått maka åt sig. Fyra man, med fotspår i bokstaflig mening drypande af fetma och iklädda oljekläder af en genom handteringen förökad glans, äro härmed sysselsatte. Ett par rensa skinnen från qvarsittande kött, de andra aftaga derefter späcket i långa strimlor, afpassade efter öppningame i späckfaten. Skinnet hänges derunder öfver en bänk med vertikalt stående skifva. De redskap som begagnas äro föröfrigt endast en spetsig jernkrok och , en skarpslipad knif. De afspäckade skinnen blifva derpå insaltade och hårdt hoprullade med hårsidan ytterst. Man föreställer sig vanligen, att späcket skall medföra någon obehaglig lukt, men så är ingalunda förhållandet. Så mycket obehagligare är deremot den lukt, som sprider sig från det ur späcktunnorna utpumpade vattnet, hvarmed de äro fylda såsom barlast.

Efter hemkomsten blir späcket utkokadt till tran i särskilda, dertill inrättade transjuderier. Ett par sådana finnas visserligen i Norge men största delen af ishafsflottan går dock till Peterhead i Skottland eller till Hamburg fotmått bränna sin tran, hvilken der omedelbarligen kan med fördel bringas på marknaden. En tunna sältran betalas med 15—18 specier, allteftersom rapsskörden, af hvilken tranpriserna äro beroende, utfallit.På eftermiddagen prejades briggen Cito. Genom denna fick man underrättelse om, hvarest Föyn och den del af de norska fartygen, som under våra kryssningar i och utanför isen ingenstädes kommit i vår väg, befunnit sig och hvarom gissningama sedan en tid tillbaka varit ett stående thema för kaptenens och styrmännens bordssamtal. Man hade förmodat, att de antingen varit fastfrusna någonstädes eller också legat i fångst. Det sednare befanns hafva varit fallet. Föyn hade fått 9,000, de öfriga mindre, 1—8,000. Denna underrättelse gjorde ett ganska nedslående intryck på vår värde kaptens annars glada mod, då han med de andras goda lycka jemför de sin ringa. Sista året fick han åtminstone 2,000 och det minsta han någonsin fått har varit 800. En del af manskapet sågo

också helt modstulna ut. Förste styrmannen — för öfrigt en fullkomlig typ för dessa raska och beslutsamma ishafsfarare, hvilka rådigheten aldrig öfvergifver äfven i de vanskligaste lägen, på hvilka lifvet häruppe ofta är så rikt — förklarade deremot helt lugnt: vi få hvad vi skola ha, och anmärkte, såsom sant var, att det var väl att fångsten lyckades för några, så att bedriften icke genom det allmänna felslåendet komme att upphöra.

Den 29 April. På morgonen kom kaptenen på Nordpol ombord. Den stora fångsten antages detta år hafva varit på 72½°—73° och emellan 0—1° V. L. Sedan vi sist träffades (den 23), här Nordpol varit borta vid ön, hvarest endast bayis varit synlig. Säl hade man ej sett åt detta håll. Kaptenen beslöt derföre att ej fara längre vestligt utan vända och sätta kurs österut. Men just som detta skulle verkställas, såg han några sälungar på ett flak och kort derefter allt flere ochflere. Längre in i den större isen sågos de från tunnan i tusendetal. Kommandoropet »båtfall!», som snart ljöd deruppifrån, framkallade den vanliga rörelsen ombord. Hastigare störtar man ej från ett sjunkande skepp i båtarne. En af förmännen föll i ifvern på hufvudet i sjön, men kom dock lyckligt upp igen. Under fångst på isen höra sådana händelser icke till ovanligheten. Blott geväret icke dervid blifver vått, bekymrar detta dock föga den ifrige skytten, ehuru ett kallt bad på dessa latituder icke hör till det aldra behagligaste vid de isande vindar, som sopa fram öfver de vida isslätterna. Att båtarne snart voro komna i god fångst hördes på de täta skott, som genljödo öfver till oss. Längre fram på dagen kommo en mängd sälungar i fartygets omedelbara närhet, hvilket de för ett ögonblick med nyfikenhet betraktade för att sedan åter lugnt lägga sig till hvila på sina isfarkoster. Till sist blef det derföre »Mariefall», d. v. s. skeppsjollen — den enda båt som återstod ombord — sattes ut bemannad af båtsmannen och kocken. Den förre slog med hackan, under idkeligt hvisslande och trallande för att uppehålla de förbluffade kräkens flykt ned i sjön, på en kort stund ungefär 30 stycken. På undflykt syntes de fleste icke att tänka förr än deras fiende med mordvapnet i högsta hugg sprang upp på isstycket. Den hastighet med hvilken de då liksom halkade fram öfver detta var verkligen förvånande att åse och det erfordrades ett påskyndadt språng för att i rättan tid upphinna dem.

På qvällen flaggades efter båtarne, dagens utbyte var tillsammans öfver 600, omkring 80—100 på hvarje båt, allt ungar. Hade isen icke varit så hinderlig för roendet, så hade sannolikt öfver 1,000 kunnat erhållas.När hela denna fångst — denna gång endast skinnen med vidsittande späck — ändtligen blifvit bragt ombord, såg fartyget ut som en ofantlig slagtarebod, och det erfordrades verkligen härdade nerver för att utan en känsla af vämjelse betrakta all denna förstöring, anställd mot vämlösa djur, som icke ens i den afskräckande strängheten hos den natur, som blifvit dem anvisad till hemvist, finna ett skydd mot hvad den romerske skalden kallar »auri sacra fames.»

Den 1 Maj. I stället för den bayis, i hvilken vi under de senaste dagarne oupphörligen seglat, se vi oss nu åter omgifne af storisen, som sammanpackat sig mot norra ändan af ön, från hvilken vi nu icke kunna vara särdeles aflägsne. Stora flockar af alkor hafva flugit söderut i riktningen af densamma. Deras dunkla drägter afsticka bjert mot de ljusa, hvari foglarne häruppe annars äro klädda. Ett stim fläckiga narhvalar hafva varit synliga i vattnet.

Under gårdagens fångst blef en sälunge öfverraskad sofvande på ett isstycke och förd lefvande ombord, hvarest han förskaffat mig mycket nöje och en mängd teckningar i olika ställningar. I båten hade han, omgifven af dödade kamrater, sofvit godt hela tiden. Den besvärliga upphalningen ombord försatte honom i ett högst motspänstigt lynne, hvari han, ehuru han i dag synes gjort sig mera förtrogen med sitt öde, vid minsta anledning återfaller. Knurrande biter han efter drillhjulet då det vrides omkring, likasom efter den hand som vill vidröra honom. Låter man sig dock häraf icke förbluffa, så fogar han sig villigt i att blifva rifven i hufvudet och på ryggen. Med största nyfikenhet benosar han allt som kommer i hans väg. Der jag slagitmig ned på däcket, blefvo mina väl insmorda sjöstöflar tillika med den blyertspenna, hvarmed jag var sysselsatt att afteckna honom och i hvilken han först gjorde ett bett, ett föremål för en mycket noggrann undersökning. För det mesta sofver han — med frambenen invikta under kroppen — ehuru matroserne sörja för att hans sömn icke blir alltför långvarig. I solen vältar han sig med synbart välbehag omkring och lyfter derunder de utbredda bakfötterna oupphörligt i vädret. Särdeles komiskt ser det ut, då han med de korta framfötterna söker rifva sig i ansigtet. De glänsande kloka ögonen, från hvilkas fuktighet en tunn röksky ständigt uppstiger i den kalla luften, de smidiga rörelserna

och det svartfläckiga, i viss belysning silfverglänsande skinnet göra honom till ett verkligen vackert djur. Hans rörelser taga sig deremot på det glatta däcket högst otympligt ut; framkroppen med de utbredda fötterna kastas mödosamt ett litet stycke framåt, hvarpå bakre delen af kroppen med ett kort ryck släpas efter, och denna rörelse erinrar verkligen, såsom man anmärkt, något om vissa larvers. Ser man dem i vattnet återigen, så förstår man genast denna för ett däggdjur annars så frammande kroppsform.

En i går skjuten måse ville han ej vidröra, deremot kastade han sig med begärlighet öfver en nyss skjuten stormfogel. Det syntes dock göra honom mycket bryderi att finna något dugligt på densamma, ty än bet han ytterst i vingarne, än i näbben och fick för det mesta endast munnen full af fjäder. Hjelpt till rätta slukade han straxt det ena stycket efter det andra. Detta blef dock, vid svårigheten att för en längretid finna passande föda, hans sista måltid. Tvifvelsutan skulle han eljest inom kort kunnat blifva särdeles tam.

Den 2 Maj. 71° 32′ N. Br., 7° 20′ V. L. På morgonen ropades ned att ön syntes. Jag ilade upp på däck och såg i sydvest på ett afstånd af 8—10 mil en bergskedja afteckna sig mot isblinken, men så blekt och otydligt att det var mig omöjligt att få någon bild af densamma på papperet. Det var den norra kuststräckan af ön. Beerenbergs topp syntes ej. Huruvida det varit möjligt att i denna riktning genom den täta isbarrieren framtränga till densamma är svårt att säga, men de dåliga resultat, som fångsten hittills lemnat, tilläto för närvarande icke att spilla tiden med sådana försök; vi vände derföre här och satte kursen åter österut, följande kanten af isen. Icke utan en smärtsam känsla såg jag den bleka bilden af ön försvinna på den ovissa utsigten att på hemvägen göra ett försök till landstigning.

Den 6 Maj. Vi segla fortfarande i södra kanten af packisen, hvilken sträcker sig i S.V.—N.O. upp mot udden. Det synes ej som om den i det hela ryckt märkbart nordligare sedan vår ankomst hit upp i början af Mars månad. I isens beskaffenhet har ej heller den framskridande årstiden ännu åstadkommit några synbara förändringar. Början af Maj har till och med varit vida kallare än förra delen af förflutna månad, då thermometern sällan sänkte sig ett par grader under fryspunkten och vanligen stod öfver densamma. Sedan den 1 Maj här temperaturen varierat mellan — 2°,5 R., hvaröfver den ej stigit om middagen, och — 7°. Nordliga och nordostliga vindar hafva varit de förherrskande under denna tid. Jag hade förestält mig klimatet häruppe bland sådana ismassor såsom vida strängare. I sjelfva verketförsäkras också att kölden detta år varit ovanligt lindrig och väderleken öfver hufvud bättre än annars plägar vara fallet.

Längre in i isen syntes fram på dagen en stor mängd gammal säl. Med nöd arbetade vi oss genom en packa som vände sig för vinden, hvarigenom afsigten att skära den tvärsöfver blef tillintetgjord. Några andra fartyg vunno genom detta uppehåll ett betydligt försprång, hvilket ombord framkallade största förtrytelse, då man befarade att de skulle jaga ned fångsten, innan vi hunnit tillräckligt nära. Isen var alltför tät för att tillåta båtarnes utsättande; manskapet begaf sig således utan vidare ned på denna med bössor, hackor och »selar», hvilka sistnämnda — bestående i ett gehäng af svartmålad segelduk, vid hvilket ett rep är fästadt — begagnas till att släpa skinnen ombord.

Är isen, såsom ofta är fallet, mycket ojemn och uppfyld af skrufningar, så hörer detta slags fångst till de besvärligaste. Stundom har folket flere timmars väg att tillryggalägga, under det fartyget afbidar isens lossnande för att kunna tillräckligt närma sig fångstplatsen. När ett antal sälar blifvit skjutna, flår man dem och släpar skinnen tillsammans i en hög på något stort flak. En fana planteras bredvid, och i den händelse flere fartyg ligga i fångst, qvarlemnas gerna derjemte en man såsom post, emedan det annars lärer kunna inträffa att blotta flaggan ej blir respekterad. Det är egentligen engelsmännen som beskyllas för att i händelse af behof utan vidare tillegna sig allt hvad de finna obevakadt på isen, skinn, qvarlemnade båtar etc, och hvilket de betrakta såsom loflig pris. Misshälligheter uppstå naturligtvis lätt härigenom, vid hvilka till och mednågon gång hardt när vädjats till ishackan eller bössan. Stundom händer det att fartyget drifver ifrån, så att den fångst man gjort får lemnas i sticket, åtminstone tillsvidare. Af sådana tillfällen har, efter hvad man berättat, en och annan begagnat sig för att utan eget besvär få full laddning.

Från de förutnämnda högarne släpas efter slutad fångst skinnen ombord öfver isen. Dessa blifva dervid

hoprullade, så att hårsidan kommer ytterst. 1—2 gamla eller 3 ungar anses såsom full mansbörda. Är fångsten betydlig och vägen till fartyget lång, så pröfvar denna transport till det yttersta manskapets krafter. Så mycket som möjligt följer man hvarandras spår för att få en mera glättad och jemn bana. Ej sällan händer det att någon af manskapet härunder går förlorad på isen. En plötsligen uppkommande snötjocka kan göra en mindre van isvandrare vilse om vägen eller också blir frestelsen till en stunds hvila efter det hårda arbetet alltför stark, och man försjunker inom kort i en dödbringande sömn. Under en föregående resa hade Jan Mayen på en dag förlorat tvenne man. Den ene återfanns icke oaktadt allt sökande, den andre påträffades slutligen död på isen. Den sinnets förhärdning, som lätt åtföljer fångstlifvet — mera ett slagtare- än ett jägarelif — och umgänget med en natur, som minst är egnad att uppväcka menniskosjälens blidare känslor, gör dock att sådana olyckstillfällen å kamraternes sida betraktas med ganska stor likgiltighet. Så hade den återfunne döde ombord en bror, som utan minsta tecken till rörelse kunde betrakta hans stelnade drag.

På eftermiddagen, då vi med fartyget något närmat oss fångstplatsen, gick jag med ett par man ut på isen.En stunds vandring förde oss till ett flak, der en mängd skinn lågo hopsamlade. Under det de öfriga släpade ombord hvar sin börda stannade jag qvar i närheten i hopp att upptäcka något, som kunde taga min jagtlust i anspråk. Fångsten hade emellertid dragit sig så långt undan, att man hvarken hörde eller såg något deraf, och ensam vågade jag mig icke ut att uppsöka den; under väntan på mina ledsagares återkomst hade jag således god tid att öfverlemna mig åt intrycket af den natur som omgaf mig. På något afstånd gled ett stort engelskt skepp fram genom isen, ännu längre bort låg Jan Mayen, alltemellan bortskymdt af en snötjocka, som än insvepte allt i ett dunkel, genom hvilket blott de närbelägna fantastiskt uppstaplade isskrufningarnes intensiva blå matt skimrade igenom, än då den för en stund lättade, öppnade en något friare utsigt öfver den ödsliga nejden. Icke ens en måses skri afbröt tystnaden. En hög isklump, bakom hvilken jag slutligen nödgades söka lä, skyddade någorlunda för den genomträngande vind, som med alltjemt vexande styrka strök fram öfver de kala isfälten, och som oupphörligt ryckte och slet i den lilla norska flagga, som svajade från toppen af en lång svigtande stång. Efter en stund hör de jag röster i närheten och fann mig, då jag reste mig upp, ansigte mot ansigte med några engelsmän, som stannat vid sälskinnen, möjligen i afsigt att bespara Jan Mayens besättning besväret af deras hemforslande. Vid mitt oförmodade uppträdande aflägsnade de sig emellertid genast.

Senare på aftonen här det varit den lifligaste trafik öfver isen, hvilken fortfarit äfven under en del af den ljusa natten, som vid denna årstid redan blifvit rådande, ehuru den mulna himlen hittills betagit oss anblickenaf midnattssolen. Manskapet kommer i långa rader med sina bördor och återvänder för att hemta nya. Några hafva till slut blifvit så uttröttade, att de knappast haft styrka nog att åter uppnå fartyget. 228 stycken är dagens utbyte, hvaribland dock finnas några ungar. Annars synes det som om de äldre och yngre vid denna tid bildade skilda flockar, hvilka förmodligen dock åter förena sig då sälen framemot Juni månad åter sprider sig öfver ishafvets olika nejder.

Den 10 Maj. Sedan gårdagen kryssa vi åter utanför isen och möttes vid utträdet af en sjö, som på ett kännbart sätt afbröt mot lugnet i isen och hvilken ännu i dag fortvarar. En tät tjocka stänger för öfrigt all utsigt och insveper oss i den obehagligaste fuktighet.

Den 11 Maj. 72° 29′ N. Br., 1° 35′ O. L. I dag har åtminstone tjockan försvunnit; den höga sjön håller deremot alltjemt vid. Sedan tidigt på morgonen späckas här, hvilket arbete åtföljes af den vanliga smörjigheten och halkan. Stora sälstim synas i vattnet, men gående fram och tillbaka i de mest olika riktningar, så att man ej kan blifva klok på hvart de taga vägen.

Den 14 Maj. 73° 12′ N. Br. I går var ändtligen späckningen slut, med hvilken 4 man oupphörligt varit sysselsatte. Den hittills gjorda fångsten uppgår till något öfver 1,600. Pankaksisen ligger i långa och temligen breda strimlor eller band, hvilka synas fortlöpa parallelt med hvarandra, och åt hvilka förmodligen vågrörelsen gifvit denna form. Stundom har jag äfven sett sådana strimlor bestående af en lös issörja, liknande halfsmält snö och hvilken förmodligen äfvenledes utgör ett moment i ismassomas bildning, likasom de små runda isskifvorna, ehuru jag ej kunnat utröna det förhållandei hvilket den möjligen står till dessa eller på hvad sätt den vidare tillvexerSåsom

bekant här prof. Edlund publicerat några uppsatser om isbildningen i hafvet, i hvilka han påvisar, att denna, i strid med förut derom gällande theorier, till största delen försiggår på djupet, ett förhållande, hvilket icke heller hade undgått ishafsfararnes uppmärksamhet. Tyvärr kom den af dessa uppsatser, som vid min afresa blifvit publicerad, först efter hemkomsten mig i händerna. De olika slag af «bottenis», hvilka prof. Edlund omtalar, erinra så fullständigt om de ofvan berörda isformerna, att det icke kan vara tvifvel underkastadt, att ett liknande isbildningssätt häruppe i största utsträckning förekommer. . På eftermiddagen passerade vi åter »udden»; anmärkningsvärdt är att den så långt fram på året ännu ligger så ostligt (efter sannolikhetsberäkning på halftredje grad O. L.), då den vanligen annars vid denna tid har ryckt ett godt stycke vestligare. I kanten af isen, som här tycktes vara ganska packad, sågos en hel mängd fartyg liggande i fångst helt nära hvarandra; de hade mycket folk på isen, hvilket tillika med de öfverallt svajande röda flaggorna gaf den lifligaste anblick och nästan framkallade tanken på någon festlighet, hvartill man af dagen — Christi himmelfärdsdag — hemtat sig anledning. Då så många redan lågo samlade på en punkt, ansågs det emellertid ej mödan värdt att öka deras antal, hvarföre Jan Mayen, åtföljd af ett par andra fartyg, fortsatte sin väg, på något afstånd följande norra kanten af packisen.

Den 15 Maj. Ropet »säl på isen» ljöd i dag ånyo från tunnan och tillägget »i otalig mängd» förändrade ögonblickligen vår kurs, hvilken åter sattes rakt på isen. Denna var, äfven sedan vi kommit ett stycke längre in, föga tät, och flere af manskapet förklarade också, välförståendes utom hörhåll för kaptenen, hvilken begifvit sig upp i tunnan för att närmare pröfva uppgiftensriktighet, att de ej ämnade våga lifvet på densamma, utan att båtarne skulle sättas ut, ett yttrande som hos andra mera oförskräckta endast framkallade ett föraktligt leende. I sjelfva verket erbjödo också i början de breda vattenfåror, som här och der bugtade sig fram, och det murkna utseendet hos en del af isstyckena en något betänklig anblick, som väl kunde afskräcka män med mindre bekymmerslöshet för faran, än flertalet af dessa härdade fångstmän hunnit förvärfva sig. Efter en stund kom en stor isbjörn, den förstå jag under min resa sett, i sakta mak gående förbi fartyget på ej långt afstånd, dock utom skotthåll. Allt emellanåt stannade han och sträckte sin svarta nos vädrande upp i vinden. Sysselsatt med förberedelserna till ett rikligare byte, lemnade man honom dock oantastad, och jag fick således åtnöja mig med att följa det stolta djuret med kikaren, så länge han ännu var synlig. Då vi för närvarande befinna oss på åtminstone 50 geografiska mils afstånd från Jan Mayen, vårt närmaste land, så får man häraf ett begrepp om de långväga vandringar, hvilka isbjörnen frivilligt eller ofrivilligt företager på isen.

Snart kunde man från däcket se sälen, som låg i en mycket lång linea på den flata isen. Vid första anblicken såg det ut som ett långt mörkt streck, draget utefter halfva horizonten; i kikaren upplöstes detta i oräkneliga svarta punkter. Utan fara för öfverdrift kunde antalet uppskattas till flere tusenden. Så öfverväldigande trädde mig aldrig lifvets fullhet för ögonen som i dessa hopade massor, hvilka jag häpnande betraktade utan att derifrån kunna på länge lösrycka mina blickar.

Isen blef nu något tätare; vid kommandoropet »alle man på isen» skyndade manskapet, utan att någon invändning vidare afhördes, ned på densamma, skyttarne med sina bössor, de öfriga med selarna bundna om lifvet. Alla tycktes de för den syn som utbredde sig framför oss förgäta allt annat, och klängande om hvarandra nedför de utmed fartygets sidor uthängda repstegarne gaf man sig knappast tid att afvakta annalkandet af något isstycke, som syntes utlofva tillräcklig bärighet. Fattande en ishacka, slöt jag mig i all hast till tåget. Det bar af med en fart, som snart gjorde den tjocka pelsrocken besvärlig. Isen befanns här ej särdeles beqvämlig; de större flaken omkring 6—8 alnar i diameter, bildade af mindre, som skjutits öfver hvarandra och frusit tillsammans; deremellan smärre, som gungade under foten och ofta vid den hastiga beröringen helt och hållet öfversköljdes af Vattnet. Stundom satte en hög sjö in; isen böljade och ett eget ljud hördes vid det flaken stötte emot hvarandra; nästan hissnande kände man sig upplyftas af den kommande vågen. Manskapet utbredde sig på en lång linea, skyttarne något framom de andra. Då vi kommit närmare, fingo dessa befallning att stå stilla, skyttarne nalkades försigtigt inom håll, och snart dånade skott öfver isen. Det blef rörlighet i massorna; enskildhetema förmådde dock icke ögat följa i den förvirrande mångfalden af detta brokiga hvimmel. Sälarne, sannolikt kort förut jagade, befunnos vara ganska skygga; dessutom var vädret ej heller det lämpligaste, ty himlen var mulen och då och då föll det något snö. De uppskrämda djuren störtade, då inga större isstycken funnos, bakom hvilka skyttarne

kunnat dölja sig, om hvarandra i vattnet.Allt mer och mer förtunnades deras linea och vek tillbaka; efter en eller annan timme bestod den endast af de längst bort liggande. Utbytet kunde således ej på långt när blifva så stort, som den ofantliga massan tycktes lofva. Allteftersom skyttarne gingo framåt, följde folket efter, afflådde skinnen och släpade dem ombord. Då fartyget låg temligen nära, drogos de ej såsom vanligt först i hög. Dessutom funnos knappt några isflak härtill lämpliga.

Det hela var en tafla af egendomligaste slag. Isen här och der fläckad af blod; deröfver den molndigra himmelen; de otaliga sälarne i fjerran försvinnande såsom svarta punkter; de alltmera aflägset dånande skotten; manskapet i olika grupper, än sysslande med att flå de fälda, än dragande skinnen öfver isen. Måsarne, väntande på rof, flögo skriande omkring; högt öfver de andras ljöd gråmåsens läte, blott stormfogeln strök mörk och tigande tätt öfver isen, mellan hvilken här och der ett nyfiket och förskräckt sälhufvud tittade upp.

En tilltagande snötjocka, som stundtals bortskymde fartyget, förmådde mig slutligen att vända tillbaka; den väg jag hade att gå var betecknad af en blodig strimma, som de framsläpade skinnen lemnat efter sig på isens tunna snöbeklädnad.

Dagens »fall» var, bland en sådan massa djur, ett af de sämsta, ty då fångsten på aftonen sammanräknades, befanns den endast uppgå till omkring 60 stycken.

Hvad björnen angår, så såg kaptenen från tunnan, hurusom han från Starkodder, vår gamle bekante från fångenskapen, hvilken efter oss styrde in i isen, blef helsad med ett par skott, hvilkas smällar hade den verkan att han i galopp försvann öfver isen.*Den 17 Maj.* Allt sedan i förrgår hafva vi legat fast i isen, ur hvilken vi dock i dag åter lyckats komma någorlunda loss och hvarifrån vi nu styra tillbaka österut. Manskapet har med anledning af dagen — årsdagen af norska konstitutionen — fått extra förplägning; förut dansa ett par utklädde matroser en af de egendomliga norska folkdanserna efter klangen af en gnällande violin.

På stora sträckningar har isen visat sig ganska starkt brunfärgad i kanterna, ett förhållande som jag äfven någon gång förat iakttagit, ehuru icke i den utsträckning som nu. Något deraf blef upphemtadt till undersökning. Smält i ett glas lemnade den ett tjockt brunt grums på bottnen, hvars beskaffenhet dock under loupen icke lät sig närmare urskilja. I saknad af mikroskop kunde det således icke afgöras, om färgen härrörde af mikroskopiska djur eller af någon annan orsakUnder sin resa till södra polarhafvet har Sir James Ross iakttagit en liknande färgning af isen, hvilken efter Ehrenbergs sedermera verkstälda undersökning berodde på närvaron af en otalig mängd mikroskopiska kisel- och kalkskaliga organismer. Ett liknande förhållande låg utan tvifvel äfven här till grund. Af de under Spetsbergsexpeditionen verkstälda djuplodningar erfara vi, att hafsbottnen är betäckt med ett lager, bildadt af sådana mikroskopiska skal. . Vattnet emellan isen tycktes dock vara alldeles rent, hvilket likväl är af föga betydelse, då isen allt för väl kunnat emottaga denna färgningspå något annat ställe.

Den 21 Maj. 73° 32′ N. Br. Vår befrielse ur isen blef af kort varaktighet, ty redan följande dag lågo vi åter fast i samma packa, blott ett stycke längre i lä. Ströftåg på isen — hvilken äfven här visar samma brunfärgning — bringa någon omvexling i skeppslefnadens tröttande enformighet. Tvenne snösparfvar qvittra sedan, ett par dagar åter omkring oss och göra stundombesök ombord. Alltsedan vi första gången, i början af April, träffade snösparfven bland isen, har jag esomoftast på soliga dagar fått höra dess välljudande sång. Anmärkningsvärdt är att flyttningen, förmodligen gällande östra Grönland, företages på så skilda tider, ty något längre uppehåll bland dessa ismassor synes knappast vara möjligt för en frö- och insektätande fogel, ehuru äfven fastlandet, der snön till största delen ännu täcker markens små förvissnade växter, endast kan hafva föga att erbjuda.

På morgonen harpunerades en »haakjæring» — Ishafvets haj (Scymnus borealis) — som blef synlig i vattenbrynet. Den befanns hafva slukat tvenne sälungar med hull och hår, af hvilka den ena var hvitullig. Antingen måste denne af våda kommit i vattnet eller också har hajen neddragit honom från isen. I sjelfva verket berättar man sig också hafva sett hajen sträcka sig ur vattnet efter afspäckade sälkroppar, som legat vid kanten af ett isflak. Efter en stund blef ännu en harpunerad, som höll nära 13 fot i längd, och hvilken med mycket besvär blef upphalad på däck, på det att jag skulle få undersöka och afteckna honom. Qvarliggande här större delen af

dagen gjorde han, trots de misshandlingar för hvilka han var utsatt, föga annat väsen af sig, än att han allt emellanåt slog med stjerten i däcket eller öppnade sitt välbeväpnade gap, i hvilket en af matrqserna passade på att sätta ett vedträd upp och ned och hvari man sedan täflade att insticka sina händer. Ytterst trög, visade han sig ej mindre seglifvad, ty ännu sedan han blifvit uppskuren och lefvern uttagen, fortfor han att länge visa tecken till lif. Muskelcontractionerna visade äfven på lösskurna delar enanmärkningsvärd långvarighet; ännu i spritburken sammandrog sig hjertat en stund, och ett stort stycke, som blifvit skuret ur hans sida och på en grof jernkrok nedsänkt i sjön till lockbete för andra, fortfor länge att ordentligt vrida sig i vattnet.

Lefvern, som utgjorde en god halftunna, värderas såsom lemnande mycken och fin tran. Haakjæringen är dock icke häruppe föremål för någon regelbunden fångst, utan denna sker endast tillfälligtvis. Någon annan fisk har jag hvarken sett eller fått underrättelse om häruppe, utom att man någon gång skall hafva funnit sill i magen på en säl. Alla de undersökningar jag, så ofta tillfälle erbjudit sig, i sistnämnda afseende verkställt, hafva icke lemnat något tillfredställande resultat, då ventrikeln städse befunnits tom, och den frågan, hvaraf de oerhörda massorna af säl under sitt uppehåll härstädes egentligen lefva, qvarstår alltjemt obesvarad. Hum mycket man än vill skrifva på räkningen af en särdeles utvecklad digestionsförmåga, så synes mig detta faktum härigenom icke tillräckligt förklaradt, såvida icke deras föda, likasom t. ex. Grönlandshvalens, är af den beskaffenhet att den endast kan erfordra mycket kort tid för att blifva fullständigt digererad och icke innehåller några mera resistenta beståndsdelar. Smärre crustaceer finnas visserligen i vattenytan, ehuruväl icke i någon synbar mängd. Att sälen under denna långa tid — omkring 2—3 månader — då den dessutom har sitt yngel att uppföda, skulle endast lefva på hullet, är naturligtvis icke tänkbart, ehuru den i sjelfva verket vid slutet af fångsttiden är särdeles mager och endast lemnar obetydligt späck mot förut.De ljusa nätterna erbjuda nu det egendomliga behag, som i dessa latituder åtföljer den framskridande årstiden — våren skulle den heta, om denna icke visade sig endast på himlen, hvilken den med sitt dröjande ljus färgar — och som gör att man först sent kan besluta sig för att söka hvilan. Det flacka, monotona isfältet, till största delen endast bestående af mindre sammanpackade isstycken, har visserligen ingenting tilltalande och verkar endast genom sin vidsträckthet imponerande, men den dämpade dager, som den låga solen genom de skymassor bakom hvilka den döljer sig, nu nedgjuter deröfver, och den stillhet, som herrskar rundtomkring, förlänar omgifningen något upphöjdt och fridfullt, för hvilket det afskräckande i ökenbilden helt och hållet försvinner. Försänkande sig i denna ensamhetskänsla, som häruppe har en makt, om hvilken man i en af menniskohand berörd natur icke kan göra sig en föreställning, och som i den djupa tystnaden finner ständig näring, skådar man ut i en rymd, åt hvilken inbillningen, fri från alla hindrande skrankor, ger en utsläckning i det oändliga.

Den 22 Maj. Haakjæringarne tyckas på den plats hvarest vi nu befinna oss vara ganska talrika, ty flera hafva blifvit sedda i vattnet, och i dag blef ytterligare en fångad. Träffad af harpunen qvarstod han orörlig på samma plats, hvilket gifver ett talande bevis på dessa djurs ytterliga okänslighet och tröghet. Magen innehöll ett stycke hvalspäck jemte dithörande hudbit. Scoresby omtalar också hajen såsom en af hvalens fiender och beskrifver huru han sliter stycken af ett menniskohufvuds storlek ur dennes kropp. På ögat af såväl detta som de båda andra exemplaren hade en Lærneid sattsig fast, hvilken Scoresby beskrifvit och afbildat såsom en beståndsdel af sjelfva ögat.

Isen har nu ändtligen börjat lossna något; mångenstädes visar den sig också ganska bräcklig och mör, ehuru höjningen i temperaturen varit föga märkbar. Aftnar och morgnar står thermometern ännu åtminstone en eller annan grad under fryspunkten; vid middagen har den sedan medlet af denna månad blott en enda gång visat + 3° R. Vid middagstiden varpades far†yget ett stycke framåt genom isen, ur hvilken vi kort derpå lyckades alldeles befria oss efter flere dagars fångenskap. Fångsten, med hvilken man detta år varit föga lycklig, kan nu betraktas såsom i det närmaste afslutad; utom det att sälen nu hunnit blifva så skygg, att man näppeligen längre kommer den inom skotthåll, och dess tilltagande magerhet dessutom gifver den ett långt mindre värde, göra de vid denna årstid så vanliga dimmorna det allt svårare att uppsöka den, på samma gång som de omöjliggöra seglingen i isen.

Den 25 Maj. Den starka sydost, som under de föregående dagarne herrskat, har i dag vridit sig från O. till O.N.O.

hvilken nu vuxit nästan ända till storm och i allt djupare tonarter brusar genomacklingen. Mörka skyar jaga i ilande fart undan för vinden; sjön går mycket hög och spolar den ena vattenmassan efter den andra öfver däcket, hvilket trots detta erbjuder en behagligare vistelseort än kajutan, förmörkad genom den öfver skylightet utspända pressenningen och uppfyld af rök vid hvarje försök att uppvärma kaminen. Den starka slingringen gör dock, att man nästan beständigt måste fasthålla sig för att icke falla ned i lä. Blott spridda och söndersmulade isstycken synasomkring oss. De solglimtar, som allt emellanåt falla öfver det upprörda hafvet, upplysa en scen af en högst storartad verkan. På eftermiddagen dref ett »knä» förbi, som förmodades tillhöra en förlist Spetsbergsjakt. Drifved synes också understundom efter kaptenens berättelse.

Gårdagen hade vi besök af kaptenen på »Marie», det andra af de under holländsk flagg seglande norska fartygen. Han omtalade, att Nordpol, hvilken var ett af de fartyg som lågo i fångst då vi den 14:de passerade udden, derstädes förlorat en man på isen. Trött efter arbetet vid fångsten hade han stannat efter sina kamrater på ringa afstånd från fartyget, och då dessa efter en kort stund återvände funno de honom, insvept i ett sälskinn, liggande död på isen. Då thermometern på Jan Mayens däck denna dag icke visade lägre än — 3,5° R., så synes kölden, om den också bland isen varit ett par grader starkare, icke härvid ensamt varit verkande.

Den 26 Maj. 73° 12 N. Br., 0° 8′ V. L. Ännu befinna vi oss i den norr om udden inskärande öppna bugten, den af sälfångarne så kallade bayisbugten, hvars bredd man uppgifvit till ungefär 40 à 50 mil. Huru uppkomsten af denna breda öppning i isen skall kunna förklaras, är svårt att inse, såvida den ej är beroende af en i vestlig riktning löpande varmare strömning, ehuru man i sjelfva verket ej här känner någon annan ström än den kalla sydvest-strömmen. Vattnet visar ej någon olika färgning mot förut; sedt genom roderöppningen har det den djupblå färg, som jag städse häruppe iakttagit. En »tjufjo» (Lestris parasitica) visade sig för första gången, likasom för några dagar sedan en lunnefogel (Mormon arcticus), foglar hvilka annars ej pläga vara synliga på så långt afstånd från land. Påeftermiddagen vände vi och styrde bidevind tillbaka till udden, hvilken utsträcker sig några mil i ostlig riktning.

Den 29 Maj. 72° 20′ N. Br., 2° 50′ V. L. Den täta dimma, af hvilken vi under de föregående dagarne varit inhöljda, blef på morgonen denna dag glesare; himlen klarnade åter högre upp och endast ett tunnare töckenlager hvilade öfver hafsytan. Bankarne vid horizonten tillkännagåfvo dock, att vi kunde vara beredda på dess snara återvändande. Under sådana omständigheter, och då tjockan vid denna årstid ofta kan vara veckor igenom, förklarade kaptenen, att på något närmande till ön med dess osäkra farvatten ej vore att tänka. Ett längre qvardröjande häruppe under afvaktan på bättre väder ansåg han sig, i betraktande af den dåliga utgången af fångsten, ej kunna försvara, utan tillkännagaf sin afsigt att på aftonen denna dag, i fall tjockan då återvändt, sätta kursen på Norge. På eftermiddagen blef också tjockan så tät, att man knappast kunde se en eller annan skeppslängd framför sig, hvarmed också de sista förhoppningarne på Jan Mayen försvunno.

Under större delen af dagen har det varit nästan stilla och endast en sakta dyning från sydost har satt hafsytan i rörelse. Isen hafva vi lemnat bakom oss; endast några smärre, men af vattnet på det förunderligaste sätt tilldanade isstycken äro ännu synliga. Under den tidigare årstiden har jag aldrig sett den smältande isen antaga sådana former, i täflande mångfald Jämställande efterbildningar af den organiska skapelsens alster. Somliga erinra nästan om en grupp bräkenblad, andra bära på en liten fot en lång svanhals, försedd med hufvud och näbb. Jemte de på vattnet simmande stormfoglarne, försvinnande under dyningen och återsynliga på ryggen af nästa uppstigande våg, utgöra de så att säga symbolerna af en natur, från hvilken jag nu sannolikt för alltid tagit afsked.

Den 31 Maj. Vi börja nu göra framsteg mot hemmet — 70:de breddgraden ligger redan bakom oss — och vädret har åter blifvit behagligare, ehuru tjockan ej ännu alldeles försvunnit. Ett rörligt djurlif herrskar omkring oss. Ett starkt plaskande och besättningens rop vände min uppmärksamhet på en flock »springare» (Delphinus Delphis?) som sprungo flere alnar upp ur vattnet i rad efter hvarandra. Skummet flög högt i vädret, der de åter föllo ned. Knappt slog det samman öfver den ena, så sköt den närmast efterföljande upp i ett dristigt språng. Det var en öfver all beskrifning präktig anblick på den lugna sjön. Måsarne (Larus tridactylus) — L. eburneus och glaucus

träffas endast i isens omedelbara närhet — svärma i stora skaror kring fartygets läsida eller ligga i långa rader på vattnet. Vid middagstiden kommo 5 stycken näbbhvalar upp i närheten af fartyget, hvilket de en lång stund beledsagade.

Den 3 Juni. Värmens tilltagande har nu börjat blifva märkbart, vid middagstiden i dag visade thermometern + 6° R. Under de sista dagarne hafva vi haft ständig motvind och hög sjö, hvilka ännu alltjemt fortvara. Bramseglen spåras dock ej, såvidt någon möjlighet finnes att få behålla dem. Vattnet har nu förlorat sin djupblå färg och antagit en grönaktig. På eftermiddagen slog en liten väderdrifven vadare ned ombord och en stund efteråt syntes en ladusvala, som följde oss mer än en timme, svärmande om bland måsar och stormfoglar och ibland pilsnabbt skjutande in öfver däcket. Hennes qvitter ljöd för mig som»Frühlingsaccorden». Stormfoglarne hafva nu, sedan vi hunnit ned till polcirkeln, blifvit allt sällsyntare och nätterna hafva äfven börjat blifva något mörkare.

Den 8 Juni. 60° 30′ N. Br. Den ihållande syd- och syd-sydvest-vinden, som dertill stundom blåst ganska hårdt, har ändtligen lemnat rum för en mera gynnande. Ombord har man †räget arbete med att förbättra fartygets utseende såväl in- som utvändigt efter den hårda medfart det lidit i isen. Dagarne förflyta under idel skrapande, fejande och målande. Det är dock ej blott fartyget som sålunda föryngras; dag efter dag dyker det ena främmande ansigtet efter det andra upp öfver däck. Man får betrakta dem en stund, innan man i dessa mer eller mindre glattrakade fysionomier igenkänner gamla bekanta. Drägterna äro ej heller de gamla, för ett hårdare klimat beräknade; fårskinnspelsen här blifvit ersatt af tröjan eller den blå skjortan, de ludna mössorna af hvita segelduksmössor med små skärmar af samma tyg.

En fiskarebåt från Bohuslän, sysselsatt med att fiska långa på Nordsjöbanken, kom denna dag intill fartygets sida, för att tillbyta sig något fläsk eller kött för sin fisk. Ett par af dess besättning, på hvars yttre det hårda lif de förde tydligt nog afspeglade sig, kommo ombord för bytets afslutande. Helt förvånade öfver att se så mycket folk på däcket af en brigg och så många båtar hängande utefter dess sidor, frågade de om har icke vore mer än en kapten ombord. Efter en stunds samtal blefvo de affärdade med en sup bränvin. Våra försök att på egen hand skaffa litet omvexling i skeppskosten hafva ej velat lyckas, ty fastän man sedan flera dagar tillbaka träget sysselsatt sig med försök att »dörja» makrill och till den ändan låtit ett snöre med en kroksläpa i kölvattnet, har detta fiske i stället för de efterlängtade makrillerna endast inbringat några knurrhanar.

På aftonen har det åter blifvit fullkomligt stilla; nisarne leka muntert i vattenbrynet, men ingen fogel sväfvar öfver den oändliga spegelklara ytan. — —

Uppehållna af omvexlande stiltje och motiga vindar ankrade vi ej förrän den 17 Juni i Fredriksvärn. Redan några dagar förut hade vi sett de norska fjellen blåna i horizonten, men sedan åter förlorat dem ur sigte. Den 16:de på aftonen kom lotsen ombord: en personifikation af den återstälda förbindelsen med den odlade verlden. Vår sedan några månader lösryckta lilla tråd sammanknöts nu åter så godt sig göra lät med den stora härfvan. Ett tillernadt krig med Ryssland för Finlands återtagande, det stora Amerikanska krigets fortgång och mera dylikt voro de underrättelser, med hvilka vår gode lots, hvars »lykke paa Reisen» varit det sista ord vi togo med oss på affärden till Ishafvet, nu försökte att åter sätta oss in i händelsernas midt. Det var afton då vi styrde in i Fredriksvärns hamn. Under gaffeln svajade flaggan till helsning. När ankarkettingen rasslade och en plötslig ryckning tillkännagaf, att ankaret gripit bottnen, fick man med detsamma liksom en tydlig förnimmelse af att man åter var fästad vid terra firma, hvilket man nu skyndade att beträda, efter att på tre och en half månad icke hafva känt det under fötterna. Det ganska måttliga, för öfrigt af aftonen ytterligare nedtystade bullret i en liten stad kändes dock till en början nästan plågsamt för öron, som länge varit vanda vid tystnaden i en menniskotom natur.

Följande dag afreste jag öfver Sandefjord till Kristiania. Den omedelbara förflyttningen ur vintren midti sommaren, hvars blomstring aldrig förekommit mig skönare, står ännu som en högtid för min hågkomst, och omgifningen af all denna rikedom, mot hvilken den arktiska naturens kalla och döda prakt försjönk till ett intet, kom mig nästan att glömma, att den resa, som nu låg bakom mig, hade lemnat den lifligaste af de önskningar, som vid densamma varit fästade, ouppfyld.

*

VETENSKAPLIGT BIHANG

TILL

SVENSKA SPETSBERGS-EXPEDITIONEN

1864,

AF

A. J. MALMGREN.

BIHANG

till berättelsen om den Svenska expeditionen till Spetsbergen 1864,

af

A. J. Malmgren.

Under samtliga expeditioner, som från Sverige blifvit afsända till Spetsbergen, hafva deltagarne bemödat sig att såväl genom insamling af naturalster, som genom geografiska, fysiska och geologiska iakttagelser bidraga till spridandet af ett så klart ljus som möjligt öfver lifvet och naturen i den högsta norden. De rika, ännu endast delvis bearbetade naturhistoriska samlingar, som blifvit hemförda, äfvensom de vetenskapliga afhandlingar, som redan blifvit offentliggjorda, visa, att dessa bemödanden icke varit utan allt resultat. I viss mån åtminstone kunna vi numera räkna Spetsbergen till de i naturhistoriskt hänseende bäst kända länder på jordklotet. Då detta resultat hufvudsakligast vunnits genom forskningar under de trenne sednaste Spetsbergsexpeditionerna, så vore det väl äfven lämpligt att reseberättelserna afslutades med en lättfattlig framställning af polarländernas beskaffenhet under äldre, mera gynnsamma geologiska tidskiften, med en skildring af deras torftiga men isynnerhet för oss nordboar såutomordentligt intressanta flora och af det på en gång så fattiga och så underbart rika högnordiska djurlifvet. Det omfång, inom hvilket det varit nödvändigt att begränsa denna reseskildring, medgifver det dock icke, och vi se oss derföre nödsakade att i stället hänvisa läsaren till de nedananförda vetenskapliga afhandlingar, i hvilka resultaten af de svenska expeditionernas forskningar finnas nedlagda. Dock tro vi oss, till ledning för dem som besöka Spetsbergen och icke hafva tillgång till Vetenskaps-akademiens skrifter, böra bifoga en något fullständigare förteckning åtminstone på Spetsbergens däggdjur, foglar, fiskar, insekter och högre organiserade vexter, d. v. s. på de grupper inom djur-och vextverlden, hvilka pläga utgöra föremål ej allenast för den egentliga vetenskapsmannens utan äfven för jägarens och turistens uppmärksamhet.

I. Fysik, Geografl och Geodesi.

1. K. Chydenius: *Om den under Svenska expeditionen till Spetsbergen år 1861 företagna undersökning af en gradmätnings utförbarhet derstädes* (med en karta).

Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1862. S. 89—111.

2. K. Chydenius: *Bidrag till kännedom om de jordmagnetiska förhållandena vid Spetsbergen, samlade under den*

Svenska expeditionen år 1861.

Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1862. S. 271—297.

3. S. Lovén: *Om resultaten af de af den Svenska Spetsbergs-expeditionen 1861 utförda djupdraggningar.*

Förhandl. vid de Skandinaviska Naturforskarnes nionde möte 1863. Stockholm, 1865. S. 384—386.4. D. G. Lindhagen: *Geografska ortbestämningar på Spetsbergen af A. E. Nordenskiöld; beräknade och sammanställde af D. G. Lindhagen.* (47 sid.).

K. Vet.-Akad. Handl. B. IV. 1863.

5. N. Dunér och A. E. Nordenskiöld: *Anteckningar till Spetsbergens geografi* (15 sid. med en karta) Öfversatt till Engelska under titel: *Explanatory remarks in illustration of a map of Spitsbergen by N. Dunér and A. E. Nordenskiöld.* Stockholm 1865. (23 sid. 8:o)..

K. Vet.-Akad. Handl. B. VI. 1865.

6. N. Dunér och A. E. Nordenskiöld: *Förberedande undersökningar rörande utförbarheten af en gradmätning på Spetsbergen* (15 sid. med en karta).

K. Vet.-Akad. Handl. B. VI. 1866.

II. Geologi.

7. Otto Torell: *Bidrag till Spetsbergens molluskfauna, jemte en allmän öfversigt af arktiska regionens naturförhållanden och forntida utbredning* I. (154 sid. med 2 taflor).

Akademisk afhandlingFramställd till offentlig granskning vid Universitetet i Lund. . Stockholm, 1859.

8. C. W. Blomstrand: *Geognostiska iakttagelser under en resa till Spetsbergen* (46 sid. med 2 taflor).

K. Vet.-Akad. Handl. B. IV. 1864.

9. A. E. Nordenskiöld: *Geografisk och geognostisk beskrifning af nordöstra delen af Spetsbergen och Hinlopen Strait* (25 sid. med en karta).

K. Vet.-Akad. Handl. B. IV. 1863.10. G. Lindström: *Om Trias och Jura försteningar från Spetsbergen* (20 sid. med 3 taflor).

K. Vet.-Akad. Handl. B. VI. 1865.

11. Oswald Heer: *Om de af A. E. Nordenskiöld och C. W. Blomstrand på Spetsbergen upptäckta forntida vexter.*

Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1866. S. 149—155.

12. A. E. Nordenskiöld: Utkast till Spetsbergens geologiÖfversatt till Engelska under titel: *Sketch of the Geology of Spitsbergen, by A. E. Nordenskiöld* (with two Maps). Stockholm, 1867. (med 2 kartor).

K. Vet.-Akad. Handl. B. VI. 1866.

III. Zoologi.

Däggdjur.

13. C. H. Andersén: *Om Spetsbergsrenen, Cenus tarandus, forma Spetsbergensis.*

Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1862. S. 457—461.

14. ~~A. Quennerstedt: *Några anteckningar om Spetsbergens däggdjur och foglar.*~~

~~Akademisk Afhandl. Lund, 1862 (33 sid. 8:o).~~

~~15. A. J. Malmgren: *Iakttagelser och anteckningar till Finmarkens och Spetsbergens däggdjurs-fauna.*~~

~~Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1863. S. 127—155.~~

~~16. A. J. Malmgren : *Om tandbyggnaden hos hvalrossen (Odobænus rosmarus L.) och tandombytet hos hans ofödda unge* (med en tafla).~~

~~Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1863. S. 505—522.~~Förteckning på Spetsbergens däggdjur:

1. *Ursus maritimus* L. Isbjörn, HvitbjörnVi anföra här, jemte de latinska namnen, äfven de svenska namn som användas af fångstmännen..

2. *Canis lagopus* L. Fjällräf, Spetsbergsräf.

3. *Odobænus rosmarus* L. Hvalross.

4. *Cystophora cristata* (Erxl.) Klapmyts.

5. *Phoca barbata* Fabr. Storkobbe, Blåkobbe.

6. *Phoca groenlandica* Müll. Grönlandssäl, Svartsida.

7. *Phoca hispida* Erxl. Stenkobbe.

8. *Cervus tarandus* L. Ren, Spetsbergsren.

9. *Orca gladiator* (Desm.) Sund. Stourvagn, Stourhynning.

10. *Delphinapterus leucas* (Pallas). Hvitfisk.

11. *Monodon monoceros* L. Narhval.

12. *Hyperoodon rostratus* (Pontopp.) Näbbhval.

13. *Balænoptera gigas* Eschr. Slätbak. Liksom nästföljande i Augusti och September allmän vid Spetsbergens sydvestra kuster.

14. *Balænoptera laticeps* (J. Gray). Till denna vid Spetsbergens vestra kust ganska vanliga art anser jag den af Scoresby skjutna »*Balænoptera rostrata*» hafva hört. Den sistnämnde synes icke förekomma vid Spetsbergen.

15. *Balæna mysticetus* L. Grönlandshval. Den 23 Juni 1864 såg jag ett individ af denna art under 78° N. Br. i drifis; hafsvattnet hade då den smutsgröna färg, som anses beteckna den arktiska strömmen. Denna numera vid Spetsbergen nästan utödda art har såsom bekant fordom varit ytterst allmän derstädes.Några franska författare såsom Ch. Martins och Ch. Grad Ch. Grad: Esquisse physique des Iles Spitsbergen et du Pôle arctique (avec une carte). Paris 1866. räkna ännu *Arvicola Hudsonius* Richardson till Spetsbergens fauna, ehuru detta djur, såsom jag redan ådagalagtÖfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1863. S. 145; Archiv f. Naturgeschichte Jahrg XXX. B. I. S. 85. , aldrig erhållits eller blifvit sedt på Spetsbergen. Parry uppgifver visserligen att han funnit *ett skelett* deraf *på isen under 81¾°* N. Br., d. v. s. åtminstone 10 sv. mil från spetsbergska ögruppen norrut, men deraf följer ej att man, tvärtemot all verklig erfarenhet, skall anse denna eljest circumpolära art tillhöra Spetsbergsfaunan, ty skelettet kan med polar-drifisen hafva drifvit långa vägar innan det fanns af Parry. På Spetsbergen lefver ingen enda gnagare. Icke heller har man någonsin der funnit *Mustela erminea*, hvars förekomst på Spetsbergen Prof. A. Newton sökt göra troligt. Prof. A. Newton menar nemligen att det djur D:r Irving såg på Low Island, och hvilket i Phipps' resebeskrifning (A voyage towards the North Pole undertaken 1773 by John Phipps. London 1774. S.

56) beskrifves såsom ett »creature somewhat larger than a weasel, with short ears, long tail, and skin spotted white and black», svårligen kan hafva varit annat än en *Mustela erminea* L. Jag har sjelf, likasom flere andra medlemmar af 1861 års expedition, besökt Low Island, men vi hafva under flerfaldiga utflygter på ön alldrig funnit spår, som skulle antyda, att hermeliner finnas derstädes, men väl funno vi der fjellräfvar. Dessa sistnämnde fälla sin *hvita vinterpels* i Juli och se medan drägtombytet försiggår brokiga ut, emedan den nyasommardrägten, som sticker fram under den hvita, är *svartaktigt blågrå.* Den, som sett en i drägtombyte stadd fjellräf, kan ej ett ögonblick betvifla, att det af D:r Irving endast flygtigt sedda, hastigt förbiilande djuret just varit en sådan, ty på den slår Irvings beskrifning in, men ingalunda på *Mustela erminea*, som hvarken har *lång svans* eller är brokig af svart och hvitt. *Mustela erminea* kan så mycket mindre hafva blifvit ertappad på Spetsbergen, som den icke derstädes kan få någon föda under vintern, då der icke finnas några lemlar. Jag tvekar derföre ej att utmönstra den från Spetsbergens fauna.

Foglar.

17. A. J. Malmgren: *Anteckningar till Spetsbergens fogel-fauna.*

Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh. 1863. S. 87—126.

18. A. J. Malmgren: *Nya anteckningar till Spetsbergens fogel-fauna.*

Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1864. S. 377—412.

19. A. J. Malmgren: »*Zur Vogelfauna Spitsbergens*».

Cabanis' Journal f. Ornithologie, 1865. S. 385—400.

A. Foglar som årligen kläcka på Spetsbergen.

1. *Plectrophanes nivalis* (L.) Snösparf.

2. *Lagopus alpinus* v. *hyperboreus* Sund. Ripa, Spetsbergsripa.

3. *Aegialites hiaticula* (L.)

4. *Tringa maritima* Brünn. Strandvipa, Fjärplyt.

5. *Phalaropus fulicarius* (L.) Simsnäppa.

6. *Sterna macrura* Naum. Tärna.7. *Pagophila eburnea* (Phipps.) Ismås, Hvitmås.

8. *Rissa tridactyla* (L.) Kryckja.

9. *Larus glaucus* Brünn. Borgmästare, Gråmås, Stormås.

10. *Stercorarius parasiticus* (L.) var. *tephras* Mgrn. Tjufjo, Jo.

11. *Stercorarius Buffoni* (Boie.) Elliot. Coues.

12. *Procellaria glacialis* L. Mallemuck, Stormfogel, Hafshäst.

13. *Bernicla brenta* (Pall.) Gås, Spetsbergsgås.

14. *Bernicla leucopsis* (Bechst.) Ett exemplar af denna på Spetsbergen sällsynta art, som Prof. O. Torell 1858 medförde jemte dess ägg från någon af öarna emellan Horn Sound och Bel Sound, förvaras i Lund hos Torell sjelf, enligt ett bref från Torell af den 6 Jan. 1866. Denna art är sålunda funnen *kläckande* på Spetsbergen, hvarföre Prof. A. Newton'sA. Newton, Notes on the Birds of Spitsbergen. The Ibis, Octob. 1865. förfarande, att utan vidare utesluta arten från Spetsbergens fauna, är alldeles förhastadt.

15. *Anser segetum* var. *brachyrhynchus* (Baill.) Grågås.

16. *Harelda glacialis* (L.) Alfogel.

17. *Somateria mollissima* (L.) var. *thulensis* Mgrn. Ejder.

18. *Somateria spectabilis* (L.) Praktejder.

19. *Columbus septentrionalis* (L.) Lom.

20. *Uria grylle* (L) v. *Mandti* Licht. = *U. glacialis* Brehm. Grisla, Teist.

21. *Alca troile* v. *Brünnichi* Sabine. Alka.

22. *Mergulus alle* (L.) Råttkäms eller Rottges.23. *Mormon arcticus* (L.) = *M. glacialis* Leach. Lunn, Lunnefogel.

B. Foglar, som tillfälligtvis besöka Spetsbergen, men veterligen icke kläcka der.

24. *Falco gryfalco* L. Nilss.

25. *Nyctea scandiaca* (L.)

26. *Cygnus sp?*

27. *Stercorarius pomarhinus* (Temm.)

Fiskar.

20. A. J. Malmgren: *Om Spetsbergens fisk-fauna.* Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1864. S. 489—539.

Följande fiskarter hafva blifvit funna derstädes:

1. *Cottus scorpius* L.

2. *Phobetor ventralis* (Cuv. et Val.) = *Cottus tricuspis* Rhdt.

3. *Icelus hamatus* Kröyer.

4. *Triglops Pingeli* Rhdt.

5. *Sebastes norvegicus* Müll.

6. *Cyclopterus spinosus* Müll.

7. *Liparis barbatus* Ekström.

8. *Liparis Fabricii* Kröyer.

9. *Uronectes Parryi* (J. C. Ross.). En högst osäker art, som här upptages endast på Ross' auktoritet.

10. *Gymnelis viridis* (Fabr.)

11. *Lycodes Rossi* Mgrn.

12. *Lumpenus medius* Rhdt.

13. *Lumpenus Fabricii* Rhdt.14. *Lumpenus nubilus* Richardson.

15. *Lumpenus nebulosus* Fries.

16. *Drepanopsetta platessoides* (Fabr.)

17. *Hippoglossus vulgaris* Flem.

18. *Gadus morrhua* L.

19. *Gadus æglefinus* L.

20. *Boreogadus polaris* (Sabine.)

21. *Salmo alpinus* L.

22. *Clupea harengus* L.

23. *Scymnus microcephalus* (Bloch.) = *Scymnus borealis* Nilss.

Insekter.

21. C. H. Boheman: *Spetsbergens insekt-fauna* (med en tafla).

Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1865. S. 563—577.

22. C. H. Boheman: »*Bidrag till kännedomen om Spetsbergens insekt-fauna*».

Förhandl. vid de Skandin. Naturforskarnes nionde möte 1863. Stockholm, 1865. S. 393—399.

Enligt Boheman hafva följande arter blifvit af oss hemförda från Spetsbergen.

Lepidopteva.

1. *Plutella cruciferarum* Zeller.

Neuvoptera.

2. *Goniotaulus arcticus* Boh.

Hymenoptera.

3. *Nematus frigidus* Boh.4. *Hemiteles borealis* Boh.

5. *Orthocentrus nigricornis* Boh.

6. *Orthocentrus validicornis* Boh.

Diptera.

7. *Rhamphomyza caudata* Boh.

8. *Tachina glacialis* Boh.

9. *Aricia labiosa* Boh.

10. *Aricia hyperborea* Boh.

11. *Aricia megastoma* Boh.

12. *Aricia triangulifera* Zett.

13. *Scatomyza hypevborea* Boh.

14. *Scatomyza obscura* Boh.

15. *Helomyza borealis* Boh.

16. *Coelopa frigida* Meig.

17. *Copromyza fumipennis* Stenh.

18. *Chironomus polaris* Boh.

19. *Chironomus arcticus* Boh.

20. *Chironomus productus* Zett.

21. *Chironomus aterrimus* Meig.

22. *Chironomus brevipennis* Boh.

23. *Sciara variabilis* Zett.

24. *Trichocera heimalis* Meig.

25. *Trichocera parva* Meig.

26. *Mycetophila frigida* Boh.

Suctoria.

27. *Pulex vagabunda* Boh.

Parasita.

28. *Hæmatopinus Trichechi* Boh.

Thysanura.

29. *Podura hyperborea* Boh.

Arachnider.

En mängd former tillhörande denna klass, isynnerhet af ordningen *Pantopoda*, hafva blifvit hemförda, men äro ännu ej bearbetade.

Crustaceer,

23. A. v. Goës: *Crustacea decapoda podophthalma marina Sveciæ, interpositis speciebus norvegicis aliisque vicinis*.

Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1863. S. 161—180.

24. A. v. Goës : *Crustacea amphipoda maris Spetsbergiam alluentis, cum speciebus aliis arcticis* (med 6 taflor).

Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1865. S. 517—536.

I dessa afhandlingar finnas omkring 100 arter uppräknade tillhörande grupperna *Decapoda* och *Amphipoda*. Då härtill kommer en mängd ännu ej bestämda former af *Cumacea*, *Isopoda*, *Branchiopoda* m. m., så finner man huru rikt representerad denna ordning är ännu i den högsta norden. Märkvärdigt nog innehålla till och med de små sötvattensträsken på Spetsbergen en stor individrikedom af crustaceer hörande till familjerna Phyllopoda, Cladocera, Ostracoda och Copepoda. Det tyckes således, som om dessa grunda sötvattensamlingar icke skulle bottenfrysa under vintern.

Mollusker.

Spetsbergens mollusker äro under bearbetning af Otto Torell. Endast några få former af de inemot130 arter, som derifrån äro hemförda, äro redan beskrifna i:

25. S. Lovén: *Om molluskslägtet Pilidium* Midd.

Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1859. S. 119—120.

(Otto Torell: *Bidrag till Spetsbergens molluskfauna*, etc. Se ofvanföre under »Geologi». Sednare afdelningen af denna afhandling »*Spetsbergens mollusker*», finnes aftryckt med särskild paginering).

Bryozoër.

De högnordiska arterna finnas uppräknade och beskrifna i ett ännu ej afslutadt arbete:

26. F. A. Smitt: *Kritisk förteckning öfver Skandinaviens hafs-bryozoër.*

I. (Med en tafla). Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1865. S. 115—142.

II. (Med 11 taflor). Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1866. S. 395—534.

III. (Med 5 taflor). Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1867. S. 265.

<h22Annulater.

27. A. J. Malmgren: *Nordiska hafs-annulater* (med 20 taflor in 4:o).

Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1865. S. 51—110; 181—192; 355—410.

28. A. J. Malmgren: *Annulata polychæta Spetsbergiæ, Groenlandiæ, Islandiæ et Scandinaviæ hactenus cognita* (med 14 taflor).

Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1867. S. 127—235 Samma arbete är samtidigt tryckt såsom akademisk disputation i Helsingfors.De från Spetsbergen hemförde *Oligochæta* och *Discophora* äfvensom alla *Gephyrea*, *Chaetognatha*, *Nematelminthes* och *Platyelminthes* äro ännu obestämda. Endast de redan bestämda och beskrifna *polychæta* uppgå till 93 arter.

Echinodermer.

Af hithörande samlingar äro hittills endast de som tillhöra gruppen *Ophiuræ* bearbetade i:

29. Axel Ljungman: *Ophiuroidea viventia huc usque cognita.*

Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1866. S. 303—336.

IV. Botanik.

30. A. J. Malmgren: *Öfversigt af Spetsbergens fanerogamflora.*

Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1862. S. 229—268.

31. N. J. Andersson: *Bidrag till den nordiska floran.* I. *Ett hittills obeskrifvet gräs från Spetsbergen* (med en tafla).

Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1866. S. 121—124.

Den af mig i ofvan anförda arbete gifna förteckning öfver Spetsbergens vexter finnes utan angifvande af källan afskrifven af Mr Charles Martins i »*Du Spitsberg au Sahara. Paris 1865*», s. 86, och det så noga att till och med tryckfel (Dupontia fischeri i stället för Fisheri) och frågetecken fått medfölja. Sin förteckning inleder Martins med »Je crois devoir donner ici la liste complète des plantes du Spitsberg, disposées par familles naturelles». Samma ord u†göra äfvenledes inledningen till en annan lika *trogen* kopia, intagen i en afhandling af Martins

i»Bulletin de la Société Botanique de France, Mars 1865», hvilken finnes ytterligare, i Mr Ch. Martins' namn, reproducerad i åtskilliga andra journaler och arbeten, t. ex. i Quarterly Joumal of Science N:o VIII sid. 669 och i Ch. Grad's Esquisse physique des Iles Spitsbergen. Paris, 1866, s. 85.

Följande högre organiserade vexter hafva hittills blifvit funna på SpetsbergenFörteckningen är här kompletterad med ledning af iakttagelserna under expeditionen 1864. .

Fanerogamer.

1. *Ranunculus glacialis* L. Vid Horn Sound fann jag denna art i mängd, blommande den 2 Augusti 1864.

2. *Ranunculus hyperboreus* Rottb.

3. » *pygmæus* Whbg.

4. » *nivalis* L. Whbg.

5. » *sulphureus* Sol., » » v. *hirtus* Mgrn. Carpellis fusco hispidulis; Norway Island.

6. *Ranunculus arcticus* Richs.

7. *Papaver nudicaule* L.

8. *Cardamine pratensis* L.

9. » *bellidifolia* L.

10. *Arabis alpina* L.

11. *Parrya arctica* R. Br.

12. *Eutrema Edwardsi* R. Br.

13. *Braya purpurascens* R. Br.

14. *Draba alpina* L. Hook. (incl. Dr. algida Smelt etc.) Varierar i högsta grad.15. *Draba alpina* v. *oxycarpa* Smft är en mycket distinct form, som fanns i mängd vid Whales point (Keilhau's fyndort). 16. *Draba glacialis* Adams v. γ. Hook.

17. » *pauciflora* R. Br?

18. » *micropetala* Hook?

19. » *nivalis* Liljebl.

20. » *arctica* Fl. Dan. 2294. Utmärkt genom sitt starka dagg-gråa stjernluddsöfverdrag.

21. *Draba corymbosa* R. Br.

22. » *rupestris* R. Br.

23. » *hirta* L. Denna och de två föregående sammanflyta genom tydliga mellanformer, så att de i sjelfva verket utgöra ett enda species.

24. *Draba Wahlenbergi* Hrtm.

25. *Cochlearia fenestrata* R. Br. *a*) *typica* Mgrn.

» » » *b*) *prostrata* Mgrn.

» » » *c*) *lævigata* Mgrn.

26. *Silene acaulis* L.

27. *Wahlbergella apetala* (L.) Fr.

28. » *affinis* Fr.

29. *Stellaria Edwardsi* R. Br.

30. » *humifusa* Rottb.

31. *Cerastium alpinum* L. α *typicum*.

» » β *latifolium* Hrtm.

» » γ *cæspitosum* Mgrn.

32. *Arenaria ciliata* L.

33. » *Rossi* R. Br.

34. *Ammadenia peploides* L.

35. *Alsine biflora* L.

36. » *rubella* Wbg.

37. *Sagina nivalis* (Lindbl.) Fr.38. *Dryas octopetala* L.

39. *Potentilla pulchella* R. Br.

40. » *maculata* Pourret.

41. » *nivea* L.

42. » *emarginata* Pursh.

43. *Saxifraga hieracifolia* Walst. et Kir.

44. » *nivalis* L.

45. » *foliolosa* R. Br.

46. » *oppositifolia* L.

47. » *flagellaris* (Steenb) R. Br.

48. » *hirculus* L.

49. » *aizoides* L.

50. » *cernua* L.

51. » *rivularis*. L.

» » v. *hyperborea* R. Br.

52. » *cæspitosa* L.

53. *Chrysosplenium tetrandrum* (Lund) Th. Fr.

54. *Arnica alpina* Murr.

55. *Erigeron uniflorus* L.

56. *Nardosmia frigida* (L.) Hook.

57. *Taraxacum palustre* (L.) Fl D. 1708.

58. » *phymatocarpum* Vahl.

59. *Mertensia maritima* (L.) DC.

60. *Polemonium pulchellum* Bunge. Varierar med helt hvita blommor; ymnig vid Bel Sound (Middelhuk).

61. *Pedicularis hirsuta* L.

62. *Andromeda tetragona* L.

63. *Empetrum nigrum* L. Hittills funnen endast vid Bel Sound af Vahl.

64. *Koenigia islandica* L. Fanns af mig i ymnighet vid Horn Sound 1864, nedanför de stenrös, der Mergulusalle kläcker. Äfven observerade jag denna art i Bel Sound.

65. *Polygonum viviparum* L.

66. *Oxyria digyna* (L.) Campd.

67. *Salix reticulata* L. vid Bel Sound på Middelhuken i mängd.

68. *Salix polaris* Wnbg.

69. *Juncus biglumis* L.

70. *Luzula hyperborea* R. Br.

71. » *arctica* Blytt.

72. *Eriophorum capitatum* Host.

73. *Carex pulla* Good.

74. » *misandra* R. Br.

75. » *glareosa* Wnbg.

76. » *nardina* Fr. I bottnen af Isfjorden i mängd 1864.

77. *Carex rupestris* All.

78. *Alopecurus alpinus* Sm.

79. *Aira alpina* L.

80. *Calamagrostis neglecta* Ehrh.

81. *Trisetum subspicatum* P. Beauv.

82. *Hierochloa paudflova* R. Br.

83. *Dupontia Fisheri* R. Br.

84. » *psilosantha* Rupr.

85. *Poa alpigena* Fr.

86. » *cenisia* All.

» » » *α arctica* R. Br.

» » » *β flevuosa* Wnbg.

» » » *γ vivipara* Mgrn.

87. » *stricta* Lindeb.

88. » *abbreviata* R. Br.

89. » *Vahliana* Liebm.90. *Glyceria angustata* (R. Br.) Fr.

91. *Catabrosa algida* (Sol.) Fr.

92. *Catabrosa vilfoidea* Andersson, Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1862. S. 254, o. 1866. S. 121. Tab. II fig. 2. Denna art är funnen endast i Spetsbergens östra del: Waygats-öarne, Brandewijne Bay, Edlunds Berg etc.

93. *Colpodium Malmgreni* Andersson, öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1866. S. 121. Tab. II fig. 1. Endast funnen 1864 vid Edlundsberg i Storfjorden.

94. *Festuca hirsuta* Fl. D. 1627.

95. » *ovina* L.

» » *β vivipara* Horn.

» » *y violacea* Gaud.

96. » *brevifolia* R. Br.

Filices.

97. *Cystopteris fragilis* Bernh. Temligen sällsynt och funnen endast på Vestkusten, Kings Bay, Isfjorden etc.

98. *Equisetum scirpoides* Mich. Sällsynt t. ex. vid Lomme Bay.

99. *Equisetum arvense* L. var. *ripanum* Fr. Här och der.

100. *Lycopodium selago* L. Ej särdeles rar.

I min afhandling »Öfversigt af Spetsbergens fanerogam-flora» har jag sid. 257—263 redogjort för den Spetsbergska fanerogam-florans förhållande till de öfriga arktiska ländernas. Här må jag endast tillägga att enligt J. D. Hooker af Spetsbergens 96 här namngifna fanerogamer omkring 43 arter tillsammantagna förekomma på Pyreneerna, Alperna, Caucasus, i Persiens och Tibets fjelltrakter samt Himalaya, af hvilka 31 påHimalaya, i Persien och Tibet, samt 37 på Caucasus, Alpema och Pyreneerna. Fyra af dessa vidt spridda arter, *Cardamine pratensis*, *Taraxacum palustre*, *Trisetum subspicatum* och *Festuca ovina*, finnas enligt J. D. Hooker till och med i Australien och på Nya Zeeland, der äfven tvenne af Spetsbergens fyra ormbunkartade vexter, *Cytopteris fragilis* och *Lycopodium selago*, skola förekomma.

Mossor.

Lektor J. E. Zetterstedts omsorgsfulla bearbetning af de samlingar (omkr. 150 arter), som blifvit hemförda genom expeditionerna 1861 och 1864 torde snart kunna läggas under pressen. Förteckningen på arter, som blifvit insamlade 1858, finnes införd i:

32. S. O. Lindberg: *Mossor år 1858 på Spetsbergen insamlade af A. E. Nordenskiöld.*

Öfvers. af K. Vet.-Akad. Förh., 1861. S. 189, 190.

Alger.

33. J. G Agardh: *Om Spetsbergens alger. Inbjudningsprogram till Professor* C. U. Sahlins *installering*.
Lund, 1862 (4 sid. fol.)

En fullständigare bearbetning öfver Spetsbergens algvegetation torde snart vara att förvänta af Prof. Agardh. I ofvananförda uppsats uppräknas 36 arter, af hvilka en del förekomma i stora och yppigt utvecklade former, som bilda en rik vextlighet på bottnen af Polarhafvet, till och med der hvarest hafvets yta tidtals hela året om

förblifver isbetäckt.

För att vinna någon kännedom om Polartrakternas diatomacé-vegetation, hafva bottensatserna i de spritburkar, i hvilka djur från Spetsbergen förvarats, blifvitmikroskopiskt undersökta af D:r P. T. Cleve, som för samma ändamål äfven granskat åtskilliga af D:r Goës redan tidigare undersökta, på Spetsbergen insamlade mikroskopiska vexter. Resultatet af dessa undersökningar kommer snart att offentliggöras. Här må blott nämnas, att 50 à 60 arter af Diatomacéer blifvit funna, hvaribland omkring 20 former från färskt vatten. Desmideacéerna äro representerade af fyra arter. Nästan samtliga af dessa små mikroskopiska vexter äro dock redan förat kända från sydligare nejder, så att endast några få former tyckas förefinnas egendomliga för den högsta norden.

Lafvar.

34. Th. M. Fries: *Lichenes Spitsbergense* s. (53 sid.)
K. Vet.-Akad. Handl. B. VII, 1867.

De uppräknade arternas antal uppgå till 247, d. v. s. mer än dubbelt flera än fanerogamerna, medan deremot i Skandinavien på omkring 1300 fanerogama vexter endast komma omkring 500 lafvar, och detta oaktadt trädlafvarne nästan alldeles saknas på Spetsbergen i anseende till bristande träd vegetation.

Svampar.

Endast få arter, hvilka dock tidtals tyckas uppträda ganska rikligt (t. ex. vid Advent Bay i Isfjorden), förekomma af denna ordning på Spetsbergen.